

**T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU**

**TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN
BUGÜNKÜ DURUMU**

Mart 2003

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1. Giriş	1
1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik	3
1.2 Mali Darboğaz	4
1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri	7
1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat	11
1.5 Kalite, Verimlilik, Kurumsal ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılma	14
1.6 Yapısal Değişiklik	16
1.7 Bologna Deklarasyonu	18
Bölüm 2. Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi	21
Bölüm 3. Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme	27
3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları	27
3.2 Başvuru Sayıları	27
3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme	32
3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi	37
3.4.1 Yeni Mezunların Yerleşme Oranı	38
3.4.2 Mesleki ve Teknik Lise Çıkış Öğrenciler	39
Bölüm 4. Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları	43
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları	43
4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları	47
4.3 Öğretim Elemanı Sayıları	50
Bölüm 5. Öğretim Üyesi Yetiştirme	55
5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme	56
5.1.1 YÖK Tarafından Yurtdışına Gönderilen Araştırma Görevlileri	57
5.1.2 MEB Tarafından Gönderilen Öğrenciler	66
5.1.3 YÖK Tarafından Yapılan Düzenlemeler	66
5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programların Etkin Hale Getirilmesi	71
Bölüm 6. Program Geliştirme ve Proje Çalışmaları	75
6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu	75
6.1.1 Eğitim Fakültelerinin Akademik Değerlendirilmesi (Akreditasyon)	84
6.2 Meslek Yüksekokulları	86
6.2.1 Fiziksel Olanaklar	86
6.2.2 Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranı	87
6.2.3 Öğretim Elemanları	87
6.2.4 Endüstriyel Eğitim Projeleri	88
6.2.5 Program Geliştirme Çalışmaları	88
6.2.6 Lisans Programlarına Dikey Geçiş	89
6.2.7 Sınavsız Geçiş Uygulaması	90
6.2.8 Okul-Sanayi Bütünleşmesi	92
6.2.9 Mezunlarının İstihdamı	93
6.2.10 Finansman	93
6.2.11 Tamamlanan Projeler	93
6.2.12 MYO'ların Geliştirilmesine Yönelik Yeni Projeler	94
6.2.12.1 150 MYO'nun Geliştirilmesi Projesi	94
6.2.12.2 Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM)	96
6.2.13 Darboğazlar	96
6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar	97
6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar	103
6.4.1 ULAKNET Kurulumu	104
6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi	106
6.6 Türk Ermeni Araştırmaları Milli Komitesi	107
6.7 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi	108

Bölüm 7. Araştırma ve Yayın Faaliyetleri.....	111
Bölüm 8. Yükseköğretimin Finansmanı.....	121
8.1 Bütçe Ödenekleri.....	121
8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri.....	124
8.3 Yatırım Ödenekleri.....	126
8.3.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması.....	126
8.3.2 Yıllar itibarıyla Proje Sayıları.....	126
8.3.3 Ödenek Tahsislerinin Yetersizliği.....	127
8.3.4 Üniversitelerin Gayri Menkullerinden Kaynaklanan Ödenek İhtiyacı.....	129
8.3.5 İlerleme ve Çağdaşlaşma Payı.....	129
8.3.6 Bütçe Uygulamasından Doğan Finansman Açığı.....	129
8.3.7 Yükseköğretimde Fiziki Alan Yetersizliği.....	129
8.3.8 Yükseköğretimde Araç-Gereç Yetersizliği.....	130
8.3.9 Halen Devam Etmekte Olan Ve 2003 Yılı Yatırım Programında Yer Alan Projelerin Ödenek İhtiyacı	130
8.4 Cari Ödenekler.....	131
8.4.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması	131
8.4.2 Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Üyesi Yetiştirmek İçin Yapılan Eğitim Harcamaları	131
8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları	131
8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler Ve Öğrenci Katkı Payları.....	131
Bölüm 9. Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler ve Yurtdışında Okuyan T.C. Vatandaş Öğrenciler.....	135
9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler	135
9.1.1 Türkçe Öğretimi	140
9.1.2 Öğrencilerin Başarı Durumu	140
9.2 Yurtdışında Okuyan T.C. Vatandaş Öğrenciler.....	142
9.3 Öğretim Üyeleri	146
9.4 Yurtdışında Kurulan Ortak Üniversiteler	146
9.4.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi	146
9.4.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	146
9.5 İşbirliği Anlaşmaları.....	147

Bölüm 1

Giriş

Çağdaş yükseköğretimin kökenlerini Eflatun'un Academia'sına (M.Ö.400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö. 387), Çin'deki İmparatorluk Akademisi'ne (M.Ö. 124), ve hatta bir araştırma kurumu niteliğini de taşıması nedeniyle, İskenderiye Müzesi'ne (M.Ö. 330-200) kadar götürmek mümkündür. Ancak, günümüzdeki yükseköğretim sisteminin en önemli kurumunu oluşturan üniversitenin prototipleri olan Bologna Üniversitesi'nin 1088, Paris Üniversitesi'nin 1160, Oxford Üniversitesi'nin ise, 1167 yılında kurulduğu göz önüne alındığında, çağdaş yükseköğretimin yaklaşık 900 yıllık bir geçmişe sahip olduğu genellikle kabul edilen bir husustur.

Dokuzyüz yılı aşkın bir süre içinde çeşitli aşamalardan geçerek geline bugünkü noktada, bir ülkenin yükseköğretim sisteminin:

- Araştırma üniversiteleri,
- Kitlesel eğitim yapan üniversiteler,
- Kısa süreli mesleki eğitim yapan kurumlar,
- Uzaktan öğretim kurumları,
- Ticari amaçla örgün ve uzaktan öğretim yapan kuruluşlar,
- Şirketlerin bünyelerindeki eğitim birimleri

olmak üzere, altı ana türdeki kurum ve kuruluştan oluştuğu görülmektedir. Bunlardan son ikisinin sistem içindeki oranları henüz çok az olmakla birlikte, özellikle ileri ülkelerde son yıllarda gelişme eğilimindedirler.

Eğitim-öğretimin yanında, araştırmanın da üniversitenin işlevleri arasına girmesinin geçmişi ise çok daha kısadır. Ondokuzuncu yüzyılın başında, Wilhelm von Humboldt ideal üniversiteyi, bir mesleğe yönelik olmaksızın eğitim-öğretim ve pratik sonuçlarına bakılmaksızın araştırma yapılan bir kurum olarak tanımlamış ve eğitim-öğretim ile araştırmanın birbirlerini tamamlar nitelikte işlevler olduğunu ileri sürmüştür. Ancak, son yüzyıl içinde meydana gelen bilimsel gelişmeler ve özellikle dünya savaşları sırasında bu gelişmelere dayalı olarak üretilen maddeler ve cihazlar, başta araştırma üniversiteleri olmak üzere, yükseköğretim sistemini, aynı zamanda milli Ar-Ge sisteminin de bir parçası haline dönüştürmüştür. Günümüzde bir ülkenin Ar-Ge sistemi:

- Özel Kuruluşların Ar-Ge birimleri,
- Kamu Ar-Ge kuruluşları,
- Yükseköğretim kurumları

olmak üzere üç ana tür kurumdan oluşmaktadır. Bu kurumların Ar-Ge sistemi içindeki işlevlerini kalın çizgilerle birbirlerinden ayırmak, özellikle günümüzde, her ne kadar artık mümkün ve doğru değil ise de, yükseköğretim kurumlarının ana işlevini temel bilimsel ve uygulamalı araştırmalar yapmak ve lisansüstü eğitimle üst düzey Ar-Ge personelinin yetiştirmek olarak tanımlamak gerçekçi bir yaklaşımdır.

Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinin son kırk yıldaki büyümesinin % 50'si Ar-Ge'ye yapılan yatırımların sonucudur. Bu ülkedeki Ar –Ge faaliyetlerinin % 73'ünün özel sektörde, % 11'inin kamu kuruluşlarında, % 16'sı ise üniversitelerde yürütülmesine karşılık, patentlerde atıfta bulunan bilimsel literatürün yaklaşık % 75'i kamu kaynaklarından finanse edilen ve büyük bölümü üniversitelerde yürütülen araştırmaların sonucudur. Bu nedenle, insanlığın ulaştığı olduğu *bilgi toplumunun* temelini oluşturan bilgi teknolojileri (enformatik veya bilişim), ileri malzemeler, biyoteknoloji, esnek üretim teknolojileri gibi yeni ve ileri teknolojiler, araştırma üniversitelerinin bulunduğu Kaliforniya'daki *Silicon Valley*, Boston civarındaki *Route 128* ve North Carolina'daki *Research Triangle* gibi yörelerde kurulan çeşitli ölçeklerdeki özel kuruluşlarla üniversitelerin işbirliği yapmaları sonucunda geliştirilmiş, modern yönetim ve ileri üretim sistemlerinin entegre bir şekilde kullanılmasıyla ticari faaliyete dönüştürülmüştür.

Özetle, yaklaşık dokuzyüz yıllık bir geçmişi olan yükseköğretim sistemi, değişen şartlara uyum sağlayarak gelişen toplumsal ihtiyaçları karşılayabilmiş, yetiştirdiği işgücü, yarattığı yeni bilgiler ve sağlık hizmetlerinden teknoloji transferine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde topluma sunduğu çeşitli hizmetlerle, insanlığın sağlık, mutluluk ve refahına çok önemli katkılar yapmış, kültürü muhafaza etmiş ve geliştirmiş, hem kendisini yenilemiş, hem de toplumsal değişime öncülük etmiştir.

Coğrafi sınırların öneminin azaldığı, devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisine bıraktığı, özelleştirmeye hız verildiği ve rekabetin her alana damgasını vurduğu günümüzün küreselleşmiş dünyasında, yükseköğretim sistemi üç temel işlevi olan, eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplum hizmetleri ile, ülke ekonomisinin itici gücü, ülkenin uluslararası rekabet gücünü belirleyen başlıca unsurlardan biri ve insanlığın ulaştığı olduğu bilgi toplumu aşamasında bilgi ekonomisinin beyni niteliğine bürünmüş bilgi fabrikasıdır.

Doksanlı yıllarda birçok ülke, yükseköğretimin finansman ve yönetiminde köklü reformlara sahne olmuştur. İlginç olan husus, gelişmişlik düzeyi, politik ve ekonomik sistemi ve yükseköğretim sisteminin yapısı bakımından büyük farklılıklar gösteren ülkelerdeki sorunların ve bunların çözümü için yapılan reform çalışmalarının ana hatları ve genel doğrultuları itibarıyla büyük benzerlikler göstermesidir.

Dünyada yükseköğretimin gündemini oluşturan sorunlar, bunların çözümü için önerilen yeni yaklaşımlar ve yürütülen reform çalışmalarını altı ana başlık altında, toplamak mümkündür (*Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, 1994. Ayrıca Bkz. Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim , ÖSYM Yay. No. 2001-4).

1.1 Büyüme ve Kurumlar Arasında İşlevsel Çeşitlilik

Gelişmekte olan ülkelerde ilk ve ortaöğretimdeki okullaşma oranlarının hızla yükselmesi, gelişmiş ülkelerde ise teknolojiye gelişmelerin yükseköğrenim görmüş olmayı ve yetişkinlerin sürekli eğitimini neredeyse zorunlu hale getirmesi, tüm ülkelerde yükseköğretime olan talebi önemli ölçüde artırmıştır. 1970'ten 1995'e çeşitli ülke gruplarındaki yükseköğretim öğrencisi sayıları Tablo 1.1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Yükseköğretimdeki öğrenci sayıları (milyon)

ÜLKE GRUBU	1970	1975	1980	1985	1990	1995
YÜKSEK GELİR GR.	20.9	21.3	23.9	24.7	31.0	36.3
DİĞER ÜLKELER	6.0	19.0	26.9	33.6	37.3	44.2
DÜNYA TOPLAMI	26.9	40,3	50.8	58.3	68.3	80.5

Kaynak : UNESCO Statistical Yearbook 1999 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay.No.2001-4)

Çeşitli coğrafi bölgeler ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülkelerin 1970 ve 1997 yıllarındaki ortalama yükseköğretim okullaşma oranları Tablo 1.2'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, söz konusu yirmi yedi yıllık dönemde, tüm ülkelerdeki okullaşma oranlarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki okullaşma oranı yaklaşık olarak bir kat artmıştır.

Tablo 1. 2 Yükseköğretimdeki Okullaşma Oranları, %

ÜLKE GURUBU	1970	1980	1990	1997
Gelişmiş Ülkeler	28,9	40,5	49,5	57,4
Latin Amerika ve Karayibler	4,7	10,5	12,6	16,3
Arap Ülkeleri	4,7	10,5	3,2	16,3
Doğu Asya ve Okyanusya	1,6	3,7	6,6	12,1
Güney Asya	4,7	4,8	6,3	7,9
Afrika	1,1	1,8	3,2	4,2
DÜNYA ORTALAMASI	10,0	13,7	15,3	19,5

Kaynak: UNESCO Statistical Yearbook 1999

Bu gelişmeler, tüm ülkeleri birim maliyeti daha düşük yükseköğretim kurumlarına yöneltmiş ve bunun sonucunda da yükseköğretim kurumları arasında işlevsel çeşitlilik artmıştır.

Bir ülkedeki tüm yükseköğretim öğrencilerinin, aynı zamanda yüksek lisans ve doktora programları da bulunan araştırma üniversitelerinde lisans düzeyinde öğrenim görmelerini düşünmek artık mümkün değildir. ABD'nin Kaliforniya eyaletindeki yükseköğretim sistemi bu bakımdan tüm dünyaya örnek teşkil etmektedir (A Survey of Universities: The Knowledge Factory, *The Economist*, 4 October 1997). Bu eyaletteki çok sayıdaki iki yıllık *community college* ve *junior college* gibi, ülkemizdeki meslek yüksekokullarının dengi olan kurumların yanında, iki tane çok kampuslu eyalet üniversitesi ve çok sayıda özel üniversite vardır. *University of*

California, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim yapılan bir araştırma üniversitesi; *California State University* ise, sadece lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim yapılan bir kitlesel eğitim üniversitesidir. Bu üniversitenin **Mütevelli Heyet Başkanının ifadesine göre, üniversitenin birinci önceliği, eyaletteki ilk ve ortaöğretim kurumlarına nitelikli öğretmen yetiştirmektir.**

Ön lisans veya buna denk bir düzeyde mesleki ve teknik eğitim yapan kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.1'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, bu tür kurumların sistem içindeki payı bir çok ileri ülkede % 30'un üzerindedir. Ülkemizde de bu bağlamda çalışmalar yürütülmekte olup, Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren 4702 sayılı Kanun gereğince Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarından mezun olan adayların istedikleri takdirde, bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi içinde yer alan veya Mesleki Teknik Eğitim Bölgesi dışındaki meslek yüksekokulları programlarına yerleştirme işlemlerine ilk kez 2002-2003 eğitim-öğretim yılında başlanmıştır.

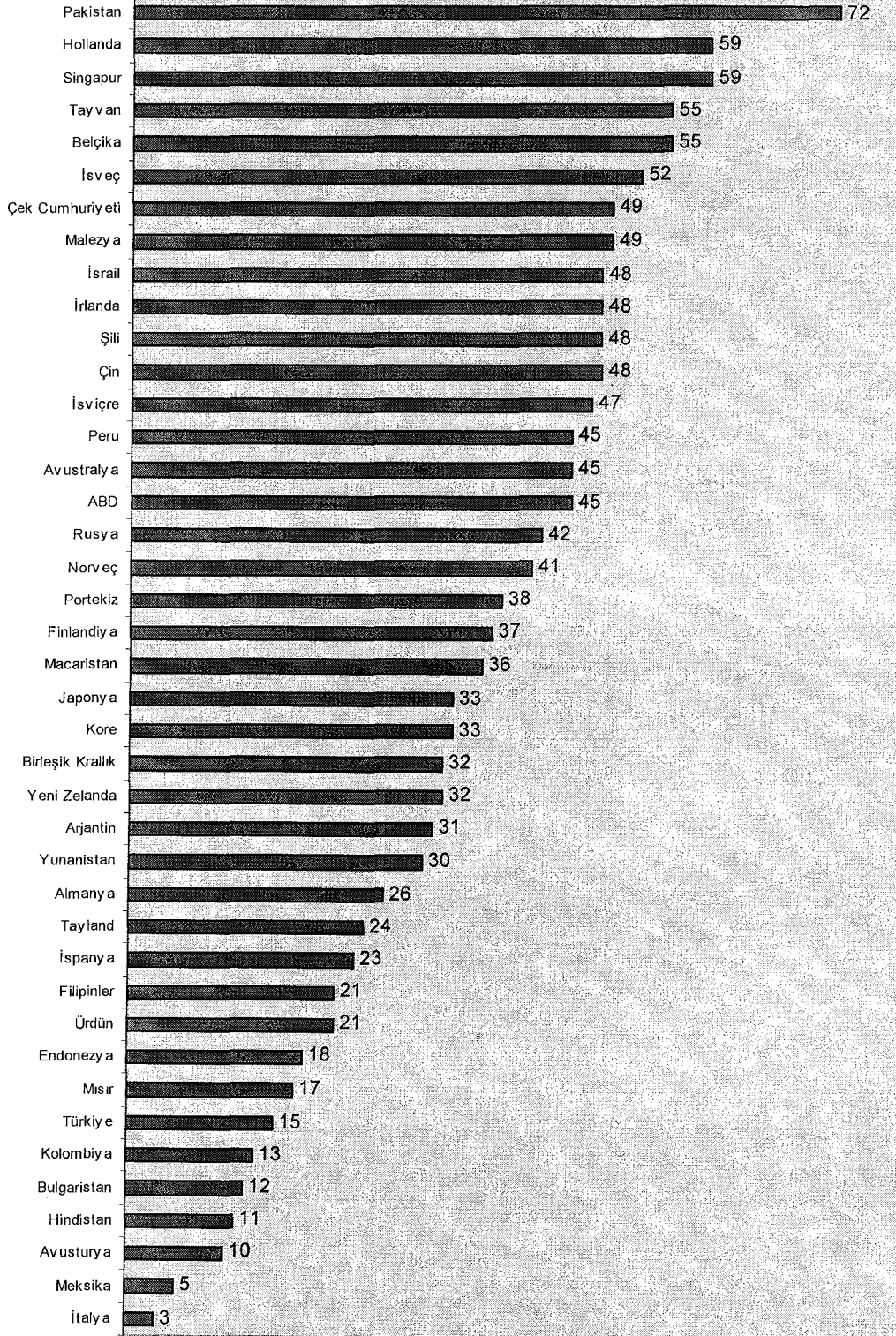
Ülkemizdeki Açıköğretim Fakültesi'ne benzer bir kurumsal yapı içinde münhasıran bir diplomaya yönelik olarak uzaktan öğretim yapan kurumların bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.2'de gösterilmiştir. Bu tür yükseköğretim kurumlarının, daha ziyade, gelir düzeyi nispeten düşük ve nüfusu genç olan ülkelerde yaygın olduğu görülmektedir.

1.2 Mali Darboğaz

Seksenli yıllardan başlayarak, yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcama miktarlarında reel düşüşler meydana gelmiştir. Bunun başlıca nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

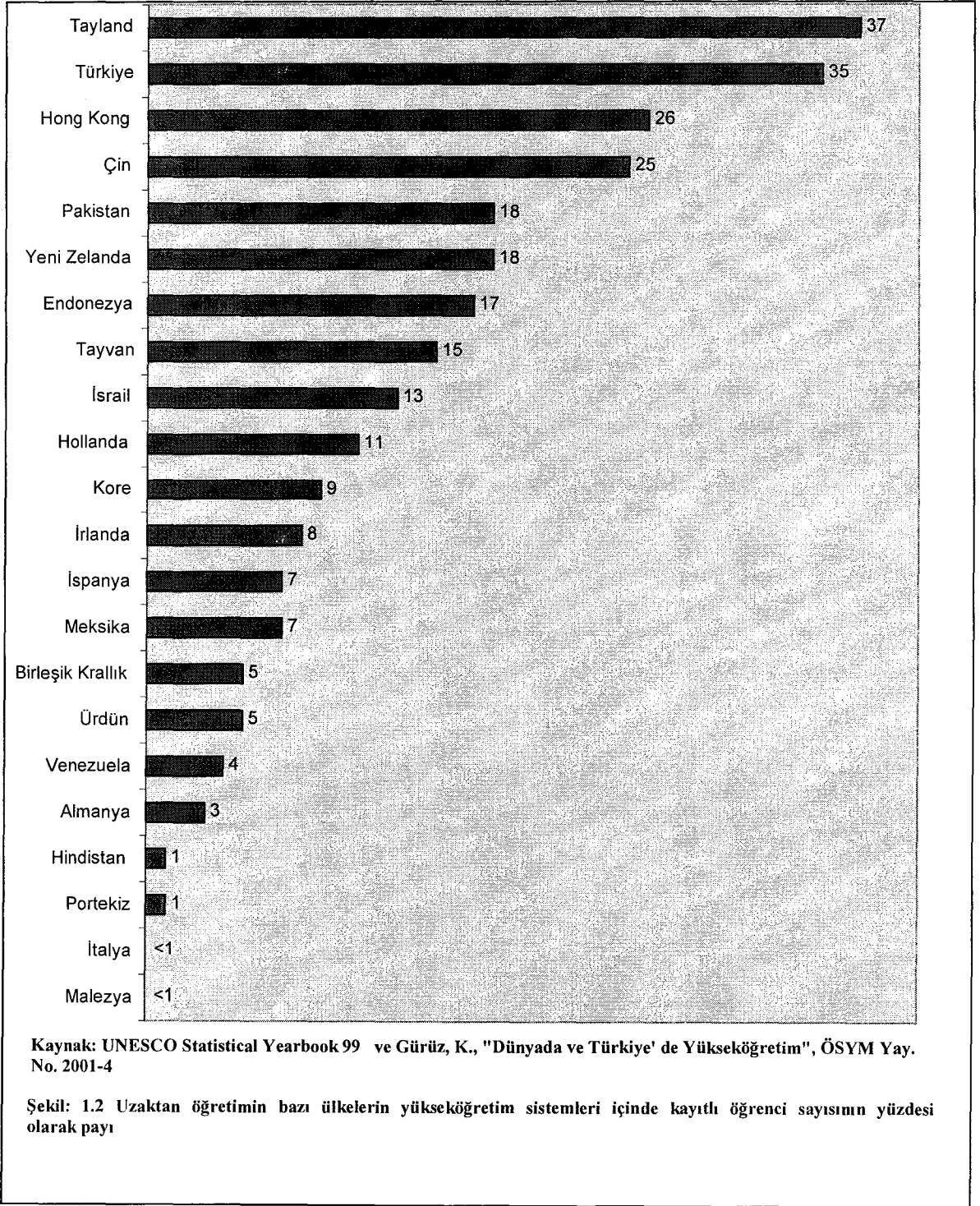
- Artan öğrenci sayıları,
- Hızla gelişen teknoloji konusunda öğrencilerin birim maliyeti daha yüksek alanlara kayması,
- Hızla gelişen teknolojinin daha pahalı ekipman kullanımını gerekli kılması,
- Kamu kaynaklarının toplumsal getirisi daha yüksek olan temel eğitim ve altyapı yatırımlarına kaydırılması,
- Devletçiliğin yerini serbest pazar ekonomisinin almaya başlaması.

Seksenli yıllarda bu etmenlerin sonucu olarak yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalardaki reel azalma, düşük gelir grubu ülkelerde % 12,3, alt orta gelir grubu ülkelerde % 9,1 ve üst orta gelir grubu ülkelerde ise % 4,6

Kaynak: OECD Statistical Yearbook 99 ve Gürüz, K, "Dünyada ve Türkiye' de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Şekil 1.1 Kısa süreli yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içinde kayıtlı öğrenci sayısının yüzdesi olarak payı

olarak gerçekleşmiş, yüksek gelir grubu ülkelerde ise %0,9 artış meydana gelmiştir. *Bu gelişmeler Dünya Bankası'nca yükseköğretimde kriz olarak nitelendirilmiştir.*

Çeşitli coğrafi bölgelerde ve değişik gelişmişlik düzeyindeki ülke gruplarında 1995 yılında yükseköğretim öğrencisi başına kamu kaynaklardan yapılan ortalama

harcama miktarları Tablo 1.3'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, gelişmiş ülkelerdeki harcamalar, gelişmekte olan ülkelerdeki harcamaların yaklaşık altı katıdır. *Aynı yıl Türkiye'de yapılan harcama, sadece örgün öğretim göz önüne alındığında 1538 \$ ile dünya ortalamasının yarısından, açıköğretim de dahil edildiğinde 755 \$ ile dörtte birinden az olarak gerçekleşmiştir.*

Tablo 1.3 Öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan harcamalar (1995).

	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (ABD \$)
DÜNYA ORTALAMASI	3.370
Gelişmiş Bölgeler	5.936
Kuzey Amerika	5.936
Asya/Okyanusya	5.488
Avrupa	6.585
Eski Sovyet Bloğu Ülkeler	457
Gelişmekte Olan Bölgeler	967
Sahra Afrikası	1.241
Arap Ülkeleri	1.588
Latin Amerika / Karayipler	937
Doğu Asya/Okyanusya	709
Güney Asya	1.058
En Az Gelişmiş Ülkeler	252

Kaynak: *Higher Education in the Twenty-First Century : Vision and Action*, UNESCO Conference, Paris, 5-9 Ekim 1998, Working Document ED-98/CONT.202/CLD.23.

1.3 Yükseköğretimde Serbest Pazar Ekonomisi Yönelimleri

1980'li yıllarda Reagan ve Thatcher ile başlayan serbest pazar yönelimleri, 1990'lı yıllarda Birleşik Krallık ve ABD'nde kurumsal yapılar kazanmış ve bu ülkelerden tüm dünyaya yayılmıştır. Bu yönelimleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- * Reel öğrenim ücreti uygulaması,
- * Kaynakların çeşitlendirilmesi,
- * Maliyet verimliliği ve işletmecilik,
- * Akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon,
- * Özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşması.

Yükseköğretim, artık tüm ülkelerde yarı kamusal bir hizmet olarak kabul edilmektedir. Çünkü, yükseköğretimin biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Bu getirilerin ekonomik ve sosyal boyutları Tablo1'de özetlenmiştir. Siyasi otoritenin, yükseköğretimle ilgili alınacak kararlarda bu noktayı göz önüne alması son derece önemlidir.

Dünyadaki genel eğilim, birim maliyetin kişisel getirinin karşılığı olan kısmını reel öğrenim ücreti olarak vergi mükelleflerinden öğrencilere ve ailelerine kaydırmaktır. Ayrıca, beslenme ve barınma için yapılan sübvansiyonlar da azaltılmaktadır.

Bazı ülkelerde reel öğrenim ücretlerinin devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalara oranı Tablo 1.5'te gösterilmiştir. ***Buradan açıkça görüldüğü gibi, yükseköğretim ancak zengin ülkelerde paralı olabilir yolundaki***

iddia tümüyle geçersizdir. Tersine, yükseköğretim ancak bu hizmeti ücretsiz olarak verebilecek kadar zengin olan ülkelerde reel öğrenim ücretine tabi olmayabilmektedir.

Tablo 1.4 Yükseköğretimin getirileri

	Toplumsal	Kişisel
Ekonomik	- Vergi gelirlerindeki artış - Üretkenlikteki artış - Tüketimdeki artış - İşgücü esnekliğinin artışı - Devletten beklenen mali desteğin azalması	- Yüksek kazanç düzeyi - İş bulmada kolaylık - Yatırımda artış - Daha iyi çalışma koşulları - Kişisel/Mesleki hareketlilik
Sosyal	- Suç oranındaki azalma - Bağış ve topluma hizmette artış - Vatandaşlık bilincinin gelişmesi - Sosyal kenetlenme - Teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişimi	- Daha sağlıklı ve uzun yaşam - Çocuklar için daha iyi yaşam koşulları - Müşteri olarak daha iyi karar verebilme - Kişisel statünün yükselmesi - Daha fazla hobi ve boş zaman aktiviteleri

Tablo 1.5 Bazı ülkelerde devlet üniversitelerindeki reel öğrenim ücretlerinin kamu kaynaklarından öğrenci başına yapılan harcamalara oranı.

Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)	Ülke	Reel Ücret/Yapılan Harcama (%)
Letonya	75	Kolombiya	10
Bulgaristan	42	Estonya	9
Avustralya	30	Japonya	9
Şili	26	Çin	9
Jamaika	25	Polonya	7
Endonezya	25	Malezya	6
Vietnam	23	Çek Cumhuriyeti	5
Kore	23	Tayland	5
İspanya	20	Hindistan	5
İsrail	20	Pakistan	4
Slovenya	19	Mısır	4
Litvanya	18	Sri Lanka	3
Kosta Rika	16	Honduras	3
ABD	15	Bolivya	3
Filipinler	15	Macaristan	2
Barbados	15	Guatemala	2
Kenya	12	Türkiye	2
Nepal	10	Fransa	1

Kaynak: *Priorities and Strategies for Education*, The World Bank, Washington, D.C., 1995 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4.

Yükseköğretimin devlet kurumlarında da reel öğrenim ücretine tabi kılınması giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri Tablo 1.6'da gösterilmiştir.

Tablo 1.6 Bazı ülkelerde uygulamaya konulan reel öğrenim ücretleri.

Ülke	Öğrenim Ücreti
Avustralya	3.300-5.500 \$
Birleşik Krallık	1.000 \$
Çin	888 \$
Hollanda	2.250-3.150 \$
Yeni Zelanda	2.300 \$

Kaynak: A. Wagner, *Costs and Financing of Tertiary Education: OECD Trends and New Perspectives*, The World Bank, Washington, D.C., June 22, 1998.

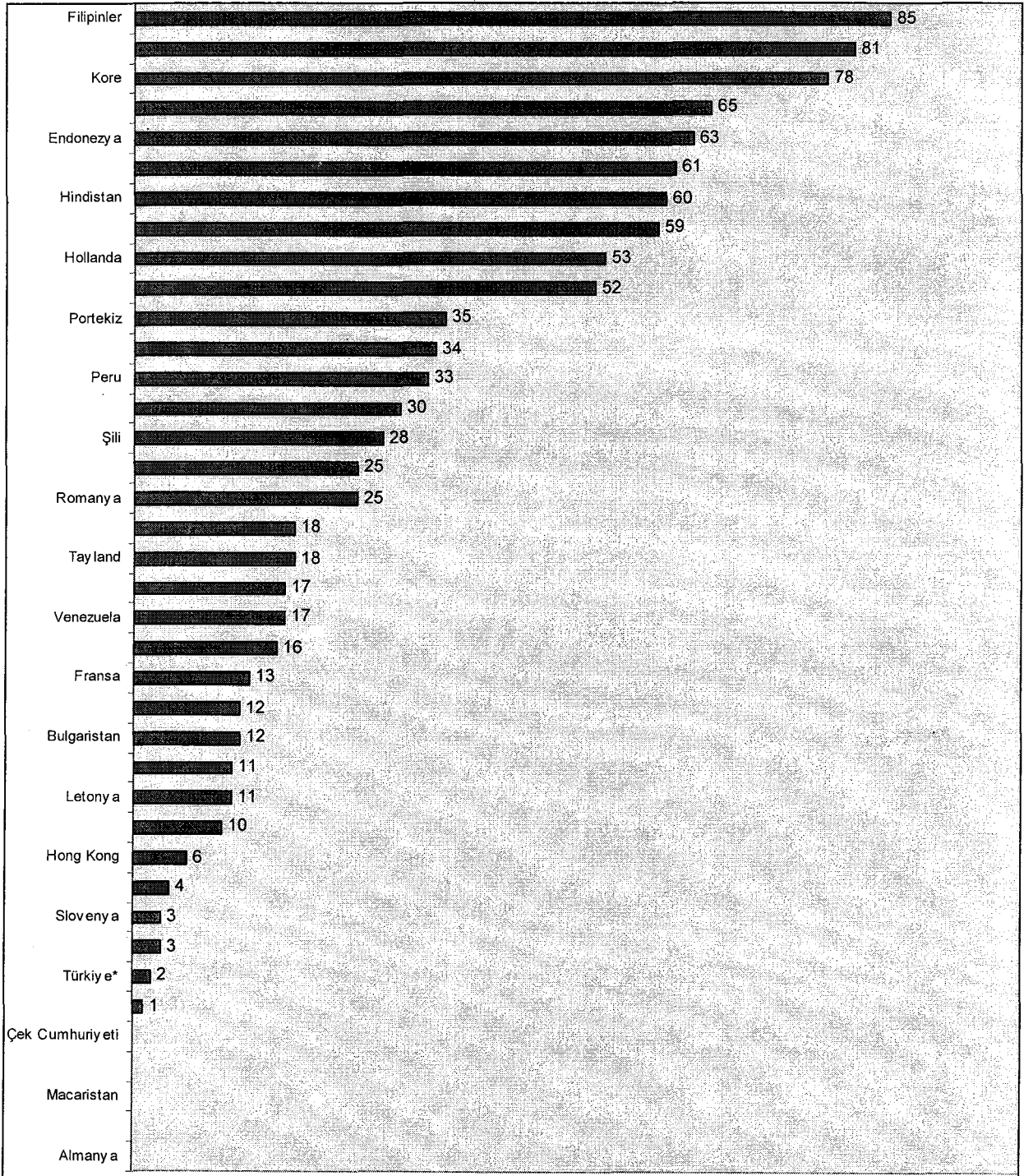
Burada ilginç olan iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Birleşik Krallık'taki uygulamanın muhafazakar hükümet zamanında planlanmasına karşın, öğrenim ücretine her zaman karşı çıkmış sosyal demokrat hükümet zamanında hayata geçirilmesidir. İkincisi ise, Çin'deki öğrenim ücretinin fert başına milli gelirin birkaç katı olmasıdır. Çin'deki bu uygulamayla, öğrenim ücretlerinin harcamaları karşılama oranı, Tablo 1.5'deki % 9 düzeyinden % 20'ye yükselmiştir. Reel öğrenim ücreti uygulaması, eski Sovyet Bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Reel öğrenim ücretinin fırsat eşitliğini zedeleyerek ülkenin toplumsal dengelerini bozmaması bakımından dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Reel öğrenim ücretinin yanında, başarılı ve muhtaç öğrenciler için karşılıksız burs; diğer öğrenciler için ise, borç alabilme imkanları mutlaka mevcut olmalıdır.
- Borçlara uygulanacak geri ödeme süreleri ve faiz oranları ticari faizlerden düşük, ancak geri toplama için yapılacak-harcamaları fazlasıyla karşılayacak düzeyde olmalıdır.

Muhtaç öğrencilerin belirlenmesi, borçlara uygulanacak faiz oranlarındaki hakkaniyet ölçüsü ve geri ödeme mekanizmaları gibi hususlar birçok ülkenin gündemindedir. Mezuniyetten sonra vergi sürşarjı uygulanması ve ülkemizdeki **YURTKUR** eşdeğeri bir kamu kurumunun veya üniversitelerin garantisi ve kısmi sübvansiyonu ile ticari bankaların da bu amaçla devreye sokulması, bu alandaki önemli yeni uygulamalardır.

Yükseköğretimde serbest pazar ekonomisi çözümlerinin ikincisi özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasıdır. Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içindeki payı Şekil 1.3'te gösterilmiştir. ***Buradan açıkça görüldüğü gibi, özel yükseköğretim kurumlarının ancak zengin ülkelerde yaygınlaşabileceği yolundaki görüş de tümüyle geçersizdir.*** Nitekim, bu tür kurumlar başta Romanya olmak üzere, eski Sovyet bloğu ülkelerinde de giderek yaygınlaşmaktadır.

Kaynak: Higher Education: The Lesson of Experience, The World Bank, Washington, D.C., 1994 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye' de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Şekil 1.3 Özel yükseköğretim kurumlarının bazı ülkelerin yükseköğretim sistemleri içinde kayıtlı öğrenci sayısının yüzdesi olarak payı

* 2001-2002 akademik yılında bu oran ülkemiz için % 3,3 dür.

Gelişmiş ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları, daha ziyade, kar amacı gütmeyen vakıflar tarafından kurulmuş, yüksek prestijli araştırma üniversiteleri niteliğine sahip kurumlardır. Buna karşılık, gelişmekte olan ülkelerdeki özel yükseköğretim kurumları ise, daha ziyade, kar amacı güden, kısa süreli mesleki ve teknik eğitim kurumları

niteliğindedir. *Bu bakımdan, özel yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşmasının arzu edilen sonuçları verebilmesi için, açık, şeffaf ve net standartlar ile nitel ve nicel performans göstergelerine dayalı akademik değerlendirme, kalite kontrol ve akreditasyon sistemlerinin kurulması zorunludur.* Kamu kaynaklarından bu tür kurumlara yapılacak yardım ve katkıların bu tür standart ve göstergelere bağlanması kaçınılmazdır.

Devlet yükseköğretim kurumlarının karşı karşıya bulundukları sorunları çözme ve dar boğazları aşmada serbest pazar ekonomisi kurallarına göre davranabilmeleri için girişimci yaklaşımlarla kaynak çeşitlendirmesine yönelmeleri, neredeyse tüm ülkelerde yükseköğretim gündeminin ana konularından biridir.

Devlet yükseköğretim kurumlarının günümüzde kabul edilen gelir kalemleri ve bunların kaynakları Tablo 1.6'da gösterilmiştir. *Ancak, bir devlet yükseköğretim kurumunun, bu tabloda gösterilen kaynakları değerlendirebilmesi için vazgeçilmez ön koşul, kurumun tabi olduğu bütçe sistemi ile idari ve mali mevzuatın o kuruma, serbest pazar ekonomisinin getirdiği rekabet ortamı içinde gereken biçimde hareket edebilme imkanlarını sağlamasıdır.*

1.4 Bütçe Sistemi, İdari ve Mali Mevzuat

Yükseköğretimin kaynakları ne kadar çeşitlendirilirse çeşitlendirilsin, özel yükseköğretim kurumlarının payı ne kadar artarsa artsın, yükseköğretimin finansmanı, doğrudan ve dolaylı yollarla büyük ölçüde kamu kaynaklarına dayanmaya devam edecektir. *Dolayısıyla sorun, kamu kaynaklarının en etkin ve en verimli biçimde kullanılması ve kurumların tabi olduğu idari ve mali mevzuatın gereken esneklikleri sağlamasıdır.*

Tablo 1.6 Devlet yükseköğretim kurumlarının gelir kalemleri ve kaynakları.

Gelir Kalemleri	Kaynaklar				
	Devlet (Vergi Mükellefleri)	Öğrenciler Ebeveynler	Ticari Kuruluşlar	Mezunlar Hayırseverler	Uluslararası Kuruluşlar
Devletin Bütçe Vasıtasıyla Doğrudan Katkısı	√				
Öğrencilere Yapılan Katkılar					
• Burslar	√		√	√	√
• Sübvansiyonsuz Krediler		√	√		
• Sübvansiyonlu Krediler	√		√		
Mal ve Hizmet Üretimi					
• Sertifika Programları		√	√		
• Danışmanlık	√		√		√
• Araştırma-Geliştirme	√		√		√
• Mal Üretimi	√		√		
• Laboratuvar Testleri	√		√		
Kira ve Faiz Gelirleri			√	√	
Bağışlar			√	√	√

Bu hususlar, özellikle devlet yükseköğretim kurumları bakımından son derece önemlidir. Dünyada halen uygulanmakta olan bütçe sistemlerini başlıca dört ana grupta toplamak mümkündür:

1. Bir önceki yıl yapılan ödenek tahsisi üzerinde pazarlık edilerek anlaşma yöntemi ile oluşturulan, çok sayıda fasıl ve kalemden oluşan bütçe,
2. Öğrenci sayısı gibi girdi göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
3. Mezun sayısı, mezunların niteliği, yayımlanan bilimsel makale ve üretilen hizmetlerin niteliği gibi, çıktı göstergelerine göre hazırlanan bütçe,
4. Devlet katkısının doğrudan öğrencilere verilen voşerlerin kaydolunan kuruma ibraz edilmesi sureti ile öğrencilerin tercihlerine göre kaynak tahsisi (*voucher scheme*).

Yukarıda özetlenen bütçe sistemlerinin uygulanmakta olduğu bazı ülkeler Tablo 1.7'de verilmiştir. Bu sistemler arasında en verimsiz olanı, ülkemizde halen uygulanmakta olan birinci sistemdir. *Bu sistem, kamu kaynaklarının hem dağıtımında hem de kullanımında aşırı merkeziyetçi, bürokratik işlemleri çok yoğun, sınırlayıcı, çalışanları ve üniversite yöneticilerini motive etmeyen, yaratıcılığı engelleyen, üniversitelerdeki akademik ortamla bağdaşmayan bir yapıdadır. Bu olgu, üniversitelerimizdeki araştırma ve eğitim-öğretim faaliyetlerinde beklenen çağdaş uygulamaları, ne yazık ki olumsuz yönde etkilemektedir.*

Tablo 1.7 Bazı ülkelerde uygulanan bütçe sistemleri.

1. Sistem	2. Sistem	3. Sistem	4. Sistem
Arjantin	Birleşik	Avustralya	Şili
Brezilya	Krallık	Danimarka	
Cezayir	Çin	Finlandiya	
Fas	Endonezya	Hollanda	
Filipinler	Fransa	İsrail	
Gana	Güney		
Hindistan	Afrika		
Honduras	İsveç		
İtalya	Japonya		
Kenya	Kanada		
Nepal	Macaristan		
Nijer	Nijerya		
Pakistan	Norveç		
Papua Yeni Gine	Vietnam		
Peru			
Sudan			
Tanzanya			
TÜRKİYE			
Ürdün			
Venezüella			
Yemen			
Yunanistan			

Kaynak: *Higher Education: The Lessons of Experience*, The World Bank, Washington, D.C., 1994 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No. 2001-4

Buna karşılık tüm ileri ülkeler, girdi ve/veya çıktı göstergelerine dayalı torba bütçe sistemine geçmişlerdir. Bu sistemde devlet katkısı tek kalem olarak verilmekte, kurumlar diğer kaynaklardan elde ettikleri gelirleri (öğrenim ücretleri dahil) devlet

katkısı ile birleştirerek, faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun harcama kalemlerine ayrılacak ödenekleri kendileri belirlemektedirler.

Gelişmekte olan ülkelerde de bu yönde bir eğilim vardır. Örneğin, Arjantin'de 1997 yılında 1,5 milyar ABD doları olan toplam yükseköğretim bütçesinin %13'ü, göstergelere dayalı kısmı torba bütçe olarak dağıtılmış ve 70 milyon ABD doları tutarındaki ödenek öğretim üyelerine araştırma faaliyetlerindeki performanslarına göre yapılacak ek ödemelere ayrılmıştır. 1997'de % 13 olan bütçenin bu kısmının, 2000 yılında % 40'a çıkması hedeflenmiştir.

Yukarıda özetlenen serbest pazar yönelimleri Kıta Avrupası ülkeleri, Avustralya ve Japonya'ya, aynı felsefi temeller üzerinde, ancak değişik şekillerde ve değişik oranlarda yansımıştır. Bilindiği gibi, 19. yüzyıl başı ile 1980'li yılların ortaları arasında geçen dönem, yükseköğretimin kurumsal sevk ve idaresi ile kurumsal yapılarının şekillendiği dönemdir. Devlet bu dönemde, Kıta Avrupası ülkelerinde düzenleyici bir rol üstlenmiş, yükseköğretimde akademik oligarşi ile devlet bürokrasisi arasında dengeye dayalı, bürokratik bir düzen kurmuştur. Ancak, serbest pazar yönelimlerinin artmasına paralel olarak, Kıta Avrupası ülkelerinde de devletin yükseköğretimdeki rolü, süreçleri düzenlemekten (*regulatory state*), kurumların girdi ve çıktılarını değerlendirerek, bunlara göre kaynak tahsis eden değerlendirici (*evaluative state*) bir şekle dönüşmüştür. Bu değişikliğe paralel olarak, özellikle ABD ve bir ölçüde de Birleşik Krallık'ta eskiden beri varolan girişimcilik ve işletmecilik, Kıta Avrupası ülkelerinin yükseköğretim kurumlarına da yeni kavramlar olarak girmeye başlamıştır.

Düzenleyici devletten, değerlendirici devlete dönüşümü, Kıta Avrupası ülkeleri bakımından şu şekilde özetlemek mümkündür:

DÜZENLEYİCİ DEVLET

DEĞERLENDİRİCİ DEVLET

SEVK VE İDARE

- Ayrıntılı kanun ve yönetmelikler..... Amaçlar ve hedefler
- Merkezde karar Kurumda kararlar
- Sembolik rektör..... Güçlü rektör
- Sadece öğretim üyeleri..... Tüm ilgililer ve paydaşlar

KAYNAK TAHSİSİ

- Ayrıntılı bütçe Torba bütçe
- Fakültelere tahsis..... Kuruma tahsis
- Bir önceki yıla göre veya girdilere bağlı Girdi ve çıktılara bağlı

KURUMSAL YAPI

- Devlet Kurumu Devlet kurumlarının yanında özel kurumlar
- Rekabet yok..... Ülke ve dünya ölçeğinde rekabet
- Kaynakların çoğu kamusal..... Kaynak yaratmanın teşviki
- Öğrenim ücretsiz..... Reel öğrenim ücreti
- Bürokratik ve oligarşik..... Girişimci ve toplum ve pazara duyarlı

Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında, devlet üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri ve bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için **yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturulmasının şart ve artık kaçınılmaz olduğu açıkça görülmektedir. Böyle bir ortamın oluşturulması için gereken ön koşul ise, devlet üniversitelerimizin yurtdışındaki üniversitelerin ve vakıf üniversitelerimizin sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olmalarıdır.**

1.5 Kalite, Verimlilik, Kurumsal ve Kişisel Olarak Topluma Karşı Sorumlu Kılınma

Toplumsal yaşamda çok önemli rolleri olan ve kamu kaynakları kullanan yükseköğretim kurumlarının topluma karşı daha fazla sorumlu kılınmaları yönündeki eğilim 80'li yıllardan itibaren güçlenmeye başlamıştır. 29 Mart 1985'de Birleşik Krallık'ta Sir Alex Jarrat Başkanlığında bir komite tarafından hazırlanarak bu ülkenin Rektörler Komitesi'ne (*Committee of Vice Chancellors and Principals – CVCP*) sunulan *Report of the Steering Committee for Efficiency Studies in Universities* başlıklı rapor, bu bakımdan dünya yükseköğretim tarihinde önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir. Nitel ve nicel performans göstergeleri deyimleri ilk kez **Jarrat Raporu** adı verilen bu raporda kullanılmış, bu tür göstergelerin kalite ve verimliliği ölçmede kullanılması, rektörün akademik liderlik vasfı yanında kurumun başlıca icra organı olması ve modern finansal yönetim tekniklerinin üniversitelerde yaygınlaştırılması gibi önerilere raporda yer verilmiştir.

Jarrat Raporu'nun yayınlanmasından bugüne kadar geçen onbeş yıl içinde akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyon tüm ülkelerde yükseköğretimin gündemine girmiştir. Birçok ülkede bu amaçlara yeni kurum ve kuruluşlar oluşturulmuş ve yöntemler geliştirilmiş, ABD ve Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde üniversiteler eğitim ve araştırma faaliyetlerine göre değerlendirilerek sıralanmış, bu sıralamaların periyodik olarak kamuoyun duyurulması rutin hale gelmiş ve nihayet bir çok ülkede kaynak tahsisi performans göstergeleri ile ilişkilendirilmeye başlanmıştır. **Özellikle araştırma fonlarının dağıtımı, neredeyse tamamen kurumların ve öğretim üyelerinin münferit performanslarına endekslenmiştir.**

Akreditasyonu çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. Ülkemiz üniversitelerinin de üye olduğu, bugünkü adı Avrupa Üniversiteler Derneği (*European Universities Association, EUA*), daha önceki adı Avrupa Rektörler Konferansı (*Standing*

Conference of Rectors, Presidents and Vice-Chancellors of the European Universities, CRE) olan uluslararası kuruluşun kabul ettiği tanıma göre:

"Akreditasyon kabul edilmiş standartlara uygun ve dönemsel olarak yapılan akademik değerlendirmeler sonucunda bir kurumun kalitesi hakkında formel olarak yapılan yazılı beyandır.

Kısacası, akredite edilmiş bir yükseköğretim kurumu, faaliyetlerini belirli standartlara göre yürüten ve belirli bir kalite düzeyinin üzerinde öğrenci yetiştiren ve araştırmalar yapan bir kurumdur. Başka bir ifadeyle, akreditasyon akademik değerlendirmelerin nihai sonucu olup, başlıca işlevleri kalite kontrolü ve kalite teminatıdır.

ABD'nde akredite olmamış bir yükseköğretim kurumu kamu kaynaklarından mali destek alamadığı gibi, mezunlarının iş bulma imkanları son derece kısıtlı, mesleklerini icra etmeleri ise esasen yasaktır.

ABD halen akreditasyonun tam anlamıyla uygulandığı tek ülkedir. Avrupa ülkeleri ise henüz akademik değerlendirme ve *"yumuşak"* kalite kontrolü ve kalite teminatı aşamalarında olup, bir çok Avrupa ülkesinde bu amaçla kamu kurumları kurulmuş ve kamu kaynaklarından tahsis edilen bütçeler bu işlemlerle bir ölçüde ilişkilendirilmeye başlamıştır (*Bkz. Sursock, A., "Towards Accreditation Schemes for Higher Education in Europe?", CRE, 17 January 2001*).

Diploma denkliği veya diplomaların karşılıklı olarak tanınması, bir ülkeden alınan bir diplomanın başka bir ülkede bir üst dereceye yönelik programa kabul edilmeye veya iş bulmaya imkan vermesidir. Belirli standartları sağladığı belgelenmeyen kurumların diplomalarının tanınması tabi ki söz konusu değildir. Akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyonun önemi, iş gücünün de giderek küreselleştiği dünyamızda bu bakımdan da büyük önem taşımaktadır.

Küreselleşen dünyamızda bu tür akademik değerlendirme, kalite kontrol ve teminatı ve akreditasyonun uluslararası boyutlar kazanması muhtemel bir gelişmedir. Zira, işgücünün uluslararası hareketliliği artmış, ulusal düzeydeki şirketlerin transnasyonalleşmesi sonucunda üretim ve Ar-Ge faaliyetleri bir ülke yerine, birbirini tamamlayan parçalar halinde, birden çok ülkede yapılmaya başlanmıştır.

Tüm ülkelerde kaliteyi artırma yönündeki çabalar aşağıda sıralanan konular üzerinde odaklaşmaktadır:

- Etkili öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi, çeşitli teşvik (performansa bağlı ek ödeme) ve müeyyidelerle (azalan sürekli iş garantisi) öğretim elemanlarının öğretici ve araştırmacı niteliklerinin yükseltilmesi,
- Kütüphane, laboratuvar, teçhizat, bilgisayar ve internet bağlantısı gibi öğretim, öğrenme ve araştırma altyapısının geliştirilmesi,
- Kaynakların ekonominin ihtiyaç duyduğu daha geçerli alanlara yönlendirilmesi, bu amaca uygun müfredatları olan yeni eğitim programlarının geliştirilerek uygulamaya konulması,
- Öğretim programları ile araştırma faaliyetlerinin, kurumun misyonuna uygun bir biçimde, entellektüel derinliğinin ve disiplinlerarası genişliğinin artırılması,

- Nisbi olarak azalan kamu kaynakları ve artan rekabet karşısında, kurumun misyon ve amaçlarına uygun idari teşkilatı ile kaynak yönetiminin kurularak etkin bir biçimde işletilmesi.

1.6 Yapısal Değişiklik

Yukarıda sıralanan hususlar, özellikle üniversitelerin klasik yapılarında köklü değişiklikleri gerektirmektedir. Öğretim üyelerinin yanında, özellikle mali kaynak yönetiminde uzmanlaşmış profesyonellerle, öğrencilere yönelik beslenme, barınma, sağlık, kültür ve spor hizmetlerinde görevli uzmanlar ve kurumun ürettiği mal ve hizmetleri pazarlayan kişiler, giderek artan bir şekilde yönetimde yer almakta ve bu tür faaliyetlerin gerektirdiği idari birimlerin ağırlığı artmaktadır.

Öte yandan, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin giderek disiplinlerarası nitelik kazanması, geleneksel kürsü, bölüm ve fakülteler arasındaki katı disiplin sınırlarını ortadan kaldırmakta, bunların yanında, çeşitli disiplinlerden gelen kişilerin oluşturduğu geçici ve sürekli grupların önemi artmaktadır.

İçinde bulunduğumuz ve görünür gelecekte geçerliliğini koruyacak olan sosyoekonomik ve teknolojik konjonktürün gerektirdiği yükseköğretim mezunu kişilerde aranan temel nitelikler şunlardır:

- Disiplinlerarası proje gruplarında çalışabilme yeteneği,
- Sorun çözebilme ve analitik düşünme yeteneği,
- Kendi dilinde ve en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Bilgisayar okuryazarlığı,
- Bir mesleki alanda derinlik yanında ilgili bir yan alan ile değişik bir alanda genişlik (örneğin, makine mühendisliği öğrencisinin çevre veya yazılım gibi ilgili bir yan alan ile iktisat gibi değişik bir alanda dersler alması gibi).

Bu nedenlerle, ileri ülkelerdeki lisans programları sürekli olarak değiştirilmekte ve öğretim üyeleri bu değişiklikleri uygulamakla yükümlü kılınmaktadır. Söz konusu değişikliklerin ana hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Programların ana dal (*major*) ve en az bir yan dal (*minör*) şeklinde düzenlenmesi,
- Müfredatlar ve ders içeriklerinde grup çalışmasını içeren proje ve tasarımların ağırlığının artırılması.
- Bilgisayar uygulamalarının her dersin içeriğindeki ağırlığının artırılması,
- Alanlar ve disiplinler arasındaki ortak derslerin artırılması, hatta diplomaların genelleştirilmesi.
- Son yıllarda, yükseköğretim kurumlarının geleneksel yapılarında en köklü değişikliklere yol açan unsur, ileri telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine dayanan uzaktan eğitim ve bilgiye ulaşım teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü gelişmelerdir.

Uzaktan eğitim, öğrencinin öğrenim süresinin büyük bir bölümünde öğretmeni ile yüz yüze temas halinde olmadığı, eğitim malzemesinin basılmış yazılı metinler halinde

ve/veya diğer medya araçları vasıtası ile iletildiği ve öğrencinin öğretmeni ile, postayla gönderilen ödevler, telefon, televizyon, bilgisayar ve video gibi araçlarla iletişim kurabildiği, eğitim teknolojilerinin hızla artan bir yoğunlukta kullanıldığı bir öğretim türü olarak tanımlanmaktadır.

1830 yılında mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimde, daha sonraları telefon, televizyon ve video yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tür öğretimin kurumsallaşmış ilk örneği, örgün yükseköğretime devam etme olanağı bulamayan yetişkinlerin eğitimi amacı ile 1969'da İngiltere'de kurulan ve herkese açık olduğu için **Open University** (Açık Üniversite) adı verilen üniversitedir. Bu üniversitenin halen 168.000 öğrencisi vardır. Türkiye'deki ilk uzaktan eğitim uygulaması 1974 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyete geçirilen **YAYKUR** ile başlayan mektupla öğretim olup, 1981 yılında bu kuruma kayıtlı öğrenci sayısı 10.000'e yaklaşmış idi. Bu öğrenciler daha sonra Anadolu Üniversitesi'ne bağlı faaliyete geçirilen ve İngiltere'deki örnekten esinlenerek Açıköğretim Fakültesi adı verilen fakülteye devredilmiştir. Açıköğretim Fakültesi halen esas olarak posta ve televizyondan yararlanarak uzaktan eğitim yapan bir kurumdur.

Uzaktan eğitim yöntemi halen şu amaçlarla kullanılmaktadır:

- Kişilere gelişen teknolojilerin gerektirdiği yeni bilgiler vermek veya genel kültürlerini geliştirmek amacıyla meslek içi eğitim, iş başında eğitim gibi sürekli eğitim veya sertifika programları uygulamak,
- Bir yükseköğretim kurumunda mezuniyet için gereken kredilerin bir kısmını vermek üzere münferit dersler vermek,
- Bir üniversite içinde bazı dersleri merkezi olarak vermek; konsorsiyumlar vasıtasıyla derslerin bir kısmını ortak olarak vermek; kaynak ya da içerik bakımından yüz yüze (örgün) eğitime destek olmak,
- Tamamen uzaktan eğitimle diploma vermek.

Çok yakın bir geçmişte bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinde meydana gelen başdöndürücü gelişmeler, bu iki alanı artık bir bütün olarak birleştiren **bilgi teknolojilerini** doğurmuştur. Bilgi teknolojileri uzaktan eğitimi günümüzde derin bir şekilde etkilemektedir. **İnternet artık süper bir bilgi otoyolu, World Wide Web ise Merkezi Sanal Bilgi ve Dokümantasyon Merkezi olarak nitelendirilmektedir.** Posta, televizyon, video ve hatta düşük kapasiteli kişisel bilgisayarlar dahi artık ilkel uzaktan eğitim araçları olarak kabul edilmekte, bunların yerlerini, CD-ROM, multi medyalı kişisel bilgisayarlar, kişilerin kendi tempolarına göre öğrenmelerine imkan veren gelişmiş kişisel bilgisayarlar, kablolu televizyon, sistemleri, ağlara bağlanabilen iş istasyonları, video konferans sistemleri, elektronik haberleşme ve uydu üzerinden irtibatlandırılan eş zamanlı (*synchronous*) elektronik kürsü (verici) ve elektronik sınıflar (alıcı) almaktadır. **Özetle, mektupla öğretime başlayan uzaktan eğitimin yerini artık ileri bilgi teknolojilerinin kullandığı sanal (virtual) veya siber (cyber) eğitim, kitap raflarından oluşan kütüphanelerin yerini, merkezi dijital kütüphaneler almaya başlamıştır.**

Tüm bu gelişmeler uzaktan eğitime de yansımıştır. İleri telekomünikasyon ve bilişim teknolojilerine dayalı uzaktan eğitim konusundaki son gelişmeler Bölüm 6.3'te özetlenmiştir. Uzaktan eğitim ile ilgili dikkat çekici gelişmelerden biri de, yükseköğretim kurumlarının yanında, birçok ticari kuruluşun kar amacıyla bu sektörde faaliyet göstermesidir. **ABD'de 1996 yılı ile 1998 döneminden bu yana 1,7**

milyar dolar tutarında risk sermayesi bu sektöre girmiştir. Kısacası, lise sonrası eğitim ABD'de başlı başına bir endüstri haline gelmiştir; bu sektörde 1998 yılı itibarı ile yılda 300 milyar dolar harcanmaktadır.

Doküzyüz yıllık bir kurum olan üniversite, bu süre içinde gelişen bilim ve teknoloji ve toplumsal ihtiyaçlara göre kendi kendine sürekli olarak yenileyebilmiş ve toplumdaki prestijli konumunu koruyabilmiştir. Ancak, günümüzde üniversite, ileri bilgi teknolojilerinden kaynaklanan, bambaşka türde bir yapılanma ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Yeni teknolojilerin coğrafi sınır tanımaması nedeniyle, bu gelişmeye ayak uyduramayan kurumların, işlevlerinin önemli bir kısmını yitirmeleri kaçınılmazdır. Zira, ABD'nin en elit üniversitelerine dahi kayıt için gelen öğrenciler artık çeşitli uzaktan eğitim yöntemleriyle aldıkları dersler için kredi verilmesini talep etmektedirler. Kısa bir süre içinde, bir ülkenin öğrencileri başka bir ülkenin kurum veya kuruluşlarında uzaktan eğitimle aldıkları dersler için kredi talep edecekler, hatta diploma ibraz edeceklerdir.

Uzaktan eğitimde akademik değerlendirme, kalite kontrolü ve akreditasyon, dünya yükseköğretim gündeminin baş sıralarında yer alan konular arasındadır.

Gelişmekte olan ülkelerdeki uzaktan eğitim uygulamaları ile gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar arasında temelde önemli bir fark bulunmaktadır. Birinci grup ülkelerdeki uygulama daha çok çağ nüfusuna yönelik ve nispeten eski teknolojilere dayalıdır. Buna karşılık, gelişmiş ülkelerdeki uygulama ise, daha çok ileri teknolojilere dayalı olup, örgün eğitimde etkinlik ve verimliliği artırmak amacıyla veya yetişkinlerin sürekli eğitimi için kullanılmaktadır.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin çağ nüfusunun eğitiminde örgün eğitimi tamamen ikame edeceğini düşünmek, en azından şimdilik gerçekçi bir yaklaşım olarak görünmemektedir.

İleri teknolojiye dayalı uzaktan eğitimin diğer bir önemli niteliği ise, bu uygulamalarda üniversitelerin ticari kuruluşlarla işbirliği yapmasının gerekliliğidir. *İdari ve mali mevzuatı bu tür işbirliğine elvermeyen ülkelere ileri teknolojiler de dayalı uzaktan eğitimin yaygınlaşması zordur.*

1.7 Bologna Deklarasyonu

Başta ABD olmak üzere, Anglo-Sakson ülkelerindeki devlet üniversiteleri, Kıta Avrupası ülkelerindeki üniversitelere kıyasla toplum ve pazarın ihtiyaçlarına çok daha duyarlı ve idari ve mali konularda çok daha fazla yetki ve esnekliklere sahip kurumlardır. Bu nedenlerle, ABD'den başlayarak zaman içinde yeni bir üniversite yönetim modeli ortaya çıkmıştır. *Girişimci Üniversite adı verilen bu modelin ideal halinde, üniversite kendine tahsis edilen kamu kaynaklarını, sahip olduğu her türlü tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü müteşebbis bir yaklaşımla değerlendirerek yarattığı kaynaklar ve öğrencilerden aldığı reel öğrenim ücretleri ile birleştirerek faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun kendi gider bütçesini kendi yapabilmektedir.*

Devletin rolünün düzenlemeden değerlendirmeye dönüşmesine paralel olarak, başta İsveç ve Hollanda olmak üzere, Kıta Avrupası ülkelerinde de girişimci üniversite modelinin birçok unsuru üniversitenin sevk ve idaresine ve günlük işleyiş ve yönetimine yansımaya başlamıştır.

Devletin yükseköğretimdeki rolünün düzenlemeden değerlendirmeye dönüşümünü, üniversitenin sevk ve idare sisteminde devlet bürokrasisi ile akademik personelin ağırlığının azalması, buna karşılık toplum ve pazarın etkisinin artması şeklinde de ifade etmek mümkündür.

Her üniversite öğretim üyesinin gönlünde yatan kurumsal yapı, Vilhelm von Humboldt'un tasarlamış olduğu, isteyen öğretim üyesinin istediğini öğrettiği ve araştırdığı ve isteyen öğrencinin de istediğini öğrendiği ve kollegyal bir yönetim anlayışına dayalı üniversite modelidir. Bu nedenle, girişimci üniversite modelinin bu açıdan sakıncalı olduğu, von Humboldt'un hayal ettiği tür kurumların gerekliliği ve bu tür kurumların kamu kaynaklarından desteklenmesinin gerektiği, ancak kamu kaynaklarına bu ölçüde bağımlı olunan bugünkü koşullarda arzu edilen düzeydeki üniversite özerkliğinin maalesef mümkün olamayacağı yönündeki görüşler oldukça yaygındır.

Devletin işlevi süreçleri düzenlemeden çıktılarını değerlendirmeye dönüşürken, tüm ülkelerde bürokratik ve/veya oligarşik modelden piyasa veya girişimci modele geçiş sürecinin başladığı bir gerçek olduğu gibi, gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesinin özerkliği artıracığı yönündeki görüşler çok daha yaygındır.

Nitekim, Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan eğitim bakanlarının 25 Ekim 1998 tarihinde imzaladıkları **Sorbonne Deklarasyonu** ve bunu izleyen, 19 Haziran 1999'da Avrupa'daki 31 ülkenin eğitim bakanlarınca imzalanan **Bologna Deklarasyonu** ile uluslararası düzeyde rekabet gücüne sahip bir Avrupa Yükseköğretim Bölgesi (**The European Higher Education Area**) oluşturulması yönünde siyasi irade ortaya konmuştur. Bu amaçla, diploma ve akademik derecelere şeffaflık getirilmesi, ABD sistemine benzer şekilde lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarının benimsenmesi, öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliğinin (**mobility**) teşvik edilmesi, öğretim, yetiştirme (**training**) ve araştırmaya dayalı entegre programlar geliştirilmesi ve akademik değerlendirme ve kalite kontrol sistemleri kurulmasında Avrupa düzeyinde işbirliği yapılması temel ilkeler olarak benimsenmiştir.

Avrupa genelinde ortaya konan bu görüşler kimine göre ABD sistemine geçiş, kimine göre ise Avrupa üniversitelerinin özbenliğine dönüşen bir ifadesidir.

18-19 Mayıs 2001 tarihlerinde Prag'da yapılan Avrupa Eğitim Bakanları toplantısında ülkemiz Avrupa Birliği bünyesinde yer alan ve ülkemizin de kullanımına açık bulunan Sokrates ve Leonardo gibi eğitim programlarının etkin olarak yürütülmesinde çok önemli bir yeri olan Bologna Deklarasyonu'na imza atan ülkeler arasına tam üye olarak kabul edilmiştir. Yükseköğretim sistemimiz bu tarihte Bologna Deklarasyonunda yer alan dokuz ana hedeften bir kısmını esasen yerine getirmiş durumda idi. Bu tarihi takiben tüm maddelerde uyumun sağlanması için çalışmalar yürütülmüştür. Üniversitelerimizde öğrenci konseylerinin kurulması ve temsilcilerin mevcut yasa çerçevesinde yönetime katılmaları, üniversitelerimizde ulusal düzeyde akademik değerlendirme ve

kalite kontrolünü amaçlayan yönetmeliğin çıkartılması ve uygulamanın başlatılması bu doğrultuda atılan adımlar arasında en önemlileridir. Türk yükseköğretimi açısından son derece önemli olan bu gelişme ile birlikte, üniversite öğrencilerimiz ve öğretim elemanlarımızın Avrupa'daki üniversitelerle karşılıklı olarak gerçekleştirecekleri değişim programlarında yoğun bir şekilde yer almaları ve kendi konularında ortaklaşa araştırma ve uygulama projeleri geliştirme olanaklarının artması beklenmektedir. Ülkemiz üniversitelerinin Avrupa Yükseköğretim Bölgesi içindeki yerlerini koruyarak, gerektirdiğinde rekabet edebilmeleri, gerektiğinde birbirleri ve diğer Avrupa üniversiteleri ile işbirliği yapabilmelerinin önündeki engel, giderek azalan bütçe ödenekleri ve idari ve mali konularda tabi oldukları çağdışı kısıtlamalardır.

Yükseköğretimde ulaşılan bu aşamayı şu şekilde özetlemek mümkündür. Günümüz üniversiteleri artık faaliyet alanlarını sadece kendi mensuplarının değer yargılarına göre tespit etmekten ziyade faaliyetlerinin türlerini ve alanlarını toplumun gereksinim ve beklentileri ile kendilerine tahsis edilen kaynaklara göre belirleyen kurumlardır. Dolayısıyla, çağdaş üniversite, toplumun her kesimi ile bütünleşmiş, faaliyetleri bakımından topluma karşı olan sorumluluğunu ne ölçüde yerine getirdiği denetlenen ve faaliyetleri toplum tarafından yönlendirilen, sahip olduğu her türlü fiziksel olanak, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü girişimci bir zihniyetle değerlendirerek ek mali kaynak yaratan, modern işletmecilik teknikleri ile yönetilen fevkalade karmaşık yapıya sahip bir kurumdur.

Bölüm 2

Türk Yükseköğretiminin Tarihçesi

Türk yükseköğretiminin tarihine ilişkin yayınların neredeyse tümünde, Selçuk Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'da kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te kurduğu İstanbul Medresesi'ne atıflar vardır. Ancak, İslam ülkelerinin ve bu ülkelerdeki kurumların, Avrupa'nın karanlık çağlarında, daha önceki bilimsel birikimi muhafaza ettikleri, hatta bilime bazı katkılarda bulundukları, bu birikimin Endülüs yoluyla Avrupa'ya geçtiği ve İslam medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupa'sındaki üniversiteleri etkiledikleri ne kadar doğruysa, bugünkü Türk yükseköğretiminin kökenlerini medreselerde aramak da o kadar yanlıştır.

Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı'da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen büyük mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı'dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.

Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örnekleri, 1773'te kurulan • Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de kurulan Tıbbiye ve 1834'te kurulan Harbiye'dir. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru ve 20. yüzyılın başında, Fransa'daki *Grandes Ecoles'e* benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak kurulan Mülkiye Mektebi (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane (1882) ve 1909'da Mühendis Mekteb-i Alisi adı ile reorganize edilen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911'de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi ülkemizdeki Batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örnekleridir. Bu kurumların bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitelerinin nüveleridir. 1863'te kurulan ve 1912'de mühendislik bölümleri eklenen Robert Kolej ise ülkemizdeki ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup, bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin nüvesidir.

Gülhane Fermanı'ndan kısa bir süre sonra modern bir üniversitenin kurulması, 1846'da zamanın Maarif Meclisi'nce kabul edilmiş ve üniversite 1865'te açılmıştır. 1870 ve 1874'te iki kez reorganize edildikten sonra 1881'de kapanan üniversite, 1900'de Dar'ül-fünuni Osmani adı ile tekrar açılmış ve yeni kurulan Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Darülfünun'a bağlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra Darülfünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçre'li Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs 1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra 1933'te Darülfünun lağvedilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. **1933 Reformu (Kanun No: 2252), çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır.**

Yüksek Mühendis Mektebi'nin 1944'te reorganize edilmesi ile **İTÜ** kurulmuş olup bunu 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. Ayrıca, 1946'da 2252 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, çıkarılan 4936 sayılı Kanunla üniversitelere *muhtariyet* verilmiştir.

1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (**ODTÜ**) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır.

1967 yılında kurulan Hacettepe Üniversitesi ve 1971 yılında kurulan Boğaziçi Üniversitesinden sonra 1973-1981 arası üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldığı bir dönemdir. Türkiye'nin her bakımdan zor şartlar altında bulunduğu bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı on dokuza yükselmiştir. Hızla artmakta olan üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayıları karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)* kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. Yükseköğretime artan talep karşısında, aynı yıl kurulan ve mektupla öğretim yapan **YAYKUR** ile ülkemizde örgün öğretim yanında Açıköğretim veya daha doğru bir deyimle uzaktan-öğretime de başlanmıştır.

Burada bir parantez açarak, yükseköğretimde üniversiteler dışındaki gelişmelere de kısaca bakmakta yarar vardır. Üniversitelerden farklı olarak, Batı'daki politekniklere benzer bir şekilde kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek amacıyla kurulan akademiler, zaman içinde bu amaçlarından uzaklaşmışlar ve 1977'de çıkarılan 2095 sayılı Kanunla üniversiteler ile akademiler arasında işlevsel farklılık fiilen ortadan kalkmıştır. Ancak, üniversiteler ile akademiler arasında çekişme başlamış ve Danıştay akademilerin çıkardığı yönetmelikleri sürekli olarak iptal etmiştir.

Hızla artan genç nüfusun yükseköğretime olan talebi 1960'lı yılların ortalarından başlayarak, çeşitli alanlarda mesleki öğretim yapan elliye yakın, kar amaçlı yüksekokulun açılmasına yol açmış ve bu okullardaki öğrenci sayısı kısa süre içinde elli bine ulaşmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin bu okulları 1971'de Anayasa'ya aykırı bulması ile bu okullar 1418 sayılı Kanunla akademilere bağlanmıştır.

1981 yılına gelindiğinde ülkemizde:

- Üniversiteler
- Akademiler
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- YAYKUR

olmak üzere beş türde, toplam 166 yükseköğretim kurumunda 20.816 öğretim elemanı görev yapmakta ve YAYKUR'a kayıtlı 9.742 öğrenci dahil, toplam 237.369 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu* (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında İstanbul'da Mimar Sinan, Marmara ve Yıldız Teknik, Ankara'da Gazi, Antalya'da Akdeniz, İzmir'de Dokuz Eylül ve Edirne'de Trakya Üniversiteleri mevcut kurumların reorganizasyon ve birleştirilmesi ile oluşturulmuş, Van'da ise Yüzüncü Yıl Üniversitesi adı ile yeni bir üniversite kurulmuştur. Böylece, Türk yükseköğretim sistemi 1982 yılı itibarı ile yirmi yedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar ve meslek yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu meyanda, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır.

Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumları kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu tür ilk üniversite olan Bilkent Üniversitesi 1984'te kurularak faaliyete geçmiştir. Ancak, Bilkent Üniversitesi'nin yasal konumu, Anayasa Mahkemesi'nde açılan iki davanın sonucunda Mahkeme'nin bu tür üniversitelerin de kanunla kurulması gerektiğine karar vermesi üzerine, 1992 yılında çıkarılan 3785 sayılı Kanunla açıklığa kavuşmuştur.

ODTÜ'ye bağlı olarak faaliyet gösteren Gaziantep'teki fakülte ve okullardan oluşan Gaziantep Üniversitesi'nin 1987'de kurulması ile üniversite sayısı yirmi dokuza yükselmiştir.

3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayımız elliüçe yükselmiştir.

1992 yılında ikinci vakıf üniversitesi olan Koç Üniversitesi, 1993'te Anadolu Üniversitesi'nin ikiye bölünmesi ile Eskişehir'deki ikinci üniversite olan Osmangazi Üniversitesi, 1994'te ülkemizin üçüncü vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi ile Fransızca eğitim yapan Galatasaray Üniversitesi kurulmuştur.

1996'da 5, 1997'de 8, 1998'de 2, 1999'da ise 2 vakıf üniversitesinin kurulması ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan anlaşmaya göre kurulması kararlaştırılan İstanbul Batı Üniversitesi ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumu sayısı 74'e yükselmiştir. Bu kurumları 2001'de vakıflarca kurulan Yaşar, İstanbul Ticaret ve İzmir Ekonomi üniversiteleri izlemiştir. Bunlardan, İstanbul Batı ve Okan üniversiteleri henüz faaliyete geçmemiştir. Yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş tarihleri Tablo 2. l'de gösterilmiştir.

Böylece, 1923-1924 eğitim-öğretim yılından 2002-2003 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 79 yıllık Cumhuriyet döneminde:

Tablo 2.1 Kuruluş tarihlerine göre üniversiteler

	Üniversite	Bulunduğu İl	Kuruluş Tarihi
1	İstanbul	İstanbul	1933
2	İstanbul Teknik	İstanbul	1944
3	Ankara	Ankara	1946
4	Karadeniz Teknik	Trabzon	1955
5	Ege	İzmir	1955
6	Atatürk	Erzurum	1957
7	Orta Doğu Teknik	Ankara	1959
8	Hacettepe	Ankara	1967
9	Boğaziçi	İstanbul	1971
10	Dicle	Diyarbakır	1973
11	Çukurova	Adana	1973
12	Anadolu	Eskişehir	1973
13	Cumhuriyet	Sivas	1974
14	İnönü	Malatya	1975
15	Fırat	Elazığ	1975
16	Ondokuz Mayıs	Samsun	1975
17	Selçuk	Konya	1975
18	Uludağ	Bursa	1975
19	Erciyes	Kayseri	1978
20	Akdeniz	Antalya	1982
21	Dokuz Eylül	İzmir	1982
22	Gazi	Ankara	1982
23	Marmara	İstanbul	1982
24	Mimar Sinan	İstanbul	1982
25	Trakya	Edirne	1982
26	Yıldız Teknik	İstanbul	1982
27	Yüzüncü Yıl	Van	1982
28	Bilkent	Ankara	1984
29	Gaziantep	Gaziantep	1987
30	Koç	İstanbul	1992
31	Abant İzzet Baysal	Bolu	1992
32	Adnan Menderes	Aydın	1992
33	Afyon Kocatepe	Afyon	1992
34	Balıkesir	Balıkesir	1992
35	Celal Bayar	Manisa	1992
36	Çanakkale Onsekiz Mart	Çanakkale	1992
37	Dumlupınar	Kütahya	1992
38	Gaziosmanpaşa	Tokat	1992
39	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Kocaeli	1992
40	Harran	Şanlıurfa	1992
41	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İzmir	1992
42	Kafkas	Kars	1992
43	Kahramanmaraş Sütçü İmam	Kahramanmaraş	1992
44	Kırıkkale	Kırıkkale	1992

Tablo 2. 1 (Devam)

45	Kocaeli	Kocaeli	1992
46	Mersin	İçel	1992
47	Muğla	Muğla	1992
48	Mustafa Kemal	Hatay	1992
49	Niğde	Niğde	1992
50	Pamukkale	Denizli	1992
51	Sakarya	Sakarya	1992
52	Süleyman Demirel	İsparta	1992
53	Zonguldak Karaelmas	Zonguldak	1992
54	Başkent	Ankara	1993
55	Osmangazi	Eskişehir	1993
56	Galatasaray	İstanbul	1994
57	Fatih	İstanbul	1994
58	Işık	İstanbul	1996
59	İstanbul Bilgi	İstanbul	1996
60	Sabancı	İstanbul	1996
61	Yeditepe	İstanbul	1996
62	Kadir Has	İstanbul	1996
63	Atılım	Ankara	1997
64	Beykent	İstanbul	1997
65	Çağ	Tarsus	1997
66	Çankaya	Ankara	1997
67	Doğuş	İstanbul	1997
68	İstanbul Kültür	İstanbul	1997
69	Maltepe	İstanbul	1997
70	Bahçeşehir	İstanbul	1998
71	Haliç	İstanbul	1998
72	İstanbul Batı	İstanbul	1998
73	Okan	İstanbul	1999
74	Ufuk	Ankara	1999
75	Yaşar	İzmir	2001
76	İstanbul Ticaret	İstanbul	2001
77	İzmir Ekonomi	İzmir	2001

- Yükseköğretim kurumu sayısı 1'den 77'ye,
- Öğrenci sayısı 2.914'den 1.677.936
- Yıllık mezun sayısı 32 1'den 248.310
- Öğretim elemanı sayısı 307'den 71.290'a

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 576, yıllık mezun sayısında 774, öğretim elemanı sayısında ise 232 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir.

Zaman zaman içinde bulunulan olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, yer yer verilen büyük mücadeleler ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti 'nin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli simgelerinden biridir.

Bölüm 3

Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme

3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları

Ülkemizdeki çeşitli liselerden 2001-2002 ders yılında mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine göre dağılımı Tablo 3. l'de gösterilmiştir. Bu tablodan görüldüğü gibi, genel lise mezunlarının toplam mezunlar içindeki payı % 58, mesleki ve teknik lise mezunlarının payı ise % 42'dir. Liseden mezun olanların yıllara göre değişimi ise Tablo 3.2'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1985-1986 ders yılında 220.941 olan lise mezunu sayısı, 2001-2002 ders yılında 497.396'ya yükselmiştir.

3.2 Başvuru Sayıları

Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından düzenlenen yükseköğretime giriş sınavı, 1981-1998 yılları arasında iki basamaklı olarak uygulanmıştır. *Öğrenci Seçme Sınavı* (ÖSS) adı verilen birinci basamak sınavı, Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler alanlarındaki temel kavramlara dayalı olarak, okuduğunu anlama ve yorumlama yeteneklerini ölçen sınavdır. *Öğrenci Yerleştirme Sınavı* (ÖYS) olarak adlandırılan ikinci basamak sınavı ise, esas olarak bilgi ölçen bir sınavdır. Üniversitelere yerleştirme, ÖSS, ÖYS ve *Ortaöğretim Başarı Puanlarının* (OBP) belirli katsayılarla çarpılarak toplanması sonucunda elde edilen yerleştirme puanları ile öğrencilerin tercihlerine göre yapılmaktaydı.

1999 yılından itibaren uygulanmaya konulan yeni sınav sisteminde, *İkinci Basamak Sınavı* (ÖYS) kaldırılmıştır. Üniversiteye yerleştirmenin, *Birinci Basamak Sınavı* (ÖSS) sonuçlarına *Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanının* (AOBP) bir katsayı ile çarpılarak eklenmesi sonucunda hesaplanan yerleştirme puanı ve öğrencilerin tercihlerine göre yapılması kararlaştırılmıştır.

Yükseköğretime giriş için:

- Lise son sınıf öğrencileri (beklemeli ve dışardan bitirenler dahil),
- Daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar,
- Daha önce bir yükseköğretim programına yerleştirilmesine karşın, program ve/veya üniversite değiştirmek amacıyla tekrar sınava girenler; bir yükseköğretim kurumunu bitirdikten sonra tekrar sınava girenler,

olmak üzere başlıca üç grup öğrenci ÖSYM'ye başvurmaktadır. ÖSYM'ye 2002 yılında başvuran 1.540.422 öğrenciden 1.489.478'i ÖSS'ye girmiştir. Ayrıca meslek yüksekokulları ile açıköğretim önlisans programlarına sınavsız geçiş hakkından yararlanmak için 282.677 öğrenci başvurmuştur. Böylece Yükseköğretim Kurumlarına yerleşmek isteğiyle başvuran öğrenci sayısı toplam 1.823.099'a ulaşmıştır. Başvuran bu adayların % 30,1'i lise son sınıf öğrencisi, % 50,2'si ÖSS'ye

daha önce girip kazanamayanlar ve % 19,7'si ise daha önceki yıllarda bir yükseköğretim programına yerleştirilenlerdir.

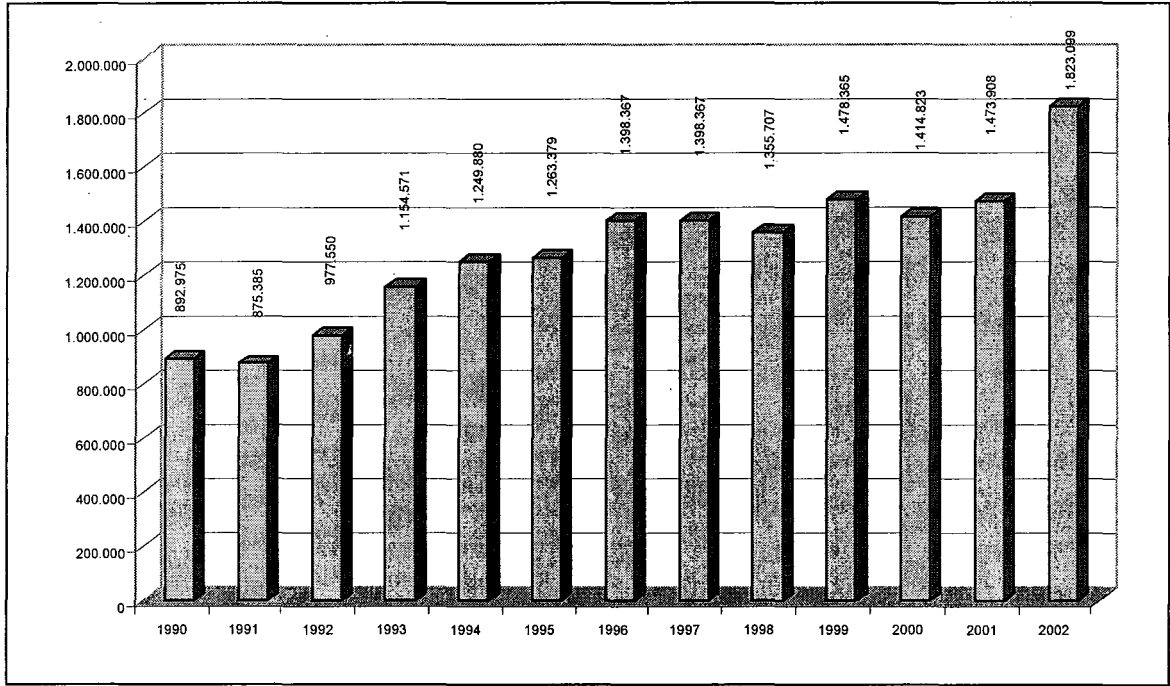
Tablo 3.1 2001-2002 Öğretim Yılı Ortaöğretimde Okul Türlerine Göre Mezun Öğrenci Sayıları

OKUL TÜRÜ	MEZUN ÖĞRENCİ SAYISI
ORTAÖĞRETİM TOPLAMI	497396
GENEL LİSELER	290116
LİSE	204084
ANADOLU LİSESİ	61160
FEN LİSESİ	2682
ANADOLU GÜZEL SANATLAR LİSESİ	756
ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ	8540
ÖZEL GENEL LİSE	12894
MESLEKİ ve TEKNİK LİSELER	207280
ERKEK TEKNİK ÖĞRETİM	87909
ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ	62279
ÇOK PROGRAMLI LİSE	12983
TEKNİK LİSE	6380
ANADOLU MESLEK LİSESİ	3471
ANADOLU TEKNİK LİSESİ	2796
KIZ TEKNİK ÖĞRETİM	26594
KIZ MESLEK LİSESİ	13978
ÇOK PROGRAMLI LİSE	6486
KIZ TEKNİK LİSESİ	44
ANADOLU KIZ MESLEK LİSESİ	6064
ANADOLU KIZ TEKNİK LİSESİ	22
TİCARET VE TURİZM ÖĞRETİMİ	66515
TİCARET MESLEK LİSESİ	47346
ÇOK PROGRAMLI LİSE	8953
ANADOLU MAHALLİ İDARELER MESLEK LİSESİ	161
ANADOLU TİCARET MESLEK LİSESİ	5650
ANADOLU DIŞ TİCARET MESLEK LİSESİ	166
ANADOLU SEKRETERLİK MESLEK LİSESİ	81
ANADOLU OTELCİLİK ve TURİZM MESLEK LİSESİ	3305
ANADOLU İLETİŞİM MESLEK LİSESİ	502
ANADOLU AŞÇILIK MESLEK LİSESİ	351
DİN ÖĞRETİMİ	25437
İMAM HATİP LİSESİ	21396
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ	4041
ÖZEL EĞİTİM	230
ANADOLU SAĞLIK MESLEK LİSESİ	71
ÖZEL MESLEKİ ve TEKNİK LİSELER	524

Tablo 3.2 Liselerden mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine ve yıllara göre değişimi.

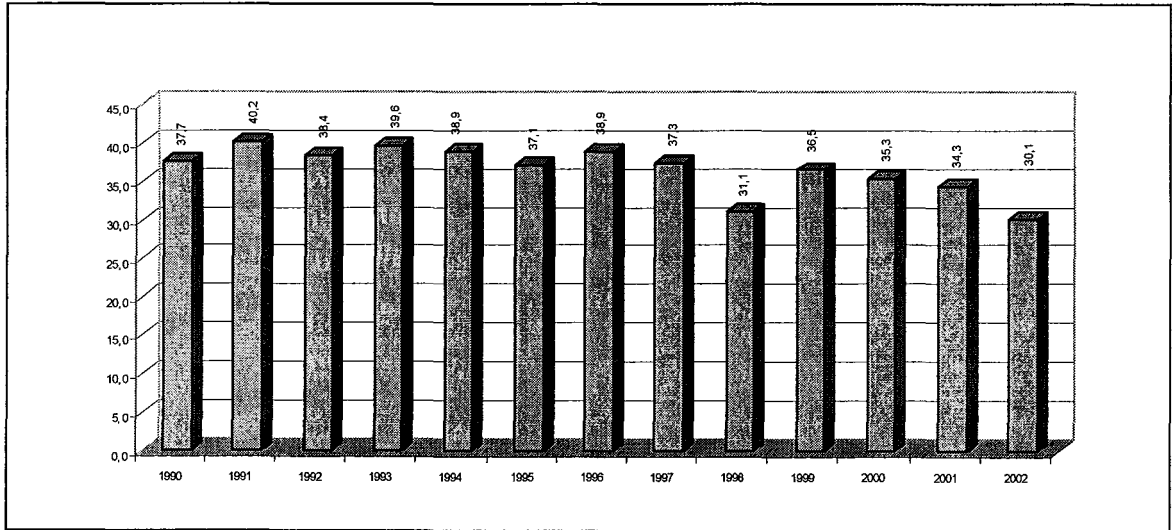
	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01	2001-02
GENEL LİSELER																	
Lise	121.163	119.645	131.263	136.393	144.698	176.463	192.162	262.551	247.749	229.951	279.299	390.259	217.102	227.182	215.170	202.342	204.084
Anadolu Lisesi	2.824	3.159	3.959	4.498	4.722	6.640	7.611	10.799	10.971	18.300	14.785	13.292	12.460	21.069	24.716	31.114	61.160
Akşam Lisesi	-	-	528	524	663	658	756	782	1.120	1.193	986	1.486	14.561	--	--		
Fen Lisesi	282	377	393	421	505	478	770	747	1.132	1.098	968	943	915	2.200	2.910	2.313	2.682
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	460	209	502	599	660	558	756
Anadolu Öğretmen Lisesi	2.588	3.293	3.250	2.892	2.565	2.966	1.348	2.452	2.967	3.839	4.256	4.045	4.733	6.035	6.271	6.569	8.540
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER																	
Erkek Teknik Öğretim	42.500	47.935	47.118	48.839	58.419	68.617	72.991	94.317	66.512	75.733	92.109	98.850	104.260	91.385	86.289	94.437	87.909
Kız Teknik Öğretim	9.277	10.317	11.146	11.768	12.130	12.695	13.132	16.134	16.008	28.471	23.879	30.482	29.218	27.588	27.152	29.855	26.594
Ticaret ve Turizm Öğretimi	21.218	20.382	24.790	23.661	30.701	38.783	41.029	48.637	42.332	56.350	53.003	65.233	53.407	58.036	63.438	69.050	66.515
İmam-Hatip Liseleri	15.727	15.974	17.574	17.280	17.060	18.323	20.658	26.285	46.137	41.386	48.480	42.525	31.868	79.479	42.776	29.355	25.437
Resmi Liseler Toplamı	215.579	221.082	240.021	246.276	271.463	325.623	350.457	462.704	434.928	456.321	518.225	647.324	469.026	520.562	477.570	465.885	483.978
Özel Liseler Toplamı	5.362	5.371	6.337	6.867	7.593	9.921	11.411	12.278	13.834	16.517	13.078	16.288	7.672	20.601	20.671	15.277	13.418
GENEL TOPLAM	220.941	226.453	246.358	253.143	279.056	335.544	361.868	474.982	448.762	472.838	531.303	663.612	476.698	541.163	498.241	481.162	497.396

Başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 3.1’de, lise son sınıf öğrencilerinin ÖSYM’ye yapılan başvurular içerisinde payı ise Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

Not: 2002 yılında 1.540.422 aday ÖSS’ye, 282.677 aday ise sadece sınavsız geçiş için başvuru yapmıştır.

Şekil 3.1 ÖSYM’ye başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.2 Lise son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuru içindeki payı.

Şekil 3.2'den görüldüğü gibi, yükseköğretime giriş kapısının önünde lise son sınıf öğrencilerinin yanında, eski lise mezunlarından oluşan büyük bir kitle bulunmaktadır. Bu kitle, dershanelere devam ederek, kalıplara dayalı çoktan seçmeli problem çözme üzerinde yoğunlaşmakta ve lisede aldığı formasyonu önemli ölçüde yitirmektedir. 2002 yılında son sınıfdaki öğrencilerin toplam başvuran içindeki payının % 34,3 ve % 30,1'e gerilemesi, uygulaması ilk kez 2002 de yapılan sınavsız geçiş başvuran eski mezunların sayısının çok fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Türk yükseköğretim sistemi üzerinde oluşan demografik baskının temel nedeni, lise mezunlarının herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremedikleri takdirde geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun olmalarıdır. Ülkemizdeki işgücü piyasasında, işe yeni girenler için düzenlenen iş eğitimi programları yaygın olmadığı gibi, genel lise mezunlarımızın eğitimleri itibarıyla bu tür programlara hazır olup olmadıkları da tartışma konusudur.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Tablo 3.3'te özetlenen projeksiyonlarına göre, yükseköğretim çağı nüfusu (18-21 yaş) 1995'ten 2000'e kadar azalma eğilimine girmiş,son iki yılda ise artma göstermiştir. Bunun yanında, ortaöğretimdeki okullaşma oranı ise sürekli olarak artmaktadır. Örneğin, 1985-1986'da % 32, 1990-1991'de % 37,6 olan bu oran, 1998-1999'da % 57,7'ye yükselmiştir. Bu nedenle, yükseköğretime giriş için başvuran öğrenci sayısında, son yıllarda görülen durağanlaşma eğilimine rağmen, özellikle sekiz yıllık temel eğitimin etkisiyle, önümüzdeki yıllarda artış beklenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan projeksiyonlara göre, 2005-2006 ders yılında ortaöğretimdeki öğrenci sayısı, 1.710.092'si genel liselerde, 2.484.051'i ise mesleki ve teknik liselerde olmak üzere, toplam 4.194.143'e ulaşacak, bu kademedeki okullaşma oranı ise % 79,4'e yükselecektir. Buna göre, önümüzdeki beş yıl içerisinde yükseköğretime giriş için başvuran aday sayısının 2.000.000'u aşacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 3.3 Yükseköğretim çağı nüfusunun yıllara göre değişimi.

Yıl	Çağ Nüfusu (18-21Yaş)
1994	5.093.000
1995	5.228.000
1996	5.184.000
1997	5.142.000
1998	5.102.000
1999	5.063.000
2000	5.025.000
2001	5.371.000
2002	5.355.000

3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme

1999-ÖSS'den itibaren adaylara sözel ve sayısal bölümlerden oluşan bir sınav uygulanmaya başlanmıştır. Sözel bölüm Türkçe'yi kullanma gücü ve sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan, sayısal bölüm ise matematiksel ilişkilerden yararlanma gücünü ve fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan oluşmaktadır.

2002 ve daha önceki yıllarda **ÖSS**'yi kazanan adayların, meslek yüksekokulları ve açıköğretim programlarına yerleşebilmeleri için ilgili puan türünde 105,000 ve daha yüksek **ÖSS** puanı, lisans programlarına yerleşebilmeleri için ise **ÖSS**'de ilgili puan türünde 120,000 ve daha yüksek **ÖSS** puanı almaları gerekmektedir. Gerek önlisans ve açıköğretim, gerekse lisans programlarına yapılacak yerleştirmede, adayların **ÖSS** puanlarına ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının belli bir ağırlıkta katılmasıyla elde edilen **Y-ÖSS** puanları ve varsa ek puanları kullanılmaktadır. Özel yetenek sınavıyla öğrenci alan yükseköğretim programlarına başvurabilmek için **ÖSS**'de 105,000 ve daha fazla **ÖSS** puanı, öğretmenlik programları için ise 120,000 ve daha fazla **ÖSS** puanı almış olmak gerekmektedir.

2002 ÖSS'den itibaren Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları mezunları, kendi alanlarının devamı niteliğindeki önlisans programları ile örgün ve açıköğretim önlisans programlarına mezuniyet yılı, okul türü ve mesleki ve teknik eğitim bölgesine bağlı öncelikler gözetilerek sınavsız olarak yerleştirilmektedirler. Ayrıca **ÖSS** sınavına girerek ilgili puan türünde 105.000 ve daha fazla **ÖSS** puanı alan adaylar açıköğretim programlarına ve mesleki eğitim kapsamı dışında kalan önlisans programlarına yerleşebilmektedirler. Adayların lisans programlarına yerleşebilmeleri için **ÖSS**'de ilgili puan türünde 120.000 ve daha fazla **ÖSS** puanı almaları gerekmektedir. Mesleki eğitim kapsamındaki önlisans ve açıköğretim programlarına yapılacak yerleştirmede adayların mezuniyet yılı, mezun oldukları ortaöğretim kurumunun türü ve mesleki teknik eğitim bölgesinin içinde ya da dışında olması durumlarına bakılarak oluşturulan öncelik sıraları ve mesleki ortaöğretim başarıları gözetilerek yerleştirilmektedirler. Lisans programları ile diğer önlisans programlarına yapılacak yerleştirmede adayların **ÖSS** puanlarına ağırlıklı ortaöğretim başarı puanlarının belli bir ağırlıkta katılmasıyla elde edilen **Y-ÖSS** puanları ve varsa ek puanları kullanılmaktadır.

2002 ve daha önceki yıllarda uygulanmakta olan puanlama yönteminde **ÖSS** puanlarının en büyüğü ve en küçüğü, hesaplama yapılan yılın puan dağılımına bağlı olarak, yıldan yıla değişmektedir. Bu da adaylar arasında puanların sınava girilen yılda düşeceği veya yükseleceği tahminlerinin yapılmasına neden olmaktadır. Bu sakıncayı en aza indirmek amacıyla, 2003 **ÖSS**'den itibaren, her puan türünde ayrı olmak üzere, **ÖSS** puanlarının en yükseği 300, en küçüğü 100 olacak şekilde bir dönüştürmeye tabi tutulmasına karar verilmiştir. 2002-**ÖSS** ve daha önceki yıllarda, sınavsız geçiş hariç, meslek yüksekokulları ve açıköğretim önlisans programlarını tercih edebilmek için ilgili puan türünden en az 105.000 veya daha yüksek, bir lisans programını tercih edebilmek için ise ilgili puan türünde 120.000 veya daha yüksek **ÖSS** puanına sahip olmak gerekmiştir. **ÖSS** puanlarının 100 ile 300 arasında değişmesi, bu sınırlarda da değişiklik yapılmasını gerektirmiştir. **ÖSS**'yi kazanma, bir başka deyişle, meslek yüksekokulları ve açıköğretim programlarını sınavsız geçiş dışında tercih edebilme sınırı 105.000 yerine 160.000; lisans programlarını tercih

edebilme sınırı da 120.000 yerine 185.000 ÖSS puanı olarak belirlenmiştir. Bu sınırlarda meydana gelen değişiklik, kesinlikle ÖSS'yi kazanma puanlarının yükseltilmesi anlamına gelmemektedir. Bu değişikliğin anlamı, eski ÖSS dağılımındaki 105.000 ÖSS puanının yeni ÖSS dağılımında 160.000'a, 120.000 ÖSS puanının 185.000'a karşılık geleceğidir.

2001-ÖSS sonucunda, örgün öğretim ile açıköğretim programlarına yerleştirilen toplam 477.771 adayın dağılımı Tablo 3.4'te gösterilmiştir. Örgün öğretime yerleştirilenlerin % 43,1'i kız, % 56,9'u ise erkektir.

Tablo 3.4 2001-ÖSS'de örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları.

	Yerleştirilen (Y)	Kaydolan (K)	K/Y (%)
--	----------------------	-----------------	------------

ÖRGÜN ÖĞRETİM

Lisans	166.963	170.473	102,1
Onlisans	129.462	107.086	82,7
TOPLAM	296.425	277.559	93,6

AÇIKÖĞRETİM

Lisans	117.179	92.032	78,5
Onlisans	64.167	46.680	72,7
TOPLAM	181.346	138.712	76,5

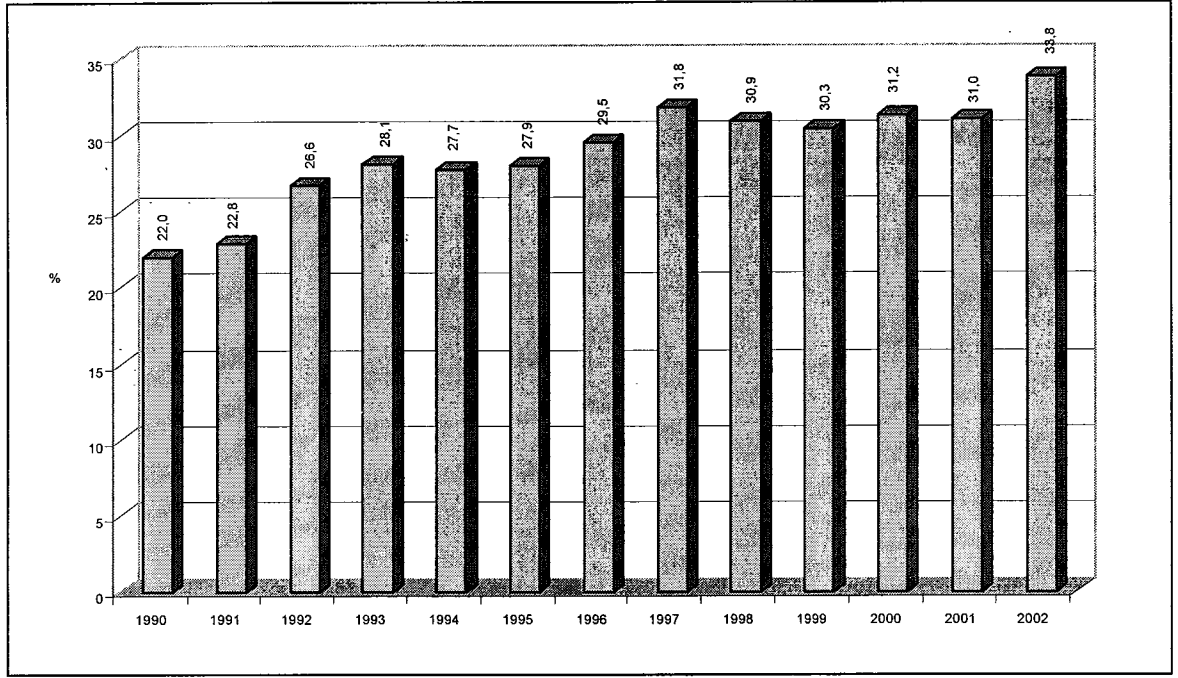
GENEL TOPLAM	477.771	416.271	87,1
---------------------	----------------	----------------	-------------

Toplam yerleştirilenlerin (açıköğretim dahil) başvurulara oranının yıllara göre değişimi Şekil 3.3'te, yerleştirilen adayların örgün öğretim ile açıköğretime göre dağılımı ise Şekil 3.4'te gösterilmiştir. Açıköğretime olan talebin 1993 yılında maksimum düzeye ulaşması nedeniyle, başvuran adayların yaklaşık % 36'sı bir yükseköğretim programına yerleştirilmiştir. Bu oran, 2001 yılına kadarki 6 yıllık devrede % 30 dolayında kalmış, 2001'de % 32,4'e ulaşmıştır.

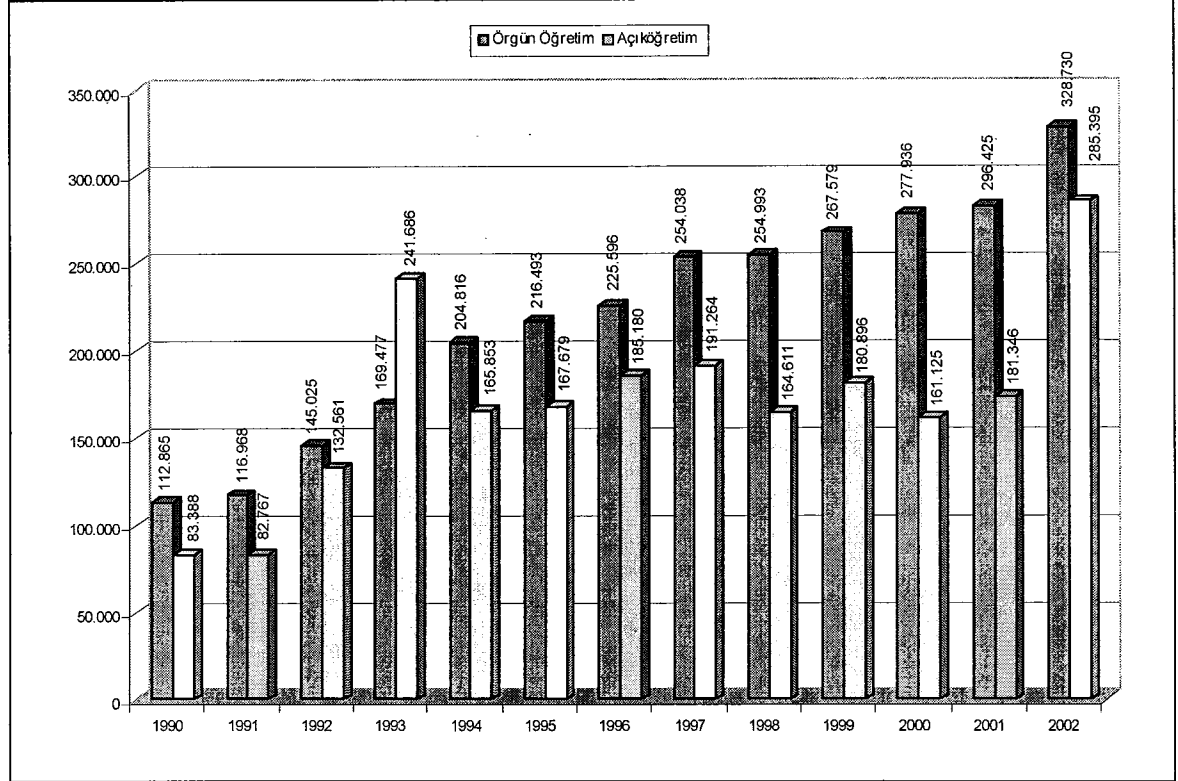
Tablo 3.4'ten görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu kayıt yaptırmaktadır. 2002-ÖSS'de kontenjanları boş kalan lisans programlarının dağılımı Tablo.3.5'te gösterilmiştir.

2001-ÖSS sonucunda örgün öğretimdeki Önlisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin yaklaşık % 17,3'ü, açıköğretime yerleştirilen öğrencilerin ise yaklaşık % 23,5'i kayıt yaptırmamıştır.

Örgün öğretimdeki Önlisans programlarına olan talebin, lisans programlarına göre düşük olmasının muhtemel nedenleri, meslek yüksekokulu mezunlarına yedek subaylık hakkı verilmemesi ve fakülte diplomasına atfedilen sosyal statüdür.

Şekil 3.3 Toplam yerleştirilenlerin başvurulara oranının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.4 Örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilenlerin yıllara göre dağılımı.

Tablo 3.5 2002-ÖSS'de kontenjanları açık kalan lisans programları.

Program	Kontenjan	Kayıt Yaptırmayan	
		Sayı	Yüzde
Alman Dili ve Edebiyatı	312	189	60,6
Arap Dili ve Edebiyatı	159	110	69,2
Fars Dili ve Edebiyatı	134	133	99,3
Fransız Dili ve Edebiyatı	205	101	49,3
Fransızca Öğretmenliği	289	51	17,6
Mütercim-Tercümanlık (Fr)	538	173	32,2
Bulgar Dili ve Edebiyatı	21	19	90,5
Hindoloji	11	8	72,7
Urdu Dili ve Edebiyatı	52	49	94,2
Yunan Dili ve Edebiyatı	62	15	24,2
Çin Dili ve Edebiyatı (Sinoloji)	57	12	21,1
Kore Dili ve Edebiyatı	42	31	73,8
Arapça Öğretmenliği	31	14	45,2
Hungaroloji	21	20	95,2

Açıköğretim kontenjanları 1992 yılından itibaren büyük oranlarda artırılmış, 1999 yılında ise kontenjan sınırı tamamen kaldırılmıştır. Ancak, Tablo 3.6'dan da görüldüğü gibi, açıköğretime olan talep yıllar itibarıyla bağl olarak azalmıştır. Bunun başlıca nedeni, derece ve kademe ilerlemesi almak amacıyla açıköğretime başvuran devlet memurlarının bu talebinin zaman içinde karşılanmış olmasıdır.

Vakıf üniversitelerine yerleştirilen toplam 23.281 öğrencinin üniversitelere göre dökümü Tablo 3.7'de verilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrencilerin, toplam örgün öğretime yerleştirilenler içindeki payı % 7. l'dir.

Yurtdışındaki çeşitli üniversitelere yerleştirilen toplam 3591 öğrencinin ülkelere göre dağılımı Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.6 Açıköğretim programlarına yerleştirilen ve kayıt yaptırmayan öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

Yıl	Kontenjan	Yerleştirilen	Kayıt Yaptırmayan	
			Sayı	Yüzde
1983	35.000	14.982	—	—
1984	40.000	47.999	16.996	35,4
1985	50.000	60.000	19.545	32,6
1986	60.000	68.911	26.189	38,0
1987	55.000	73.828	19.619	26,6
1988	60.000	81.356	17.067	21,0
1989	65.000	85.056	15.910	18,7
1990	65.000	83.388	16.366	19,6
1991	65.000	82.767	16.104	19,5
1992	205.917	129.114	23.831	18,5
1993	616.220	241.686	101.811	42,1
1994	991.661	165.853	44.470	26,8
1995	979.595	167.679	53.201	31,7
1996	575.220	185.180	46.780	25,3
1997	580.220	191.294	45.880	24,0
1998	Sınır yok*	164.660	42.347	25,7
1999	Sınır yok	181.275	54.573	30,1
2000	Sınır Yok	162.225	52.679	32,5
2001	Sınır Yok	181.346	42.634	23,5
2002	Sınır Yok	285.395	Belli değil	Belli değil

*AÖF Kamu Yönetimi Bölümü hariç.

Tablo 3.7 2002 yılında vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Yeditepe	3.254	Fatih	1.043
Bilkent	2.614	Koç	589
İstanbul Bilgi	2.094	Çankaya	575
İzmir Ekonomi	1.752	Doğuş	411
Başkent	1.695	Sabancı	371
İstanbul Kültür	1.464	Atılım	328
Beykent	1.367	Işık	277
Bahçeşehir	1.300	Haliç	248
Maltepe	1.212	Çağ	247
İstanbul Ticaret	1.140	Yaşar	157
Kadir Has	1.067	Ufuk	76

Tablo 3.8 2002 yılında yurtdışındaki ülkelere yerleştirilen öğrenci sayıları.

Ülke	Yerleştirilen Öğrenci Sayısı
Azerbaycan	360
Bulgaristan	76
Gürcistan	75
Hırvatistan	-
Kazakistan	120
Kırgızistan	324
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	2563
Litvanya	4
Macaristan	-
Makedonya	-
Malta	-
Moldova	18
Romanya	14
Ukrayna	37
TOPLAM	3591

3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi

2002-ÖSS'ye giren 1.489.478 adaydan 105 ve daha yüksek puan alan aday sayısı 1.034.750; 120.00 ve daha yüksek puan alan aday sayısı ise 613.915'tir. Başvuran adaylardan, daha önce sözü edilen 3 öğrenci grubunun başarı oranları Tablo 3.9'da gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, ilk sırayı % 36,7 başarı oranıyla daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar almakta, bu grubu % 31,3 başarı oranı ile daha önceki yıllarda sınavı kazananlar izlemekte ve o yılki lise son sınıf öğrencileri ise % 30,4 başarı oranı ile en sonda gelmektedir. Ortaya çıkan bu sıralama, ortaöğretimle yükseköğretime giriş arasındaki kopukluğun açık göstergesidir.

Tablo 3.9 Yerleştirme sonuçlarına göre çeşitli grupların başarı yüzdeleri.

Aday Grubu	Başvuran	Yerleştirilen	Başarı Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	547.373	166.424	30,4
Daha önce kazanamayan	913.029	335.531	36,7
Daha önce kazanan	357.188	111.783	31,3
TOPLAM	1.817.590	613.738	33,8

Not: 1) 2002 ÖSYS ve Sınavsız Geçide (MSG) başvuran adaylardan 4370 adayın okul türü ve 1139 adayın da öğrenim durumu belirlenememiş olduğundan, toplam 5509 aday yukarıdaki tablonun başvuranlar sayısı içinde görünmemektedir. Bu adaylar da katıldığında 2002 ÖSYS ve MSG'de başvuran toplam aday sayısı 1.823.099'dur.

2) 2002 ÖSYS ve MSG'de yerleşen adaylardan 271 adayın okul türü ve 116 adayın da öğrenim durumu belirlenememiş olduğundan, toplam 387 aday yukarıdaki tablonun yerleşenler sayısı içinde görünmemektedir. Bu adaylar da katıldığında 2002 ÖSYS ve MSG'de yükseköğretim programlarına yerleşen toplam aday sayısı 614.125'tir.(Ek yerleştirme dahil değildir.)

3.4.1 Yeni mezunların yerleşme oranı

Yeni mezunların, açıköğretim dahil, sınavı kazanarak bir yükseköğretim programına yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payı, 1983'deki % 59,5 değerinden başlayarak sürekli olarak azalmış ve 1998'de % 20,1'e düşmüştür. Bu pay, 1999'da % 27,3, 2000'de %25,3, 2001 yılında %22,9, 2002 yılında ise %27 olmuştur. Bu durumda, 1998'den 2002'e artış oranı %34,3'dür.

Sadece örgün öğretimdeki önlisans ve lisans programları göz önüne alındığında, yeni mezunların 1998'de % 28,2 olan yerleşme oranı, 1999'da % 37,5, 2000'de % 33,6, 2001'de %10, 2002'de ise % 44 olmuştur. Buna göre, 1998'den 2002'ye artış oranı %56'dır.

3.4.2 Mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrenciler

Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan meslek yüksekokullarına (MYO) yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu okullara yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki payının son beş yıldaki değişimi Tablo 3.10'da gösterilmiştir.

Tablo 3.10 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşenler.

Yıl	Sayı	Yerleşenler içindeki Yüzde
1995	28.909	42,2
1996	32.784	41,3
1997	38.486	38,2
1998	32.922	37,2
1999	48.485	48,4
2000	56.674	53,6
2001	64.076	54,1
2002	145.330	91,5

Görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan MYO'larına yerleşen öğrencilerin sayıları, 2002 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre %126,8'lik bir artış göstermiştir. Bu öğrencilerin, MYO'larına yerleşen toplam öğrenci sayısı içindeki yüzdesi de 2002 yılında en yüksek değerine ulaşmış ve bir önceki yıla göre % 32,1'lik artış göstermiştir.

Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezun adaylardan 1998, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında örgün öğretim önlisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen öğrenci sayıları Tablo 3.11'de gösterilmiştir.

Tablo 3.11 Mesleki ve teknik lise çıkışlı yeni mezunlardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin sayıları

Yıl	Önlisans	Lisans
1998	6.655	7.428
1999	13.428	10.294
2000	13.299	8.225
2001	14.019	7.914
2002	68.503	8.003
1998'e Göre 2002 Artış Oranı(%)	1029,3	107,7

Eski mezunlar dahil, mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim önlisans (MYO) ve lisans programlarına yerleşen toplam öğrenci sayısının son beş yıldaki değişimi Tablo 3.12'de gösterilmiştir.

Tablo 3.12 Mesleki ve teknik lise çıkışlı adaylardan örgün öğretim programlarına yerleşenlerin yıllara göre değişimi.

Yıl	Sayı
1995	57.265
1996	63.647
1997	69.349
1998	65.121
1999	68.046
2000	78.061
2001	85.986
2002	166.605

Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı öğrencilerden 1998, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları ile bu öğrencilerin teknik eğitim fakültelerine yerleşen toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.13'te gösterilmiştir.

Tablo 3.13 Teknik lise ve endüstri meslek lisesi çıkışlı adaylardan teknik eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Teknik Lise	End. Mes. Lisesi	Toplam	Pay (%)
1998	786	1.561	2.347	53,8
1999	969	2.629	3.598	79,9
2000	1.108	2.716	3.824	78,6
2001	1.261	3.618	4.879	77,3
2002	1.235	3.557	4.792	70,3
1998'e Göre 2002 Artış oranı(%)	57,1	127,9	104,2	30,7

1998, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında öğretmenlik programlarına yerleşen öğretmen lisesi çıkışlı öğrencilerin sayıları ve bu öğrencilerin öğretmenlik programlarını kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.14'te verilmiştir. Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan *yeni mezun olanların* lisans programlarını yerleşme oranı 2001'de % 63,1 iken, 2002'de % 58,4 olmuştur. Öğretmen liseleri, bu oran ile fen liseleri (% 80,2) ve Anadolu liselerinin (% 46,3) arasında yer almıştır.

Tablo 3.14 Öğretmen lisesi çıkışlı adaylardan öğretmenlik programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Yerleşenler içindeki Yüzde
1998	2.956	8,8
1999	4.251	13,6
2000	4.462	13,6
2001	4.533	13,0
2002	5.338	14,8
1998'eGöre 2002Artış Oranı(%)	80,6	68,2

1998, 1999, 2000 ,2001 ve 2002 yıllarında ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi ve otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşen öğrencilerin sayıları ile bu öğrencilerin bu fakülteleri kazanan toplam öğrenci sayıları içindeki payları Tablo 3.15'te gösterilmiştir.

Tablo 3.15 Ticaret meslek lisesi, kız meslek lisesi, otelcilik ve turizm meslek lisesi çıkışlı adaylardan mesleki eğitim fakültelerine yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Sayı	Pay (%)
1998	1.488	62,4
1999	1.654	91,3
2000	1.662	92,9
2001	1.654	91,3
2002	1.613	89,0
1998'eGöre 2002 Artış Oranı(%)	8,4	42,6

1998, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında imam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşen öğrencilerin sayıları Tablo 3.16'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16 İmam-hatip lisesi çıkışlı adaylardan bazı lisans programlarına yerleşenlerin sayıları.

Yıl	Hukuk	Siyasal Bil.	Öğretmenlik	Din Kül. Ve Ahlak Bil. Öğ.	İlahiyat
1998	232	277	3.285	322	1.420
1999	54	97	315	669	1.324
2000	96	149	639	778	1.254
2001	82	93	541	785	917
2002	91	70	433	603	685

Açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sistemi ile mesleki ve teknik lise çıkışlı öğrencilerin önünün tıkandığı yolundaki iddia doğru değildir. Başarılı öğrencilerin önü her programda açık olduğu gibi, kendi alanlarında devam eden öğrenciler büyük avantajlara sahiptirler.

1998, 1999, 2000, 2001 ve 2002 yıllarındaki sınavlara giren İletişim Meslek Lisesi kökenli toplam aday sayısı ile bunlardan iletişim fakültelerine ve diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.17'de verilmiştir. Buradan açıkça görüldüğü gibi, yeni sınav sisteminin iletişim meslek liseleri mezunlarının önünü tıkadığı yolundaki iddia da tamamen gerçek dışıdır.

Tablo 3.17 İletişim meslek lisesi çıkışlı adaylardan iletişim fakülteleri ile diğer yükseköğretim programlarına yerleşenlerin sayıları.

Sayı	1998	1999	2000 J	2001	2002
Başvuran	361	532	587	677	905
İletişim Fakültelerine Yerleşen	6	7	9	8	10
Diğer Yükseköğretim Programlarına Yerleşen	128	237	308	394	643

2001 yılında mesleki ve teknik lise kökenli 184.352 yeni mezunun yanında 370.363 eski mezun, 2002'de ise 183.561 yeni mezunun yanında 627.078 eski mezun sınava girmiştir. Mesleki ve teknik liselerin ana amacı, mezunlarına mesleki ve teknik beceriler kazandırmak suretiyle, onların en kısa yoldan iş hayatına atılarak üretken hale gelmelerini sağlamaktır. Nitekim, **ODTÜ** Ekonomi Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Aysıt Tansel'in bu konuyla ilgili çalışmasında*, mesleki ve teknik lise mezunlarının iş bulma oranlarının genel lise mezunlarına kıyasla çok daha yüksek olmasının yanında, mesleki ve teknik ortaöğretimin kişisel getirisinin de genel lise eğitime göre çok daha yüksek olduğu açıkça ortaya konmuştur.

Hal böyle iken, mesleki ve teknik lise mezunlarının, akademik eğitimlerindeki eksikliklerini giderebilmek ümidiyle dershanelere yönlendirildikleri, yukarıda verilen sayılardan açıkça görülmektedir. Bu, hem öğrenciler, hem de ülke açısından boşa giden bir yatırım ve büyük bir israftır.

1998-2002 yılları arasında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden çeşitli lisans programlarına yerleşenlerin sayıları Tablo 3.18'de gösterilmiştir.

2001 yılında mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 415 adaydan 99'u teknik lise 1 ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 2001'de bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 71.751 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,13'dir. 2002 yılında ise, mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden mühendislik programlarına yerleştirilen 386 adaydan 59'u teknik lise ile endüstri meslek lisesi çıkışlıdır. 2002'de bu iki tür lise çıkışlı toplam aday sayısı 58.325 olduğuna göre, bunlardan mühendislik programlarına yerleşenlerin oranı ancak % 0,10'dur. **Son derece düşük bu oranlar üzerinde spekülasyon yapmanın hiçbir anlamı yoktur.**

Mesleki ve teknik lise mezunlarının 1999 yılına kadar ne ölçüde yanlış bilgilendirilerek, dershanelere yönlendirildiklerine ilişkin iki önemli göstergelyi ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Bu göstergelerden birincisi, 1999'da 297 teknik liseden, **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 120'den yüksek olan teknik lise sayısının sadece 42 olduğudur. Başka bir deyişle, 297 teknik liseden sadece 42'sinin ortalama öğrencisi, **ÖSS**'de 120'nin üzerinde puan alarak lisans programlarına aday olmaya hak kazanabilmektedir. Aslında, lisans programlarına yerleşme 135 puandan itibaren başlamaktadır. 1999 yılında, **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 135'in üzerinde olan teknik lise sayısı ise sadece 6'dır.

*Tansel, A., *General Versus Vocational High Schools and Labour Market Outcomes in Turkey*, Ankara, 1999.

¶Öğretmen Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Teknik Lise, Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Sekreterlik Meslek Lisesi, Astsubay Hazırlık ve Astsubay Sınıf Okulları, Diğer Meslek Liseleri.

Tablo 3.18. Mesleki ve teknik lise çıkışlı son sınıf öğrencilerinden lisans programlarına yerleştirilenlerin sayıları.

	1998	1999	2000	2001	2002
Başvuran Yeni Mezun Sayısı	139.734	219.714	182.044	184.352	183.561

Yerleşen Öğrenci Sayıları

Mühendislik	606	548	441	415	386
Uygulamalı Sosyal Bilimler	667	707	688	686	566
Hukuk	318	121	132	173	156
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	216	155	101	97	72
Öğretmenlik	2.900	3.522	3.733	3.845	4.540
Teknik Eğitim	745	1.108	957	895	779
Mesleki Eğitim	316	567	567	508	430
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğ.	10	603	255	187	182
İlahiyat	42	1.134	435	228	201
TOPLAM	5.820	8.465	7.309	7.034	7.312

2000'de ise 281 teknik liseden **ÖSS-SAY** puanına göre lise ortalaması 120'den büyük teknik lise sayısı 45 iken 135'den büyük teknik lise sayısı sadece 1 olmuştur. 2001'de aynı puan türünde lise ortalaması 120'den büyük olan teknik lise sayısı 287 içinde 29 olurken, 135 puanı geçen teknik lise sayısı 3 olmuştur.

İkinci önemli gösterge ise şudur: 1998'de 4.834 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.093'ünün birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmemiştir. Sınavı kazanamayan 1.093 lise birincisinin % 75'i (822), mesleki ve teknik lisedendir. 1999 yılında ise 5.845 lisenin mezunları sınava girmiş ve bunlardan 1.311'inin birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmemiştir. Sınavı kazanamayan 1.311 lise birincisinin % 76'sı (993), mesleki ve teknik lisedendir. 2000'de ise 5.691 lisenin 1581 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmemiştir. Bunların %63.6'sı (1006) mesleki ve teknik lisedendir. Son olarak, 2002'de 6.292 liseden 2.107 lise birincisi herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmemiştir. Bunların %54,3'ü (1 145) mesleki ve teknik lisedendir.

Alan puanı ve ek puan uygulanması suretiyle, mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime geçişte dershanelere mahkum edilmelerinin büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı açıktır. Bu husus, ebeveynler ve öğrenciler tarafından zaman içinde iyice anlaşıldığında, mesleki ve teknik ortaöğretim ülkemizde gerçekten rayına oturmuş olacaktır. Eğer bu yeni düzenleme yapılmamış olsaydı, mesleki ve teknik lise mezunu gençlerimiz dershanelerde mesleki ve teknik becerilerini kaybetmeye devam edeceklerdi.

Bölüm 4

Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları

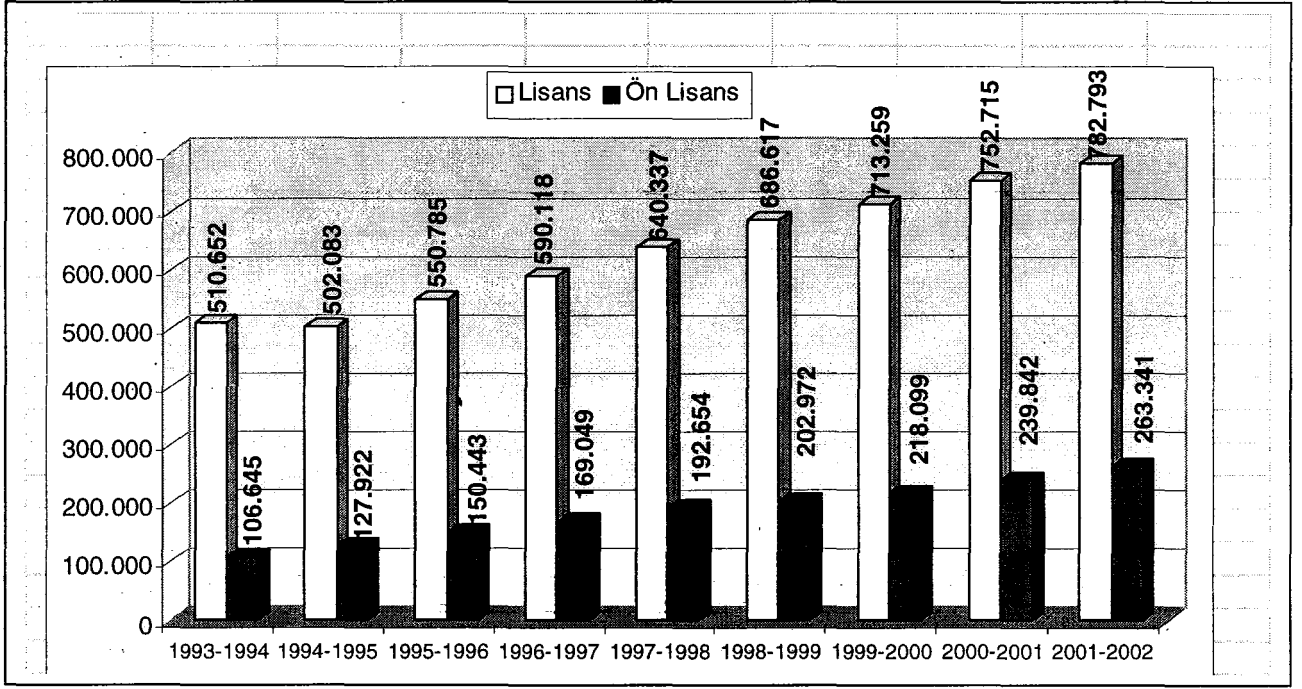
2001-2002 eğitim-öğretim yılı itibarıyla tüm yükseköğretim kurumlarında yürütülen lisans ve ön lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin dökümü Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1 2001-2002. Eğitim-öğretim yılındaki öğrenci sayıları.

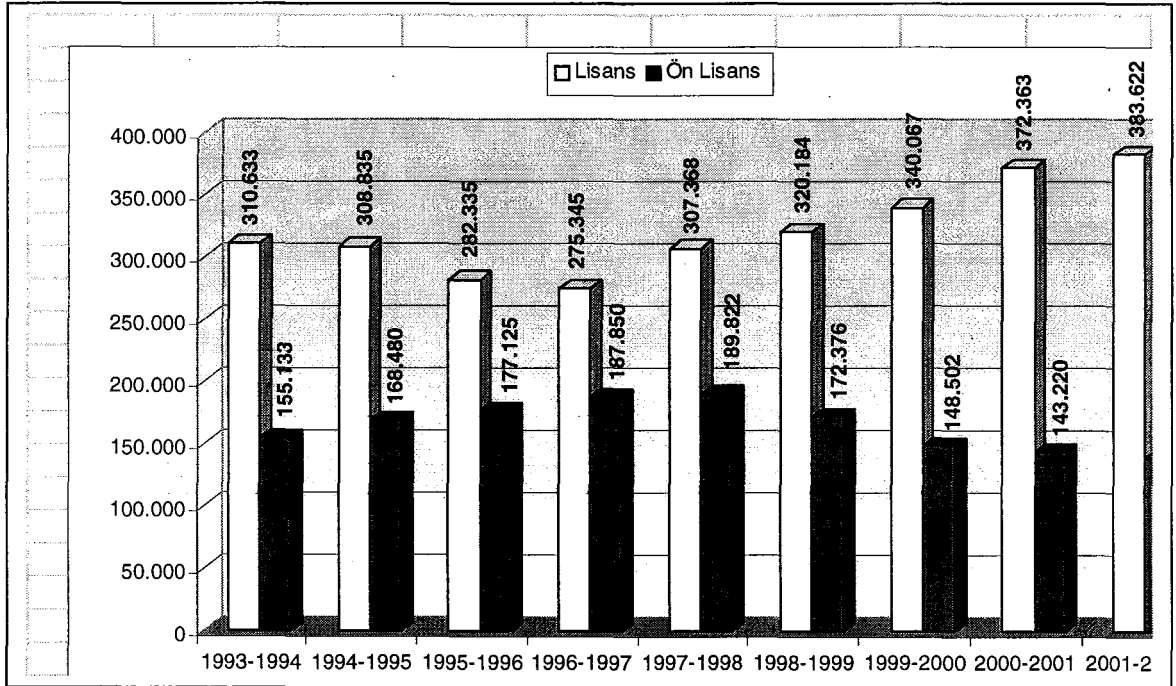
		Öğrenci Sayısı
ÜNİVERSİTELER		
Örgün Öğretim		
Fakülteler (529) *		565.151
4 Yıllık Yüksekokullar (173)*		58.314
2 Yıllık Meslek Yüksekokulları (417)*		190.275
İkinci Öğretim	Lisans	151.674
	On Lisans	72.374
TOPLAM		1.037.788
Açıköğretim		
Lisans		383.622
Ön Lisans		138.628
TOPLAM		522.250
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI		
Lisans		7.654
On Lisans		692
TOPLAM		8.346
TÜRKİYE TOPLAMI		1.568.384

* Birim sayısı

Örgün öğretim ve açıköğretimdeki lisans ve önlisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi sırasıyla Şekil 4.1 ve 4.2'de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yıllara göre değişimi

Şekil 4.2 Açıköğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin yıllara göre değişimi.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kayıtlı öğrencilerden 16.328'i yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerdir.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 2002 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.355.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 29,3, örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 19,5'tir. 2000'deki okullaşma oranları, sırası ile, % 29,7 ve % 19,4 idi.

Bölüm 4.2'de verilen lisansüstü öğrenci sayıları da eklendiğinde, 2002'de açıköğretim dahil, toplam okullaşma oranının % 31,3, sadece örgün öğretime dayalı okullaşma oranının ise % 21,6 olduğu görülmektedir. Lisansüstü öğrenciler de dahil edilerek hesaplanan okullaşma oranları 2000'de, sırası ile, %31,7 ve % 21,7 idi.

İki yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 25,3, toplam içindeki payı ise % 16,8'dir. Ülkemizde meslek yüksekokullarına benzer kısa süreli yükseköğretim kurumlarının, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki payı ise % 30'un üzerindedir.

2002 yılı verilerine göre, açıköğretimin Türk yükseköğretim sistemi içerisindeki payı %33,4'dür

2001-2002 döneminde, üniversitelere bağlı 529 fakülte ile 173 yüksekokulda yürütülen lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.2'de, 417 meslek yüksekokulunda yürütülen ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı ise Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.2 Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	32.467	4,2
Matematik ve Fen Bilimleri	73.194	9,5
Sağlık Bilimleri	72.308	9,3
Sosyal Bilimler	81.729	10,6
Uygulamalı Sosyal Bilimler	345.804	44,6
Teknik Bilimler	131.087	16,9
Ziraat ve Ormancılık	25.804	3,3
Sanat	12.746	1,6
TOPLAM	775.139	100,0

Tablo 4.3 Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	111	-
Matematik ve Fen Bilimleri	74	-
Sosyal Bilimler	110.440	42,1
Uygulamalı Sosyal Bilimler	12.102	4,6
Sağlık Bilimleri	105	-
Teknik Bilimler	115.368	44,0
Ziraat ve Ormancılık	17.152	6,5
Sanat	7.297	2,8
TOPLAM	262.649	100,0

1992-1993 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda *paralı gece öğretimi* olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son beş yıldaki değişimi Tablo 4.4'te gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ikinci öğretimdeki öğrenci sayısı son beş eğitim-öğretim yılında yaklaşık % 160'lık bir artış göstermiştir.

Tablo 4.4 İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Lisans	100.594	121.497	134.541	145.074	151.674
Ön Lisans	39.692	46.001	53.784	62.036	72.374
TOPLAM	140.286	167.498	188.325	207.110	224.048

2001-2002 eğitim-öğretim yılında lisans ve ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5 Örgün öğretimdeki öğrenci sayısı (lisans ve ön lisans) bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Selçuk	53.555	İstanbul Ticaret	73
İstanbul	52.591	İzmir Ekonomi	288
Gazi	51.575	Çağ	783
Marmara	43.949	Sabancı	887
Atatürk	35.885	Haliç	932

2001-2002 eğitim-öğretim yılında vakıf üniversitelerine kayıtlı toplam 49.510 lisans ve önlisans öğrencisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 4.6'da gösterilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerindeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısına oranı % 4,7'dir. Bir önceki yıla göre artış oranı %7,6'dır.

Tablo 4.6 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisans ve ön lisans öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	9.353	Maltepe	1.494
Yeditepe	7.248	Beykent	1.325
İstanbul Bilgi	6.405	Kadir Has	1.284
Başkent	4.378	Atılım	1.236
Fatih	2.981	Bahçeşehir	1.203
Çankaya	2.920	Haliç	932
İstanbul Kültür	2.063	Sabancı	887
Koç	1.572	Çağ	783
Doğuş	1.549	İzmir Ekonomi	288
Işık	1.536	İstanbul Ticaret	73

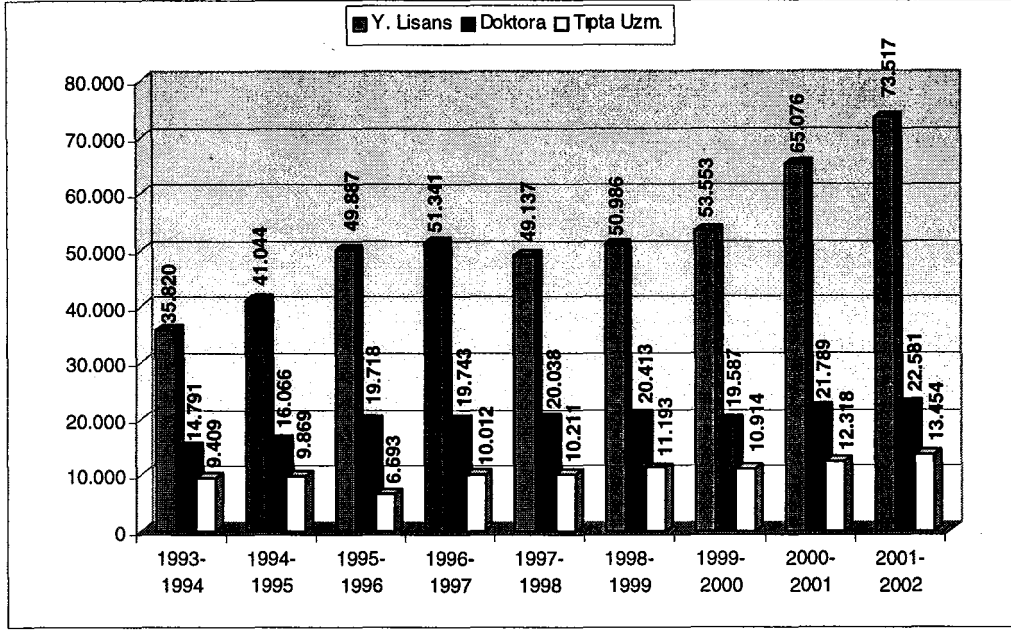
2000-2001 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının dağılımı Tablo 4.7'de verilmiştir. Mezun sayısında bir önceki yıla göre artış oranı % 10,6'dır.

Tablo 4.7 Yükseköğretim kurumlarından 2000-2001 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.

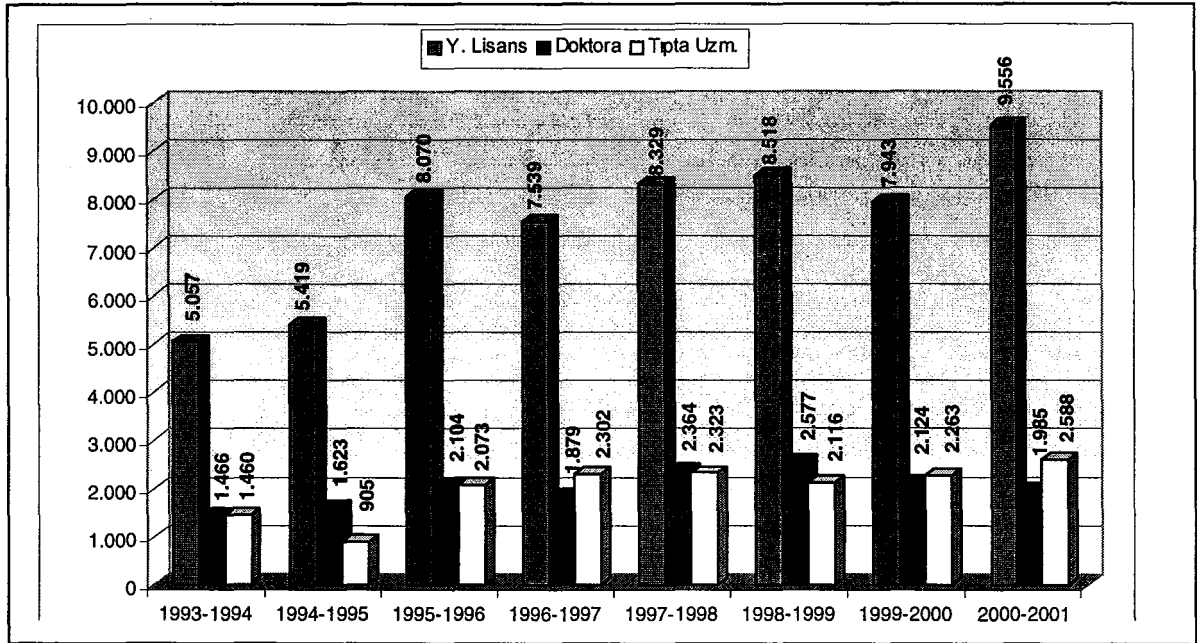
	Mezun Öğrenci	
	Sayı	Yüzde
Fakülteler	118.569	50,9
Yüksekokullar	8.535	3,7
Meslek Yüksekokulları	64.343	27,7
Açıköğretim	41.124	17,7
TOPLAM	232.571	100,0

4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları

Üniversitelerimize bağlı enstitülerde yürütülen yüksek lisans ve doktora (sanatta yeterlik dahil) ile tıp fakültelerinde ve diğer eğitim kurumlarında yürütülen tıpta uzmanlık programlarındaki kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Şekil 4.3'te, mezun sayılarının yıllara göre değişimi ise Şekil 4.4'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarına kayıtlı olanların yıllara göre değişimi.

Şekil 4.4 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarından mezun olanların yıllara göre değişimi

1983-2002 yılları arasındaki dönemde yüksek lisans öğrencisi sayısı 9.059'dan 73.533'e, doktora öğrencisi sayısı (sanatta yeterlik dahil) 4.336'dan 22.565'e, tıpta uzmanlık öğrencisi sayısı ise 2.364'ten 13.454'e yükselmiştir. Böylece, üniversitelerimizdeki 195 enstitü ve 39 tıp fakültesinde lisansüstü düzeyde öğrenim gören 73.466 yüksek lisans, 22.514 doktora ve 8.346 tıpta uzmanlık öğrencisine ilaveten, diğer eğitim kurumlarımızdaki 1 tıp fakültesi, 40 hastane ve 3 enstitüde öğrenim gören 67 yüksek lisans, 51 doktora ve 5.108 tıpta uzmanlık öğrencisiyle birlikte 2001-2002 eğitim-öğretim yılında ülkemizdeki toplam lisansüstü öğrenci sayısı 109.552'ye yükselmiştir.

2001-2002 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizdeki yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerin alanlara göre dağılımı Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 Halen kayıtlı yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin alanlara göre dağılımı.

Alan	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	2.151	2,9	664	2,9
Matematik ve Fen Bilimleri	6.001	8,2	2.514	11,2
Sağlık Bilimleri	2.825	3,8	3.467	15,4
Sosyal Bilimler	9.551	13,0	3.161	14,1
Uygulamalı Sosyal Bilimler	30.616	41,7	5.899	26,2
Teknik Bilimler	17.880	24,3	4.817	21,4
Ziraat-Ormancılık	3.063	4,2	1.608	7,1
Sanat	1.379	1,9	384	1,7
TOPLAM	73.466	100,0	22.514	100,0

Yüksek lisans öğrencilerinin % 7,8'i, doktora öğrencilerinin ise % 2,2'si vakıf üniversitelerinde öğrenim görmektedir. Lisansüstü öğrencilerin vakıf üniversitelerine göre dağılımı Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisansüstü öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	
	Y. Lisans	Doktora
Atılım	47	-
Bahçeşehir	34	-
Başkent	205	1
Beykent	52	-
Bilkent	589	258
Çağ	-	-
Çankaya	121	-
Doğuş	98	-

Fatih	113	-
Haliç	-	-
Işık	127	-
İstanbul Bilgi	595	-
İstanbul Kültür	45	-
İstanbul Ticaret	-	-
İzmir Ekonomi	-	-
Kadir Has	126	-
Koç	122	-
Maltepe	89	-
Sabancı	181	46
Yeditepe	3.190	-
TOPLAM	5.734	305

Yüksek lisans öğrencilerinin 1.345'i, doktora öğrencilerinin 562'si, tıpta uzmanlık öğrencilerinin ise 190'ı, olmak üzere, toplam 2.097 lisansüstü öğrenci yabancı uyrukludur.

Üniversitelerimize bağlı 195 enstitüde, 520'si sağlık bilimleri, 515'i sosyal bilimler, 620'si fen bilimleri ve 134'ü diğer uzmanlık enstitülerinde olmak üzere, toplam 1.791 doktora programı yürütülmektedir. Doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre en büyük ve en küçük beş üniversitemiz Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 Doktora öğrencisi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Ankara	2.625	Başkent	1
İstanbul	2.306	Mustafa Kemal	4
Marmara	1.778	Muğla	9
Gazi	1.326	Çanakkale 18 Mart	13
Hacettepe	1.275	Galatasaray	18
		Niğde	18

4.3 Öğretim Elemanı Sayıları

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son dört eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11 Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Profesör	7.714	8.202	8.682	9.396
Doçent	4.330	4.755	5.104	5.367
Yardımcı Doçent	8.102	9.044	10.189	11.190
Araştırma Görevlisi	23.765	25.079	25.542	25.864
Diğer Öğretim Elemanları	15.259	16.786	17.233	18.195
TOPLAM	59.170	63.866	66.750	70.012

Diğer eğitim kurumlarındaki 572 öğretim üyesi ve 706 diğer öğretim elemanı ile birlikte 2001-2002 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 71.290'dır. Öğretim üyelerinin 246'sı, diğer öğretim elemanlarının ise 651'i, yabancı uyrukludur.

En fazla ve en az öğretim üyesine sahip beş üniversitemiz Tablo 4.12'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12 Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	2.094	İzmir Ekonomi	13
Ankara	1.617	Çağ	21
Hacettepe	1.327	İstanbul Ticaret	26
Gazi	1.327	Işık	28
Ege	1.200	Haliç	39

2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2001-2002'ye, üniversitelerimiz lisans ve önlisans programlarındaki toplam öğrenci sayısı % 4.0'lık artışla 1.500.231'den 1.560.038'e, örgün öğretim öğrencisi sayısı % 5.4'lük artışla 984.648'den 1.037.788'e yükselmiştir. Bunların yanında, toplam öğretim elemanı sayısının % 4.8'lik artışla 66.750'den 70.012'ye, öğretim üyesi (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısının ise % 8,3'lük artışla 23,975'den 25.953'e yükseldiği görülmektedir.

2001-2002 ders yılında, lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında görev yapan öğretim üyeleri ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.13'te gösterilmiştir. Ülke genelinde öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısı 31'dir.

Tablo 4.13 Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
		2000-2001	2001-2002
Dil ve Edebiyat	703	46	46
Matematik ve Fen Bilimleri	2647	29	28
Sağlık Bilimleri	8227	9	9
Sosyal Bilimler	2030	43	40
Uygulamalı Sosyal Bilimler	4411	83	78
Teknik Bilimler	4035	33	32
Ziraat ve Ormancılık	1594	18	16
Sanat	533	23	24
Diğer Alanlar	754	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	24934	32	31

2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2001-2002'ye, Dil ve Edebiyat ve Sanat alanları dışındaki alanlarda, küçük de olsa bir iyileşme görülmektedir. Ancak bu oran, sağlık bilimleri dışındaki tüm alanlarda, ileri ülkeler ortalamalarından oldukça fazladır. Sağlık bilimlerinde ise, öğretim üyelerinin belirli merkezlerde yığılmış olmasından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir dağılım sorunu vardır.

Ön lisans programlarındaki öğretim elemanı sayıları ile öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları Tablo 4.14'te verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, öğretim görevlileri ve okutmanların da dahil edilmesine karşın, ön lisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın çok üzerindedir ve ortalamada herhangi bir iyileştirme sağlanamamıştır. Bunun en önemli nedeni, ön lisans programlarının akademik kadrosunun çekirdeğini oluşturan öğretim görevlisi ve okutman atamalarına getirilen kısıtlamalardır.

Tablo 4.14 Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı	
		2000-2001	2001-2002
Dil ve Edebiyat	241	-	-
Matematik ve Fen Bilimleri	6	-	12
Sağlık Bilimleri	327	36	37
Sosyal Bilimler	108	3	-
Uygulamalı Sosyal Bilimler	802	145	138
Teknik Bilimler	1521	77	76
Ziraat ve Ormancılık	161	115	107
Sanat	83	95	88
Diğer Alanlar	2315	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	5564	47	47

Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu beşer üniversite Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15 Öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu üniversiteler

Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı	Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı
İstanbul Ticaret	2	Çanakkale 18 Mart	61
Sabancı	12	Afyon	65
Kadir Has	13	Niğde	67
İstanbul Teknik	16	İstanbul Bilgi	88
Mimar Sinan	16	Dumlupınar	199

Üniversitelerimizdeki öğretim üyesi sayısının yetersizliği, Tablo 4.16'dan da görüldüğü gibi, alt alanlara inildiğinde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Tablo 4.16 Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen lisans öğrencisi sayıları.

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı			
	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
İlköğretim	477	416	380	363
Okul Öncesi Öğretmenliği	477	310	394	437
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	149	146	151	135
Yabancı Dil Öğretmenliği	106	100	92	80
Teknik Eğitim	106	88	82	88
İktisat	87	86	90	83
Mesleki Eğitim	81	79	67	62
İşletme	79	68	74	67
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	95	68	59	33
Fen Bilimleri Öğretmenliği	77	57	55	46
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	105	125	137	133
Bilgisayar Mühendisliği	40	43	50	52
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	44	41	44	43
İnşaat Mühendisliği	38	37	39	37
Makine Mühendisliği	39	36	34	34
Malzeme-Metalurji Mühendisliği	24	22	24	27

1992 yılından sonra kurulmuş olan 25 devlet üniversitesindeki öğretim üyesi başına düşen lisans öğrenci sayıları, Tablo 4.17'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, bu üniversitelerimizdeki toplam öğretim üyesi sayısı, geçen ders yılından bu ders yılına % 5.2 oranında artışla, 4.273 'den 4.497'ye yükselmiştir. Bu artış, yükseköğretimin ülke sathına yayılması bakımından küçümsenmemesi gereken bir gelişmedir.

Tablo 4.17 1992 Yılı ve Sonraki Yıllarda kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayıları.

Üniversite	1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	142	36	152	38	184	39	243	35
Adnan Menderes	142	17	160	15	192	16	218	17
Afyon Kocatepe	78	68	107	58	119	61	125	65
Balıkesir	106	63	163	44	157	50	186	47
Celal Bayar	187	49	226	46	250	46	271	45
Çanakkale Onsekiz Mart	75	86	101	72	117	70	145	61
Dumlupınar	69	163	66	187	72	194	73	199
Galatasaray	39	31	51	52	68	21	76	20
Gaziosmanpaşa	85	36	89	35	98	31	126	27
Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü	46	-	51	-	43	-	76	1
Harran	90	41	102	38	142	27	194	18
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	38	4	53	6	66	8	73	10
Kafkas	47	22	59	24	65	28	84	28
Kahraman Maraş Sütçü İmam	85	30	111	29	125	31	136	32
Kırıkkale	138	17	158	22	194	24	217	27
Kocaeli	251	41	285	40	312	41	315	46
Mersin	103	36	227	19	254	19	287	19
Muğla	67	48	78	45	99	41	124	40
Mustafa Kemal	87	43	96	44	126	37	142	36
Niğde	71	134	102	102	152	71	163	67
Osmangazi	326	20	349	22	370	23	410	24
Pamukkale	195	40	211	40	233	39	257	38
Sakarya	226	40	268	39	292	39	330	37
Süleyman Demirel	302	44	326	45	372	41	403	39
Zonguldak Karaelmas	99	28	120	28	141	29	226	22

Sayı: Öğretim Üyesi Sayısını Göstermektedir.

Oran: Öğrenci/ Öğretim Üyesi Oranıdır.

Bölüm 5

Öğretim Üyesi Yetiştirme

Üniversitelerimiz için gerekli öğretim üyesi sayılarının belirlenmesindeki başlıca etkenler, yükseköğretimdeki okullaşma oranı, çağ nüfusu ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün projeksiyonlarına göre, 2005 yılında ülkemizdeki yükseköğretim çağ nüfusunun 5.362.000 olacağı tahmin edilmektedir. Türk yükseköğretim sisteminin 2005 yılındaki hedefleri:

- Toplam okullaşma oranı = % 40
- Açıköğretim payı = % 25
- Lisans öğrencilerinin payı = % 45
- Ön lisans öğrencilerinin payı = % 30

olarak konulduğu takdirde, toplam öğrenci sayısı ve bunun dağılımı aşağıdaki şekilde olacaktır:

- Toplam öğrenci sayısı = 2.145.000
- Açıköğretimdeki öğrenci sayısı = 536.000
- Örgün öğretimdeki lisans öğrenci sayısı = 965.000
- Örgün öğretimdeki ön lisans öğrenci sayısı = 644.000

Bu hedefe ulaşabilmek için önümüzdeki üç yıl içerisinde açıköğretimdeki öğrenci sayısı esas olarak sabit tutulurken, yaklaşık olarak, örgün öğretim lisans programlarında % 23, ön lisans programlarında ise % 145 oranında ek kapasite yaratılması gerekmektedir.

Örgün öğretimdeki lisans programlarındaki öğrenci sayısının 965.000'e çıkması durumunda, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının bugünkü değeri olan 31'in korunması halinde bile, 31.000 öğretim üyesine gerek duyulacaktır. Bugünkü öğretim üyesi sayımız olan 25.953'ün aynen korunduğunu varsayarsak, yaklaşık 6.000 yeni öğretim üyesi yetiştirilmesine gerek vardır. Söz konusu oranın 25'e düşürülmesi hedeflendiğinde, sisteme girmesi gereken yeni öğretim üyesi sayısı ise yaklaşık olarak 13.600'e çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, yeni öğretim üyelerinin alanları arasındaki dağılımın da değişmesi gerekmektedir. Ağırlığın, öğretmen yetiştirme, bilgisayar mühendisliği, işletme, hukuk, iktisat, elektronik mühendisliği, inşaat mühendisliği ve makine mühendisliği gibi ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlara verilmesi zorunludur.

Yükseköğretim kurumlarımızda halen 25.864 araştırma görevlisi çalışmaktadır. Bu elemanlara yurtiçinde, yurtdışında veya kısmen yurtiçinde, kısmen de yurtdışında doktora yaptırılarak üniversitelerde kalmaları sağlanabildiği takdirde, önümüzdeki beş yıl içerisinde 15.800 yeni öğretim üyesinin sisteme alınması mümkündür.

Meslek yüksekokullarında doktora derecesine sahip öğretim üyeleri görev yaptığı gibi, bu dereceye sahip olmayan öğretim görevlisi, okutman ve uzmanlar da görev yapmaktadır. Halen bu okullarımızda görev yapan öğretim elemanı sayısı 5.564 olup, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 47'dir. Bu yüksek oran korunduğu takdirde dahi, ön lisans programlarındaki öğrenci sayısının 644.000'e çıkması durumunda, istihdam edilmesi gerekli öğretim elemanı sayısı yaklaşık 14.000 olacak ve şu andaki sayının aynen korunduğu varsayımıyla, yaklaşık olarak 8.500 yeni öğretim elemanına gerek duyulacaktır. Söz konusu oranın 35'e düşürülmesi hedeflendiğinde, istihdam edilmesi gereken yeni öğretim elemanı sayısı yaklaşık olarak 13.500'dir.

5.1 Yurtdışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme

Öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurtdışına öğrenci gönderme işlemleri, 1987 yılına kadar 1416 sayılı Kanun kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmüştür. 1987 yılında 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesinde değişiklik yapılarak, üniversitelerin de yurtdışına eleman göndermeleri sağlanmıştır.

1992 yılında kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla 3837 sayılı Kanun'a eklenen geçici 24. madde ile gerek 1416 sayılı Kanun çerçevesinde MEB tarafından, gerekse 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kanalıyla üniversiteler ve yüksek teknoloji enstitüleri adına yurtdışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayıları Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1 1993-2002 yılları arasında MEB ve YÖK kanalıyla yurtdışına gönderilmesi planlanan toplam öğrenci sayıları

Yıl	Kontenjan
1993	1.380
1994	700
1995	700
1996	700
1997	700
1998	700
1999	620
2000	620
2001	200
2002	130

Tablo 5. 1'deki sayılar, **MEB** ile **YÖK**'e tahsis edilen toplam kontenjan sayısını göstermektedir. Geçici 24. maddeye göre 1993 yılındaki 1.380 kontenjanın tümünün **YÖK**'e tahsis edilmiş olmasına karşın, 1994 yılından itibaren bu kontenjanların **MEB** ile **YÖK** arasında nasıl dağıtılacağı belirtilmemiştir. 1994-2002 yılları arasında **YÖK**'e tahsis edilen kontenjan sayılarının yıllara göre dağılımı Tablo 5.2'de gösterilmiştir. Buradan da görüldüğü gibi, 1996 yılından itibaren kontenjan sayılarında önemli azalmalar olmuştur. 2003 yılında yurtdışına gönderilmek üzere ne kadar kontenjan tahsis edileceği ise henüz bilinmemektedir.

Tablo 5.2 YÖK'e tahsis edilen yurtdışı bursların yıllara göre dağılımı.

Yıl	YÖK'e Verilen Kontenjan
1994	500
1995	300
1996	200
1997	200
1998	200
1999	100
2000	80
2001	100
2002	80

5.1.1 YÖK Tarafından Yurtdışına Gönderilen Araştırma Görevlileri

1987 yılından 2002 yılı sonuna kadar **YÖK** tarafından lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışındaki 29 değişik ülkeye gönderilen araştırma görevlilerinin toplam sayısı 3.631'dir. Bu araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı Tablo 5.3'te, ülkelerine göre üniversiteler bazında dağılımları ise Tablo 5.4'te gösterilmiştir.

Tablo 5.3'ten de görüldüğü gibi, şu ana kadar gönderilen toplam 3.631 araştırma görevlisinden 1.282'si (% 35) 1993 yılı içerisinde gönderilmiştir. Gerek YÖK'e tahsis edilen kontenjan sayılarındaki azalma, gerekse yurtdışına gönderilecek elemanların seçimindeki standartların yükseltilmesi nedeniyle, 1996 yılından itibaren yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin sayılarında düşme meydana gelmiştir.

Yurtdışına gönderilen öğrencilerin yaklaşık % 50'si Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD), % 38'i İngiltere'ye gönderilmiştir. Geriye kalan % 12'si ise 27 değişik ülkeye gitmiştir.

Bugüne kadar yurtdışına gönderilen 3.631 araştırma görevlisinin % 21 'i (765 kişi) halen eğitimlerine devam etmektedir. Bunların, bağlı oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.5'te verilmiştir.

Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinden eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye dönen 2.042 kişinin üniversite Bazında dökümü Tablo 5.6'da verilmiştir. Bu araştırma görevlilerinin 375'i, sadece yüksek lisans derecesi alarak dönmüştür. Bu kişilerin yurtdışına gönderilmelerinin ana amacının doktora derecesi almak olduğu göz önüne alındığında, yurtdışında bir derece aldıkları için *kağıt üzerinde hukuki açıdan başarılı* gözükse de bu kişilerin aslında *başarısız* oldukları ortaya çıkmaktadır.

Eğitimlerini tamamlayamadan Türkiye'ye dönen 351 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.7'de gösterilmiştir. Dönen öğrencilerin yaklaşık % 43'ü *akademik başarısızlık*, % 12'si ise *sağlık* nedenleriyle Türkiye'ye dönmüşlerdir. Geriye kalan % 45'in büyük çoğunluğunu, 33. maddenin ruhuna aykırı olarak, üniversitelerimiz tarafından kısa süreli yurtdışına gönderilip Türkiye'ye dönen araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Bu tip uygulamaya son altı yıldır kesinlikle izin verilmemektedir.

Müstafi sayıları veya dönmeyen 473 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.8'de gösterilmiştir.

Tablo 5.3 Araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı

ÜLKELER	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	GENEL TOPLAM
ABD	67	138	55	66	67	60	745	64	169	85	40	56	50	47	32	53	1794
ALMANYA	7	17	4	13	13	13	44	2	11	5	5	1	7	2			144
AVUSTRALYA						1	14	1		1	1						18
AVUSTURYA	2	2	1	3	3	2	3		1	1	1	1	1			1	22
AZERBAYCAN						1											1
BELÇİKA		2					1			1	1				2		7
BOSNA-HERSEK												1					1
ÇİN HALK CUM.												1					1
DANİMARKA					1		1						1				3
FİNLANDİYA								1		1	1						3
FRANSA	5	12	7	4	8	3	13	5	9	2	3	9	8	2	1	4	95
GÜNEY KORE													1				1
HOLLANDA		1		2	1		3	1	1	1			1	1	1	2	15
İNGİLTERE	38	208	112	127	110	74	446	52	93	57	17	21	8	9	10	11	1393
İSPANYA																1	1
İSRAİL											3	3					6
İSVEÇ				2							2						4
İSVİÇRE	6	1	2	3	1	1	2								2		18
İTALYA			1	1		1										1	4
JAPONYA				2	1		1	3	1		1	1					10
K. İRLANDA										1							1
KANADA	24	17	3	3		2	6	1		4	1	3	3	1	3	1	72
KAZAKİSTAN							1										1
MACARİSTAN			1			1											2
NORVEÇ		1	1														2
BEYAZ RUSYA															1		1
RUSYA					3		2			2				1	1		9
Y.ZELANDA										1							1
YUNANİSTAN								1									1
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1282	131	285	162	76	97	80	63	53	74	3631

Tablo 5.4 Yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin üniversiteler itibarıyla ülkelere göre dağılımı.

[illegible]

Tablo 5.4 (Devam)

Üniversite	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M İ N T E R E A L Y A	A V U S T R U R Y A	A V U S T R U R Y A	F R A N S A N D A	H O L L A N D A	J A P O N A N D İ Y A N	F İ N N A N İ S T A N	Y A N D İ S T A N	K A N D İ S T A N	İ S V İ Ç İ K A	B E L L İ M A R K A	D U S S A K İ S T A N	K A Z E R B A Y S T A N	A Z E R B A Y A İ S T A N	İ T A C A R İ S T A N	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç İ L	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K İ R L A N D A	Y İ Z E N A H L E K S E K	B O S N İ A H L E K S E K	Ç İ N N E Y A K O R S E Y A	G Ü N E Y A K O R S E Y A	B E S P A N Y A	İ T O P L A M									
GAZI	38	56	3		2			1		1																										101	
GAZİANTEP	1	36								2																											39
GAZİOSMANPAŞA	50	21	4																																		75
GEBZE YÜK.TEK.ENST.	60	5																																			65
HACETTEPE	45	54	5		1	7					4	2								1	1				1											121	
HARRAN	31	18	3			1					1																										54
İNÖNÜ	11	41	1									2				1																					56
İSTANBUL	52	34	12			7		2			3	2						1	1	1																115	
İSTANBUL TEKNİK	54	36	2			1					2	2	1							1	1															100	
İZMİR YÜK. TEK. ENST.	71																																				71
KAFKAS	25	32	2	2		1																															62
K.MARAŞ SÜTÇÜ İMAM	33	22	2			2																															59
KARADENİZ TEKNİK	43	34	1								20																										98
KIRIKKALE	33	24	2			2					1		1																							63	
KOCAELİ	62	13	1			1	2																														79
MARMARA	34	36	10			4					3	2																								89	
MERSİN	38	16	3	4		4					1																									66	
MİMAR SİNAN	6	15	2			1	2	1																												27	
MUĞLA	45	19	3	1							1													1												70	

Tablo 5.4 (Devam)

Üniversite	A	İ	A	A	A	F	H	J	F	Y	K	İ	B	D	R	K	A	İ	M	İ	İ	N	K	Y	B	Ç	G	B	İ	T
	B	N	L	V	V	R	O	A	İ	U	A	S	E	A	U	A	Z	T	A	S	S	O	.	.	O	İ	Ü	E	S	P
	D	G	M	U	U	A	L	P	N	N	N	V	L	N	S	Z	E	A	V	R	R	İ	İ	Z	S	N	N	Y	A	P
		İ	A	S	S	N	L	O	L	A	A	İ	Ç	İ	Y	A	R	L	A	E	V	R	R	E	N	H	E	A	A	L
		T	N	T	T	A	A	N	A	N	D	Ç	İ	M	A	İ	B	A	İ	Ç	İ	E	L	A	A	A	Y	Z	N	A
		E	R	R	A		D	A	D	İ	S	E	K	A		S	A	S				A	N	N	H	K	R	A		T
		E		Y	A		A		Y	A		A	A	R	A	T	C	T				D	D	E	K	O	U			M
									A	N				K	A	A	A	A				A	A	R	S	E	Y	A		
MUSTAFA KEMAL	32	23	4	1																										60
NİĞDE	39	23	2		1																									65
ONDOKUZ MAYIS	8	47	4			1					1																			61
ORTA DOĞU TEKNİK	88	42				1	1	1			5	2						1												141
OSMANGAZI	34	4						1			4																			43
PAMUKKALE	40	14	5																											59
ŞAKARYA	33	44	1																											78
SELÇUK	5	35	10	3							3																			56
SÜLEYMAN DEMİREL	38	23	1	1																1										64
TRAKYA	7	22	2			1																								32
ULUDAĞ	26	31	2			4	1				8	1																		73
YILDIZ TEKNİK	21	26	4		6	2			1		4																			64
YÜZÜNCÜ YIL	15	16	2			2						3					1													39
ZONGULDAK KARAEMLAS	24	28		2		2					1																			57
TOPLAM	1794	1393	144	18	22	95	15	10	3	1	72	18	7	3	9	1	1	4	2	4	6	2	1	1	1	1	1	1	1	3631

Tablo 5.5 Eğitimlerine Devam Edenlerin Üniversitelere Göre Dağılımı.

Üniversite	Sayı
Abant İzzet Baysal	10
Adnan Menderes	15
Afyon Kocatepe	5
Akdeniz	7
Anadolu	12
Ankara	57
Atatürk	9
Balıkesir	14
Boğaziçi	4
Celal Bayar	8
Cumhuriyet	3
Çanakkale Onsekiz Mart	24
Çukurova	18
Dicle	3
Dokuz Eylül	32
Dumlupınar	4
Ege	9
Erciyes	8
Fırat	3
Galatasaray	8
Gazi	13
Gaziantep	4
Gaziosmanpaşa	31
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	15
Hacettepe	29
Harran	9
İnönü	2
İstanbul	4
İstanbul Teknik	44
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	19
Kafkas	11
Kahramanmaraş Sütçü İmam	11
Karadeniz Teknik	8
Kırıkkale	4
Kocaeli	25
Marmara	20
Mersin	24
Mimar Sinan	8
Muğla	18
Mustafa Kemal	-
Niğde	15
Ondokuz Mayıs	4
Orta Doğu Teknik	59
Osmangazi	4
Pamukkale	11
Sakarya	48
Selçuk	4
Süleyman Demirel	8
Trakya	4
Uludağ	18
Yıldız Teknik	18
Yüzüncü Yıl	5
Zonguldak Karaelmas	15
TOPLAM	765

Tablo 5.6 Eğitimlerini Tamamlayarak Dönenlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Y. Lisans	Doktora	Y. Lisans ve Doktora
Abant İzzet Baysal	-	4	34
Adnan Menderes	10	6	21
Afyon Kocatepe	16	7	18
Akdeniz	-	10	-
Anadolu	56	26	4
Ankara	3	67	8
Atatürk	22	34	3
Balıkesir	12	16	13
Boğaziçi	7	24	1
Celal Bayar	7	13	19
Cumhuriyet	6	23	5
Çanakkale On Sekiz Mart	6	7	11
Çukurova	5	61	6
Dicle	6	17	6
Dokuz Eylül	5	35	4
Dumlupınar	17	3	12
Ege	25	29	-
Erciyes	7	31	1
Fırat	-	23	4
Galatasaray	-	4	3
Gazi	13	48	-
Gaziantep	-	25	3
Gaziosmanpaşa	6	9	16
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	8	8	19
Hacettepe	6	68	5
Harran	3	11	16
İnönü	1	24	16
İstanbul	4	36	2
İstanbul Teknik	1	36	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	11	18
Kafkas	7	6	24
Kahramanmaraş Sütçü İmam	12	5	24
Karadeniz Teknik	10	1	62
Kırıkkale	3	9	19
Kocaeli	5	3	19
Marmara	4	28	4
Mersin	13	7	11
Mimar Sinan	2	4	-
Muğla	19	3	13
Mustafa Kemal	9	8	24
Niğde	7	6	16
Ondokuz Mayıs	1	50	2
Orta Doğu Teknik	3	55	-
Osmangazi	1	5	21
Pamukkale	10	6	18
Sakarya	2	8	7
Selçuk	4	30	-
Stüleyman Demirel	4	16	21
Trakya	-	16	3
Uludağ	1	29	12
Yıldız Teknik	1	27	2
Yüzüncü Yıl	-	18	9
Zonguldak Karaelmas	3	9	18
TOPLAM	375	1065	602

Tablo 5.7 Eğitimini Tamamlamadan Dönenlerin Nedenlerine Ve Üniversitelere Göre Dağılım

Üniversite	Başarısızlık	Sağlık	Diğer
Abant İzzet Baysal	4	1	2
Adnan Menderes	1	-	2
Afyon Kocatepe	2	4	
Akdeniz	1	-	-
Anadolu	10	3	2
Ankara	1	2	4
Atatürk	-	-	2
Balıkesir	-	-	4
Boğaziçi	3	-	2
Celal Bayar	-	-	-
Cumhuriyet	4	1	1
Çanakkale Onsekiz Mart	1	1	1
Çukurova	-	-	-
Dicle	1	1	4
Dokuz Eylül	-	2	7
Dumlupınar	3	2	-
Ege	1	2	3
Erciyes	-	1	1
Fırat	2	-	-
Galatasaray	-	-	-
Gazi	10	-	-
Gaziantep	3	-	-
Gaziosmanpaşa	2	4	4
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-	3
Hacettepe	-	1	-
Harran	2	1	4
İnönü	8	-	-
İstanbul	4	1	54
İstanbul Teknik	1	1	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	5	-	4
Kafkas	3	1	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	4	-	-
Karadeniz Teknik	6	-	-
Kırıkkale	9	-	5
Kocaeli	-	-	-
Marmara	3	2	14
Mersin	1	2	3
Mimar Sinan	1	-	10
Muğla	4	-	-
Mustafa Kemal	1	1	1
Niğde	5	1	4
Ondokuz Mayıs	-	-	-
Orta Doğu Teknik	3	1	1
Osmangazi	1	-	1
Pamukkale	6	-	-
Sakarya	1	-	-
Selçuk	17	-	-
Süleyman Demirel	2	-	2
Trakya	1	1	1
Uludağ	5	2	-
Yıldız Teknik	3	2	1
Yüzüncü Yıl	-	2	1
Zonguldak Karaelmas	6	-	3
TOPLAM	152	43	156

Tablo 5.8 Dönmeyenlerin Üniversitelerine Göre Dağılımı

Üniversite	Müstaifi Sayıları	İstifa Edenler
Abant İzzet Baysal	5	1
Adnan Menderes	7	-
Afyon Kocatepe	10	2
Akdeniz	1	3
Anadolu	2	2
Ankara	17	5
Atatürk	9	1
Balıkesir	11	1
Boğaziçi	3	1
Celal Bayar	13	2
Cumhuriyet	2	1
Çanakkale Onsekiz Mart	11	9
Çukurova	3	-
Dicle	2	2
Dokuz Eylül	1	3
Dumlupınar	22	-
Ege	6	4
Erciyes	1	-
Fırat	1	1
Galatasaray	-	-
Gazi	11	6
Gaziantep	3	1
Gaziosmanpaşa	3	-
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	9
Hacettepe	9	3
Harran	5	3
İnönü	5	-
İstanbul	5	5
İstanbul Teknik	3	4
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	5	7
Kafkas	10	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	2	1
Karadeniz Teknik	11	-
Kırıkkale	10	4
Kocaeli	14	13
Marmara	5	9
Mersin	4	1
Mimar Sinan	1	1
Muğla	7	6
Mustafa Kemal	13	3
Niğde	7	4
Ondokuz Mayıs	3	1
Orta Doğu Teknik	7	11
Osmanlıgazi	2	8
Pamukkale	5	3
Sakarya	7	5
Selçuk	1	-
Süleyman Demirel	9	2
Trakya	4	2
Uludağ	6	-
Yıldız Teknik	6	4
Yüzüncü Yıl	4	-
Zonguldak Karaelmas	3	-
TOPLAM	319	154

Yurtdışına lisansüstü eğitim için araştırma görevlisi gönderilmesinin ana amacı, bu kişilerin doktora derecesi olarak ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında öğretim üyesi olarak görev yapmalarıdır. Halen eğitimleri devam etmekte olan 765 araştırma görevlisi hariç tutulduğunda, bugüne kadar gönderilen 2.866 araştırma görevlisinden 1.667'si doktora derecesini alarak dönmüştür. Bu durumda, yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinden % 58'i, doktora derecelerini alarak üniversitelerimizde göreve başlamışlardır.

5.1.2 MEB Tarafından Gönderilen Öğrenciler

Milli Eğitim Bakanlığı kanalıyla ve 1416 sayılı Kanun uyarınca 28 Şubat 2003 tarihi itibarıyla yurtdışında lisansüstü öğrenim gören 664 öğrencinin ülkelere, öğrenim seviyelerine ve dallarına göre dağılımı Tablo 5.9'da gösterilmiştir.

Tablo 5.9 Halen Yurtdışında Lisansüstü Öğrenim Gören MEB Bursiyerlerinin Ükelere Göre Dağılımı

Ülke	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam
	Fen	Sosyal	Fen	Sosyal	
ABD	44	42	267	188	541
Almanya	-	9	4	8	21
Fransa	-	2	25	6	33
İngiltere	-	11	27	30	68
İsviçre	-	-	-	1	1
TOPLAM	44	64	323	233	664

MEB tarafından 2002-2003 eğitim-öğretim yılında verilen yurtdışı kontenjanların programlara göre dağılımı Tablo 5.10'da verilmiştir.

5.1.3 Yükseköğretim Kurulu Tarafından Yapılan Düzenlemeler

1993 yılına kadar, yurtdışına Lisansüstü eğitim amacıyla gönderilecek araştırma görevlilerinin seçimi için herhangi bir sınav yapılmamaktaydı. Maliye Bakanlığı tarafından YÖK'e tahsis edilen kontenjanların rakamsal olarak üniversitelere dağılımı YÖK tarafından gerçekleştirilmekteydi. YÖK tarafından tahsis edilen kontenjanlar, üniversiteler tarafından mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlar göz önüne alınarak anabilim dallarına dağıtılmakta ve üniversite yönetim kurulu kararı ile YÖK'ün onayına sunulmaktaydı.

Anabilim dallarının YÖK tarafından onaylanmasından sonra, üniversiteler bu alanlarda yurtdışına lisansüstü eğitime gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirleyip YÖK'ün onayına sunuyorlardı. Üniversitelerin belirlediği bu araştırma görevlilerinin uyması gereken koşullar ise minimum düzeyde tutulmuştu.

Tablo 5.10 MEB tarafından 2002-2003 yılında verilen yurtdışı kontenjanlarının dağılımı.

Alan	ABD	Fransa	Almanya	Genel Toplam
Hukuk (Ceza Hukuku-Ceza Usul Hukuku)	-	1	1	2
Çevre Hukuku	-	1	-	1
Devletler Umumi Hukuku	-	1	1	9
Genel Kamu Hukuku	-	1	-	1
İdare Hukuku	-	1	-	1
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku	-	-	1	1
Ticaret Hukuku	-	-	2	2
İlköğretim	4	-	-	4
Okul Öncesi Eğitimi	5	-	-	5
Öğretim Teknolojisi	4	-	-	4
Özel Eğitim	2	-	-	2
Bilgisayar Yazılımı	5	-	-	5
Biyomedikal	4	-	-	4
Biyoteknoloji	4	-	-	4
İstatistik	5	-	-	5
Mekatronik	2	-	-	2
Mikroelektronik-Optoelektronik	2	-	-	2
Robotik	3	-	-	3
TOPLAM	40	5	5	50

1992 yılında 3837 sayılı Kanun çerçevesinde kurulan 23 yeni üniversite ve yüksek teknoloji enstitüsünün öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla ilk defa 1993 yılında **ÖSYM** tarafından *Yurtdışı Lisansüstü Sınavı (YLS)* düzenlenmiştir. Bu yıldan sonra düzenlenen **YLS** ile hem 1992 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumları adına yurtdışına gönderilecek araştırma görevlilerinin, hem de **MEB** kanalıyla yurtdışına gönderilecek öğrencilerin seçimleri birlikte yapılmıştır. 1992 yılından önce kurulan üniversiteler ise, eskiden olduğu gibi, yurtdışına gönderecekleri araştırma görevlilerini kendileri belirlemeye devam etmişlerdir.

YÖK, öğretim üyesi ve araştırmacıların yurtiçinde ve yurtdışında yetiştirilmesi için gerekli çalışmaların uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla 1996 yılında *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nu oluşturmuş ve lisansüstü eğitim amacıyla yurtdışına gönderilecek araştırma görevlileriyle ilgili izlenecek yöntemlerde radikal değişiklikler yapmıştır.

Onbeş üyeden oluşan *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nun kompozisyonu aşağıda belirtilmiştir:

- **MEB** tarafından görevlendirilecek bir üye,
- **YÖK** Başkanı'nca, *Yükseköğretim Yürütme Kurulu* üyeleri arasından görevlendirilecek bir üye,
- **DPT Müsteşarlığı**'nca görevlendirilecek bir üye,
- **TÜBİTAK** Başkanı'nca görevlendirilecek bir üye
- **ÖSYM** Başkanı,
- **YÖK** Başkanı'nca, *Yükseköğretim Genel Kurulu*'nun ve rektörlerin görüşleri alınarak, öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirme konusunda deneyim sahibi, akademik çalışmaları ile temayüz etmiş halen görevde veya emekli olan öğretim üyeleri arasından seçilecek on üye.

Yurtdışındaki eğitim ücretleri, ülkelere ve ülkelerdeki üniversitelere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Fransa ve Almanya'daki üniversitelerde eğitim ücreti yoktur. ABD'deki eyalet üniversiteleri, özel üniversitelere göre daha ucuzdur. Değişik ülkelerde lisansüstü eğitim gören tüm araştırma görevlileri için yapılan harcamaların göz önüne alınmasıyla YÖK tarafından 1996 yılında gerçekleştirilen çalışmada, araştırma görevlisi başına yılda ortalama olarak 25.000 dolar harcama yapıldığı hesaplanmıştır.

Yükseköğretim kurumlarımızın öğretim üyesi ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak **YÖK**, yurtdışındaki eğitimin yüksek maliyetini göz önüne alarak ve nitelikli üniversitelere kabul edilebilmeleri için* yurtdışına gönderilecek elemanların belirlenmesinde seçici olunması gerektiği noktasından hareket etmiş ve bu açığın her ne pahasına olursa olsun yurtdışına öğrenci göndererek kapatılmasının doğru olmadığını, yükseköğretim kurumlarımızın nitelikli öğretim üyelerine ihtiyaçları olduğunu vurgulamıştır. Bu görüşler çerçevesinde ve *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*'nun önerileri doğrultusunda, **YÖK** tarafından 1996 yılının ikinci yarısında konuyla ilgili olarak almış olduğu önemli kararlar şunlardır:

* Lisansüstü eğitim yapmak üzere yurtdışına gönderilecek kişilerle ilgili olarak karşılaşılan sorun sadece bunların nasıl seçileceği değildir. *Esas zorluk, seçilen adayların yurtdışındaki nitelikli üniversitelere yerleştirilmesidir.*

- Adaylar, gidecekleri yabancı ülkenin diline vakıf olmalıdır. Aksi takdirde, bu kişilerin eğitimlerini güçlükle yaptıkları veya eğitimlerini tamamlayamadan geri döndükleri belirlenmiştir. Yabancı dil eğitimi, özellikle son on yıl içerisinde ülkemizde çok gelişmiştir. Bu nedenle, yabancı dil bilgisi belirli bir seviyeye gelmemiş elemanlar yurtdışına gönderilmemelidir.

ABD'ye gidecek adayların **TOEFL** sınavının klasik yazılı sisteminden 550'den, bilgisayarlı sisteminden ise 213'den, İngiltere'ye gidecek adayların **IELTS** sınavından 7,0'den az olmamak koşuluyla başvurdukları üniversitelerin yabancı dil puanı ile ilgili koşulunu Türkiye'de sağlamaları istenmektedir. Diğer dillerin söz konusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adaylar için ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduklarına dair bir belgeyi, ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri istenmektedir.

- Son yıllarda yurtdışındaki eğitim sistemlerinde büyük değişiklikler olmuştur. Lisans programlarındaki eğilim, öğrencilerin kendi branşlarında ihtisaslaşmaları yerine öğrencilere formasyon verme yönündedir. Kendi alanlarında derinlik kazanmak isteyen öğrenciler tarafından tercih edilen yüksek lisans programlarının çoğunluğu tezsiz yüksek lisans programlarıdır. Lisansüstü çalışmaların en yoğun yapıldığı ülke olan **ABD**'de yılda yaklaşık 400.000 yüksek lisans derecesi verilmektedir. Bunların % 85'i tezsiz yüksek lisans derecesidir.

Ülkemizde, doktora eğitimine başlayabilmek için önce yüksek lisans programını tamamlamak gerekmektedir. Ancak yukarıda açıklanan nedenlerle, özellikle Anglosakson eğitim sisteminde, lisans derecesinden sonra öğrencilerin doğrudan doktora programlarına başlamaları mümkündür. Akademik hayatta kalmak isteyenler için doktora derecesinden önce mutlaka yüksek lisans derecesi almak, birçok alanda zaman kaybı olarak görülmeye başlanmıştır. Yüksek lisans derecesi, genellikle iş hayatına atılmak isteyen veya atılmış kişiler tarafından tercih edilmektedir.

Tüm bu gelişmeleri göz önüne alan **YÖK**, yüksek lisans derecesi almak için yurtdışına araştırma görevlisi göndermemekte, sadece doktora eğitime izin vermektedir. Bu kuralın tek istisnası, mimarlık, güzel sanatlar ve benzeri alanlardır (Özellikle bu alanlarda **ABD**'de alınabilecek en son derece *Master of Fine Arts*'dır.).

- Yurtdışındaki lisansüstü eğitim mutlaka belli bir kalitenin üzerindeki yükseköğretim kurumlarında yapılmalıdır. **YÖK**, yurtdışında doktora eğitimi için gidilebilecek üniversiteleri alan bazında belirlemiştir. Üniversitelerin sıralanmasında **ABD** için *National Research Council (NRC)* tarafından yayınlanan *Research Doctorate Programs in the United States*, İngiltere için ise *Higher Education Funding Councils for England, Scotland and Wales* tarafından yapılan değerlendirme sonuçları (*Research Assessment Exercise*) baz olarak alınmıştır.

1996 yılında yapılan değişikliklerin en önemlilerinden biri, **YLS**'nin bilim sınavından yetenek sınavına dönüştürülmesidir. Böyle bir kararın alınmasındaki en büyük nedenlerden biri, kişilerin alanlarındaki bilgi düzeyinin değerlendirilmesinde bilim sınavı sonucunda alınacak tek bir not yerine, geniş bir zaman dilimine yayılmış bir değerlendirme ölçütü olan genel akademik not ortalamasının temel alınmasının

akılcı bir yaklaşım olmasındandır. Kişilerden yükseköğrenimlerini belirli bir not düzeyi ile bitirmelerinin istenmesi, onların kendi alanlarında belirli bir bilgi düzeyine ulaştığının göstergesidir. Öte yandan, günümüzde alanlar arasındaki sınırlar hemen hemen kaybolmuş ve bilim disiplinlerarası bir içerik kazanmıştır. Örneğin, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Bilgisayar Yazılımı, Biyoteknoloji, Biyokimya, Malzeme Bilimi ve bunlara benzeyen tüm alanlarda bilim sınavı yapmak imkansızdır. Çünkü, disiplinlerarası nitelikteki bu alanlara değişik programlardan mezun kişiler başvurabilir. Bu açıklamalardan görüleceği gibi, bilimsel sorunlar tek bir alanı, çok iyi de olsa bilen kişilerin çözümleyebileceği düzeyi geçmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, bilim sınavı yetenekli kişileri seçmeye uygun bir sınav türü olarak görülmemekte, özellikle gelişmiş ülkelerde yapılan kitlesel seçme sınavlarında genel yetenek sınavı uygulanmaktadır. Bunun tipik örneği, **ABD**'de uygulanan **SAT** (*Scholastic Aptitude Test*) ve **GRE** (*Graduate Record Examination*) sınavlarıdır.

Tüm bu gerekçelerin ışığı altında ve **MEB**'in de onayı alınarak, 1996 yılına kadar çoktan seçmeli alan sınavı olarak yapılan **YLS**, 1996 yılında sözel ve sayısal bölümlerden oluşan yetenek sınavı olarak yapılmıştır. Sınavda, lisansüstü eğitimdeki başarıda etkili olan sözel, sayısal ve mantıksal akıl yürütme (muhakeme) becerilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, **YLS** ile hem 1992 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumları adına hem de **MEB** kanalıyla yurtdışına gönderilecek elemanların seçimleri yapılmaktadır. **MEB**'in tabi olduğu 1416 sayılı Kanun gereğince bu sınava katılacak adayların lisans derecesine sahip olmaları gerekmektedir. Son sınıfta bulunan öğrencilerin de bu sınava katılabilmelerini sağlamak amacıyla, **1996-YLS**'nin tüm üniversitelerin kapanma tarihinden sonra yapılması kararlaştırılmıştır. **ÖSYM**'nin Ağustos ayı içinde çok yoğun olması nedeniyle sınavın Kasım ayında yapılması kararlaştırılmıştır.

YLS'nin Kasım ayında yapılması ve yurtdışındaki üniversitelerin genellikle Ağustos veya Eylül ayında eğitime başlamaları, yabancı dil sorunu olmayan ve yurtdışındaki nitelikli üniversitelerden akseptans sağlamış adayların dönem kaybına yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için, yurtdışındaki bir yükseköğretim kurumundan doktora eğitimine yönelik olarak kesin akseptans temin eden adayların seçimi, ilk kez 1996 yılında *sözlü sınavla* yapılmıştır.

1996 yılında başlayan ve bugüne kadar sürdürülen *sözlü sınavla* araştırma görevlisi seçme işlemleri bazı çevrelerce sık sık gündeme getirilmekte ve kamuoyuna, **YÖK tarafından bilim sınavının kaldırıldığı ve sözlü sınavda torpil yapılarak kalitesiz kişilerin kolayca yurtdışına gönderildikleri mesajı verilmeye çalışılmaktadır.**

Sözlü sınava başvurmak için yerine getirilmesi gereken *niteliğe yönelik birçok ön koşul* bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, adayların **YÖK** tarafından alanlara göre belirlenmiş yurtdışındaki üniversitelerden doktora eğitimi için koşulsuz kabul belgesi almalarıdır. Yurtdışındaki kaliteli üniversitelerden doktora kabul belgesi alabilmek son derece güçtür. Bunun için standart sınavlardan (**TOEFL, GRE/GMAT**) yüksek puan alınması gerekmektedir. Ayrıca, adayın lisans ve/veya yüksek lisans eğitimiyle ilgili genel not ortalaması yüksek olmalıdır.

Sözlü sınava çağrılanlar, ön koşulları sağlayan ve yurtdışındaki üniversitelerden koşulsuz kabul belgesi alan üstün nitelikli adaylardır. Konularında uzman profesörlerden oluşan jüriler tarafından sözlü sınava tabi tutulan bu adayların, bilimsel konulardaki yeterliliklerinin yanı sıra belirli kalıplar dışında düşünebilme (yaratıcılık) yetenekleri ve öğretim üyesi olma kararlılıkları da ölçülmektedir.

Yurtdışı lisansüstü eğitim amacıyla gönderilen araştırma görevlilerinin kalitelerindeki artış, özellikle yurtdışındaki tanınmış üniversitelerin dikkatini çekmiştir. Bu üniversiteler Yükseköğretim Kurulu ile temas ederek seçilecek bursiyerlerin kendi üniversitelerinde öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla anlaşma yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

İngiltere'nin en köklü üniversitelerinden biri olan ve İngiltere'de 1996 yılında yapılan değerlendirme sonuçlarına göre (Research Assessment Exercise) birinci sırada yer alan Cambridge Üniversitesi ile Yükseköğretim Kurulu arasında 5 yıl süreli bir anlaşma imzalanmıştır.

Bu programa başvuracak adayların lisans eğitimlerini dönem kaybetmeden tamamlamış olmaları genel not ortalamalarının en az 300/400 ve 70/100 olması, IELTS'den en az 7-00 almaları gerekmektedir.

Bu şartları sağlayanlardan Cambridge Üniversitesinden doktora eğitimi için kabul belgesi sağlayan adaylar Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan sözlü sınavda da başarılı olmaları halinde Mehmet Fuat Köprülü bursiyeri olarak Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim görebileceklerdir.

Ayrıca, İngilizce KPDS puanı en az 60, ilgili alandaki LES puanı ise en az 55 olan araştırma görevlilerinin İngilizce dil bilgilerini yurtdışında doktora eğitimi yapabilecek düzeye getirebilmek amacıyla, Bilkent ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinin Yabancı Dil Hazırlık Okulları'nda İngilizce Eğitimi programları düzenlenmiş, 2000 yılından bugüne kadar toplam 42 araştırma görevlisinin İngilizce dil bilgilerini yurtdışında lisansüstü eğitim yapabilecek seviyeye getirmeleri sağlanmıştır.

5.2 Yurtiçi Lisansüstü Programlarının Etkin Hale Getirilmesi

Öğretim üyesi açığını kapatmak amacıyla yurtdışına eleman gönderilmesinin yanı sıra, yurtiçi kaynaklarımızın da etkili kullanılmasıyla hem büyük tasarrufların sağlanacağı, hem de üniversitemizdeki araştırma potansiyelinin verimli olarak kullanılacağı bilincinde olan YÖK, bu konuyla ilgili olarak 1996 yılından itibaren önemli girişimlerde bulunmuştur.

Hızla büyüyen ve Anadolu'ya yayılan yükseköğretim sistemimizin öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması için yapılan ilk düzenleme, 16 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe konan *Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik*'dir. Bu yönetmelikle, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin, gelişmiş üniversitelerde lisansüstü eğitim yapmaları hedeflenmiştir. ***Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden 1997 yılı başına kadar geçen süre içerisinde, bu yönetmelik hükümlerine göre yurtiçinde***

yetiştirilen toplam öğretim üyesi sayısı 723'tür. Sayının bu kadar düşük kalmasının üç temel nedenini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Araştırma görevlilerine, gelişmiş üniversitelerimizin bulunduğu büyük şehirlerde barınma imkanı sağlanamaması nedeniyle program cazip hale getirilememiş ve birçok araştırma görevlisi lisansüstü çalışmalarını kısa süreli, geçici görevlendirmelerle yürütmek zorunda kalmıştır.
- Araştırma görevlilerinin gerek bilimsel, gerekse yabancı dil eksikliklerini giderebilmek amacıyla hazırlık programları düzenlenememiştir. Bu araştırma görevlileri, gelişmiş üniversitelerin yaptıkları Lisansüstü Giriş Sınavı'nda genellikle başarısız olmuşlardır.
- Araştırma görevlilerinin lisansüstü çalışmaları sağlam mali kaynaklara dayandırılmadığı için, bu tür faaliyetler uluslararası düzeydeki bilim adamlarımız bakımından cazip hale getirilememiştir.

1996 yılından itibaren öğretim üyelerinin yurtiçi kaynaklar yardımıyla yetiştirilmesi yönünde somut adımlar atılmıştır. Öncelikle, *Lisansüstü Eğitim Yönetmeliği*'nde değişiklik yapılarak, gelişmekte olan üniversitelerdeki araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde sınavsız olarak lisansüstü eğitime başlamaları ve gerektiğinde bunların bilimsel hazırlık ve/veya yabancı dil eğitimi almaları sağlanmıştır. Bu konuyla ilgili yönetmelik değişikliği, 5.10.1996 tarih ve 22778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu programın başarıya ulaşabilmesi için 1996 yılında Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Çukurova, Dokuz Eylül, Hacettepe, İstanbul Teknik ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kampuslarında başlatılan yurt ve stüdyo apartman komplekslerinin yapımı tamamlanmıştır.

Yapılan bu değişiklikler kısa sürede etkisini göstermiştir. Son altı yıl içerisinde 35. madde kapsamında gelişmiş üniversitelere yerleştirilen araştırma görevlisi sayılarının lisansüstü eğitim yapmakta oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.11'de verilmiştir.

Tablo 5.11'den açıkça görüldüğü gibi, yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme faaliyetlerinde son 6 yılda sağlanan gelişme (4.472 araştırma görevlisi), önceki 16 yılda gerçekleştirilebilenin (723 araştırma görevlisi) yaklaşık altı katıdır.

Öğretim üyelerinin yetiştirilmesinde, yurtiçindeki gelişmiş üniversitelerimizin daha aktif bir şekilde devreye sokulmasını ve özellikle ileri olduğumuz alanlarda gereksiz yere yurtdışına eleman göndererek kaynak savurganlığını önlemeyi hedefleyen **Yurtiçi Lisansüstü Programları Projesi** ise, 1998 yılı sonunda başlatılmıştır. Bu proje, aynı zamanda Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısında almış olduğu 5-c kararını da (*Beyin Gücü Kaynaklarının Yönetimine İlişkin Mevzuat Düzenlemeleri*) hayata geçirmektedir.

Bu projenin başarıya ulaşması, programa başlayacak olan adayların nitelikli olmasına bağlıdır. Bu nedenle, başvuracak adayların belirli bir not ortalamasına ve *Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı (LES)* puanına (ilgili alanda en az 55) sahip olmaları istenmiştir.

Tablo 5.11 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim yaptıkları üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Abant İzzet Baysal	-	-	-	-	-	3
Akdeniz	-	-	-	1	-	-
Anadolu	-	2	18	7	7	37
Ankara	134	202	236	111	112	104
Atatürk	2	9	3	5	15	4
Balıkesir	-	-	-	5	1	-
Boğaziçi	9	7	14	-	5	5
Celal Bayar	-	-	1	-	-	-
Cumhuriyet	-	1	-	-	1	-
Çanakkale 18 Mart	-	-	1	-	-	-
Çukurova	5	32	61	51	38	47
Dokuz Eylül	18	70	35	33	42	84
Dumlupınar	-	1	-	-	-	-
Ege	17	42	26	48	38	59
Erciyes	-	2	2	2	2	1
Fırat	-	6	1	2	1	3
Galatasaray	-	-	-	-	-	1
Gazi	23	91	132	59	77	145
Gaziantep	-	1	-	1	-	-
Gaziosmanpaşa	-	-	-	1	1	-
Gebze Yüksek Teknoloji	-	2	4	2	1	-
Hacettepe	24	72	95	63	76	76
İnönü	-	1	-	3	4	-
İstanbul	31	53	66	50	66	62
İstanbul Teknik	20	50	50	17	11	14
İzmir Yüksek Teknoloji	-	1	-	-	-	-
Karadeniz Teknik	3	38	24	20	12	28
Kırıkkale	-	-	-	1	-	-
Marmara	9	18	31	37	55	20
Mersin	-	-	1	2	-	-
Mimar Sinan	1	5	6	-	6	5
Muğla	-	1	-	-	1	-
Ondokuz Mayıs	-	7	6	3	13	3
Orta Doğu Teknik	19	69	72	59	108	244
Osmangazi	-	1	2	-	4	31
Pamukkale	-	-	1	-	-	-
Sakarya	-	12	1	-	4	12
Selçuk	2	32	30	10	5	4
Süleyman Demirel	-	2	1	-	2	-
Trakya	-	2	-	2	3	2
Uludağ	-	2	13	6	8	19
Yıldız Teknik	3	8	11	7	6	15
Yüzüncü Yıl	-	3	-	1	-	-
Zonguldak Karaelmas	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	320	845	944	609	725	1029

Yukarıda sözü edilen yurtiçinde öğretim üyesi yetiştirme projesi çerçevesinde yapılacak lisansüstü çalışmalara mali destek sağlamak için Maliye Bakanlığı yetkilileri ile görüşülmüş ve *Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanunu Tasarısı*'na eklenen bir madde ve ilgili proje çerçevesinde lisansüstü eğitim yaptıracak üniversitelere kaynak tahsis edilmiş ve 2002 yılı içerisinde bu amaçla yapılan ödemeler Tablo 5.12'de gösterilmiştir.

Tablo 5.12 Yurtiçi Lisansüstü Programı Projesi çerçevesinde 2002 yılı içerisinde üniversitelere yapılan ödemeler.

Üniversite	Ödenen Miktar (Bin TL)
Anadolu	10.890.000
Ankara	268.000.000
Boğaziçi	126.470.000
Çukurova	48.575.000
Dokuz Eylül	46.065.000
Ege	43.550.000
Gazi	99.665.000
Hacettepe	74.540.000
İstanbul	63.650.000
İstanbul Teknik	141.540.000
Karadeniz Teknik	76.215.000
Marmara	6.700.000
Ondokuz Mayıs	21.775.000
Orta Doğu Teknik	399.490.000
Yıldız Teknik	21.775.000
TOPLAM	1.448.900.000

Bölüm 6

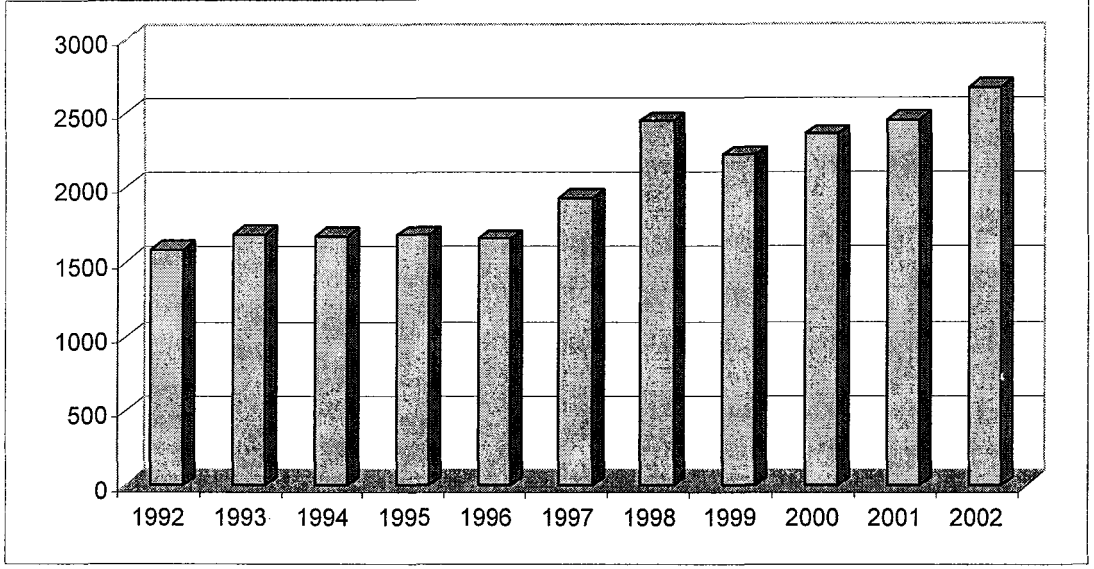
Program Geliştirme ve Proje Çalışmaları

6.1 Hizmet Öncesi Öğretmen Yetiştirme Reformu

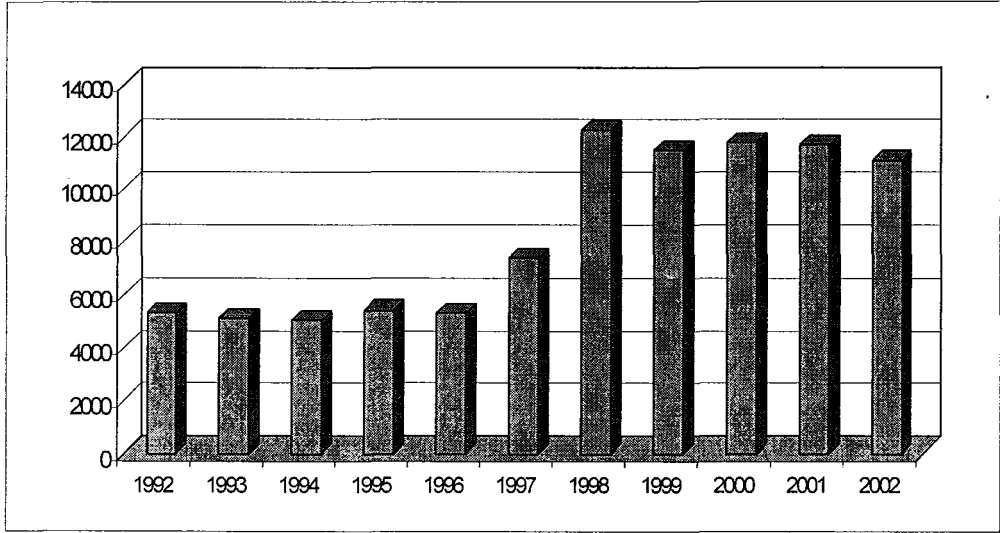
1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme işlevi tamamıyla üniversitelerin Eğitim Fakültelerine devredilmiştir. Eğitim Fakülteleri, ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada en önemli kurumlar olmuş ise de başlangıçtaki yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlar nedeniyle ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı görülmüştür. Bunun sonucu olarak, özellikle okulöncesi eğitim ve ilköğretim düzeylerinde kısa zamanda karşılanamayacak öğretmen açığı ortaya çıkmış ve **MEB**, zorunlu olarak bu düzeyler için gerekli öğretmen ihtiyacını başka kaynaklardan (diğer fakülte mezunları gibi) karşılamaya başlamıştır. Bu sorunları dikkate alan YÖK, 1996 yılı başında **MEB** ile birlikte başlattığı bir çalışma ile ülkenin öğretmen ihtiyaçları doğrultusunda Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme çalışması kapsamında Eğitim Fakültelerinde yürütülen ve yeni açılması önerilen tüm öğretmen yetiştirme lisans programları yeniden geliştirilmiş ve 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren üniversitelerimizde uygulanmaya başlamıştır. Başta, Üniversitelerarası Kurul, YÖK Genel Kurulu ve Yürütme Kurulu olmak üzere Eğitim Fakültesi Dekanları ve öğretim üyeleriyle de tartışılarak uygulamaya geçirilen bu yeniden yapılanmanın en önemli özellikleri aşağıda açıklanmıştır:

1. Eğitim Fakülteleri, 1996 yılına kadar ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelik ve nicelikteki öğretmenleri yetiştirmek yerine, sahip olduğu öğretim elemanlarının akademik yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda yapılanmış ve açılan programlar daha çok ortaöğretim düzeyine öğretmen yetiştiren lisans programları olmuştur. Bunun sonucu olarak, okulöncesi ve ilköğretim alanlarında yetişen öğretmen sayısı, ihtiyacı karşılamada çok yetersiz kalırken, ortaöğretim düzeyine çeşitli branşlarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır.

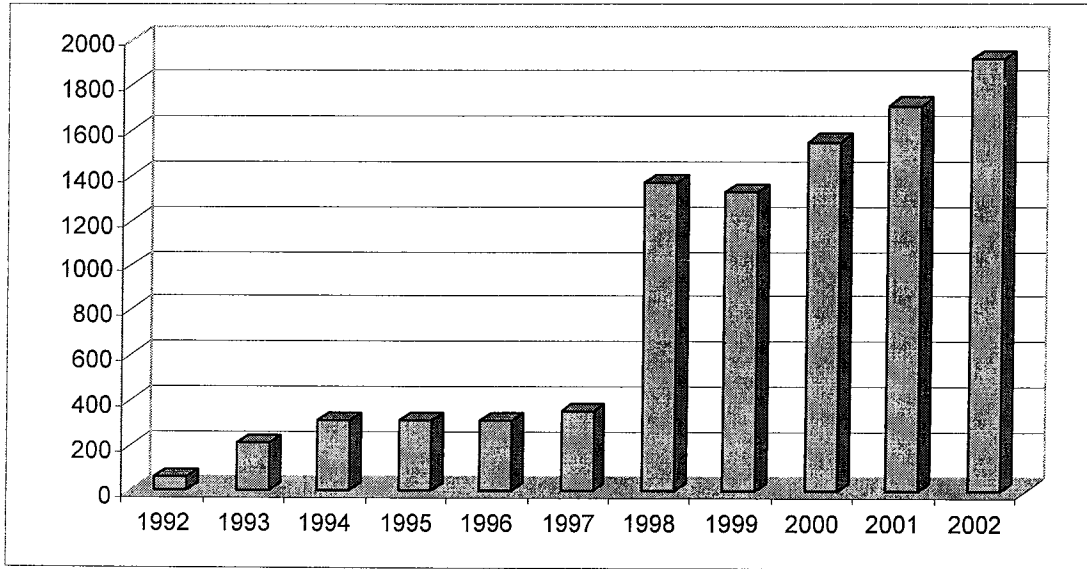
Yüksek Öğretim Kurulu tarafından gerçekleştirilen yeniden yapılandırma çerçevesinde eğitim fakültelerinin kontenjanlarındaki değişiklikler Şekil 6.1-Şekil 6.8 de açıkça görülmektedir.

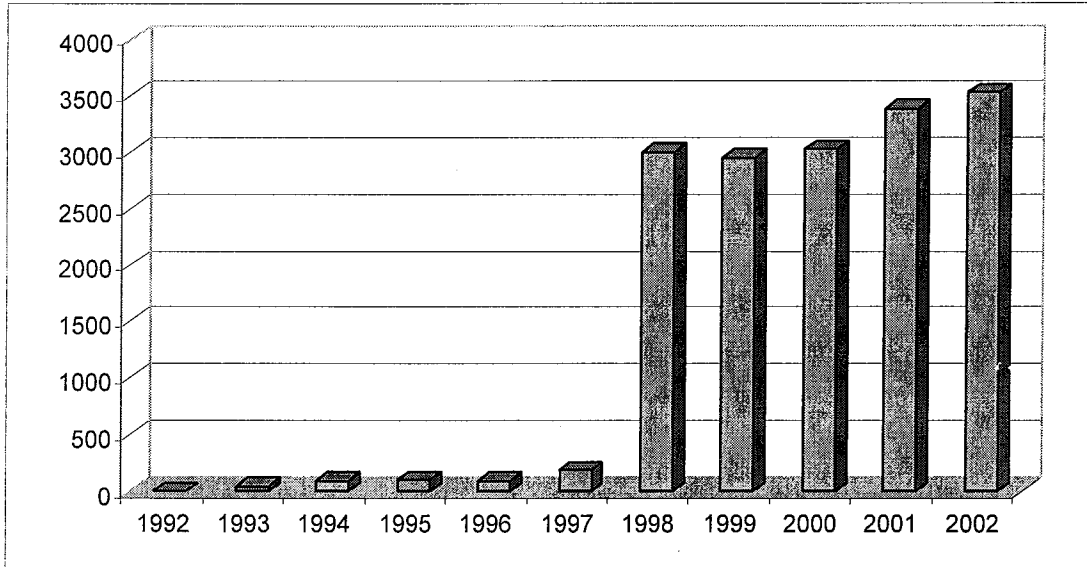
Şekil 6.1 İngilizce öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

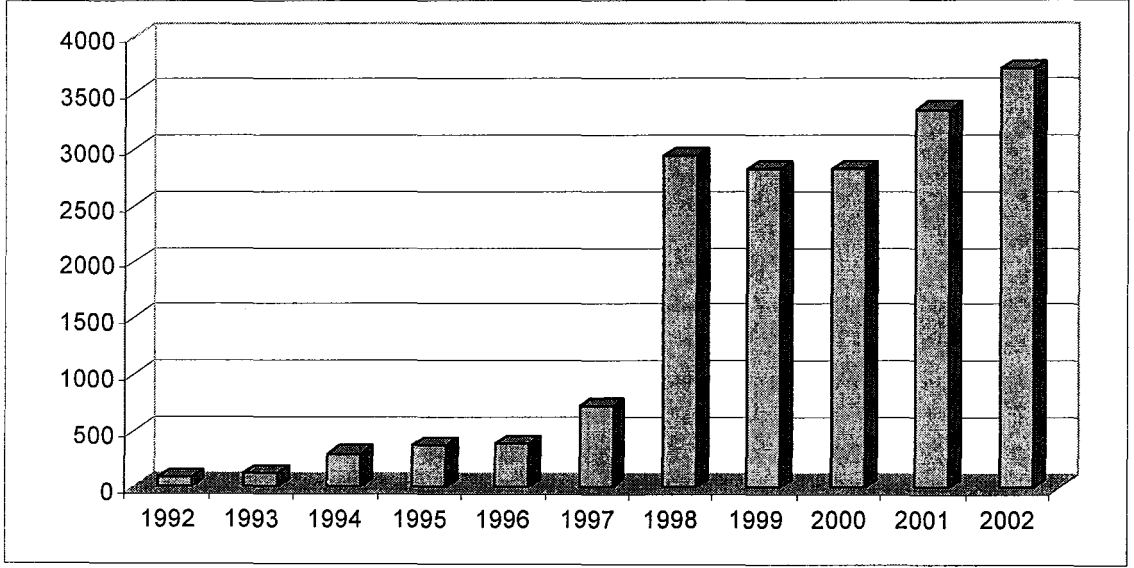
Şekil 6.2 Sınıf öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

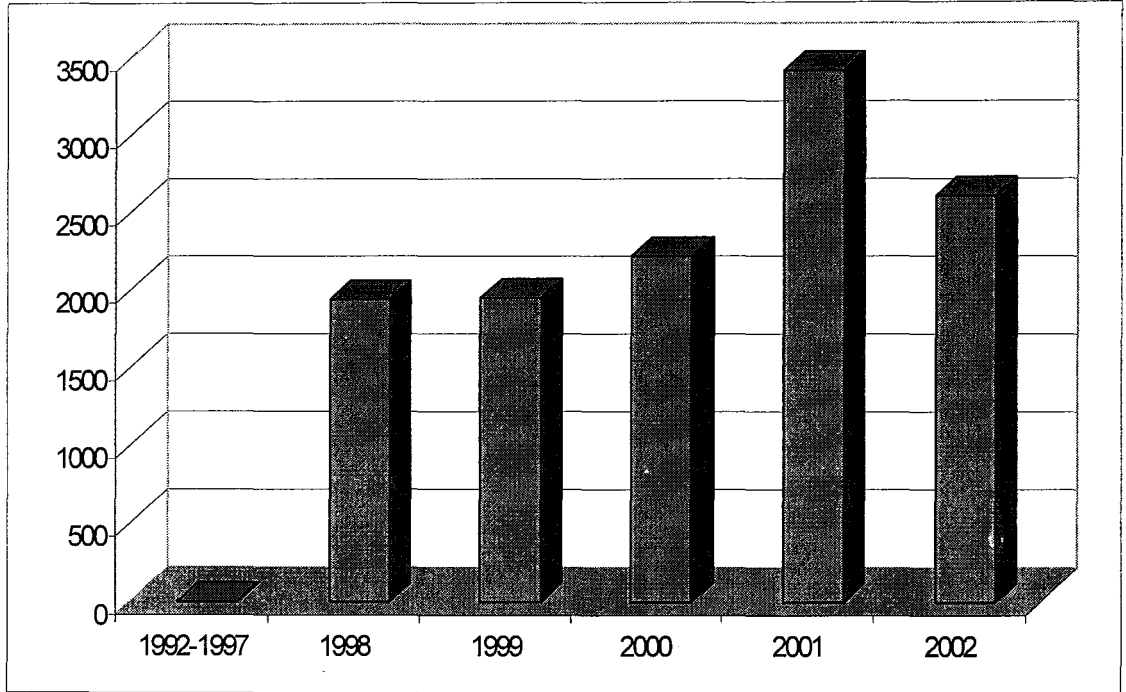
Şekil 6.3 Anaokul – Okulöncesi öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

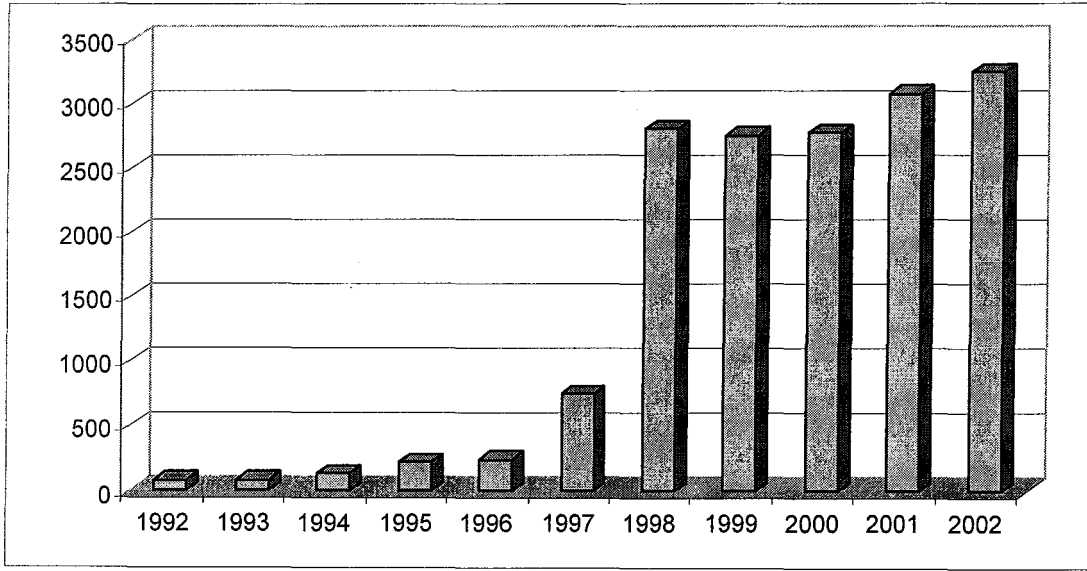
Şekil 6.4 Sosyal Bilgiler öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre dağılımı

Şekil 6.5 Türkçe öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre değişimi

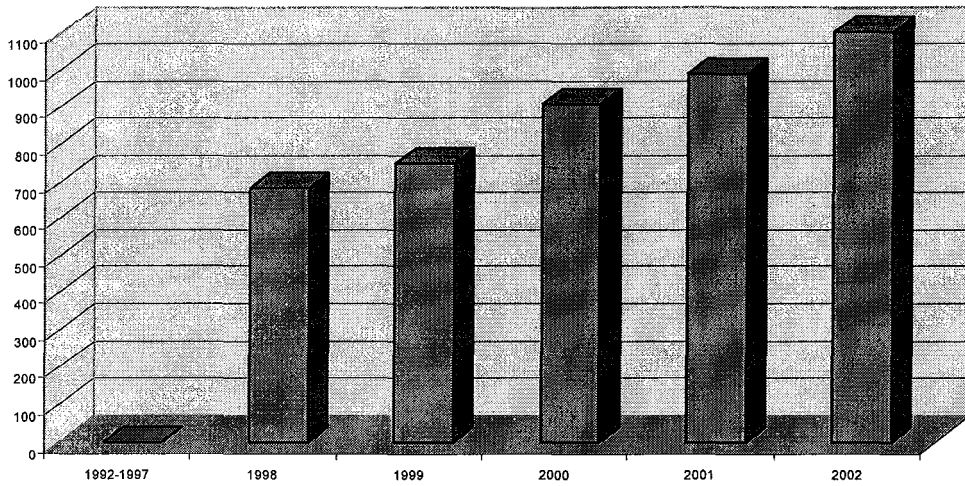

Şekil 6.6 İlköğretim matematik öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Şekil 6.7 İlköğretim fen bilgisi programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Programı Kontenjanlarının Yıllara Göre Değişimi

Şekil 6.8 Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmenliği programı kontenjanının yıllara göre değişimi

Bu şekillerden açıkça görüldüğü gibi, okulöncesi ve ilköğretim öğretmenlik programları kontenjanlarında kayda değer artışlar getirilirken, fazla ihtiyaç duyulmayan ortaöğretim öğretmenlik programları kontenjanları ya sabit tutulmuş ya da yerine göre düşürülmüştür. Sonuçta, yeni yapılanmanın yürürlüğe girdiği, 1998 yılına kadar toplam 20.000'in altında olan Eğitim Fakültesi kontenjanları 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren 39.000'lere yükselmiştir. Ancak, yeni düzenleme ilk mezunlarını verene kadar geçecek sürede bu alanlardaki öğretmen açığını biran önce ve hızlı bir biçimde kapatmak en önemli mesele haline gelmiştir. Özellikle 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin de yürürlüğe girmesi ile bu ihtiyaç acılaşmıştır. Bu ihtiyacı değerlendiren **YÖK**, ilk olarak 1996 yılında Okulöncesi, Sınıf Öğretmenliği ve İngilizce Öğretmenliği alanlarında öğretmenlik sertifika programları geliştirmiş ve uygulanmak üzere Eğitim Fakültelerimize göndermiştir. **YÖK**, ikinci bir önlem olarak da, Eğitim Fakültelerinde yürütülmekte olan ve yaklaşık 40.000 öğrencinin devam ettiği ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programlarını, Sınıf Öğretmenliği sertifika programına dönüştürmek üzere gerekli program çalışmasını yapmış ve Kasım 1997'de tüm Fakültelerimize göndermiştir. Bu tedbirin önemli bir sonucu olarak, ortaöğretim alan öğretmenliği sertifika programında kayıtlı öğrenci sayısı 40.000'lerden 29.000'e inerken, sadece 1.000 dolayında olan ilköğretim sınıf öğretmenliği sertifika programı öğrenci sayısı Kasım 1998 itibarıyla 12.000'lere tırmanmıştır. Bu sayı, Eylül 1999 itibarıyla 25.000'lerin, 2000 yılı itibarıyla 45.000'lerin üzerinde gerçekleşmiştir.

Sınıf Öğretmenliği Sertifika Programının yanında uygulanmakta olan İngilizce Öğretmenliği Sertifika Programına kaydolun öğrenci sayısı ise 2000 yılı itibarıyla 1915 , 2001 yılı itibarıyla 2407, 2002 yılı itibarıyla 1892 olmuştur.

2000-2001 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın talebiyle ortaöğretim için Matematik ve Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında öğretmenlik sertifika programları açılmıştır. Bu programlardan Matematik Öğretmenliği Sertifika Programına katılım 5405; Türkçe/Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Sertifika Programına katılım da 4428 olmuştur.

2. 1982 yılından itibaren üniversiteler bünyesinde faaliyet göstermeye başlayan Eğitim Fakülteleri daha çok ortaöğretim öğretmeni yetiştirmeye yönelmişler ve ilköğretim II. kademe (eski adıyla ortaokul) öğretmeni yetiştirilmesi gözardı edilmiştir. 1995-1996 Eğitim Fakülteleri mezunlarının öğretmenlik alanlarına göre dağılımının incelenmesinden oldukça çarpık ve olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ilköğretimin II. kademesinde okutulan ve daha çok öğrencinin alması gereken Fen Bilgisi dersi öğretmenliği için tüm Eğitim Fakültelerimiz sadece 58 mezun verirken, ortaöğretimde (lise) okutulan Fizik, Kimya, Biyoloji dersleri öğretmenlikleri için 2.008 mezun vermişlerdir. Aynı şekilde, Eğitim Fakültelerimiz ilköğretim II. kademesinde okutulan Türkçe dersi öğretmenliği için sadece 61 mezun verirken, lisede okutulan Türk Dili ve Edebiyat

dersi öğretmenliği için 793 mezun vermişlerdir. İlköğretim II. kademesinde okutulan ve yine daha çok öğrencinin alması gereken Sosyal Bilgiler dersi öğretmenliği için durum daha da vahim görünmektedir. Eğitim Fakültelerimiz bu alanda hiç mezun vermez iken, liselerde okutulan ve Sosyal Bilgiler alanlarını içeren Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu öğretmelikleri için toplam 1.330 mezun vermişlerdir. **MEB**, bu nedenle lise öğretmenliği programlarından mezun öğretmenleri ilköğretim düzeyinde kullanmak zorunda kalmış, ancak bu uygulama da çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Sadece bir branşta (Fizik, Tarih gibi) yetişen öğretmenler, ilköğretimde yer alan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler gibi dersleri öğretmekte zorlanmışlar ve çoğu durumda bu düzeyde öğretmenlik yapmak istememişlerdir. Ayrıca ek alanda yetişen branş öğretmenleri, yan alanları olmadığı için, kendi alanları dışında başka bir derse girememişler ve özellikle küçük ilköğretim okullarında her branş için bir öğretmen bulundurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, köy ve kasaba ilköğretim okullarında çoğu zaman buna imkan olmaması, bazı derslerin öğretmensiz geçmesine neden olmuştur. Yeni düzenleme, Eğitim Fakültelerindeki bölüm yapılanmasını, milli eğitim sistemimizdeki okul yapılanmasına paralel hale getirerek yan alan uygulamasına yer vermekte ve öğretmenlerin bir'den fazla alanın derslerini öğretebilecek şekilde (Fen Bilgisi ve Matematik ya da Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi) yetiştirilmesini öngörmektedir.

3. Eğitim Fakültelerinde yaptırılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları, yine öğretim elemanlarının akademik yönelimleri doğrultusunda temel bilimlere yoğunlaşmış ve Eğitim Fakültesinin asli görevlerinden biri olan öğretmen eğitiminin niteliğini arttırmaya yönelik bilimsel çalışmalar ihmal edilmiştir. Yeni yapılanma, Eğitim Fakültelerindeki bilimsel çalışmaların öğretmen yetiştirme ve eğitim konularına yönelmesini, temel bilimler alanındaki araştırmaların ise Fen-Edebiyat Fakültelerinde yürütülmesini öngörmektedir.
4. 1996 yılına kadar, özellikle branş öğretmenliği lisans programlarında, Eğitim Fakülteleri ile Fen- Edebiyat Fakülteleri programlarında tekrarlar başlamış; Eğitim Fakülteleri, Fen- Edebiyat Fakültesi lisans programlarında yer alan aynı dersleri kendi programlarında açmaya ve aynı tür laboratuvarlara ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bunun karşılığında da, Fen-Edebiyat fakülteleri öğretmen yetiştirme işlevini üstlenmiş duruma düşmüşlerdir. Bu nedenle, üniversitelerimizde kaynak dağıtımı ve kullanımı açısından son derece verimsiz uygulamalar gözlenmeye başlamıştır. Yeni düzenleme, alanla ilgili derslerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden alınmasını, Eğitim Fakültelerinde ise alanın öğretimine yönelik eğitim verilmesini öngörmektedir.
5. Herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak Eğiti Fakültelerince yıllardır düzenlenen ortaöğretim öğretmenlik sertifika programları, içerik ve süre açısından yetersiz kalmış ve uygulamadan uzak, sınırlı bir zaman dilimine sıkıştırılan programlar haline gelmiştir. Yeni düzenleme, bu sertifika programlarına son vermekte ve daha nitelikli ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirmek amacıyla, gerek Eğitim fakültelerinde 5 yıllık bütünleştirilmiş tezsiz yüksek lisans programları, gerekse alan fakültesi mezunları için 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programları öngörmektedir.

2002-2003 öğretim yılı itibariyle ortaöğretim alan öğretmenliğine yönelik tezsiz yüksek lisans programlarında kayıtlı öğrenci sayıları alanlara göre aşağıda gösterilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	540
Tarih Öğretmenliği	506
Coğrafya Öğretmenliği	77
Felsefe Grubu Öğretmenliği	265
Matematik Öğretmenliği	435
Biyoloji Öğretmenliği	415
Fizik Öğretmenliği	416
Kimya Öğretmenliği	429
İngilizce Öğretmenliği	90
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	71
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	90
Müzik Öğretmenliği	60
Resim İş Öğretmenliği	20
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği	75
İmam Hatip Meslek Lisesi Öğretmenliği	75

6. Yeni yapılanmadan önce, Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik yöntem bilgisi ve öğretmenlik tecrübesi ile ilgili çalışmalar ihmal edilmiştir. Fen-Edebiyat Fakültesi programlarından kalma bir alışkanlıkla, özellikle alan öğretmenliği lisans programlarında çok sayıda ve bazen uzmanlaşmaya kadar giden (katı hal fiziki, organik kimya gibi) alan derslerine yer verilmiştir. Bunun sonucu olarak, alanı iyi bilen ancak öğrencilerle iyi iletişim kuramayan ve bilgisini öğretemeyen öğretmen tipi ortaya çıkmıştır. Yeni düzenleme ile yeniden geliştirilen öğretmen yetiştirme lisans programları, alan öğretim yöntemlerini ve öğretmenlik uygulamasını ön plana çıkarmaktadır. Programların önemli bir bölümü okullarda uygulamaya ayrılmakta ve aday öğretmenlerin, deneyimli öğretmenlerin nezaretinde okul ve sınıf içi uygulamalar yoluyla öğretmenlik becerisi ve tecrübesi kazanması amaçlanmaktadır.
7. Yeni düzenleme ile birlikte öğretmen yetiştiren programlarda yer alan öğretmenlik formasyonu dersleri yeniden yapılandırılmış ve hem uygulamayı hem de çağdaş öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Öğretimin Planlanması, Sınıf Yönetimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Özel Öğretim Yöntemleri gibi alanları ön plana çıkaran bir formasyon programı oluşturulmuştur. Gerek lisans programlarında gerekse lisansüstü düzeydeki tezsiz yüksek lisans programlarında uygulanacak olan bu program ile öğretmen adayı uygulamaya daha yakın olabilecek, teorik bilgileri ezberleme yerine bizzat öğretim ortamında karşılaşılabileceği sorunlara çözüm üretme ve alan öğretim becerilerini geliştirme fırsatı bulabilecektir.
8. Eğitim Fakültelerinde son yıllarda çok sayıda açılan Program Geliştirme, Eğitim Yönetimi, Halk Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme gibi lisans düzeyindeki eğitim bilimleri programlarının belirli istihdam alanları yoktur. Bu alanlar, öğretmenlik becerisi üzerine inşa edilmesi ve lisansüstü düzeylerde açılması gereken

programlardır. Bu alanlarda lisans eğitiminden geçen öğrenciler mezun olduklarında çoğunlukla işsiz kalmakta veya kendi alanları dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Böylece Eğitim Fakültelerinin önemli bir öğretim elemanı kapasitesi verimsiz bir şekilde kullanılmaktadır. Yeni düzenleme, bu alanlardaki lisans programlarını kapatarak lisansüstü düzeye taşımakta ve varolan kapasitenin lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmede ve lisansüstü düzeyde ise eğitim bilimleri alanında yapılacak bilimsel çalışmaların bulgularının öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde kullanılmasını öngörmektedir.

Eğitim Fakülteleri, yukarıda önemli özellikleri açıklanan yeni düzenlemeye göre öğrenci almaya 1998-1999 öğretim yılından itibaren başlamışlardır. Bazı fakültelerimizde yeni düzenlemeye göre açılan programlarda geçici olarak öğretim elemanı sıkıntısı çekilmektedir. Özellikle özel öğretim yöntemleri alanında ülkemizde yetişmiş öğretim elemanı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, **YÖK** ile **MEB**'in ortaklaşa almış oldukları kararla, 1997 yılı içinde 1416 sayılı Kanun çerçevesinde yurtdışında lisansüstü eğitim yapmak amacıyla sağlanan burslardan 750 tanesi, öğretmen eğitimi ile ilgili alanlara ayrılmıştır. Bu burslardan 197 tanesi yapılan sınavlar neticesinde doldurulmuştur. Geriye kalan burslardan 298'i ise, yine yurtdışında öğretmen yetiştirme alanında doktora yapmak üzere gidecek öğretmenlere ve öğretmenlik alanına uygun lisans programlarından mezun olanlar için kullanılmıştır. Bu şekilde Eğitim Fakülteleri, 4-5 yıl sonra ihtiyaç duydukları alanlarda önemli sayıda doktoralı öğretim elemanına kavuşacaklardır. 2002 yılı sonu itibarı ile 35 öğrenci eğitimini tamamlayarak yurda dönmüştür.

Ayrıca, bu reform hareketinin sürekliliğini ve etkinliğini sağlamak üzere, öğretmenlik yeterlik ve standartlarının belirlenmesi, alanlara ve düzeylere göre öğretmenlik programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, yeni öğretmen yetiştirme programlarının açılması, akreditasyon ile öğretmen eğitimine dönük kısa ve uzun vadeli planlama, öğretmen ihtiyacının ve program kontenjanlarının belirlenmesi gibi konularda Yükseköğretim Kuruluna önerilerde bulunacak kalıcı bir **Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi** kurulmuştur.

Sonuç olarak, öğretmen yetiştirme programlarında yapılan yeni düzenleme ile Eğitim Fakültelerinin, ülkenin öğretmen ihtiyacını daha etkili ve verimli bir biçimde karşılamaları, daha nitelikli öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar yürütmeleri ve daha sağlıklı bir yapı içinde işlevlerini yerine getirmeleri öngörülmektedir. Bu kapsamda 1994-1999 yılları arasında YÖK bünyesinde yürütülen Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesinin* etkinlikleri ve kaynakları, öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde çok etkin ve verimli olarak kullanılmıştır.

Projenin, program geliştirme boyutu kapsamında geliştirilen öğretim materyalleri ve materyallerin tanıtılması amacıyla yapılan geniş çaplı seminerler; **burslar boyutu** kapsamında fakültelerimizin öğretim elemanlarına sunulan yurtdışında yüksek lisans, doktora, doktora sonrası eğitim imkanları ve kısa dönem seminer ve inceleme etkinlikleri; **donanım boyutu** kapsamında satın alınan araçlar ve öğretim malzemeleri yoluyla, Eğitim Fakültelerinin niteliğini geliştirme yolunda, önemli bir aşama kaydedilmiştir. Bunlarla ilgili detaylı bilgi, **Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu -Mart 1999** raporunda verilmiştir.

Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı, *YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi'nin* program geliştirme kapsamında gerçekleştirdiği önemli etkinliklerden bir diğeridir. Bu etkinliklerin bir sonucu olarak, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere Uygulama Okulları ile Eğitim Fakülteleri arasındaki iletişimi güçlendirmek ve bir sisteme oturtmak amacıyla **YÖK** ile **MEB** arasında bir protokol imzalanmıştır. Bu iki kurum arasında gün geçtikçe gelişen olumlu ve sağlıklı işbirliğinin önümüzdeki yıllarda daha nitelikli öğretmen yetiştirme çabasına çok önemli katkılar yapacağı beklenmektedir.

Genelde eğitim, özelde ise öğretmen eğitimi, Türkiye'nin en önemli ve öncelikli meselesidir. **YÖK** ile **MEB** tarafından birlikte gerçekleştirilen bu başarılı reform hareketi, sonuçlarını önümüzdeki yıllarda vermeye başlayacaktır. Geleceğimizin güvencesi yeni nesillerin üstün nitelikli ve iyi yetişmiş öğretmenler tarafından eğitilmelerini sağlamak adına yapılan tüm bu çalışmaların devamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Bu ulvi ve önemli çabaya toplumun her kesiminin katkıda bulunması beklenmektedir. Bu anlayışla gerçekleştirilen hizmet öncesi öğretmen yetiştirme reformunun Türk Eğitim Tarihinde önemli bir yer alacağı düşünülmektedir.

6.1.1 Eğitim Fakültelerinin Akademik Değerlendirilmesi (Akreditasyon)

Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi* çerçevesinde, Eğitim Fakültelerinin akreditasyonu ve öğretmen eğitimi ile ilgili standartların geliştirilmesi çalışmaları Ekim 1998'de başlatılmış ve Haziran 1999'a kadar devam etmiştir.

Çalışmalar, Eğitim Fakültelerinden seçilen onüç öğretim üyesi ve iki yabancı danışmanla birlikte yürütülmüştür. *Akreditasyon Çalışma Grubu* adı verilen bu ekip, ilk faaliyetini Kasım 1998'de Ankara'da *Öğretmen Eğitiminde Akreditasyon* konulu üç günlük bir konferans düzenleyerek gerçekleştirmiştir. Akreditasyonu tanıtmak amacıyla düzenlenen bu toplantıya 43 Eğitim fakültesinden 94 öğretim elemanı, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ise 27 kişi katılmıştır. Konferanstaki sunumlar iki yabancı danışman ile **ABD** ve İngiltere'den davet edilen üç yabancı uzman tarafından yapılmıştır. Üç gün süre ile oluşturulan gruplardaki çalışmaların sonuçları ise Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından sunulmuştur.

Başarılı bir şekilde sonuçlanan bu konferansın ardından, akreditasyon ile ilgili dokümanları geliştirmeye hazırlık amacıyla Çalışma Grubu tarafından Ankara'daki üç Eğitim Fakültesinde incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda, öğretmen eğitiminde uygulanacak akreditasyon ile ilgili aşağıda belirtilen üç boyutta standartlar geliştirilmiştir:

- **Başlangıç Standartları:** İşin yapılması için elde bulunanları sorgulayan bu standartlar arasında, müfredat, personelin niteliği ve mesleklerine uygunluğu, üst düzey yönetimin niteliği, öğrencilerin niteliği, fakülte ve uygulama okulları arasındaki düzenlemeler ve fakültede bulunan tesisler yer almaktadır.
- **Süreç Standartları:** Eğitim sürecinin nasıl yürütüldüğünü inceleyen bu standartlar arasında, eğitimin ve öğrencilerde öğrenmenin kalitesi, tesislerin etkin kullanımı ve yönetim uygulamaları yer almaktadır.

- **Sonuç Standartları:** Ürünün kalitesi ile ilgili bu standartlar arasında, yeni mezun öğretmenlerin öğretme becerileri, fakültenin yayınlanmış araştırmalarının konu ile olan ilgisi ve kalitesi ile kalite güvencesi mekanizmalarının etkinliği yer almaktadır.

Geliştirilen bu standartlara dayalı akreditasyon sisteminin pilot uygulamasını yapmak üzere Anadolu, Çukurova, Dokuz Eylül, Gazi, Karadeniz Teknik ve Orta Doğu Teknik üniversitelerinin Eğitim fakülteleri seçilmiştir. Akreditasyon Çalışma Grubu elemanları, gerekli eğitimi aldıktan sonra değerlendirici olarak Mart 1999'da bu pilot fakülteleri ziyaret ederek raporlarını proje yönetimine sunmuşlardır. Çok başarılı geçen bu uygulamanın sonuçlarını tüm Eğitim fakültesi mensupları ile paylaşmak ve tartışmak üzere Nisan 1999'da Edirne'de toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, akreditasyon sistemini daha yaygın bir şekilde tanıtmak üzere bir kitap yazılması ve Mayıs 1999'da bölgesel seminerler yapılması kararlaştırılmıştır. Akreditasyon Çalışma Grubu üyeleri tarafından gerçekleştirilen bu seminerler çok başarılı geçmiştir. Akreditasyonda kullanılacak değerlendirici sayısını artırmak amacıyla, değerlendirici eğitimi semineri Haziran 1999'da Ankara'da tekrarlanmıştır. Yine Haziran ayı içerisinde akreditasyonla ilgili deneyimleri paylaşmak, sorunları tartışmak ve geleceğe dönük planlamalar yapmak üzere, Eğitim fakülteleri yöneticileri ve bazı öğretim elemanları ile Van'da bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Haziran ayı sonlarında Akreditasyon Çalışma Grubunun İngiltere ve ABD'deki akreditasyon sistemlerini yakından tanımalarını sağlamak üzere çalışma gezisi düzenlenmiş ve hazırlanan programın elemanlarımız için son derece yararlı ve verimli geçtiği gözlenmiştir.

Eğitim fakültelerindeki akreditasyon uygulaması ile gerçekleştirilen çalışmalar, 26-29 Şubat 2000 tarihlerinde ABD'nin Chicago kentinde düzenlenen ve bu alanda dünyadaki en önemli toplantıların başında yer alan *Amerikan Öğretmen Yetiştirme Fakülteleri Birliğinin 52. Yıllık Olağan Toplantısı*'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

Akreditasyon çalışmalarının devamını sağlamak amacıyla, İngiliz Kültür Heyetinden sağlanan maddi destek ile 2001 yılında aşağıda sıralanan etkinlikler düzenlenmiştir.

- 4-6 Mayıs 2001 tarihlerinde Akreditasyon çalışma grubu bir araya gelerek yapılacak faaliyetleri planlamışlardır.
- 10-12 Mayıs 2001 tarihlerinde Edirne'de Eğitim Fakülteleri Dekanlarıyla yapılan toplantıda, akreditasyon ile ilgili yapılan planlama geniş bir şekilde tartışılmıştır.
- 13-15 Mayıs 2001 tarihlerinde Ankara'da Akreditasyon çalışma grubu çeşitli eğitim fakültelerinden seçilen 11 yeni değerlendiriciyi eğitime almışlardır.
- Akreditasyon çalışma grubu üyeleri ile yeni eğitilen değerlendiricilerden 2 ayrı grup oluşturularak, Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde akreditasyon çalışması gerçekleştirilmiştir.
- 2001 yılının sonuna kadar, 15 yeni değerlendiricinin Eğitim Fakültelerinden seçilerek eğitilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, yine bu dönemde Bursa, Giresun ve Konya'daki eğitim fakültelerinde akreditasyon çalışmalarına devam edilecektir.

6.2 Meslek Yüksekokulları

Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin, nicelik ve niteliksel olarak, bugünkü durumundan daha ileri bir düzeye götürülmesi gerekmektedir. Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli ara insangücünü yetiştiren tek kaynak meslek yüksekokullarıdır. Meslek yüksekokulları (MYO) tekniker unvanına sahip ara insan gücü yetiştirmektedirler. Türkiye ekonomisinde üretim ve istihdamın çok büyük bir bölümü KOBİ'ler (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) tarafından yapılmaktadır. Ülkemiz kalkınma planları ara kademe insan gücü ihtiyacını geçmişte sürekli olarak ortaya koymuş ve günümüzde de duyulan bu gereksinimi ortaya koymaya devam etmektedir.

Ülkemizde halen mevcut olan 555 MYO'dan 438'i faaldir. Hemen hemen tüm yurda dağılmış olan bu okullara halk ve yerel yönetimler yakın ilgi ve destek göstermektedir. Bu okullarda **teknik programlar, iktisadi ve idari programlar ve sağlık programları** adı altında toplam 225 programda eğitim-öğretim yapılmaktadır.

Bu programlara ek olarak Mersin ve Sakarya Üniversitelerine bağlı MYO'larda internet üzerinden uzaktan eğitim verilmeye başlanmıştır. Sakarya Üniversitesi MYO'nda Bilgi Yönetimi ve Mersin Üniversitesi MYO'nda Endüstriyel Elektrik programlarında internet üzerinden eğitim yapılmaktadır. İnternete dayalı eğitimin MYO'larda önümüzdeki yıllarda kapasite yaratmada önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle gelecek yıllarda İnternete dayalı eğitim veren MYO miktarı arttırılacaktır.

Son zamanlarda, daha önceki yıllarda uygulanmaya başlanan projelerin bir bölümünün tamamlanmasıyla, meslek yüksekokullarında sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirilmesi konusunda kaydedilen gelişmeler devam etmektedir. İzleyen bölümlerde her bir başlık altında şimdiye kadar sağlanan gelişmeler ile birlikte yapılması planlanan gelişmeler ele alınmaktadır.

6.2.1 Fiziksel Olanaklar

Özellikle yeni kurulan meslek yüksekokulları başta olmak üzere, meslek yüksek okullarının bazılarının meslek yüksekokulu olarak tasarlanmış binaları bulunmamaktadır. Meslek yüksekokullarından bir bölümü diğer eğitim kurumları ve diğer kamu kurumları ile aynı fiziksel ortamları kullanabilmektedirler. Bu durum eğitim ve öğretimi olumsuz etkilemektedir.

Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikte bir eğitim gerçekleştirebilmek için, meslek yüksekokullarının sahip olduğu laboratuvar ve atölyelerin sanayide kullanılan teknolojiye uygun olarak donatılmış olmaları gerekir. Ancak, çok yüksek maliyeti gerektiren bu araç- gereç ve donanımlarında eksiklikler bulunduğu bilinmektedir. Bununla beraber son 6-7 yılda, devlet üniversiteleri ve yerel yönetimlerin destek ve katkılarıyla eksikliklerin giderilmesi yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Buna ek olarak, Mesleki ve Teknik Orta Öğretim (MTOÖ) okullarının bulunduğu bölgelerde mevcut olan tesis, araç ve gereçler ortak kullanım yoluyla MYO öğrencilerinin yararlanmasına sunulmuş olup eksiklikler belirli bir ölçüde azaltılmaya çalışılmıştır.

6.2.2 Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranı

Meslek yüksekokulları örgün öğretim programlarındaki öğrenci sayıları yıllar itibarıyla sürekli artış göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, yükseköğretimde Mesleki ve Teknik Öğretim 1983-2002 döneminde, gerek okul gerekse öğrenci sayısı bakımından 11 kat büyümüştür. Bu büyüme ve artışlar ülkemizde gelişen sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücüne olan ihtiyacı göstermektedir.

Ancak, kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen, mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma oranı henüz çağdaş ülkeler seviyesine çıkarılamamıştır. Halihazırda meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 23, toplam içindeki payı ise %15 olup çok düşük bir düzeydedir. Bu oran ileri ülkelerin çoğunda % 30'un üzerinde olup, Singapur'da % 59 Tayvan'da % 55, İsviçre'de % 47, ABD'de % 45'tir. Bu durum, **"Türk Yükseköğretim Sisteminin doğal büyüme alanı iki yıllık meslek yüksekokullarıdır"** gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Okullaşma oranını artırmak amacıyla şu tedbirler alınmıştır: Yeni MYO'lar açılmış, gelişmiş meslek liselerinin fiziki olanak ve donanımlarından istifade ile bu okulların eğitiminin bittiği saatlerden sonra bu olanakları kullanmak suretiyle yaklaşık 50.000 MYO kontenjanı açılmış, sınavsız geçiş uygulamasına başlanmış, II. öğretim kontenjanları artırılmış, vakıfların MYO kurmalarına olanak sağlanmış, uzaktan öğretime ağırlık verilmiş, internete dayalı eğitime başlanmış, ve 26 MYO'da kapasite artırımına gidilmiştir. Ayrıca, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında 100.000 sınavsız geçiş ve 80.000 ise sınavlı olmak üzere Açıköğretim Önlisans Programlarına öğrenci yerleştirilmiştir. Bu rakam geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında önemli bir artışı ifade etmektedir.

6.2.3 Öğretim Elemanları

Türk yükseköğretim sisteminin genelinde olduğu gibi, MYO'larda da öğretim elemanı sıkıntısı devam etmektedir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılı itibarı ile meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanı sayısı 5,564 olup, öğretim elemanının başına düşen öğrenci 47'dir. Bu oran Almanya'da 5, Avustralya'da 8, Belçika'da 10, Hollanda'da 14, Japonya'da 9, Kore ve ABD'de 21, İngiltere'de 20, ve Macaristan'da 11 'dir.

Öğretim elemanı başına düşen bu yüksek öğrenci oranının korunması durumunda bile, 2005 yılında meslek yüksekokullarımızdaki öğrenci sayısının bugünkü sayının iki katına çıkması halinde, bu okullarımızda yaklaşık 5.564 yeni öğretim elemanının, oranın 35'e düşürülmesi hedeflendiğinde ise, yaklaşık 11. 465 yeni öğretim elemanın istihdamı gerekecektir. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısını dünya ortalamasına yaklaştırmak amacıyla muhtelif yıllarda hükümetlerden 7.000 öğretim elemanı kadrosu istenmiş ancak sonuç alınamamıştır.

6.2.4 Endüstriyel Eğitim Projeleri

Meslek yüksekokullarının amaçlarına yönelik sanayi, ticaret, ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün niteliğini ve niceliğini arttırmak ve bu okulları uluslar arası standartlara ulaştırabilmek için 1985 yılında 32,7 Milyon A.B.D. Doları Dünya Bankası Kredisi ve 5,1 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki T. C. Hükümeti katkısı ile toplam 37,8 Milyon A.B.D. Doları kullanılarak **I. Endüstriyel Eğitim Projesi** uygulamaya konmuştur. Bu proje kapsamına alınan 8 MYO'da yeniden bir yapılanmaya gidilmiş, programlar geliştirilmiş, öğretim elemanları sayıları artırılarak bunlardan 199'u yurtdışında eğitilmiş ve laboratuvarları en son teknolojiyi içeren teçhizatla donatılmıştır.

1989 yılında Dünya Bankası kaynaklarından sağlanan 105,8 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki kredi ile **II. Endüstriyel Eğitim Projesi** başlatılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 50 Milyon A.B.D. Doları tutarındaki inşaat harcamaları taahhüt edilen 23 MYO'nun fiziksel imkanları, program bazında hazırlanan standart tasarım ilkeleri doğrultusunda projelendirilmiş ve inşaatlar tamamlanmıştır. Bu proje kapsamında bulunan MYO'ların atelye ve laboratuvarları, son teknolojiye sahip teçhizat ile donatılmıştır. Bu okulların kadroları genişletilmiş ve 533 öğretim elemanı yurt dışında eğitilmiştir.

II. Endüstriyel Eğitim Projesi kapsamında yapılanlardan bir diğeri de, Meslek Yüksekokullarında uygulanan stajı **Endüstriye Dayalı Eğitim (EDE)** adı altında geliştirmek ve okul-sanayi işbirliğini kuvvetlendirici çalışmaları arttırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında **EDE** yönetmeliğinin hazırlanması gelmektedir.

6.2.5 Program Geliştirme Çalışmaları

Milli Eğitim Bakanlığı-Yükseköğretim Kurulu Program Geliştirme çalışması ile, mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından meslek yüksekokullarına sınavsız olarak öğrenci alınması hükmünün 4702 sayılı Kanun'la getirilmesi nedeniyle, bu geçişin programlar açısından tutarlılığını ve devamlılığını sağlayabilmek ve ileride modüler sisteme geçişe imkan verecek ve aynı zamanda istihdam kesiminin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde MYO'ların eğitim programlarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

4702 sayılı Kanun'un en önemli taraflarından biri mesleki ve teknik eğitimde bütünlüğü sağlamaktır. Eğitim sistemimiz içerisinde mesleki ve teknik eğitimin ilk kademesi mesleki ve teknik ortaöğretim , ikinci kademesi ise meslek yüksekokullarında önlisans düzeyinde verilen eğitimdir. Bu iki kademenin müfredatlarından birbirinin devamı şeklinde olması gerekir. Ancak, bugünkü yapıda devamlılığın olduğundan bahsedilemez. Bu projede MYO'larda yürütülen programların mesleki ve teknik orta eğitimde yürütülen programların mümkün olduğunca devamı niteliğini alması istenmiş ve proje sonrasında bu sonuca ulaşılmıştır.

Projede geliştirilecek her program için MYO, Mesleki Teknik Orta Öğretim (MTOÖ) ve iş çevrelerinden seçilen 150 kişilik uzmanlar grubu tarafından komisyonlar oluşturulmuş, bu komisyonların internet ortamında her an ulaşmalarını sağlayacak bir

web tabanlı sistem oluşturulmuş, bunun yanısıra komisyonların ayda bir kez toplanması sağlanmıştır.

"MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Programı Geliştirme Projesi" projesi ile öğrencilerin %70' ini kapsayan 15 program seçilmiş, eşdeğer veya benzer diğer programlar ile 15 program ilişkilendirilmiş, geliştirilmiş ve 2002-2003 öğretim yılına meslek yüksekokullarında uygulanmasına başlanmıştır.

MYO'larda en yaygın olan ve en çok öğrencisi bulunan bu programlar şunlardır: Bilgisayar Programcılığı, Endüstriyel Elektronik, Elektronik Haberleşme, Elektrik, Kontrol Sistemleri Teknolojisi, Makine, İklimlendirme-Soğutma, İnşaat, Otomotiv, Tekstil, İşletmecilik, Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulama, Turizm-Otelcilik, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, ve Pazarlama. Ayrıca, programlarda okutulacak kaynak kitap veya ders notları da araştırılmış ve tavsiye edilmiştir.

MEB-YÖK Program Geliştirme Projesi ile başlatılan MYO-MTOÖ program bütünlüğü ve program geliştirme çalışmalarının aşağıdaki başlıklar altında sürdürülmesi öngörülmektedir:

MYO Programlarının Geliştirilmesi: MYO'larmda yaygınlık, iş aleminin ihtiyaçları, bölgesel ihtiyaçlar ve öğrenci sayıları kıstas alınarak belirlenen 50 MYO programı geliştirilecektir,

MYO Programları ile MTOÖ Alan/Kol/Bölümlerin Uyumlaştırılması: Sınavsız geçiş sisteminin sağlıklı olarak uygulanabilmesi için MYO ile MTOÖ programlarının uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Uyumlaştırma çabaları ülke çapında ve METEB'ler olarak ele alınacaktır.

DGS Program Bütünlüğü: MYO mezunlarının sistem içinde en az %10'u için lisans programlarında kontenjan ayrılacak olması nedeniyle, MYO programları ile lisans programları arasında en sağlıklı geçişi sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.

Muhtelif eğitim-öğretim programlarına ait 100 kaynak kitap yazım projesi başlatılmıştır.

6.2.6 Lisans Programlarına Dikey Geçiş

Meslek yüksekokulu öğrencilerini daha başarılı olmaya özendirmek, yetenekli başarılı öğrencilerin lisans öğrenimi yapabilmelerine olanak sağlamak amacıyla hazırlanan "MYO ve Açık Öğretim Önlisans Programları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik," 19 Şubat 2002 ve 24676 Sayılı ResmiGazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliğe göre, sınavsız olarak MYO ile açık öğretim önlisans programlarına devam ederek tamamlayan öğrencilere, mezun olan öğrencilerin %10'undan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlarla ÖSYM tarafından yapılacak sınavda başarılı olmaları halinde 4 yıllık fakülte ve yüksekokullarda lisans öğrenimine devam edebilme olanağı sağlanmıştır.

MYO ve açık öğretim önlisans mezunlarından, örgün öğretim lisans programlarına hangi mezunların, nasıl başvurabileceği ve bu programların kontenjanları, üniversitelerin görüş ve önerileri de dikkate alınarak YÖK tarafından belirlenmektedir. ÖSYM tarafından 3 Eylül 2000 tarihinde üniversite rektörlüklerinin olduğu illerde ve Lefkoşa'da yapılan *Dikey Geçiş Sınavı (DGS) 'na*, Türkiye'deki mezunların yanında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile yurtdışındaki üniversitelerin 2-3 yıllık programlarına ÖSYM tarafından yerleştirilmiş bulunan meslek yüksekokulu mezunları da katılmıştır. Yeni mezunlarla birlikte MYO ve açıköğretim önlisans programlarından geçmiş yıllarda mezun olanlara da sınav hakkı tanınmıştır.

Sınavda başarılı olarak lisans öğrenimine devam hakkı elde eden öğrencilere *Lisans Öğrenimine Hazırlık Programı* uygulanmaktadır. Programı başarıyla tamamlayan öğrencilerin üniversite üçüncü sınıflarına kayıtları yapılmaktadır.

Bu yeni uygulamalar ile birlikte, sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrencilerin büyük çoğunlukla meslek liselerini tercih edeceği ve oradan da iki yıllık meslek yüksekokullarına yöneleceği beklenmektedir. Bu durumun, ülkemizde çok düşük seviyede bulunan mesleki ve teknik eğitimde okullaşma oranının artmasına önemli katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

3 Eylül 2000 tarihinde yapılan 2000 yılı DGS'ye 101.000 öğrenci katılmış ve 4.255 öğrenci başarılı olarak üniversitelerin çeşitli lisans programlarına yerleştirilmiştir. İkincisi 22 Temmuz 2001 'de yapılan DGS-2001 sınavına ise 54.353 öğrenci katılmış ve 4.255 öğrenci başarılı olarak üniversitelerin çeşitli lisans programlarına yerleştirilmiştir. 2002 yılı DGS'de toplam 6.354 kontenjan ilan edilmiş olup, bu kontenjanlara 5.331 öğrenci yerleştirilmiştir.

6.2.7. Sınavsız Geçiş Uygulaması

Türk Eğitim Sisteminin en önemli çarpıklıklarından biri de, ortaöğretimdeki maliyetlerdir. Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci maliyetleri genel liselerdeki öğrenci maliyetlerinin çok üstündedir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ortaokuldan sonra sınavla girilen mesleki ve teknik liselerin mezunları, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla bambaşka alanlara yönelmektedir. Şu anda meslek yüksekokullarına giren öğrencilerin ancak yarısı mesleki ve teknik lise mezunu olup, geri kalan bölümü genel lise kökenli öğrencilerdir. Bu durum, bazı alanlarda genel lise eğitimine nazaran beş-altı misli daha pahalı olan mesleki ve teknik lise kaynaklı öğrencilerin, bir anlamda sistem dışına çıkması gibi son derece olumsuz ve kabulü mümkün olmayan gayri ekonomik bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Bu nedenle, mesleki ve teknik eğitimde, ortaöğretim ile yükseköğretim arasında bugüne kadar kurulamamış olan ilişkiyi kurmak, her iki düzeydeki eğitim kurumlarında mevcut olan fiziki kapasite ile öğretmen ve öğretim elemanı kapasitesini ortak kullanmak suretiyle ek kapasiteler yaratmak, mesleki ve teknik eğitimi teşvik etmek için mesleki ve teknik liselerden meslek yüksekokullarına sınavsız geçişleri sağlamak amaçları ile, program bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış lise ve meslek yüksekokullarından oluşan, Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri

(METEB) kurulmasını, bu bölgeler içinde faaliyet gösteren sınai, zirai ve ticari kuruluşların imkanlarını da eğitime açmalarını öngören 4702 sayılı yasa 26 Haziran 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa aşağıdaki yenilikleri kapsamaktadır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi: (METEB) Bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiş mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşan eğitim bölgesidir.

Mesleki ve teknik eğitim bölgesinde, çağdaş bilim ve teknolojiye değişme ve gelişmelere uygun olarak ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda yüksek nitelikli iş gücü yetiştirmek üzere, bir veya daha fazla meslek yüksekokulu ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları, öğretim programları bütünlüğü ve devamlılığı içinde ilişkilendirilmiştir. Her ilde bir mesleki ve teknik eğitim bölgesi kurulmuştur.

Mesleki ve teknik eğitim bölgelerinde bulunan meslek yüksekokulu veya okulları ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumları, ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşları arasındaki işbirliği ve koordinasyonunun sağlanmasına ve yürütülmesine ilişkin esas ve usuller, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu işbirliği ile çıkardığı "Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği" ile bir esasa bağlanmıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilmeleri 2002-2003 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuş ve sınavsız geçiş kapsamında Devlet, Vakıf, ve KKTC Meslek Yüksekokullarına 196.599 kontenjan ayrılmış, ayrılan kontenjanlara 193.667 öğrenci yerleştirilmiştir. Sınavsız olarak meslek yüksekokullarına devam ederek mezun olan öğrencilerin yüzde onundan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlara göre alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapma olanağı sağlanmıştır.

Vakıflar, kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla mali ve idari hususlar dışında akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden Kanunda gösterilen esas ve usullere uymak kaydıyla, bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda yüksek nitelikli iş gücü yetiştirmek amacıyla, meslek yüksekokulu kurabilecektir. Vakıflar tarafından kurulacak meslek yüksekokullarının kuruluş, işleyiş, gözetim ve denetimine ilişkin esasları düzenleyen "Vakıf Meslek Yüksekokullar Yönetmeliği" 22 Mayıs 2002 tarih ve 24762 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca tespit edilen uluslararası bilimsel yarışmalarda ödül kazanan öğrenciler, ödül kazandıkları alanlarda Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi ile Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunca müştereken belirlenecek yükseköğretim kurumlarından seçtiklerine sınavsız girebileceklerdir.

Mesleki ve teknik eğitim bölgeleri içindeki mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile diğer kamu ve özel kurum ve kuruluşlarda görevli olup da meslek yüksekokullarındaki ders ve uygulamalarda görevlendirilen öğretmenlere, uzman kişilere, emekli öğretim

elemanlarına ve emekli öğretmenlere 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununda belirtilen miktarda saat başına ders ücreti ödenecektir. Bu suretle MYO'lardaki öğretim elemanı noksanlığı bir ölçüde hafifletilmiş olacaktır.

Mesleki ve teknik eğitim bölgesi içindeki meslek yüksekokulu öğrencilerinin iş yerlerindeki eğitim, uygulama ve stajlarına ilişkin esas ve usuller Yükseköğretim Kurulunca çıkartılan "Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi İçindeki Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İş Yerindeki Eğitim, Uygulama ve Stajlarına İlişkin Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik" ile belirlenmiştir.

Sınavsız geçiş esaslarını düzenleyen kanun ve uygulamalarını tanıtmak için bir tanıtım kılavuzu hazırlanmış ve 25.000 adet basılarak öğrencilere, okullara, ailelere ve üniversitelere dağıtılmıştır.

6.2.8 Okul-Sanayi Bütünleşmesi

1997 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ile *İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV)* arasında YÖK-İSOV *Okul Sanayi İşbirliği Protokolü* imzalanmıştır. Bu protokole göre oluşturulan genel kurul ve icra kurulu toplantıları muntazam olarak yapılmakta ve mesleki eğitimle ilgili kararlar alınmaktadır. Protokole göre son 4 yılda gerçekleştirilen Okul-Sanayi İşbirliği faaliyetlerinin bazıları şunlardır:

Yeni açılan her MYO programı **İSOV**'a bildirilmektedir.

Mezun öğrencilerin bilgi ve becerilerinin bir sertifika ile belirlenmesi ve kalite kontrolünün yapılması konusunda önemli mesafeler alınmıştır.

Okul-sanayi işbirliğini pekiştirmek amacıyla 108 il ve ilçede il *Danışma Kurulu* oluşturulmuştur. Diğerlerinde kurma çalışmaları devam etmektedir.

Çankırı MYO'nun organizasyonunda 30 ülkeden gelen temsilcilerin katılımı ile Ankara'da Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı (IVETA) düzenlenmiştir.

İstanbul'da Biyomedikal Atelye Çalışması düzenlenmiştir.

YÖK-İSOV İcra Kurulu toplantıları Balıkesir, Mersin ve Bursa meslek yüksekokullarında toplanmış, toplantılara yörenin sanayi ve ticaret odaları ilgililerinin de aktif katılımıyla Okul-Sanayi İşbirliğinin güzel örnekleri vermeye çalışılmıştır.

18-19 Ekim 2001 tarihinde Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulunun organizasyonu ile geniş katılımlı " I. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu" düzenlenmiş ve başarılı sonuçlara ulaşılmıştır.

YÖK-İSOV Bilgi Bankası Kurulmuştur. Ayrıca, *YÖK-İSOV Net* adında bir web sitesi oluşturulmuştur.

Öğretim elemanlarının sanayi deneyimini artırma projesi çerçevesinde 1999 yılında 47, 2000 yılında 79, 2001 yılında da 53 öğretim elemanı çeşitli sanayi kuruluşlarında bir ay süreyle eğitime alınmıştır. Uygulama, takip eden yıllarda artarak devam edecektir.

MYO'larının açılmasını, yeni programların açılmasını/kapanmasını, açılmış programlara öğrenci alınması gibi hususları düzene koyan **Meslek Yüksekokulları Kriterleri** adlı bir kitapçık yayınlanmıştır.

6.2.9 Mezunlarının İstihdamı

MYO mezunu öğrencilerin kendi alanlarında istihdam edilmelerindeki bilinen sorunlar devam etmektedir. 438 MYO'nun ancak % 50'sinin mezunları işgücü piyasasında yeterli istihdam olanakları elde edebilmektedir.

Bugünkü sistemde meslek okullarında kazandırılan yeterliliklerle, iş hayatının ihtiyaçları arasında ciddi farklar vardır. Eğitim programlarının bir kısmı dar uzmanlık alanlarına yönelmiştir. Dar beceri alanlarında eğitilen mezunlar kazanılan becerileri yan alanlara aktaramamakta ve bu da mezunların istihdam hayatına girmelerini zorlaştırmaktadır.

6.2.10 Finansman

Son beş yıl içinde Dünya Bankasına MYO'ların geliştirilmesi için fizibilite çalışması yapılmış 3 proje önerilmiş, ancak Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumsuz görüş bildirmesi nedeniyle uygulamaya konulamamıştır. Daha önce kurulmuş olan ancak kaynak sorunu nedeniyle eğitim ve öğretime başlayamamış 118 MYO'nun mevcudiyeti önemli bir sorun olarak kalmaya devam etmektedir.

6.2.11 Tamamlanan Projeler

Depremden zarar gören Bolu, Düzce ve Sakarya meslek yüksekokulları alınan tedbirlerle en kısa sürede eğitim ve öğretime hazır hale getirilmiştir.

Meslek yüksekokulları öğrencilerinin ürettiği ürünlerin tanıtıldığı sergiler düzenlenmiştir.

Üniversitelerde MYO yönetimini geliştirmek amacıyla bir rektör yardımcısı başkanlığında Meslek Yüksek Okulu Komiteleri (MYOK) kurulmuştur. MYOK'lar üniversitelerde MYO'larla ilgili her türlü kararların alınması ve oluşturulması için üniversite senatosuna teklifte bulunabilmektedir.

MEB-YÖK Program Geliştirme Projesi kapsamında ele alınan ve MTOÖ ile koordine edilerek geliştirilen 15 MYO programı 1.000 adet bastırılarak kitap ve CD biçiminde MYO ve ilişkilendirilen MTOÖ okullarına gönderilmiştir

Sayıları henüz istenen düzeyde olmasa da bazı MYO'larda sertifika programları uygulaması başlatılmıştır.

16. Milli Eğitim Şurası'nın MYO'ları ilgilendiren bölümleri hayata geçirilmiştir.

Gelişme potansiyeli yüksek 26 MYO'na 2002 yılı için bütçeden 8 trilyonluk bir kaynak ayrılarak özellikle atelye ve laboratuvarları geliştirilmiştir.

Tüm MYO'ların web siteleri oluşturulmuştur.

6.2.12 MYO'ların GeliştirilmesineYönelik Yeni Projeler

Çift Diplomalı Mesleki Eğitim Projesi (1+1) sistemi uygulamaya geçirilecektir. Bu projenin amacı ABD ve İngiltere'de bulunan MYO'lara eşdeğer yüksekokullarla Türkiye'deki MYO'lar arasında karşılıklı anlaşma yaparak Türkiye'deki MYO öğrencilerinin birinci yılı kendi ülkelerinde, ikinci yılı ise anlaşmalı ülke eğitim kurumlarında öğrenimlerine devam etmek yoluyla çift diploma almalarını sağlamaktır. Bu proje ile MYO öğrencilerine öğrenimlerine yurt dışında devam edebilme olanağı sağlayarak MYO'ları daha cazip hale getirilecektir. Bu proje ile MYO programlarının hem AB'ye uyumu ve akreditasyonu, hem de programlar ve insan gücünün uluslar arası rekabet gücü artırılacaktır.

Kalite güvence sisteminin mesleki eğitimin bir parçası haline getirilmesi istikametinde önemli gelişmeler elde edilmiştir.

MYO insan gücü altyapısını geliştirme projesi. Bu proje öğretim elemanlarını işe alırken ve hizmet içinde yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

MYO'larını her yönüyle tanıtan ve bütün işlevlerini kapsayan "Türkiye'de Meslek Yüksekokulları" adlı bir kitap çalışması başlatılmış olup kısa zamanda tamamlanarak yayınlanması planlanmaktadır.

MYO'larının önümüzdeki onbeş-yirmi yıllık dönemlerde alacağı şekil üzerine bir çalışma başlatılmıştır.

En kısa zamanda modüler programlara geçilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

150 Meslek Yüksek Okulunun geliştirilmesi planlanmıştır.

6.2.12.1 150 Meslek Yüksek Okulunun Geliştirilmesi Projesi

I. ve II. Endüstriyel Eğitim Projelerinin tamamlanmasından sonra, 150 Meslek Yüksekokulu'nun daha öğretim elemanı, makine-teçhizat, programlar, yönetim açısından her yönüyle geliştirilmesi için Dünya Bankası'na fizibilitesi tamamlanmış bir proje sunulmuştur.

Proje ile amaçlanan hedefler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

4702 sayılı yasayla getirilen sınavsız geçiş sistemi sonucunda arttırılan öğrenci kontenjanının öncelikle öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak amacıyla gerek bu sistemde yer alan 150 MYO'daki öğretim elemanlarının gerekse sözü edilen MYO'larla ilişkilendirilen bir kısım MTOÖ'deki öğretmenlerin yurtiçi ve yurt dışında eğitilmelerini sağlamak.

Mevcut öğretim elemanlarına ilave olarak yeni öğretim elemanlarını yetiştirmek,

I. ve II. Endüstriyel Eğitim Projelerinde geliştirilen 31 MYO'ya ilaveten belirli kriterler esas alınarak Meslek Yüksekokullarının gelişmiş ülkelerdeki benzerlerinin bütün fonksiyonlarını icra edecek şekilde geliştirmek,

Proje hedefleri arasında yer alan yaşam boyu öğretim ve modüler eğitim konularında daha önce desteklenen 31 MYO'nu kullanmak,

MTE için orta ve yüksek kademedeki entegrasyon, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, geçerli bir kalite güvence sistemi kurmak,

YÖK bünyesinde MTE'nin program, personel, sistem, ölçme-değerlendirme ile endüstriyel işbirliği yönünden sürekli geliştirilmesini sağlamaya yönelik bir birim oluşturmak,

Kaliteli tekniker miktarını artırarak Türk Sanayiinin rekabet gücünü geliştirmek,

Mesleki ve teknik eğitime kaliteli ve deneyimli öğretim elemanı temin etmek ve bunları sistem içinde muhafaza etmek,

MYO ile mesleki teknik ve teknik orta öğretim programlarının bütünleştirilmesinde zorluk çekilen Ankara METEB'de çağdaş, modern, yeni teknolojilerle donatılmış, zaman içinde 5.000 öğrenci kapasitesine ulaşarak, cazibe merkezi olacak yeni bir MYO kurmak,

Türk iş hayatının hangi alanlarda ne kadar ara insan gücü ihtiyacı olduğunun belirlenmesi ve gelecek 10 yıldaki ihtiyacın saptanabilmesi için "Türk İş Hayatı İnsangücü Planlaması Projesi"ni başlatmak.

Bu proje ile amaçlanan en önemli iki husus mesleki ve teknik eğitimde kurumsallaşmanın geliştirilmesi ile insan kaynaklarının ve eğitim programlarının gelişen sanayi ilişkilerine paralel olarak güncelleştirilmesidir. Proje içinde geliştirilmesi öngörülen diğer alanlar genelde bu iki amacın desteklenmesine yönelik faaliyetlerdir. Ayrıca, bu proje kapsamındaki MYO'ların geliştirilmesi için aşağıdaki MYO mezunlarını izleme ve MYO'ları topluma tanıtmaya faaliyetleri yapılacaktır:

MYO mezunu olarak iş hayatına atılan kişilerin; hangi alanda çalıştığı, iş bulmada yaşanan güçlükler, okul bilgilerinin yeterliği gibi konularda MYO'ları bilgilendirecek ve bu konuda onlara yön verecek bir geri besleme sistemi kurmak, mesleki ve teknik eğitim kurumlarını geniş halk kitlelerine ve iş dünyasına yeterince tanıtmak amacıyla tanıtım faaliyetleri planlamak. Tanıtım yapılacak konular şunlardır: Ara insangücünün Türk sanayi için önemi, MYO'ların önemi ve mezunlarına sağladığı faydalar, istihdam olanakları, dikey geçiş sistemi

(DGS), METEB sistemi, teknikerlerin toplumdaki statüsü, AB'ye girişte mesleki ve teknik eğitimin önemi. Bu konular Radyo ve TV gibi basın-yayın organlarında, ilan, logo, şilt, Sanayi için MYO kitabı, CD, Kaset, Web sayfası, sanayicinin MYO'larını ve MYO'ların yönetici ve öğretim elemanlarının ise sanayi tesislerini karşılıklı ziyaret etmeleri gibi faaliyetlerle tanıtılacaktır.

Proje kapsamındaki MYO'ların dokümantasyon yönünden geliştirilmesi için aşağıdaki faaliyetler icra edilecektir: Yeni ders kitapları yazımı ve mevcut olanların güncellenmesi, I ve II. Endüstriyel Eğitim Projesi kapsamındaki okulların programlarından geliştirilmeyenler geliştirilecek, geliştirme çalışması yapılanların ise teknolojik değişme nedeniyle müfredat programları gözden geçirilecek, yeni bilgisayar programları ve kitaplar sağlanacak, MYO'larda uygulanan tüm program ve içerikleri ayrıntılı bir şekilde hazırlanarak MYO'lara CD'lere kaydedilerek gönderilecek, MYO'larda okutulan her bir ders için bir ana ve 3-4 yardımcı kitap hazırlanacak, iletişim konusunda bir kitap basılacak, daha önce tercüme edilen kitaplar çoğaltılarak MYO'lara gönderilecek, 250 Meslek standardı dokümanından birer set yararlanılmak üzere MYO'larına gönderilecek, satın alınacak makine ve teçhizatın teknik kitap ve broşürleri tercüme edilip çoğaltılarak dağıtılacaktır.

6.2.12.2 Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM)

Dünya Bankası Fonlarından 150 MYO'nu geliştirme projesi kapsamında 3 MYO'nun Sürekli Eğitim ve Teknoloji Merkezi (SETEM)'ne dönüştürülmesi planlanmaktadır.

SETEM'lerin amacı, gelişen teknolojilere paralel olarak MYO'larında görev yapan veya gelecekte görev yapacak öğretim elemanlarını belirli periyotlarla yeniliklere ve gelişmelere uyum sağlayacak şekilde eğitmektir. MYO'larda halihazırda görev yapan öğretim elemanlarının büyük bölümünün formal bir öğretmenlik eğitiminin olmadığı düşünüldüğünde, SETEM'lerin kurulmasının ne kadar önemli olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Eğitim fonksiyonuna ilave olarak SETEM'ler, endüstriye danışmanlık yapmak, uzaktan öğretim ile geniş öğrenci kitlelerine mesleki ve teknik eğitim vermek gibi görevleri de üstlenecek ve bölgelerinde birer eğitim ve teknoloji cazibe merkezi haline geleceklerdir.

İlk aşamada SETEM'e dönüştürülmesi planlanan MYO'lar:

- Uludağ Üniversitesi Uludağ Teknik Bilimler MYO
- Ankara Üniversitesi Çankırı MYO
- Gaziantep Üniversitesi Gaziantep MYO

6.2.13 Darboğazlar

MYO'ların Türk Yükseköğretim sistemi içindeki payı % 30'lara yükselmiş olmakla birlikte hala dünya ortalamalarının ve standartlarının altındadır.

Öğretim elemanı yetersizliğinin en kısa sürede çözülmesi gerekmektedir.

Mesleki ve Teknik Eğitimde okuyacak çok öğrenci olmasına karşın fiziki kapasite yetersizliği nedeniyle kontenjanlar arttırıl amam aktadır.

İstanbul ve Ankara başta olmak üzere büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde cazibe merkezi (center of excellence) olacak yapı ve karakterde MYO bulunmamaktadır. İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde MYO kurulması teşvik edilecektir.

MYO öğrencilerinin sanayide staj yapabilmeleri amacıyla bir yönetmelik hazırlanmış ve bununla ilgili yasal düzenlemeler yasa tasarısı halinde Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderilmiş, ancak yapılmak istenen düzenlemeler Maliye Bakanlığının isteğiyle tasarıdan çıkarılmış ve yasalaşamamıştır. Stajın yasal temellere oturtulması, öğrencilere sigorta yapılması, 1/3 düzeyinde maaş almaları, yemek ücretlerinin ödenmesi, iş elbiseleri sağlanması gibi konularda yasal düzenleme bulunmaması önemli bir eksiklik olarak devam etmektedir.

Daha önce kurulmuş bulunan MYO'larının kaynak sorunu nedeniyle eğitim-öğretime başlayamaması önemli bir sorun olarak devam etmektedir.

Sonuç olarak, yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, alınan ve alınmakta olan tedbirlerle "Türk Yüksek Öğretim Sisteminin doğal genişleme alanı 2 yıllık MYO'lardır" ilkesi büyük ölçüde hayata geçirilmiştir.

6.3 Uzaktan Yükseköğretim ile İlgili Gelişmeler ve Çalışmalar

Yükseköğretim kitleleşmesinin yanında, gelişen teknolojinin yetişkinlerin sürekli eğitimini gerekli kılması ve toplumun, genel kültür düzeyinin yükseltilmesi yolundaki taleplerin artması, Türkiye'deki deyim ile "açıköğretim", daha doğru olan teknik terimi ile ise "**uzaktan eğitim**" (**distance education**) adı verilen, yeni bir yükseköğretim türünü ortaya çıkarmıştır.

Uzaktan öğretim, öğrencinin eğitim süresinin büyük bir bölümünde öğretmeni ile yüz yüze temas halinde olmadığı, eğitim malzemesinin basılmış yazılı metinler ve diğer medya araçları vasıtası ile iletildiği ve öğrencinin öğretmeni ile, postayla gönderilen ödevler, telefon, bilgisayar (**computer conferencing**), video (**video conferencing**) ve internet gibi araçlarla ikili iletişim kurabildiği, eğitim teknolojilerinin yoğun olarak kullanıldığı bir öğretim türü olarak tanımlanmaktadır.

Üniversite bünyesinde uzaktan eğitim ilk kez 1897'de Chicago Üniversitesi'nde başlatılmıştır. 1930 yılına gelindiğinde, 39 Amerikan üniversitesinde mektupla öğretim programları vardı. Avusturalya'da Queensland Üniversitesi, 1911'de

mektupla öğretime başlamış, bu tür programlar Rusya'da 1926, Güney Afrika'da ise 1946'da başlatılmıştır.

Birleşik Krallık'ta uzaktan öğretim, yükseköğretimi kiteselleştirmeyi, yani demokratikleştirmeyi, hedef alan İşçi Partisi Hükümetinin Başbakanı Harold "Wilson'un 1960'lı yıllar ortalarındaki girişimleriyle başlamıştır. Bu girişimler sonucunda Açık Üniversite (**Open University**), bağımsız ve derece verme yetkisine sahip bir yükseköğretim kurumu olarak 1969'da bu ülkenin üniversiteleri arasında yer almıştır. Diğer yükseköğretim kurumlarına devam etme imkanı bulamayanlar için, kurulmuş olan Açık Üniversite , uzaktan öğretim üniversite statüsüne sahip ilk kurumsal örneğidir. Kuruluşundan bugüne kadar geçen süre zarfında, Açık Üniversite'den yaklaşık 300.000 kişi mezun olmuştur. Bu üniversitenin öğrenci sayısı, yarısı lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrenciler olmak üzere, halen 100.000 civarındadır. Bu kurumda tam zamanlı olarak görev yapan akademik personel sayısı ise halen 1.000'e yakındır.

Halen 90 ülkede uzaktan öğretim programları uygulanmaktadır.

Günümüzde, iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretim, dünya çapında hızla yaygınlaşmaktadır. Bu alanda geliştirilen dersler veya programlar, İnternet, diğer veri iletişim ağları veya radyo-televizyon bağlantılı olarak verilmektedir.

Bunların ötesinde, İnternet ve uydu aracılığıyla iletişim olanakları, yeni bir ***eğitim sanayinin*** ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çeşitli bilgisayar, İnternet ve diğer iletişim alanlarında faaliyet gösteren ticari firmalar ise, yeni teknolojilerin kullanımı sayesinde yer ve zaman bağımsızlığının yanı sıra, çok geniş seçenekler sunarak, eğitimde geleneksel üniversitelere ciddi bir rekabet oluşturmaktadır.

İnternet üzerinden daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine ulaşma imkanı, yalnızca örgün eğitimde değil, özellikle yaygın eğitimde kurslar, seminerler, sertifika programları, kamu ve özel kuruluşlara eğitim programlarının ***uzaktan*** sunulmasını gündeme getirmiştir. İnternet üzerinden sunulan dersler, özellikle erişkin eğitiminde yer ve zaman bağımsızlığı açısından büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, İnternete dayalı eğitim, ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarının da artmasına imkan vermektedir.

Uzaktan eğitim bazı ülkelerde, bağımsız açık üniversiteler veya çeşitli yükseköğretim kurumları içindeki birimlerce yürütülen uzaktan eğitim programları yerine, konsorsiyumlar tarafından ortak uzaktan eğitim programları şeklinde yürütülmektedir. Fransa'daki ***Federation Interuniversitaire de l' Enseignement a Distance (FIED)*** kapsamında 22 üniversitenin katılımıyla uzaktan eğitimin yanında, kısmen yüz yüze eğitim de yapılmaktadır. İtalya'da benzer yapıdaki ***Consorzio per l'Universita Distanza (CUD)*** 1984'de, İrlanda Cumhuriyeti'ndeki ***Irish National Distance Education Center*** ise, 1987'de Dublin'deki konsorsiyumun odak noktası olarak, fakat Dublin'deki National Institute for Higher Education'un bir fakültesine eşdeğer statüde kurulmuştur. Kanada'nın kuzey bölgelerine eğitim hizmeti götürmek üzere 1986 kurulan ***Contact North*** adlı konsorsiyuma bir çok üniversite ve kolej dahildir.

Avustralya'da çok yaygın bir uzaktan eğitim ağı vardır. Adı **Open Learning Australia** olan bu ağ kapsamında 24 üniversite ve yükseköğretim kurumunda sosyal bilimler, işletme, fen bilimleri, teknoloji ve sağlık bilimleri alanlarında lisansöncesi, lisans ve lisansüstü dersler verilmektedir. Bu derslerden alınan kredileri mezuniyete saymak mümkündür. Ayrıca sertifika programları da vardır. Halen 400.000 civarında öğrenci bu şekilde öğrenim görmektedir.

İngiltere'de **Wolsey Hall** ve **National Extension College** kar amaçlı uzaktan eğitim kurumlarıdır. Norveç' teki 25 özel uzaktan eğitim kurumuna kayıtlı öğrenci sayısı, bu ülkedeki örgün yükseköğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yaklaşık iki katıdır. Bu ülkedeki özel uzaktan eğitim kurumlarına kayıtlı öğrencilerin %70'i iki kuruma kayıtlıdır. Bu kurumlarda mühendislik ve bilgisayar programları da vardır.

ABD'nde yükseköğretim sistemi dışında, çeşitli özel kurumlar, şirketler, silahlı kuvvetler ve kamu kurumlarınca yürütülen uzaktan eğitim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının 5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu ülkede sayısı 500'e ulaşan özel uzaktan eğitim kurumu vardır. Bu kurumların 110'u **National Home Study Council**'a akredite olup, çeşitli mesleki ve teknik alanlarda programlar yürütmektedir. Şirketlerin, silahlı kuvvetlerin ve kamu kurumlarının yürüttükleri programlar, bu kuruluşların personelinin sürekli ve tekrar eğitimine yöneliktir. Video konferans, şirketlerin çok yaygın olarak kullandığı bir uzaktan eğitim yöntemidir.

Televizyonla uzaktan eğitim gerek **community college**'ler, gerekse üniversiteler tarafından örgün eğitime destek amacıyla yaygın biçimde kullanılmaktadır. Keza, bilgisayar konferansı da bu amaçla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde dersler disketlere yüklenerek öğrencilere gönderilmekte ve öğrenciler öğretim üyeleriyle elektronik posta gibi yöntemlerle doğrudan ilişki kurabilmektedir. **Elektronik Üniversite Şebekesi** adıyla konsorsiyum oluşturulmuş 19 üniversiteden bu yolla lisans derecesini almak mümkün olmuştur.

ABD'nde bağımsız açık üniversite yakın zamana kadar yoktu. Uzaktan eğitim, bu ülkedeki üniversiteler, şirketler ve askeri yükseköğretim kurumlarının bünyeleri içindeki birimlerce yürütülmekteydi. Üniversitelerin oluşturduğu en büyük konsorsiyum, 1990'lı yılların başında 70 yükseköğretim kurumunun üye olduğu **National University Continuing Education Association (NUCEA)** idi. Bu konsorsiyum tarafından yürütülen programlara 250.000 öğrenci kayıtlıydı. Telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi, özellikle *Internet'in* yaygınlaşması ve **World Wide Web'in** kurulması, uzaktan eğitim biçim, içerik ve ülke yükseköğretim sistemleri içindeki yer ve payını 90'lı yılların ortalarından itibaren köklü bir biçimde değiştirmeye başlamıştır. Bir çok Amerikan üniversitesi internet üzerinden on-line eğitime başlamıştır. Halen Amerikan üniversitelerinin %75'i bu tür eğitim yapmakta olup, tamamen uzaktan eğitim yöntemi ile yürütülen dereceye yönelik programlara kayıtlı olan veya derslerin bir kısmını bu yöntemle alan öğrencilerin sayısının 6 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. **ABD üniversitelerinde halen 90.000 ders bu tür yöntemlerle verilmektedir.**

New York University, State University of New York (SUNY), Penn State University of Winconsin, California State University, Duke University gibi bir çok prestijli ABD üniversitesi, kısmen uzaktan, kısmen de örgün eğitimden oluşan programlar başlatmışlardır. Bunlar daha ziyade işletme yüksek lisansı (MBA) programlarıdır.

Ünlü Stanford University tamamen sanal ortamda yüksek lisans programları başlatmıştır; bu programlardaki öğrenci sayısı 5.000'dir. Chicago ve Columbia üniversiteleri **Unext** ile ortak olarak tamamen sanal bir kolej kurmak için anlaşmışlardır. **University of Illinois Virtual Campus** ve **University of Illinois Online**'de verilmekte olan 1.755 derse 32.000 öğrenci kayıtlıdır. University of California'ya bağlı **UC Berkeley Extension**'da 61.000 öğrenci uzaktan eğitimle verilen 2.900 derse kayıtlıdır. State University of New York sisteminde 12.000 University of Maryland'da 12.000 öğrenci uzaktan verilen eğitimle verilen derslere kayıtlıdır. Halen ABD'nde belirtilen büyüklüğün üstünde olup uzaktan eğitim programı olmayan üniversite yok denecek kadar azdır.

İleri teknolojileri kullanmak suretiyle tamamen uzaktan eğitimle dereceye yönelik programlar başlatan ilk sanal üniversite (**virtual** veya **cyber university**), 1989'da kurulan **University of Phoenix Online**'dir. Bu üniversite, halen lisans ve lisansüstü düzeyde derecelere yönelik 35 program içinde 800 ders vermektedir. Halen öğrenci sayısı 9.500 olan bu sanal üniversitenin hedefi 200.000 öğrencidir. 1993'te kurulan **Capella University** yüksek lisans ve doktora düzeyinde 500 ders vermektedir. 1995'te kurulan **Jones International University** işletme yüksek lisansı (**MBA**) ve çeşitli mesleki alanlarda 26 sertifikaya yönelik 80 ders vermekte olup, bölgesel kuruluşlarca akredite edilen ilk sanal üniversitedir. Halen ABD'nde faaliyette olan diğer sanal üniversiteler ise şunlardır. Unext (1997, işletme yüksek lisansına yönelik 100 ders), Cenquest (1997, işletme alanında 100 ders 2 yüksek lisans ve 3 sertifika programı), Pensare (1998, MBA derecesine yönelik 30 ders) ve Fathom (2000, lisans ve yüksek lisans düzeyinde 7.000 ders). Yeni faaliyete gecen Western Governors University adlı sanal üniversitenin öğrenci sayısı ise halen 900'dür.

Microstrategy adlı yazılım şirketinin sahibi olan ABD vatandaşı Michael Saylor, herkese açık ve ücretsiz sanal bir üniversitenin kurulması için 100 milyon dolar bağışlamıştır.

İngiltere Yükseköğretim Fonları Konseyi (**Higher Education Funding Council for England, HEFCE**), Oxford ve Cambridge dahil, İngiliz üniversitelerinden oluşan bir konsorsiyum vasıtasıyla dünyaya açık bir sanal üniversite kurulacağını, bu üniversitenin 2005'te 75.000 yabancı uyruklu öğrenciyi kaydetmeyi ve bundan 700 milyon sterlin gelir beklediğini, 2000 yılının Şubat ayında duyurmuştur. **Open University**, zaten **İnternet** ve **World Wide Web** üzerinden dünyaya açılmış olup, halen 24.000 yabancı öğrenci bu üniversiteye kayıtlıdır.

İleri telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerine dayalı tamamen sanal uzaktan eğitimin örgün yükseköğretimin yerini alacağını öne sürmek gerçekçi olmayan yaklaşımdır. Ancak, bu teknolojilerin örgün yükseköğretimle büyük ölçüde bütünleşmekte olduğu, en prestijli üniversitelerde dahi derslerin bir kısmının bu yöntemle verilmeye başlandığı ortada olup, bunu giderek yaygınlaşacağı açıktır. Diğer yandan, yüksek lisans düzeyinde, özellikle işletme alanında tamamen sanal programlar giderek artmaktadır. Ancak, sanal veya **on-line** uzaktan eğitimin kullanıma potansiyelinin en yüksek olduğu alan yetişkinlerin tekrar ve sürekli eğitimi (**continuing and recurrent adult education**) ve çeşitli mesleki ve teknik sertifika programlarıdır. Bu alanın yıllık mali hacminin halen ABD'nde GSMH'nın %6'sı civarında olduğu ve bu sektörün hızla büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Sanal yöntemlerle uzaktan eğitimin sahip olduğu büyük ticari potansiyel, bu alanı telekomünikasyon, bilgisayar, yazılım ve medya şirketleri ile yayınevleri için çok çekici bir yatırım alanı haline getirmeye başlamıştır. Halen hisseleri borsalarda alınıp satılan 10 ABD şirketi bu alanda önemli yatırımlar yapmaktadır. **On-line** dersler halen, yıllık cirosu 240 milyar dolar olan ABD yükseköğretim sisteminde, 350 milyon dolarlık bir paya sahiptir. Ne var ki, yıllık cironun 2003 'te 2 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Yukarıda belirtilen gelişmeleri dikkate alarak **YÖK** tarafından hazırlanan *Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği*, Resmi Gazete'nin 14 Aralık 1999 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği'nin amacı, üniversitelerarası iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yapılan ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitiminde:

- Üniversitelerin eğitim-öğretim olanaklarının paylaşılmasını sağlayarak üniversiteler arasında akademik yardımlaşmayı kolaylaştırmak,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı etkileşimli ortam, çoklu ortam olanakları ve sınırsız bilgiye ulaşabilme özellikleri sayesinde eğitimin etkinliğini artırmak,
- Yükseköğretimi yeni öğrenci kitlelerine yaygınlaştırmak ve verimini artırmaktır.

Belirtilen faaliyetlerin planlanması ve koordinasyonunu sağlamak amacıyla çeşitli üniversitelerde bu alanda çalışan öğretim üyeleri ile Türk Telekom ve TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (**ULAKBİM**) temsilcilerinden oluşan bir *Enformatik Milli Komitesi* kurulmuş ve çalışma yönetmeliği 1 Mart 2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu tarihten itibaren çalışmalarına başlayan Enformatik Milli Komitesi ilk olarak Harran Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi arasında Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Projesi; İstanbul Bilgi Üniversitesinin e-MBA Projesi; Orta Doğu Teknik Üniversitesinin Bilişim (Informatics Online) M. S. Programlarını değerlendirerek uygulamaya geçirilmesini uygun bulmuştur.

2000-2001 öğretim yılı için uzaktan yükseköğretim kapsamında Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından “C ile Bilgisayar Programcılığına Giriş”, “Java ile Bilgisayar Programcılığına Giriş”, “Veri Tabanı Yönetim Sistemleri”, “Image Processing Algorithms” ve “Artificial Intelligence” derslerinin; Fırat Üniversitesi tarafından “Robotik” dersinin verilmesi uygun görülmüş ve anılan dersler kredilendirilmiştir.

2001-2002 öğretim yılı için ise Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından “Mimari Eleştiri ve Proje Uygulaması”; Sakarya Üniversitesi tarafından “Bilgisayar Destekli Teknik Resim” ile “Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı”; Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından da “Mekanizma Teknolojisi” derslerinin uzaktan yükseköğretim kapsamında açılması ve kredilendirilmesi uygun görülmüştür.

İnternete dayalı olarak Anadolu Üniversitesi bünyesinde Bilgi Yönetimi, Sakarya Üniversitesi bünyesinde ise Bilgi Yönetimi ile Bilgisayar Programcılığı önlisans

programları 2001-2002 öğretim yılı itibariyle 2002-2003 öğretim yılında ise Sakarya Üniversitesi bünyesinde İşletme, Mersin Üniversitesi bünyesinde Endüstriyel Elektronik, Doğu Akdeniz Üniversitesi bünyesinde bilgi yönetimi önlisans programları faaliyete geçmiş bulunmaktadır.

Yirminci yüzyılın sonlarına damgasını vuran bilgi çağı, toplumu farklı açılardan derinden etkilemiştir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, her sektörde olduğu gibi yükseköğretimde de yeni bir çığır açmıştır. Üniversitelerimizde kısıtlı öğretim üyesi kaynağının etkin ve verimli kullanımının yanı sıra, daha geniş ve farklı öğrenci kitlelerine hitap edebilme özelliğinden dolayı iletişim ve bilgi teknolojilerine dayalı uzaktan yükseköğretimin dünyadaki gelişmelere paralel ve eş zamanlı olarak ülkemizde de hızla yaygınlaşacağı beklenmektedir.

Tüm bu gelişmeler göz önüne alınarak, A.B.D.'nin en büyük üniversite sistemi olan New York Eyalet Üniversitesi (State University of New York, SUNY) ile üniversitelerimiz arasında ortak lisans programları yürütülmesi konusunda bir işbirliği gerçekleştirilmiştir. Bu işbirliği kapsamında, söz konusu A.B.D. üniversiteleri ile üniversitelerimizin ortaklaşa hazırladıkları lisans programlarının bir bölümü A.B.D.'deki üniversitelerde, bir bölümü proje kapsamında yer alan üniversitelerimizde bir bölümü ise uzaktan eğitim teknolojileri kullanılarak yürütülecektir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılından itibaren yürütülecek olan ortak lisans programları, Küresel ve Uluslararası İlişkiler, Bilişim Sistemleri Mühendisliği, İşletme ve İktisat olarak belirlenmiştir. Söz konusu programları başarı ile tamamlayan öğrenciler, A.B.D. ve Türkiye'de bu programları ortaklaşa yürüten üniversitelerin diplomalarını almaya hak kazanacaklardır.

6.4 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar

21. yüzyıl hiç kuşku yok ki, bilgi yoğun ürünlerin üretildiği ülkelerin liderliğinde geçecektir. Bilgi üretiminin ön koşulu ise bilgiye erişimdir. Bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere, her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılabilmesi için bilgi otoyollarına ihtiyaç vardır. Bilgi ve iletişim sistemlerinin kullanılması, bizlere daha sağlıklı, daha iyi eğitilmiş ve daha üretken bireylerin oluşturduğu bilgi toplumu olma yolunu açmaktadır.

Bilgi iletişimde yoğun olarak kullanılan *İnternet'in* Türkiye'ye girişinin ilk adımı, 1991 yılında **TÜBİTAK-ODTÜ** ortaklığıyla hazırlanan **TÜBİTAK-DPT** projesinin kabulüyle atılmıştır. 1991 yılının sonlarında uluslararası uç için NSF (ABD) ve CERN'e (İsviçre) başvurulmuştur. Her iki kuruluştan da 1992 Mart ayında olumlu cevap alınması üzerine, Temmuz ayında **PTT**'ye 64 Kbit'lik hat başvurusu yapılmış, Eylül ayında ise **ROUTER** kurulmuştur. Türkiye'nin fiziksel olarak ilk İnternet bağlantısı, **TÜBİTAK-ODTÜ**'nün ortak çalışmaları sonucunda 23 Ekim 1992'de Hollanda'nın NIKHEF Araştırma Merkezi ile **ODTÜ** arasında X.25 kullanılarak yapılmıştır. 5 Nisan 1993 tarihinde 64 Kbit'lik **ODTÜ-NSF** hattının hazır olmasının hemen ardından İnternet, 21 Nisan 1993'te Türkiye'nin genel kullanımına sunulmuştur.

Türkiye, İnternet'i kullanmaya başlayan 51. ülke olmasına karşın, çok kısa bir süre sonra bilgi trafiği açısından 30. sıraya yerleşmiştir. Üniversiteler, araştırma kurumları, özel sektör ve ilk kişisel İnternet bağlantılarını sağlayan **TÜBİTAK-ODTÜ** işbirliği (**TRNET**) grubu, Türkiye'nin İnternet kullanımını etkilemiştir.

Uluslararası ve ulusal gelişime paralel olarak, bilgiye erişim ve bilgi teknolojilerinin yönetiminde tekrar organize olma gereksinimi duyulması üzerine, 1996 yılında **TÜBİTAK** Başkanlığına bağlı *Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi* (**ULAKBİM**) kurulmuştur. Bu yeni oluşum içinde **TRNET** grubunun teknik işleri, **TÜVEKA**, **YÖK** ve **TÜBİTAK** dokümantasyon birimleri birleştirilmiştir. **ULAKBİM**, kuruluşundan itibaren amacına uygun olarak ulusal bilgi sisteminin gereksinimi olan teknoloji ve bilgiyi, kullanıcının hizmetine sunma doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. **ULAKBİM** ülkemizin en büyük İnternet ağını işletirken, *Cahit Arf Bilgi Merkezi*, ülkemizin en büyük bilgi ve belge sağlama odağı olarak çok önemli bir misyon yüklenmiş durumdadır.

Bilgi erişim ve kullanımındaki hızlı gelişime paralel olarak yeni yapılanmalara gereksinim duyulması sonucunda, özel sektör ve kamu sektöründeki kuruluşların **TÜBİTAK**'ın açtığı bu yolda hızla ilerledikleri görülmektedir. İlk kurumsal ve kişisel İnternet bağlantılarının yapıldığı **TÜBİTAK**'da kullanıcı sayısı önce binlerle sonra onbinlerle ölçülürken, sayısı hızla artan kamu ve özel sektör servis sağlayıcıları ile günümüzde bu sayının yaklaşık 1 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Dünya genelinde ise 1999 yılı sonu itibarıyla **IP** (İnternet Protokolü) adresli bilgisayar sayısı 60 milyona, internet ağını kullanan ülke sayısı 180'e, **Web** sayfası ise 9 milyona ulaşmıştır.

6.4.1 ULAKNET Kurulumu

ULAKBİM, üniversitelerin ve araştırma geliştirme kurumlarının bilgi kaynaklarına elektronik ortamda ve hızlı erişmelerini sağlamak ve bir yandan öğretimle araştırmanın bütünleşmesini ve ortak araştırmayı desteklemek, bir yandan da sağlık ve eğitim alanlarında üniversitelerin uzaktan hizmet vermelerini mümkün kılmak için YÖK'nun da teşvik ve desteğiyle 1996 yılında TÜBİTAK tarafından kurulmuştur.

ULAKBİM tarafından, Ocak 1997'de hizmete açılan *Ulusal Akademik Ağ* (UlakNet), üniversiteler, araştırma merkezleri ve üniversitelerle ortak faaliyet gösteren diğer araştırma kurumları (içerik sağlayıcı kamu kurumları) arasında bir bilgisayar ağı kurmuş ve bu ağı küresel bilgisayar ağlarına (İnternet) bağlamış olup, işletimini kesintisiz bir şekilde sürdürmektedir.

UlakNet halen 47'si devlet 17'si vakıf olmak üzere toplam 64 üniversite, TÜBİTAK birimleri, Askeri Okullar ve Harp Akademisi, Polis Akademileri, DPT, Türk Tarih Kurumu, Milli Kütüphane, YÖK, ÖSYM, Türk Atom Enerjisi Kurumu ve Türk Silahlı Kuvvetleri Ar-Ge birimlerine bahsedilen hizmeti ücretsiz olarak sağlamaktadır.

Yaklaşık 600.000 bilgisayarın bağlı olduğu UlakNet, öğretim üyeleri, araştırmacılar ve öğrencilerden oluşan yediyüzünü aşkın bir kitlenin bilgiye erişim için can damarıdır. UlakNet ülkemiz bilim insanları ve araştırmacılarının evrensel bilgiye hızlı ve kolay erişim hizmetini ve üretilen bilginin sunumu (bireysel ve kurumsal web siteleri) için gereken teknolojik kolaylığı sağlamaktadır. Bu ağ sayesinde araştırmacılar dünyanın herhangi bir yerindeki bilgiye saniyeler mertebesinde, çok hızlı erişebilmekte ve diğer iletişim biçimlerine kıyasla daha güvenli yoldan kolayca haberleşebilmekte, elektronik kütüphanelerden ve veri tabanlarından istedikleri bilgiyi çekebilmektedirler. UlakNet sadece İnternet erişimi sağlamamakta, bağlı üniversite ve kurumlar arasında da yüksek hızlı iletişim olanağı sunabilmektedir. UlakNet üzerinden yükseköğretimde uzaktan eğitimin yer/zamandan bağımsız ve aynı zamanda etkileşimli olması mümkün kılınmaktadır. Bölüm 6.3'te sözü edilen *Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği'nin* öngörülen öğretimi olası kılıcı teknolojik temelde bu ağ yer almaktadır.

ULAKBİM'in 1997'de kurarak üniversitelerin hizmetine sunduğu akademik ağı (UlakNet) kapasitesi bütçe imkanlarının elverdiği ölçüde tedrici bir şekilde artırılarak bugüne kadar hizmet verilmeye devam edilmiş ise de, bu tedrici iyileştirmelerle evrensel normları yakalaması olanaksız hale gelmiş ve bir sıçrama yapma zorunluluğu doğmuştur.

Bu yönde hazırlanan projenin desteklenmesine ve uygulamaya konmasına Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunun 13 Aralık 2000 tarihli toplantısında karar verilmiş, bu amaçla; sağlanan yeni altyapı donanımı Eylül 2002 sonu itibariyle teslim alınmış, sistemin hizmete alınmaya başlaması da Kasım 2002 ortalarında gerçekleşmiştir. Mart 2003 tarihi itibarı ile yeni altyapı hemen hemen tamamen hizmete alınmış bulunmaktadır.

Bu yeni proje ile;

- Dünya akademik ağı ile bütünleşmek için Avrupa akademik ağı GEANT'a başlangıç olarak 155 Mbps simetrik kapasite ile bağlantı yapılmış (Avrupa, Kuzey Amerika, Kore yüksek eğitim ve araştırma kuruluşları dahil),
- Küresel Internet geçişi TTNNet üzerinden 310 Mbps başlangıç kapasitesi ile sağlanmış (teknik ve idari hazırlıkların tamamlanmasından sonra 465 Mbps kapasitesine yükseltilecektir),
- Omurga kapasitesi 34 Mbps bant genişliğinden 155 Mbps bant genişliğine geliştirilmiş,
- Üniversitelerin UlakNet'e olan bağlantıları ise 4 ila 75 kat arasında arttırılmıştır.

UlakNet Kasım 2001 tarihinden bu yana,

- Sağladığı yurtdışı kapasite olarak 10 kat (64 Mbps'den 620 Mbps) büyümüş,
- Uç noktalarında bütün üniversitelere erişmiş,
- 3 00.000 'in üzerinde bir kullanıcı grubuna ulaşmış,
- Mevcut yurtiçi kapasite artırılarak 70 Mbps'lik bir bant genişliğinden 2000 Mbps bant genişliğine ulaşılmıştır.

Görüldüğü gibi. UlakNet'in kurulmasından sonra gerek hizmet kalitesindeki artışta, gerekse yaygınlaşmada büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu düzenlemelerle yeni dönemde UlakNet'in öncelikle eğitim, bilimsel araştırma, teknik gelişme, teknoloji transferi, bilimsel, teknik ve kültürel bilginin yayılması gibi akademik araştırma amaçlarına yönelik hizmet vermesi temin edilecektir. Bu ağ üzerinden ihtiyacı karşılayacak kadar Internet servisi de verilmekle birlikte yurtdışındaki akademik ağlarda da olduğu gibi, bir üniversiteye tahsis edilmiş olan hattın kapasitesinin en çok yüzde 50'sinin küresel Internet'e geçiş için kullanılması kuralı bundan sonra UlakNet'te de uygulanacaktır.

Bütün akademik ağlarda olduğu gibi UlakNet'e bağlanmanın da koşulları vardır. Üniversitelerin ve araştırma kuruluşlarının UlakNet'in yeni omurgasına bağlanırken "Kabul Edilebilir Kullanım Politikası Sözleşmesi" dokümanını imzalamaları gerekmektedir. İncelendiğinde görüleceği üzere UlakNet'e bağlı kuruluşlar bu sözleşme ile UlakNet ağının yalnızca akademik ve araştırma faaliyetlerine yönelik olduğunu, yani eğitim, bilimsel araştırma, teknik gelişme, teknoloji transferi, bilimsel, teknik ve kültürel bilginin yayılması için kullanılacağını, sözleşme kurallarına uymayı kabul ettiklerini teyid etmekle kalmamakta, bu kurallara uyulmasını kendi kurumlarında sağlayacaklarını da taahhüt etmektedirler. TÜBİTAK da aynı sorumluluğu GEANT'a bağlanmak için, Avrupa akademik ağını işleten DANTE'nin benzer dokümanını imzalayarak yüklenecektir.

UlakNet'in sağladığı hizmet, Türk bilim insanları, araştırmacılar ve her seviyedeki öğrenciler için bir **olmazsa olmazdır**. ABD ve Avrupa'daki meslekdaşları bilgi otoyollarında hızla ilerlerken, Türk bilim insanlarının bilgi patikalarında kalmaması gerekmektedir.

6.5 Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi

2547 Sayılı Kanunun 2880 sayılı Kanunla değişik 7/m maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu bünyesinde 7 Kasım 1997 tarihinde kurulan **Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi** başta Türk-Yunan ilişkileri olmak üzere, Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerini ve bölgeyle ilgili konularını kapsayan tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik, hukuki, sosyolojik, jeopolitik ve jeostratejik yapıyı bilimsel yöntemlerle araştırmak amacıyla çeşitli bilimsel projeler hazırlatmak, bu konularda yapılacak akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmek fonksiyonlarını üstlenmiştir.

Milli Komitemiz, 12 Aralık 2001 tarihli toplantısında, çalışma alanının Yunanistan, Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya - Kafkasya ve Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz deniz alanlarını kapsayacak şekilde genişletilmesine karar vermiştir.

Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi;

- Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından, Genel Kurul'ca belirlenen 2 üye,
 - Üniversitelerde ve üniversite dışındaki stratejik araştırmalarla ilgili bilim adaraları arasından Yükseköğretim Genel Kurulu'nca belirlenen 7 üye,
 - Genelkurmay Başkanlığı'nca belirlenen 2 üye,
 - Milli İstihbarat Teşkilatı'nca belirlenen üst düzeyde yetkili 1 üye,
 - Dışişleri Bakanlığı'nca belirlenen, konu ile ilgili üst düzeyde yetkili 2 üye,
- olmak üzere toplam 14 üyeden oluşmaktadır.

7 Kasım 1997 tarih ve 23163 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi Yönetmeliği"nin (e) maddesinin 3. paragrafına uygun olarak alınan ayrı bir kararla kurulan Yunanistan Yürütme Komisyonu (YYK), 9 Nisan 2002 tarihinde Yürütme Komisyonu (YK) adını almıştır Bu Komisyon'un amacı esas olarak Yunanistan, Balkanlar, Orta Doğu, Orta Asya-Kafkasya ilişkileri ve Doğu Akdeniz, Ege, Karadeniz deniz alanları konusunda Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu akademik çalışmaları yönlendirmek ve teşvik etmektir.

YK tarafından değerlendirmeye alınacak projelerin aşağıda belirtilen temel hedeflere uygun olması gerekmektedir:

1. Mevcut strateji ve politikalara, bağımsız bilimsel kaynaklarca irdelenmiş alternatifler üretmek,
2. Akademik derinliği olan bilgi desteği sağlamak, alınmış veya alınacak kararlarla ilgili olarak iç ve dış kamuoyunu akademik zeminde hazırlamak,
3. Diğer devletlerin uygulamalarıyla ilgili mukayeseler yapılmasına imkan sağlamak,
4. Ulusal politikaların uygulanmasıyla ilgili gözlem ve değerlendirme yapmak,
5. Askeri-politik alanları da kapsayan ağırlıklı uluslararası konuları akademik açıdan mevcut ve alternatif stratejiler boyutunda ele almak,
6. Karşı tezlere bilimsel zeminde cevap verebilmek.

SAEMK'e Ağustos 1998 - Şubat 2003 tarihleri arasında sunulan toplam 71 adet proje önerisinden 29 adeti desteklenmeye değer bulunmuş, 26 tanesi uzun vadeli hedefler doğrultusunda daha sonra desteklenmek üzere proje bilgi bankasına alınmış, 16 adeti ise proje değerlendirme kriterlerine uymadığından, kabul edilmemiştir.

Desteklenmeye değer bulunan 29 adet projeden, 25 adeti tamamlanmıştır. Bu projeler arasında yer alan iki çalışma 1999 yılında kitap haline getirilmiş ve ilgili kişi ve kurumlara dağıtımı yapılmıştır. 2001 yılında ise, 7 adet çalışma kitap haline getirilerek her birinden 1000'er adet bastırılmış ve ilgili kişi ve kurumlara dağıtımı yapılmıştır.

2002 yılında 5 çalışma İngilizce'ye çevirtilerek kitap haline getirilmiş ve 2000'er adet basılmıştır. 2002 ve 2003 yıllarında iki çalışma daha kitap halinde basılarak ilgili kurum ve kişilere dağıtılmış olup halen 8 çalışmanın basım işleri devam etmektedir. Milli Komite ayrıca 2 uluslararası ve 1 ulusal sempozyuma katkıda bulunmuştur.

Sanal ortamda, özellikle Yunanistan'ın Türkiye karşıtı propaganda faaliyetlerinin etkisiz kılınması, geriletilmesi amaçlı yurt içi ve yurt dışında yürütülen projenin iki aşaması tamamlanmış, üçüncü asama hazırlık safhasındadır.

Milli Komitemize ait web sayfası hazırlanmış olup, adresi "www.saemk.org"dur. İlgili kişi ve kurumlar Türkçe/İngilizce tüm yayınlarımıza söz konusu web sayfası aracılığı ile ulaşabilmektedir.

6.6. Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi

2547 Sayılı Kanunun 7.maddesinin (b) ve (m) bentleri uyarınca, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde 06.09.2002 tarihinde kurulan Türk Ermeni İlişkileri Milli Komitesi (TEİMK), Türk-Ermeni ilişkilerini, Ermeni kültürünü, siyasetini, toplum yapısını, ve tarihini bilimsel yöntemlerle araştırmak ve değerlendirmeler yapmak, konu ile ilgili yeni çalışmaların yapılabilmesi için gerekli ortamı yaratmak, Türkiye'de Ermeni araştırmalarının gelişebilmesi için başta Ermenice, Rusça, İngilizce, ve Arapça olmak üzere diğer dillerde tarafsız ve bilimsel Ermeni araştırmalarının yapılmasını sağlamak, araştırma yapanlara destek olmak, Ermeni araştırmaları konusunda uzmanlaşmış Türk ve yabancı bilim adamları arasında iletişim kurulmasını ve araştırmacılara ihtiyaç duydukları bilgi ve kaynakların sağlanmasını amaç edinmiştir.

Türk Ermeni İlişkileri Milli Komitesi;

- a) Yüksek Öğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından, Genel Kurul'ca belirlenen 2 üye,
- b) Üniversitelerde ve üniversiteler dışında kalan Ermeni ve Kafkasya araştırmaları ile ilgili bilim adamları ve uzmanlar arasından Yükseköğretim Genel Kurulu'nca belirlenen 7 üye,
- c) Resmi ve özel kurum ve kuruluşlardan belirlenen konu ile ilgili üst düzeyde yetkili 5 üye, olmak üzere 14 üyeden oluşmaktadır.

Türk-Ermeni İlişkileri Milli Komitesi Yönetmeliği görüş alınmak üzere Sayıştay ve Maliye Bakanlığı'na bildirilmiş olup, sonuç beklenmektedir.

6.7 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi

1- Cumhuriyetimizin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliklerinin korunabilmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarını doğru kavramış gençler yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, üniversitelerimizde okutulan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin amacına uygun olarak işlenmesi, ülke rejimi ve geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçla, 17 Haziran 1997 tarihli YÖK Yürütme Kurulu toplantısında bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Dokuz Eylül, Hacettepe ve İstanbul Üniversiteleri bünyelerinde yer alan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* Müdürleri; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; Atatürk Araştırma Merkezi ve Türk Tarih Kurumu Başkanları ile 1 Temmuz 1997 günü Ankara'da yapılan toplantıda, dersin daha yararlı olabilmesi için neler yapılabileceği geniş bir şekilde tartışılmıştır.

YÖK Yürütme Kurulu, 9 Temmuz 1997 tarihli toplantısında ise *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin üniversitelerimizde verilmesi ve işlenişine ilişkin sorunları saptamak, yöntem geliştirmek ve dersi veren tüm öğretim elemanlarına hizmet içi eğitim vermek amacıyla *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri*'nin bulunduğu üniversitelerimizde bölgesel seminerler düzenlemeye karar vermiştir. Ayrıca,

- *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin sınavlarının üniversitelerin kendi içinde merkezi sistemle yapılması,
- Yüksek lisansı olmayan öğretim elemanlarının önümüzdeki 5 yıl içerisinde tezsiz yüksek lisans yapmaları ve doktora çalışmaları başlanması

kararları alınarak üniversite rektörlüklerine bildirilmiştir.

Bu kararlar doğrultusunda Ekim 1997-Nisan 1999 tarihleri arasında üniversite öğretim elemanlarının geniş katılımıyla üniversitelerimizde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini veren tüm öğretim elemanlarına yapılması planlanan bölgesel seminerler tamamlanmıştır.

Anılan bu seminerlerden sonra Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri Müdürleri ile yapılan değerlendirmelerde; seminerlerin çok yararlı olduğu ve diğer üniversitelerde de il bazında, ancak daha geniş katılımlı (üniversitedeki tüm öğretim elemanları ve öğrenciler, öğretmenler vb.) olarak seminerlerin devam ettirilmesinin yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu öneri Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 11 Şubat 2000 tarihinde yapmış olduğu toplantıda tartışmaya açılmış, sunulan öneri kabul görmüş ve bu seminerlerin Dicle Üniversitesi/Diyarbakır ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Van'da başlatılmasına karar verilmiştir.

9-10 Mayıs 2000 tarihinde "2000'li Yıllarda Kalkınma ve Küreselleşme Açısından Türkiye'de Ulus Devlet Olmanın Önemi" konulu ilk seminer Dicle Üniversitesinde yapılmış, konuşma metinleri kitap haline getirilmiş ve ilgililere dağıtılmıştır. Ayrıca, Atatürkçü Düşünce Sisteminin daha etkin ve yararlı bir biçimde öğretilmesini sağlamak amacıyla Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersinin en uygun koşullarda yükseköğretim öğrencilerine nasıl verilebileceği ilgili Kurum ve Kuruluşlarla yapılan toplantılarda değerlendirilmektedir.

2- Türk toplumunu öğrencilik yıllarında başlayacak şekilde asılsız soykırım iddiaları konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla 2002-2003 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm üniversitelerimizde ortak ve zorunlu ders olarak verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi kapsamında okutulacak konuların verilışı ve işlenışı ile ilgili yöntem geliştirmek üzere dersi veren öğretim üyesi ve elemanlarının katıldığı bölgesel seminerler Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü bulunan altı üniversitemizde düzenlenmiştir. Ekim 2002-Aralık 2002 tarihleri arasında düzenlenen seminere tüm üniversitelerimiz ilgili öğretim elemanları katılmıştır.

Seminere, "**Tarih Boyunca Ermeni Sorunu**" başlığı ile Türk-Ermeni İlişkileri ve Ermeni sorununun günümüze kadar geçmişi hakkında bilgi verilmesiyle başlanmış, daha sonra Ermeni soykırımı iddialarının incelenmesinin öncelikle hukuksal açıdan yapılması ve bu hususta da, Türkiye ve Ermenistan dahil yüzden fazla ülkenin taraf olduğu Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesinin esas alınması gerektiği ve bunun önemine karşın ülkemizde pek işlenmemiş olan "**Ermeni Sorununun Hukuksal Boyutları : Ulusal ve Uluslar Arası**" başlığıyla incelenmiştir. Daha sonra Ermeni terörü tüm boyutlarıyla "Ermeni İddiaları ve Terör" başlığı altında incelenmiş ve "Ermeni Sorununun Uluslar Arası Boyutları" başlığı ile de Türkiye-Ermenistan İlişkileri, Karabağ sorunu ve sorunu çözüm çabaları, Ermeni diasporasının rolü ve Ermeni sorunu hakkında bazı sivil toplum örgütlerinin dialog arayışları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersini veren öğretim elemanlarının katıldığı bu seminerlerde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından bastırılan 1500 adet "Ermeni Sorunu El Kitabı" dağıtılmış, ayrıca tüm üniversitelerimizin Rektörlük Kütüphanelerine ikişer adet gönderilmiştir.

Bölüm 7

Araştırma ve Yayın Faaliyetleri

Üniversitelerin temel işlevlerinden biri, araştırma faaliyetleri ile yeni bilgi üreterek bilime uluslararası düzeyde katkı yapmaktır. Bu nedenle, lisansüstü öğrenci ve mezun sayıları ile uluslararası düzeydeki bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde göz önüne alınması gereken önemli temel çıktılardır.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü öğrenci ve mezun sayılarının Bölüm 4.2'de verilmiş olması nedeniyle, bu bölümde sadece bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları ile ilgili bilgiler verilecektir.

Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliğini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerden biri, *Science Citation Index (SCI)*, *Social Science Citation Index (SSCI)* ve *Arts and Humanities Citation Index (AHCI)* gibi uluslararası atıf endekslerinde yayımlanan makale sayılarıdır. Uluslararası düzeyde itibar gören hakemli bilimsel dergileri kapsayan bu endekslerde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları ile ülkemizin bu yayınlar itibarıyla dünya sıralamasındaki yerinin yıllara göre değişimi Tablo 7.1'de verilmiştir.

Tablo 7.1 Değişik atıf endekslerinde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları.

Atıf Endeksi	1985		1999		2000		2001		2002	
	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra
SCI	493	44	3.901	26	6.074	25	7.592	25	9.303	22
SSCI	31	43	189	32	**	**	276	**	326	**
AHCI	8	45	29	36	**	**	21	**	35	**
TOPLAM	532		4.119		6.074		7.889		9.664	

Kaynak: ISI CD-ROM (1985-1999)

* SCI genişletilmiş liste rakamlarıdır.

ISI Web of Science (2000-2002, 26 Ocak 2003 tarihi itibarı ile)

** Henüz veri elde edilememiştir.

Buradan görüldüğü gibi, fen bilimleri (temel bilimler, mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri, tarım-orman-hayvancılık alanları) alanındaki yayın sayısı (SCI) ile sosyal bilimler (sosyal bilimler, beşeri bilimler, sanat alanları) alanındaki yayın sayıları (SSCI ve AHCI) arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Ancak sayılardaki bu farklılık, yalnızca ülkemize özgü bir durum olmayıp, anadili İngilizce olmayan tüm ülkelerde de görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- Endeksler tarafından taranan dergilerin çoğunluğunun İngilizce dilinde yayınlanması,
- Anadili İngilizce olmayan ülkelerdeki sosyal bilimcilerin İngilizce dilinde yayın yapmalarının yanında Almanca, Fransızca gibi başka dillerde de yayın yapmayı tercih etmeleri.

Sosyal bilimler alanındaki yayınların toplam yayın sayısına oranı ülkemizde % 5 'i altında, dünya ortalaması % 12, anadili İngilizce olmayan ülkeler arasında % 8, İngilizce konuşulan ülkelerde ise % 18 dolayındadır.

Science Citation Index (SCI) tarafından taranan dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayınların yıllara göre değişimi Tablo 7.2'de gösterilmiştir.

Tablo 7.2 SCI tarafından taranan dergilerde yapılan Türkiye adresli yayınlar.

Yıl	Dünya Toplamı	Yayın Sayısı	% Artış	Dünyadaki % Payı	Dünya Sıralaması
1974	425.020	222	—	0,052	-
1975	427.625	200	—	0,047	-
1976	449.458	235	-	0,052	-
1977	532.208	303	-	0,057	-
1978	536.550	337	-	0,063	-
1979	555.543	316	-	0,057	-
1980	584.564	390	—	0,067	-
1981	509.647	344	-11,8	0,067	42
1982	531.848	350	1,8	0,066	44
1983	557.659	395	12,9	0,071	45
1984	504.304	380	-3,8	0,075	44
1985	609.893	493	29,7	0,081	43
1986	611.428	520	5,5	0,085	44
1987	630.150	591	13,7	0,094	44
1988	628.065	660	11,7	0,105	42
1989	579.404	815	23,5	0,141	41
1990	658.404	925	13,5	0,140	40
1991	619.015	1.080	16,8	0,174	39
1992	675.620	1.354	25,4	0,200	38
1993	694.654	1.492	10,2	0,215	37
1994	726.877	1.789	19,9	0,246	34
1995	756.090	2.333	30,4	0,309	34
1996	780.101	2.917	25,0	0,374	32
1997	804.191	3.313	13,6	0,412	28
1998	821.435	3.901	17,8	0,475	26
1999	861.400	4.491	15,1	0,521	25
2000	1.064.493	6074	35,2	0,571	25
2001	1.183.476	7592	25,0	0,642	25
2002	1.080.990	9303	22,5	0,861	22

Kaynak: ISI CD-ROM (1980-2000)

ISI Web of Science (2000-2002, 26 Ocak 2003 tarihi itibari ile)

Tablo 7.2'den görüldüğü gibi, Türkiye adresli yayınlar bakımından ülkemiz, 1980 yılında 390 yayın ile 41. sıradaydı. Bu sıra, 1980-1990 arasındaki on yıllık dönemde bazı oynamalarla yaklaşık olarak korunmuştur. Şöyle ki, 1989 yılında 815 yayınlara yine 41. sırada yer almaktaydık. Bu durgun dönemden sonra, dünyadaki sıralamamız açısından günümüze kadar süren büyük bir atılım dönemi dikkati çekmektedir.

Bazı ülkelerin uluslar arası atıf endekslerince (**Science Citation Index, Social Science Citation Index ve Arts and Humanities Citation Index**) taranan dergilerde 1981 ve 1995 yıllarında yayımlanmış olan bilimsel makale sayıları ve aynı yıllarda bu makalelere yapılmış olan atıf sayıları Tablo 7.3'de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, ABD, gerek makale, gerekse atıf sayıları bakımından büyük farklarla öndedir. Bu ülkenin bilim insanlarınca yayımlanmış olan bilimsel makalelerin sayısının aynı yıl dünyada yayımlanmış toplam bilimsel makale sayısına oranı 1981'de %38, 1995'de %32 idi. Atıf sayılarındaki oranlar ise 1981'de %49, 1995'de %43 idi. Başka bir ifadeyle, ABD tek başına dünyadaki yayınların yaklaşık üçte birinin, atıfların ise neredeyse yarısının kaynağıdır.

Bu tablodan açıkça görüldüğü gibi, 1981-1995 döneminde bilimsel yayın sayısında büyük sıçrama gerçekleştiren ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bu dönemde ülkemizin yayın sayısı yaklaşık 7 katlık bir artışla 378'den 2.471'e yükselmiştir. Aynı dönemde atıf sayısında meydana gelen artış 7 kattan biraz fazladır.

1995-1999 yılları arasındaki beş yıllık döneme bakıldığında, yayın sayısındaki artışın % 92, yüzde katkı payındaki artışın ise % 69 olduğu görülmektedir. Aynı dönemde dünya yayın sayısındaki yüzde değişiminin % 14 olduğu göz önüne alındığında, ***Türkiye'deki artışın dünya genelindeki artış eğiliminin yaklaşık 7 misli olduğu ortaya çıkmaktadır.***

3 Şubat 1993 tarihinde toplanan *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun*, ülkemizi bilim ve teknolojiye ileri ülkeler düzeyine getirmek amacıyla, 1993-2003 dönemi için öngördüğü *Bilim ve Teknoloji Politikası* hedefleri arasında, ***ülkemin evrensel bilime katkı açısından dünya sıralamasındaki yerini otuzunculuğa çıkarılması*** hedefi de yer almaktadır. 1993 yılında 37. sırada bulunduğumuz göz önüne alındığında, on yıllık bir dönemde yedi basamak yükselmeyi hedeflemek, o gün açısından oldukça büyük bir atılım olarak öngörülmüş olmalıydı. Ancak, bu tarihten yalnızca dokuz yıl sonra on yıllık hedefin de çok üstüne çıkarak 22. sıraya yükselmek, bilim insanlarımızın çok üstün bir başarısı olarak algılanması gereken bir durumdur.

Makale sayısında 1999 yılındaki artış, bir önceki yıla göre % 15 dolayındadır. Bu oran, bilimsel açıdan gelişmiş ilk otuz ülke arasındaki en yüksek dördüncü derecedir.

2002 yılında **SCI**'da yayımlanan 9303 makalenin sektörel dağılımı şöyledir:

- Devlet üniversiteleri = % 91
- Vakıf üniversiteleri = % 6,2
- Kamu kuruluşları+ Özel sektör = % 2,8

Buradan görüleceği gibi, üniversite kaynaklı makalelerin oranı % 97,2'dir.

TABLO 7.3 Bazı ülkelerin fen ve sosyal bilimler alanlarındaki bilimsel yayın ve atıf sayıları

ÜLKE	YAYIN SAYISI		ATIF SAYISI	
	1981	1995	1981-1985	1993-1997
ABD	174.123	249.386	3.496.945	6.475.200
BİRL. KRALLIK	38.580	61.734	684.437	1.334.782
JAPONYA	27.177	58.910	378.092	930.981
ALMANYA	23.101	41.039	319.296	782.069
FRANSA	33.602	53.160	467.933	1.068.338
KANADA	19.560	33.426	299.529	669.313
RUSYA	VY	24.958	VY	159.065
İTALYA	9.618	24.695	133.715	422.636
AVUSTRALYA	10.519	18.088	147.733	301.320
HOLLANDA	7.270	16.702	143.320	384.977
İSPANYA	3.462	15.367	31.272	227.637
HİNDİSTAN	13.623	14.883	56.464	90.162
İSVEÇ	6.891	12.825	145.644	289.268
İSVİÇRE	6.160	11.510	146.664	341.129
ÇİN	1.293	11.435	8.517	77.841
İSRAİL	4.934	8.279	73.973	148.182
BELÇİKA	4.273	8.167	67.888	166.223
POLONYA	4.563	7.097	30.960	71.003
DANİMARKA	3.855	6.414	93.093	147.212
FİNLANDİYA	2.615	5.732	41.094	119.304
BREZİLYA	1.913	5.440	14.446	55.170
KORE	234	5.393	2.656	43.561
AVUSTURYA	2.735	5.287	28.921	94.144
NORVEÇ	2.306	4.264	34.601	70.109
YENİ ZELANDA	2.200	3.539	23.181	53.775
YUNANİSTAN	968	3.150	8.981	21.106
ÇEK CUMHURİYETİ	2.598	3.047	21.591	39.407
MACARİSTAN	968	3.259	8.981	34.790
MEKSİKA	907	2.901	8.779	28.589
ARJANTİN	1.051	2.589	10.015	28.240
TÜRKİYE	378	2.471	2.139	15.404
HONG KONG	375	2.382	3.770	27.406
MISIR	1.304	2.091	5.133	9.730
SİNGAPUR	192	1.914	1.302	16.257
İRLANDA	881	1.891	9.047	27.772
ŞİLİ	673	1.376	6.521	15.940
VENEZUELA	348	660	3.962	7.847
TAYLAND	373	648	2.419	8.398
PAKİSTAN	189	618	935	2.803
MALEZYA	229	587	1.332	3.450
ENDONEZYA	135	294	1.015	4.138
KOLOMBİYA	89	310	694	3.364
FİLİPİNLER	243	294	1.379	2.893
ÜRDÜN	56	278	263	1.018
PERU	72	143	620	1.614
YÜKSEK GELİR GRUBU ÜLKELER	386.586	663.107	6.772.401	14.285.843
DİĞER ÜLKELER	72.871	108.929	365.818	830.881
DÜNYA TOPLAMI	459.457	772.036	7.138.219	15.116.724

Kaynaklar: The Task Force on Higher Education and Society ; "Higher Education in Developing Countries, Perils and Promise", The World Bank, Washington, D.C.,(2000) ve Gürüz,K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay.No:2001-4)

Tablo 7-3'ten görüldüğü gibi Ülkemiz bilimsel yayın sayılarında 1990'lı yıllardan günümüze çok büyük bir ivme yakalamıştır. Geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmek için, sıralama listesinde Türkiye'nin yakınlarında bulunan ülkeleri incelemek gerekmektedir. Yayın sayısı açısından bu ülkelerle yapılan karşılaştırma Tablo 7.4'te verilmiştir.

Makale sayısı açısından ülkemizin Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ve AB üyeliğine aday ülkelerle karşılaştırılması Tablo 7.5'te verilmiştir. Buradan görüleceği gibi, aday ülkeler içerisinde yayın sayısı en fazla olan ülke Polonya'dan sonra Türkiye'dir. Ayrıca ülkemizin yayın sayısı, AB'ye üye olan Danimarka, Avusturya, Finlandiya, Yunanistan, Portekiz, İrlanda ve Lüksemburg' tan daha fazladır. Ayrıca şekil 7.1 de 1999, 2000, 2001 ve 2002 yılları itibari ile Türkiye'nin yayın sayısının artış hızının kendisinden üst sıralarda olan İsrail, Belçika, Tayvan, Polonya'nın yayın sayısı artış hızından daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7.4 Türkiye ile bazı ülkelerin bilimsel yayın sayıları itibarıyla karşılaştırılması

Yıl	Dünya Sıralaması	Ülke	Yayın Sayısı
1996	30	Güney Afrika	3.098
	31	Meksika	2.977
	32	TÜRKİYE	2.917
	33	Macaristan	2.860
	34	Hong Kong	2.610
1997	26	Yunanistan	3.564
	27	Yeni Zelanda	3.433
	28	TÜRKİYE	3.313
	29	Meksika	3.282
	30	Macaristan	3.229
1998	24	Norveç	4.369
	25	Yunanistan	4.015
	26	TÜRKİYE	3.901
	27	Yeni Zelanda	3.809
	28	Arjantin	3.746
1999	23	Avusturya	6.989
	24	Finlandiya	6.933
	25	TÜRKİYE	4.491
	26	Norveç	4.347
	27	Meksika	4.146
2000	23	Danimarka	8.039
	24	Avusturya	8.039
	25	TÜRKİYE	6.074
	26	Hong Kong	5.610
	27	Yunanistan	5.517
2001	23	Avusturya	9415
	24	Finlandiya	8826
	25	TÜRKİYE	7592
	26	Hong Kong	7214
	27	Yunanistan	6524
2002	20	Belçika	11688
	21	İsrail	10431
	22	TÜRKİYE	9303
	23	Danimarka	8998
	24	Avusturya	8597

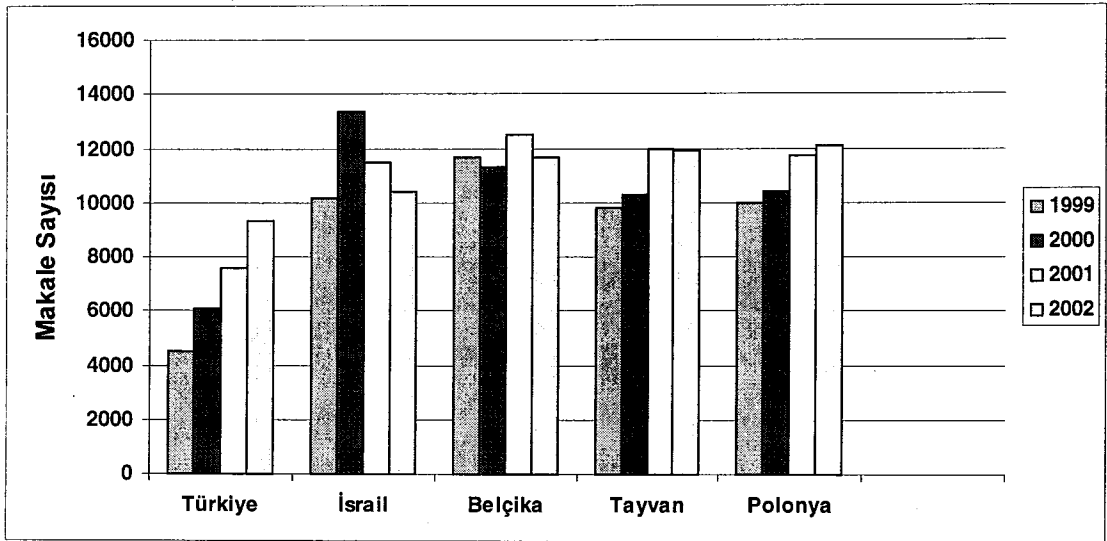
* 2000,2001,2002 yılındaki makale sayıları genişletilmiş SCI' den alınmıştır.

Kaynak: ISI CD-ROM, ISI Web of Science (2000-2002, 26 Ocak 2003 tarihi itibari ile)

Gelecekte benzer önemli artışların ve araştırmalardan beklenen diğer ürünlerin önemli ölçülerde gerçekleşmesi, yükseköğretim kurumlarımızın araştırma faaliyetlerine yapılacak yatırım ve teşviklerde, rutin dışında sıçrama sayılabilecek artış ve düzenleme yapılmasıyla mümkün olabilecektir.

2001 bütçesinden yükseköğretim kurumlarımıza tahsis edilen toplam net araştırma ödeneği 39 trilyon 894 milyar TL olup, yıl ortası döviz kuru (1 \$ = 1.260.703 TL) üzerinden yaklaşık 31,6 milyon ABD dolarıdır. Araştırma ödeneği, önceki yıla göre ABD doları bazında % 29 azalmıştır.

ABD’de 1990’lı yılları başı itibarıyla kamu kaynaklarından akademik araştırmalara tahsis edilen ödeneğin toplam 13,9 milyar dolar olduğunu ve bu miktarın % 83’ünün bu ülkedeki yaklaşık 3.600 yükseköğretim kurumundan sadece 125’ine (*Carnegie* sınıflandırmasına göre *Research University I* ve *Research University II* kategorisine giren üniversite sayısı) tahsis edildiğini ayrıca belirtmekte yarar vardır.

Kaynak: ISI Web of Science

Şekil 7.1 2002 yılında Dünya Sıralamasında 22.Sırada olan Türkiye’nin Üstünde Yeralan (18,19,20 ve 21.Sırada) Ülkelerin 1999,2000,2001 ve 2002 Yıllarındaki Yayın Sayıları

Tablo 7.5 Türkiye İle Avrupa Birliği Ve Aday Ülkelerin Bilimsel Yayın Sayıları İtibarıyla Karşılaştırılması

AB Ülkeleri	Yayın Sayısı		AB'ye Aday Ülkeler	Yayın Sayısı	
	2000	2001		1998	1999
Almanya	79.0001	74.566	Polonya	11.617	12.072
İngiltere	88.911	83.718	TÜRKİYE	7.889	9.664
Fransa	55.340	52.146	Çek Cumhuriyeti	5.005	4.966
İtalya	39.185	38.066	Macaristan	4.832	4.594
İspanya	26.683	26.940	Romanya	2.147	2.159
Hollanda	22.389	21.462	Slovakya	2.050	1.941
İsveç	17.443	16.772	Slovenya	1.658	1.672
Belçika	11.994	11.688	Bulgaristan	1.500	1.584
Danimarka	9.315	8.998	Estonya	592	627
Finlandiya	9.103	8.597	Litvanya	334	583
Avusturya	8.330	8.004	Latvia	334	346
Yunanistan	6.440	6.193	Kıbrıs Rum Kes.	196	240
Portekiz	4.034	4.170	Malta	51	51
İrlanda	4.987	3.345			
Lüksemburg	131	141			

Kaynak: ISI Web of Science (26 Ocak 2003 tarihi itibarı ile)

Üniversitelerimizde, ileri ülkelere göre küçük, ancak asla küçümsenmemesi gereken bir bilimsel araştırma potansiyeli oluşmuştur. Bu potansiyelin daha da geliştirilerek, çeşitli mekanizmalarla özel sektörle, işbirliği ve etkileşim sağlanarak toplum hizmetlerine dönüştürülebilmesi ve bu suretle ileri ülkelerde olduğu gibi katma değer yaratılabilmesi için, sadece kaynakların artırılması yeterli değildir.

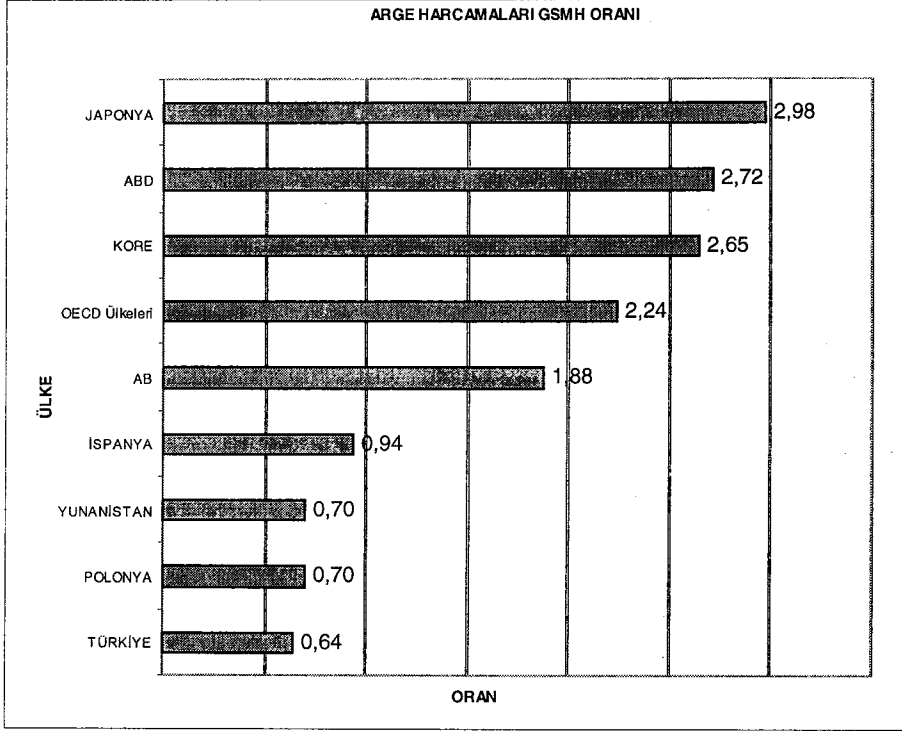
Eksik unsurları belirlemek için öncelikle makro göstergelerin ele alınması gereklidir. Türkiye'de, 2002 yılında **GSMH'** dan ARGE' ye ayrılan pay % 0,64'dür. Bu payın değişik ülkelerdeki değerleri Şekil 7.2'de gösterilmiştir. Bin çalışan kişi başına düşen bilim adamı sayısı Türkiye'de 1,1, Avrupa Birliği Ülkelerinde 5,8, ABD'de 8,6, Yunanistan'da ise 3,8 dir. (Şekil 7.3) Ülkemizde sanayiinin ARGE faaliyetlerindeki payı % 23,3, kamu sektörünün payı % 14,5, üniversitelerin payı ise % 62,2'dir. İleri ülkelerde sanayiinin payı % 50'nin üzerindedir. Çeşitli ülkelerdeki toplam ARGE harcamalarında sanayiinin payı şekil 7.4'te gösterilmektedir.

Şekil 7.5'te bazı ülkelerin kişi başına ARGE harcamaları gösterilmiştir. Buna göre Türkiye'nin kişi başına ARGE harcaması 39,2\$, AB ülkelerinin 460,9\$ ABD'nin 962,8\$, Yunanistan'ın 106,6\$'dır.

Üniversitelerimizdeki bilimsel potansiyelden etkili bir biçimde yararlanabilmek ve bu suretle katma değer yaratabilmek için:

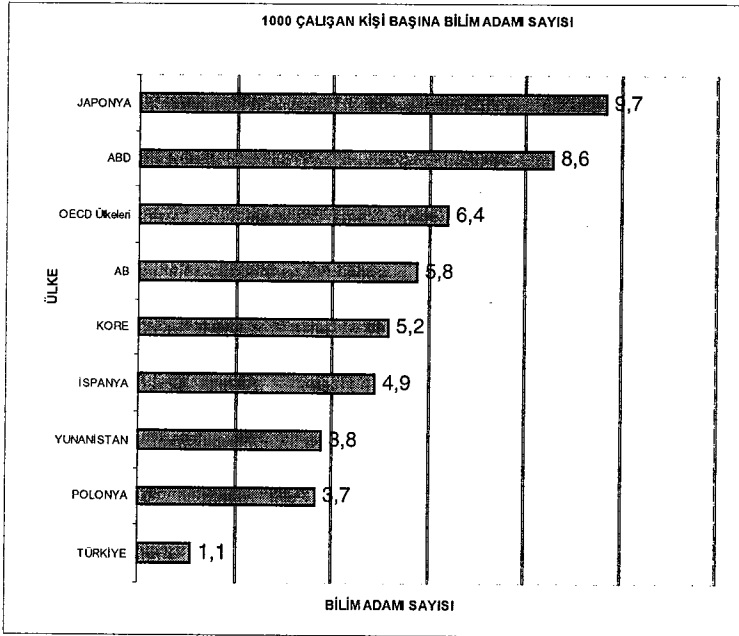
- GSYİH'dan ARGE'ye ayrılan pay % 1'e,
- Bir milyon nüfus başına düşen ARGE personeli sayısı 600'e,
- Özel sektörün, bu şekilde büyütülen ARGE faaliyetleri içindeki payı % 50'ye çıkarılmalı ve ARGE'ye ayrılan kamu kaynaklarının dağıtımında, kaynakları ince bir *tabaka* halinde dağıtmak yerine, potansiyeli yüksek olan yerlere öncelik verilmelidir.

Halen sekiz devlet üniversitemizde bulunan teknoloji geliştirme, teknopark v.b. birimlerin inşaatları hızla tamamlanmalı ve üniversitelerimizin bu tür birimlerde özel sektör kuruluşları ile birlikte ticari amaçlı ARGE faaliyetlerine girişebilmeleri için, bürokratik engeller kaldırılmalı ve özel teşvikler getirilmelidir.

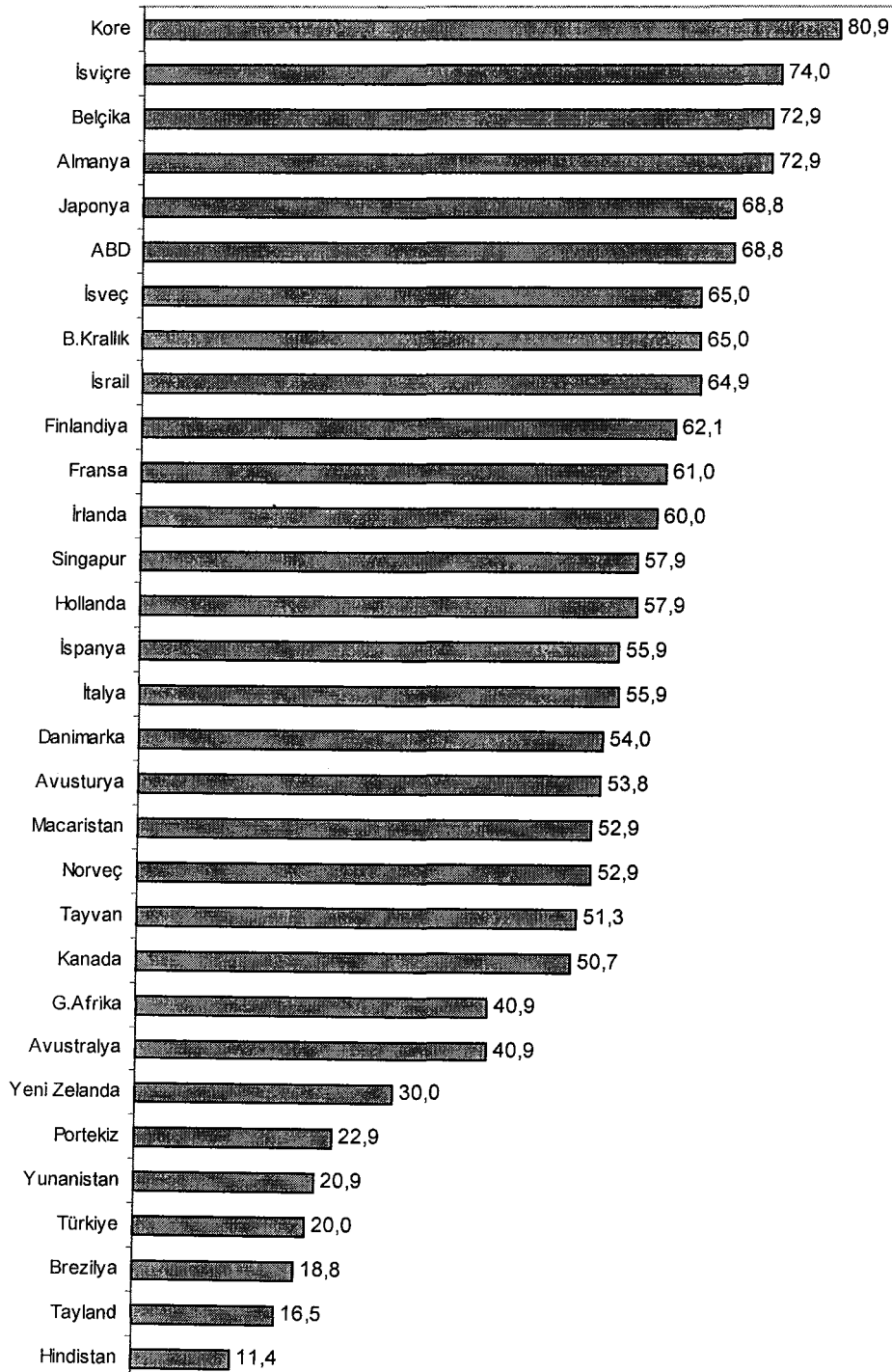
Kaynak: OECD istatistikleri 2002

Şekil 7.2 ARGE Harcamaları GSMH Oranı

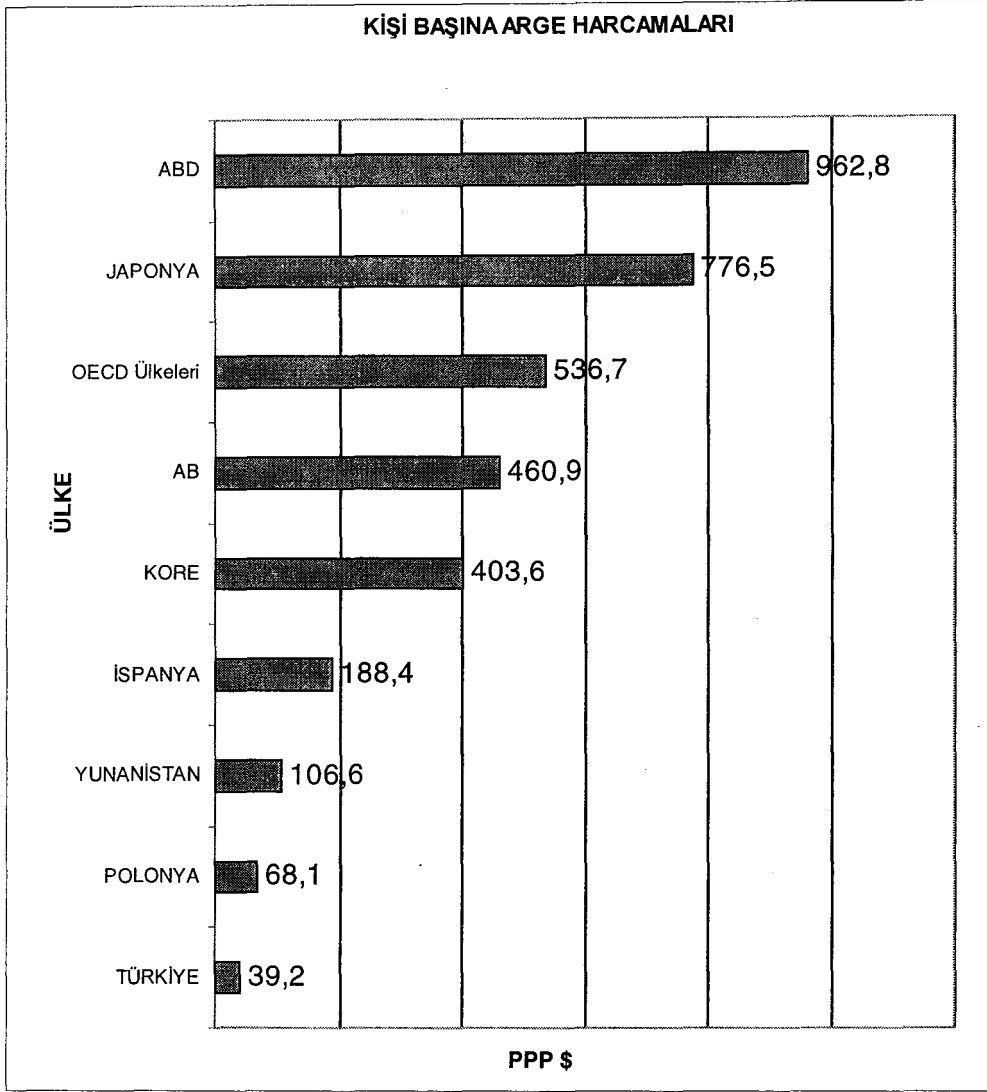
Kaynak : OECD İstatistikleri 2002

Şekil 7.3 Bin Çalışan Kişi Başına Adam Sayısı

Kaynak: Gürüz, K. ve diğerleri.TÜSİAD Yayın No. T/94, 6-167, (1994).

Şekil 7.4 Toplam AR-GE harcamaları içinde özel sektör AR-GE birimlerinin payları % (1990)

Kaynak: OECD İstatistikleri 2002
Şekil 7.5 Kişi Başına ARGE Harcamaları

Bölüm 8

Yükseköğretimin Finansmanı

8.1 Bütçe Ödenekleri

Türkiye'de okul öncesi, ilk ve ortaöğretim için Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) yükseköğretim için ise, Yükseköğretim Kurumlarına (YÖK) ayrılan toplam bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.1'de gösterilmiştir. 2003 Mali Yılı MEB bütçesi 10.179,9 trilyon TL, YÖK bütçesi 3.408,6 trilyon TL, toplam eğitim bütçesi ise 13.588,6 trilyon TL'dir.

Tablo 8.1 Eğitim için ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Bütçe Ödenekleri (Cari Fiyatlarla)			Toplam Eğitim Bütçesinin	
	MEB	YÖK	Toplam	Bütçe Payı (%)	GSMH Payı (%)
1981	147,3	46,5	193,8	12,9	2,42
1982	187,2	54,8	242,0	13,8	2,28
1983	287,7	95,5	383,2	15,2	2,75
1984	341,6	118,2	459,8	14,2	2,07
1985	466,0	151,7	617,7	12,3	1,74
1986	618,5	222,5	841,0	11,6	1,64
1987	928,6	320,6	1.249,2	11,3	1,67
1988	1.794,4	619,9	2.414,3	11,6	1,87
1989	2.967,1	1.050,7	4.017,8	12,2	1,74
1990	8.506,5	2.505,4	11.011,9	17,1	2,77
1991	13.850,2	4.696,0	18.546,2	17,9	2,90
1992	30.357,2	9.122,9	39.480,1	18,9	3,57
1993	57.546,4	16.695,5	74.205,9	22,0	3,72
1994	93.580,5	31.182,8	124.763,3	15,1	3,21
1995	135.572,4	45.232,8	180.805,2	13,5	2,30
1996	257.601,1	92.172,8	349.773,9	9,8	2,37
1997	510.063,6	202.352,4	712.416,0	11,2	2,81
1998	1.243.108,0	422.656,9	1.665.764,9	11,3	3,39
1999	2.130.308,5	676.899,8	2.807.208,3	11,7	3,50
2000	3.350.330,0	1.054.610,7	4.404.940,7	9,3	3,52
2001	4.046.305,6	1.364.901,5	5.411.216,1	11,2	3,53
2002	7.460.991,0	2.495.967,7	9.956.959,7	10,1	3,54
2003	10.179.997,0	3.408.608,0	13.588.605,0	9,3	3,83

Yükseköğretime ayrılan payın, toplam eğitim bütçesi, toplam bütçe ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki oranlarının yıllara göre değişimi ise Tablo 8.2'de gösterilmiştir.

2002 yılından 2003 yılına olan değişimlere bakıldığında, toplam eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 10,1'den % 9,3'e düşmüş, GSMH içindeki payı ise % 3,54'den % 3,83'e çıkmıştır. Yükseköğretim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payının % 2,3'e düştüğü, GSMH içindeki payının ise % 0,96'ya çıktığı görülmektedir.

Tablo 8.2 Yükseköğretime ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Yükseköğretim Bütçesinin		
	Toplam Eğitim Bütçesi İçindeki Payı (%)	Toplam Bütçe İçindeki Payı (%)	GSMH İçindeki Payı (%)
1981	24,0	3,1	0,58
1982	22,6	3,1	0,52
1983	24,9	3,8	0,69
1984	25,7	3,7	0,53
1985	24,4	3,0	0,42
1986	26,3	3,0	0,42
1987	25,7	2,9	0,42
1988	25,5	2,9	0,47
1989	26,2	3,2	0,45
1990	22,8	3,9	0,56
1991	23,7	4,2	0,69
1992	22,9	4,3	0,84
1993	22,5	4,1	0,90
1994	25,0	3,8	1,10
1995	25,1	3,2	0,90
1996	26,4	2,6	0,80
1997	28,4	3,1	0,80
1998	25,4	2,9	0,86
1999	22,9	2,8	0,84
2000	23,9	2,2	0,84
2001	25,2	2,8	0,89
2002	25,0	2,5	0,89
2003	25,1	2,3	0,96

Eğitime yapılan harcamalar, ekonomik büyümeyi hızlandırmanın yanı sıra, üretimi artırmakta, kişisel ve sosyal gelişmeye katkı yaparak sosyal sınıflar arasındaki derin uçurumları ortadan kaldırmaktadır. Toplam mali kaynaklar içinde eğitime ne kadar pay ayrılacağı, her ülkede hükümetlerin alması gereken önemli bir karardır. Buraya yapılan yatırımın gerek sosyal gerekse kişisel getirisi oldukça fazla olduğundan, eğitim harcamalarının artırılması, teşvik edilmesi gereken bir unsurdur.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) ülkelerinde, milli kaynakların önemli bir bölümü eğitime ayrılmaktadır. Kamu ve özel kaynakların tümü göz önüne alındığında, OECD ülkeleri, ortalama olarak Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın (GSYİH) % 5,9'unu eğitim kurumlarına harcamaktadır. Bu konuyla ilgili olarak veri sağlayan 17 OECD ülkesi içerisindeki sadece altı ülkede (İtalya, Japonya, Türkiye, Arjantin, Hindistan, Yunanistan) bu oran % 5'in altındadır. Yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH içerisindeki payı ise, OECD ülkeleri için ortalama % 1,6'dır. 1995 yılı için değişik ülkelerde, eğitime yapılan toplam harcamaların ve yükseköğretime yapılan harcamaların GSYİH'ya oranları Tablo 8.3'de gösterilmiştir.

Tüm dünyada, eğitime yapılan yatırımların büyük bir çoğunluğu kamu kaynaklarından karşılanmaktadır. OECD ülkelerinde, eğitime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ya oranı, ortalama olarak % 4,7'dir. Bu oranın değişik ülkelerdeki değişimi Tablo 8.4'te gösterilmiştir.

Tablo 8.3 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu ve özel sektör harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	5,8	1,2
ABD	6,7	2,4
Arjantin	4,1	1,0
Avusturalya	5,6	1,8
Çek Cumhuriyeti	5,7	1,0
Danimarka	7,1	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	6,3	1,1
Hindistan	2,6	0,7
İsrail	8,3	1,8
İsveç	6,7	1,7
İtalya	4,7	0,8
Japonya	4,7	1,0
Kore	6,2	1,9
Şili	5,6	1,8
TÜRKİYE	2,4	0,9
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators – 1998

Tablo 8.4 Toplam eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının GSYİH'ye oranları (1995).

Ülke	Toplam Eğitim/GSYİH (%)	Yükseköğretim/GSYİH (%)
Almanya	4,5	1,0
ABD	5,0	1,1
Arjantin	3,4	0,7
Avusturalya	4,5	1,2
Çek Cumhuriyeti	4,8	0,7
Danimarka	6,5	1,3
Finlandiya	6,6	1,7
Fransa	5,8	1,0
Hindistan	2,4	0,6
İsrail	7,0	1,2
İsveç	6,6	1,6
İtalya	4,5	0,7
Japonya	3,6	0,4
Kore	3,6	0,3
Şili	3,0	0,4
TÜRKİYE	2,2	0,8
Yunanistan	3,7	0,8

Kaynak: OECD Indicators – 1998

Eğitime yapılan harcamaların 1990-1995 yılları arasındaki 5 yıllık dönemde nasıl değiştiği incelendiğinde, OECD ülkeleri içerisinde genelde bir artış eğiliminin olduğu, içinde Türkiye'nin de bulunduğu az sayıdaki ülkede ise gerileme olduğu gözlenmektedir. Bununla ilgili veriler Tablo 8.5'te gösterilmiştir

Tablo 8.5 1990 ve 1995 yılları arasında eğitime ve yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının değişim endeksi (1990 = 100 olarak alınmıştır).

Ülke	Tüm Eğitim Kurumları	Yükseköğretim Kurumları
Avustralya	114	126
Kanada	111	102
Finlandiya	96	123
Fransa	118	130
İtalya	80	72
Japonya	105	123
İspanya	119	130
TÜRKİYE	76	91
İngiltere	113	111
Meksika	163	125

Kaynak: OECD Indicators-1998

8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri

Yükseköğretimde öğrenci başına bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.6'da gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1981'de örgün öğretimdeki öğrenci başına 2.014 \$ olan bütçe ödeneği, 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 2.658 \$'a ulaşmıştır. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte 1.190 \$ seviyesine düşen öğrenci başına ödenek 2002 yılında 1.463 \$ seviyesine çıkmıştır.

Tablo 8.6 Öğrenci başına bütçe ödeneğinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Öğrenci Başına Toplam Bütçe Ödeneği				Öğrenci Başına Cari	
	2003 Fiyatlarıyla (Milyon TL)		Cari Fiyatlarla (ABD \$)		Harcama (ABD \$)	
	Örgün	Toplam	Örgün	Toplam	Örgün	Toplam
1981	3.616,50	3.616,50	2.014	1.932	1.551	1.487
1982	2.745,47	2.745,47	1.885	1.778	1.376	1.297
1983	4.252,46	3.189,35	2.287	2.048	1.738	1.556
1984	2.989,51	2.989,51	1.701	1.494	1.343	1.180
1985	2.095,22	2.095,22	1.270	1.070	965	813
1986	2.252,17	1.876,81	1.270	1.002	990	781
1987	2.103,57	1.577,68	1.263	952	947	714
1988	2.279,04	1.709,28	1.369	1.020	985	734
1989	2.545,63	1.762,36	1.433	1.002	945	661
1990	3.746,03	2.431,63	2.114	1.389	1.522	1.000
1991	3.891,36	2.515,63	2.055	1.319	1.520	976
1992	4.004,15	2.636,88	2.288	1.503	1.761	1.157
1993	4.576,11	2.812,56	2.658	1.632	2.046	1.256
1994	3.102,24	1.815,63	2.025	1.185	1.519	889
1995	2.509,54	1.231,96	1.538	755	1.230	604
1996	2.841,86	1.705,11	1.509	943	1.042	651
1997	3.204,90	2.096,24	2.195	1.435	1.432	937
1998	3.606,73	2.229,30	2.002	1.238	1.328	821
1999	3.616,81	2.293,89	1.924	1.221	1.403	890
2000	3.844,01	2.479,00	1.934	1.247	1.389	896
2001	2.747,04	1.678,83	1.190	727	783	506
2002	3.305,10	2.048,98	1.463	989	1.049	709

OECD ülkeleri, öğrenci başına ortalama olarak yılda 10.444 ABD doları harcama yapmaktadır. Ancak bu ortalama, ABD'deki harcamanın çok yüksek olmasından etkilenmektedir. Bu nedenle, tüm ülkelerin ortalamasını göz önüne almak daha akılcı bir yaklaşım olacaktır. Bu rakam, 8.130 ABD dolarıdır ve Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamaların yaklaşık 4 katıdır. Değişik ülkelerde, 1997 yılında örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan harcamalar Tablo 8.7'de verilmiştir.

Tablo 8.7 Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcama (1997)
(Satınalma Gücü Paritesi kullanılarak ABD Dolarına çevrilmiştir)

Ülke	Öğrenci Başına Yapılan Harcama ABD (\$)
ABD	17.466
İsveç	12.981
Avustralya	11.240
Japonya	10.157
İsrail	10.132
Almanya	9.466
Şili	8.775
Birleşik Krallık	8.169
Malezya	7.793
Fransa	7.177
Finlandiya	7.145
Kore	6.844
Portekiz	6.073
İtalya	5.972
Çek Cumhuriyeti	5.351
İspanya	5.166
Meksika	4.519
Yunanistan	3.990
Uruguay	2.394
Filipinler	2.170

Kaynak: "Education at a Glance OECD Indicators Education and Skills", Paris, 2000 ve Gürüz, K., "Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim", ÖSYM Yay. No.2001-4

Tablo 8.7'de verilmiş olan rakamlar, yükseköğretimde tam zamanlı öğrenci eşdeğeri başına, kamu kaynakları ile özel kaynaklardan yapılan toplam harcamayı göstermektedir. Öğrencilerin geçimi için kamu kaynaklarından yapılan sübvansiyonlar bu rakamlara dahil edilmemiş ve harcamaların satın alma gücü paritesine göre normalize edilmesiyle daha anlamlı bir uluslararası karşılaştırma yapılabileceği düşünülmüştür.

Tablo 8.6'da ülkemiz için verilen rakamlar ise, o yılki yükseköğretim bütçesi ödeneğinin, o yılki toplam öğrenci sayısına bölünmesi ve yine o yılki ortalama döviz kuru üzerinden ABD dolarına çevrilmesi ile bulunmuştur. Tablo 8.6'daki değerlerin

Tablo 1.3'deki değerlerle karşılaştırılmasından görüldüğü gibi, 1995 de ülkemizde açıköğretim dahil toplam öğrenci başına kamu kaynaklarından yapılan 755 dolarlık harcama, o yılki dünya ortalamasının dörtte birinden az, sadece örgün öğretimde öğrenci başına yapılan 1.538 dolarlık harcama ise, o yılki dünya ortalamasının yarısından azdır.

8.3 Yatırım Ödenekleri

Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörler göre dağılımı Tablo 8.8'd gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, yatırımların yaklaşık % 30 ile % 40 arasında değişen bir kısmı sağlık sektöründe, yani üniversite hastanelerindedir. Buna karşılık, örgün öğretimdeki öğrencilerin yaklaşık % 4'ü tıp fakültelerindedir. Başka bir deyişle, tıp fakülteleri hariç tutulduğunda, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan ortalama harcama düzeyinde az da olsa bir düşme görülmektedir. Yatırım ödeneklerinin artırılmasını gerektiren başlıca nedenler aşağıda verilmiştir.

Tablo 8.8 Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin son on yılda alt sektörler dağılımı.

Yıl	Toplam Yatırım Ödenegi (Milyon TL)		Sektörlere Göre Dağılım (%)		
	Cari Fiyatlarla	2003 Fiyatlarıyla	Eğitim	Sağlık	Diğer
1991	1.198.0-14	462.985.205	60,8	35,1	4,1
1992	2.052.441	491.596.393	56,0	41,7	2,3
1993	3.759.940	559.407.816	60,7	37,6	1,7
1994	7.842.265	509.826.402	65,2	31,3	3,5
1995	8.923.450	338.530.258	59,9	34,7	5,4
1996	25.455.754	542.883.817	66,2	29,3	4,5
1997	63.248.573	742.692.809	59,8	35,9	4,3
1998	128.812.700	876.323.861	54,3	40,3	5,4
1999	157.602.300	715.800.392	61,5	32,9	5,6
2000	249.508.000	801.236.643	60,1	33,9	6,0
2001	354.220.850	633.322.225	62,0	30,0	8,0
2002	624.490.000	797.102.460	61,0	28,0	11,0
2003	847.879.000	847.879.000	48,3	35,6	16,1

8.3.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması

Yükseköğretim kurumları sayısında son on yılda büyük artış olmuştur. Yeni açılan bu yükseköğretim kurumlarının fiziki altyapısı ile makine-teçhizat açığı bulunmaktadır. Ayrıca, öğrenci kontenjanlarındaki yıllık artışlar nedeniyle yükseköğretim kurumlarımızda hizmet genişlemesi olmaktadır.

8.3.2 Yıllar İtibariyle Proje Sayıları

Yükseköğretim kurumlarının yürüttükleri yatırım projesi sayılarının yıllar itibariyle dağılımı Tablo 8.9'da gösterilmiştir.

Tablo 8.9 Yükseköğretim kurumlarının son beş yılda yürüttükleri yatırım projesi sayıları

Yıl	Eğitim			Sağlık			Spor			Teknolojik			Genel Toplam		
	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T	DE	Y	T
1998	536	147	683	97	100	197	59	-	59	548	17	565	1240	264	1504
1999	538	147	685	86	100	186	59	-	59	462	17	479	1145	264	1409
2000	516	161	677	104	101	205	61	-	61	355	1	386	1066	263	1329
2001	504	203	707	119	88	207	62	-	62	390		390	1075	291	1366
2002	428	168	596	92	93	185	63	-	63	344	-	344	927	261	1188

DE = Devam Eden; Y = Yıllık; T = Toplam

(*) Kültür, Tarım ve Kırsal Alan Planlaması Sektör projeleri Eğitim Sektörü proje toplamına dahil edilmiştir.

8.3.3 Ödenek Tahsislerinin Yetersizliği

Yatırım projesi sayılarına göre ödenek tahsislerinin tekliflerin çok altında olması nedeniyle projeler planlanan zamanda bitirilememektedir. Bu nedenle, üniversitemizdeki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma çalışmaları olumsuz yönde ciddi olarak etkilenmektedir. Bu durumun bir uzantısı da, kontenjanların yeterince artırılamamasına neden olmaktadır.

Tablo 8.10'dan görüldüğü gibi, son beş yılda yükseköğretim kurumlarımıza yatırım için tahsis edilen kaynaklar, tekliflerin çok altında kalmaktadır. Başka bir deyişle, son beş yılda 8.155 trilyon kaynak ayrılması teklif edilmiş, buna karşılık 3.795 trilyon kaynak ayrılmıştır. Üniversitemizin ihtiyacı olan 4.360 trilyon ödenek ihtiyacı karşılanamamıştır. Bu nedenle üniversitemiz, altyapı yatırımları bakımından geri kalmıştır.

Tablo 8.10 2003 yılı fiyatları ile yatırım teklif ve tahsislerinin karşılaştırılması (Milyar TL)

Yıl	2003 Yılı Fiyatlarıyla		Tahsis/Teklif (%)
	Teklif	Tahsis	
1999	2.013.376	715.800	35,55
2000	2.007.438	801.236	39,91
2001	1.663.941	6Reel öğrenim	38,06
2002	1.367.824	797.354	58,29
2003*	1.103.401	847.879	76,84
TOPLAM	8.155.980	3.795.590	46,53

*:2003 Mali yılında YPK teklif tavanını belirlediği için oran yüksek görülmektedir.

Üniversitelerin son beş yıldaki 2003 yılı fiyatları ile yatırım teklifleri Tablo 8.11'de, ve buna karşılık yapılan ödenek tahsisleri Tablo 8.12'de gösterilmiştir.

Tablo 8.11 Son beş yılda 2003 yılı fiyatları ile teklif edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı

(Milyar TL)

Yıl	Talep Edilen Ödenek Miktarı				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
1999	1.094.233	632.324	286.819	2.013.376	54,3	31,4	14,3
2000	1.117.212	553.321	336.905	2.007.438	56,2	26,8	17,0
2001	1.087.314	512.230	64.397	1.663.941	65,1	30,9	4,0
2002	834.273	494.434	39.117	1.367.824	61,0	36,1	2,9
2003	599.575	356.339	147.487	1.103.401	54,3	32,3	13,4

Tablo 8.12 Son beş yılda 2003 yılı fiyatları ile tahsis edilen yatırım ödeneklerinin sektörlere dağılımı.

(Milyar TL)

Yıl	Tahsis Edilen Ödenek Miktarı				Sektörlerdeki Payı (%)		
	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam	Eğitim	Sağlık	Diğer
1999	463.198	212.440	40.162	715.800	64,7	29,6	5,7
2000	494.055	258.078	49.103	801.236	61,6	32,2	6,2
2001	397.183	185.585	50.553	633.321	62,7	29,3	8,0
2002	486.492	223.859	87.003	797.354	61,3	28,0	10,7
2003	409.500	302.150	136.229	847.879	48,3	35,7	16,0

8.3.4 Üniversitelerin Gayri Menkullerinden Kaynaklanan Ödenek İhtiyacı (Onarım Giderleri)

Üniversitelerin kapalı fiziki alanları 15.054.430 m²'dir. Üniversitelerin fiziki alanlarının bir kısmı Osmanlı döneminden kalma tarihi yapılar olup, bu yapıların tarihi özelliği bozulmaması için yapılan restorasyonlara normal onarımın üç-dört katı daha fazla harcama yapılmaktadır. Bunlar için en azından % 15 idame ve yenileme giderleri ayrıldığında üniversitelerde yılda yaklaşık 238 trilyon liralık onarım giderlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Oysa ki 2003 mali yılı için büyük onarım ödeneği ihtiyacı ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik şartlar sebebiyle 115.280 milyar lira olarak talep edilmiştir.

8.3.5 İlerlemeye Çağdaşlaşma Payı

Üniversitelerin ilerlemesi ve çağdaşlaşabilmesi, diğer bir anlatımla eskiyen ve eksik olan araç-gereçlerin yenilenerek tamamlanabilmesi için, üniversitelere ayrılan kaynakların en az ortalama iktisadi büyüme hızına eşit bir hızla artırılması söz konusu olmalıdır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde okullaşma oranının örgün öğretimde % 28.3 olmak üzere, açıköğretimle birlikte % 37.3'e çıkartılması düşünüldüğünde buna paralel olarak yükseköğretime ayrılan kaynakların da artırılması gerekmektedir.

8.3.6 Bütçe Uygulamasından Doğan Finansman Açığı

Bütçe uygulamaları sırasında Bütçe Kanunundaki kesinti, Maliye Bakanlığınca düzenlenen harcama programı, Hazinece nakit sağlamadaki güçlük ile taahhüt işleri, malzeme ve hizmet alımlarında uygulanan KDV, gümrük vergisi gibi nedenlerle her yıl yatırım ödeneklerinin asgari % 25'i kullanılamaz hale gelmektedir.

8.3.7 Yükseköğretimde Fiziki Alan Yetersizliği

Yükseköğretim kurumlarımızda yaşanan fiziki alan darboğazının çözüme ulaştırılması, eğitim kalitesinin artırılması ve ölçek ekonomilerinden en üst düzeyde yararlanılması gibi hedeflerin tam olarak gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Öğrenci başına düşen kapalı alan miktarı, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar göstermektedir. Her üniversitenin kurumsal yapısı ve kompozisyonu farklı olduğundan, bu rakamlar çerçevesinde anlamlı sonuçlara ulaşmak mümkün görülmemektedir.

Ülkemizde 01 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla Devlet üniversitesi sayısı 53, Fakülte sayısı 621, Yüksekokul sayısı 235, Meslek yüksekokulu sayısı 452, Sağlık Hizmetleri Meslek yüksekokulu sayısı 132, Enstitü sayısı 289 olup, Yeni birimlerin açılması ile fiziki mekan, ihtiyacı kendini daha fazla hissettirmiştir. 2001-2002 yılı örgün öğrenci sayısı 1.087.985, açık öğretim öğrenci sayısı, 522.250 olmak üzere toplam 1.610.235'dir.

Üniversitelerimizde, 2002 yılı itibarıyla öğrenci başına düşen kapalı alan, Tablo 8.13'te görüldüğü gibi, 13,84 m² dir. Bu rakamın Avrupa ortalaması yaklaşık 25 m²'dir.

Tablo 8.13 Türkiye'de öğrenci başına düşen kapalı alan (m²)

Alan	Kapalı Alan (m ²)		
	Toplam	Örgün ve Açıköğretim Öğrenci Başına Düşen Alan	Örgün Öğretim Öğrenci Başına Düşen Alan
İdari	3.313.553	2,06	3,05
Eğitim	8.962.662	5,57	8,24
Sosyal	1.829.819	1,14	1,68
Spor	948.396	0,59	0,87
TOPLAM	15.054.430	9,36	13,84

* 2001-2002 öğrenci sayısına göre hesaplanmıştır.

8.3.8 Yükseköğretimde Araç-Gereç Yetersizliği

Yirmibirinci yüzyılın başında, Türkiye gibi ekonomik potansiyeli yüksek olan bir ülkede, yükseköğretim kurumlarının makine-teçhizat ihtiyaçlarına bir sınırlama getirmek mümkün değildir. Bu nedenle, eğitim kalitesinin artırılması ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin geliştirilebilmesi gibi çok çeşitli amaçlar açısından araç-gereç ihtiyacı büyük önem taşımaktadır.

8.3.9 Halen Devam Etmekte Olan ve 2003 Yılı Yatırım Programında Yer Alacak Projelerin Ödenek İhtiyacı

Tablo 8.14'den görüleceği üzere, üniversitelerimizin 2003 yılı yatırım programında yer alacak projelerin tamamlanabilmesi için Eğitim Sektöründe 531.5 trilyon TL, Sağlık Sektöründe 1.190,3 trilyon TL, olmak üzere toplam 1.721,9 trilyon TL ödeneye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 8.14 Üniversitelerin 2003 yılı yatırım programında yer alacak projelerinin tamamlanması için gerekli ödenek ihtiyacı

(Milyar TL)	
Sektörler	İhtiyaç (2003 Cari Fiyatları ile)
Eğitim	531.567
Sağlık	1.190.370
TOPLAM	1.721.937

Sonuç olarak, üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri, bilimsel, teknolojik ve sosyo-ekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için, geçmişten gelen yatırım açıklarının hızlı bir şekilde kapatılması, bundan sonra ayrılacak kaynakların ise reel olarak artırılması gerekmektedir.

8.4 Cari Ödenekler

Yükseköğretim Kurumları 2002 ve 2003 mali ödenek teklifleri, karşılaştırmalı olarak Tablo 8.15'te verilmiştir.

Tablo 8.15 Yükseköğretim Kurumlarının 2002-2003 mali yılı ödenek teklifleri

	2002 Mali Yılı Ödenek Teklifi	2003 Mali Yılı Ödenek Teklifi	Artış Oranı (%)
Personel	1.362.635.003	1.980.854.414	45
Diğer Cariler*	460.242.018	443.253.010	-4
Transferler**	260.082.272	204.168.396	-21
TOPLAM	2.082.959.293	2.628.275.820	26

* 2002-2003 mali yılları arasında görülen oransal eksiliş YPK tarafından 2003 mali yılı için tavan teklif ödeneklerinin belirlenmesinden kaynaklanmıştır.

**Kamulaştırma ödenekleri transfere dahil edilmiştir.

8.4.1 Yeni Yükseköğretim Kurumlarının Kurulması

Yeni kurulan yükseköğretim kurumları için gerekli yeni idari ve akademik kadroların tahsisi ve bu kadrolara yapılan atamalar sonucunda personel ödeneklerinde önemli artışlar ortaya çıkmıştır. Buna paralel olarak, hizmet alımları ile tüketim malları ve malzeme alımlarında da büyük artışlar olmaktadır. Özellikle söz konusu kurumların demirbaş ihtiyaçlarının, hizmetin yürütülmesi bakımından büyük önem taşıdığı dikkate alındığında, bu kalemlere daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.4.2 Yükseköğretim Kurumlarına Öğretim Üyesi Yetiştirmek İçin Yapılan Eğitim Harcamaları

Yükseköğretim kurumlarındaki hızlı genişleme, öğretim elemanı ve özellikle nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesini acil bir ihtiyaç haline getirmiş, bu çerçevede yurt içinde ve yurt dışında geniş çaplı eğitim programları başlatılmıştır. Diğer taraftan, önceki yıllarda yurtdışına gönderilmiş ve gönderilecek öğrenciler için daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları

Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi Tablo 8.16'da gösterilmiştir. 2002 yılı için üniversitelerin toplam geliri cari fiyatlarla 4.275,5 trilyon TL olup, bunun % 58'i bütçeden, % 37'si ise üniversiteler tarafından döner sermaye ve diğer kaynaklardan sağlanmıştır. Öğrencilerin ödediği katkı paylarının toplam gelirlere oranı ise sadece % 5'dir.

8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları

Seçilmiş bazı üniversite eğitim programlarına göre, öğrenci cari maliyetleri ve katkı payları Tablo 8.17'de verilmiştir. Katkı paylarının harcama kalemlerine göre dağılımı ise Tablo 8.18'de gösterilmiştir.

Tablo 8.16 Devlet Üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi.

(Milyon TL., Cari Fiyatlarla)

Yıl	Katma Bütçe Ödenekleri					Üniversitenin Gelirleri*				Öğrenci Katkı Payı	Gelirler Genel Toplamı	Gelir Kaynaklarının Paylan (%)		
						1. Bütçe	2 Döner Sermaye	3 Diğer**	(2+3) TOPLAM					
	Personel	D. Cari	Yatırım	Transferler	TOPLAM							Bütçe	Üniversite	Öğrenci
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	-	VY	VY	VY	VY
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	978	VY	VY	VY	VY
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	614.944	599.893	159.992	20.521	180.513	22.321	802.727	75	22	3
1989	500.800	147.678	356.686	45.549	1.050.683	1.349.902	351.186	46.850	398.036	24.349	1.772.287	76	22	2
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	1.505.362	2.780.753	618.036	69.862	687.898	60.412	3.529.063	79	19	-)
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	1.077.563	182.203	1.259.766	65.718	6.475.108	80	19	1
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.902	8.617.127	1.786.108	182.879	1.968.987	137.655	10.723.769	80	18	">
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	16.659.514	14.725.568	3.213.737	381.079	3.594.816	425.157	18.745.541	79	19	~>
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.055	31.182.820	28.834.345	7.189.873	493.778	7.683.651	1.108.889	37.626.885	77	20	3
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	15.926.889	1.310.330	17.237.219	2.214.730	62.720.114	69	27	4
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	35.486.478	3.014.829	38.501.307	9.419.610	135.485.030	65	28	7
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	119.196.099	7.792.874	126.988.973	17.019.333	336.243.067	57	38	5
1998	246.900.000	33.433.000	128.812.700	13.366.199	422.656.899	422.656.899	216.364.661	15.123.476	231.488.137	33.338.073	687.483.109	61	34	5
1999	439.927.300	53.444.550	157.602.300	25.925.665	676.899.815	676.899.815	370.935.014	25.342.819	396.277.833	51.198.604	1.124.376.252	60	35	5
2000	675.015.500	82.258.500	256.083.500	41.253.200	1.054.610.700	1.054.610.700	716.839.495	52.933.104	769.772.599	91.017.072	1.915.400.371	57	38	5
2001	850.851.600	104.800.000	347.600.000	61.658.950	1.364.910.550	1.364.910.550	1.104.871.188	65.256.011	1.170.127.199	113.783.097	3.162.909.996	52	44	4
2002	1.547.043.000	242.695.000	624.490.000	81.739.700	2.495.967.700	2.495.967.700	1.491.749.181	94.028.772	1.585.777.953	193.764.894	4.275.510.547	58	37	5
2003	2.203.537.000	271.100.000	817.879.000	85.285.000	3.408.608.000	3.408.608.000	VY	VY	VY	VY	V		VY	VY

* 2002 yılı döner sermaye rakamları tekliftir. ** Kantin, kafeterya, yurt,kira vb. gelirleri

Tablo 8.17 Programlara göre öğrenci başına cari maliyetler ve öğrenciler tarafından ödenen katkı payları (Milyon TL)

	2001-2002				2002-2003	
		Katkı Payı			Katkı Payı	
		I. Öğretim	II. Öğretim		I. Öğretim	II. Öğretim
Tıp	6.100	230		8.235	310	-
Yabancı Diller YO	4.690	155	2.345	6.331	210	3.170
Sivil Havacılık YO	3.350	185	1.675	4.522	250	2.265
Konservatuvar	3.350	230	1.675	4.522	310	2.265
Diğer Sağlık Bilimleri	2.200	190	2.970	2.970	260	-
Güzel Sanatlar	1.510	120	755	2.038	165	1.020
Mühendislik-Mimarlık	1.200	150	600	1.620	205	810
Ziraat-Orman	1.200	150	600	1.620	205	810
Fen-Edebiyat	1.005	110	505	1.357	150	680
Hukuk-İktisat-İşletme	906	120	455	1.223	165	615
Diğer 4 Yıllık YO	906	75	455	1.223	100	615
Eğitim	804	110	405	1.085	150	545
İletişim	755	110	380	1.019	150	510
2 Yıllık MYO	604	75	305	815	100	410
Lisansüstü Programlar	602	100	-	813	135	-
Açık Öğretim	77	25		104	35	-

Tablo 8.18 Son dört yılda öğrencilerden alınan katkı payının harcama kalemlerine oransal dağılımı

Harcama Kalemi	1999 (%)	2000 (%)	2001 (%)	2002 (%)
Beslenme	37	35	35	34
Sağlık	12	11	11	11
Spor	7	7	7	7
Barınma	3	3	4	4
Kültür	3	3	4	4
Diğer Sosyal Hizmetler	7	7	8	8
Genel Yönetim	2-	3	2	2
Transferler	4	5	4	4
Univ. Cari ve Yat. Hiz.	25	26	25	26
TOPLAM	100	100	100	100

Tablo 8.18'den görüldüğü gibi, öğrencilerin ödediği katkı paylarından üniversitelerin ve yatırım harcamalarının payı, yasal düzenlemeler ile 1999 yılı ile 2002 yılları arasında % 25 civarındadır.

Bölüm 9

Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler ve Yurt Dışında Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler

9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından; ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimlerini ülkemiz üniversitelerinde yapmak üzere gelen öğrenci sayıları Tablo 9.1 ve 9.2'de gösterilmiştir.

Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu öğrencilere ilişkin 2922 sayılı Kanun ve 85/9380 sayılı yönetmeliğin 4. maddesi gereğince yapılan Değerlendirme Kurulu toplantısında, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için Türk Cumhuriyetlerine 600 (150x4), Balkanlara 350, Asya Ülkeleri, Türk Toplulukları ve Rusya'ya 450, ve ek 100 kontenjan olmak üzere toplam 1500 kontenjan ayrılmıştır. Dışişleri Bakanlığı'nda 4 Şubat 2003 tarihinde yapılan Koordinasyon Kurulu toplantısında kararlaştırılan öğrenci kontenjanlarının ülke ve topluluklara göre dağılımı Tablo 9.3'te verilmiştir.

Ayrılan kontenjanlara program dağılımı, ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmaktadır. İhtiyaç duyulan programlar, Dışişleri Bakanlığı kanalı ile ilgili ülkelerden istenmekte, bilgiler Kurulumuza ulaştığında, üniversitemizin fiziki imkanları ve ülkelerin istekleri dikkate alınarak, öğrencilerin öğrenim görecekları programlar ve yükseköğretim kurumları belirlenmektedir.

2003 yılında, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kırım, Kırgızistan, Kazakistan, Kosova, Makedonya, Moldova, Tacikistan, Tataristan ve Türkmenistan seçme ve yerleştirme sınavları yapılacaktır.

Sınavda, Türkçe bilen öğrenciler için Türkçe seviye tespit sınavı da uygulanmaktadır. Sınav sonucunda (A) ve (B) seviyesinde Türkçe bilen öğrenciler yerleştirildikleri yükseköğretim kurumlarında öğrenime başlamakta, (C) seviyesindeki Türkçe bilen öğrenciler ise 1 yıl Türkiye Türkçesi eğitimi görerek bir sonraki yıl üniversitelerde kazanmış oldukları programlarda eğitimlerini sürdüreceklerdir.

Türkiye'de yapılan Park Cumhuriyetleri ile Akraba Toplulukları Sınavı'nın (TCS) Türkçe Seviye Tespit Bölümünde baraj sistemi uygulanmaktadır. Baraj, öğrencinin üniversitedeki eğitim-öğretimini sürdürebilecek derecede Türkiye Türkçesi bildiğinin kanıtlanması amacıyla yöneliktir.

Tablo 9.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ükelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	1992-1993			1993-1994			1994-1995			1995-1996			1996-1997			1997-1998			1998-1999			1999-2000			2000-2001			2001-2002			2002-2003			GENEL		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAYCAN	1400	1291	0	600	314	0	240	79	0	202	202	13	237	220	30	190	195	42	151	149	45	150	133	90	170	149	127	150	126	123	150	150	150	3648	3008	620
KAZAKİSTAN	1400	1007	0	600	290	0	240	84	0	202	108	22	200	200	36	182	160	52	150	143	76	152	142	86	154	135	120	157	157	132	150	150	150	3617	2576	674
KIRGIZİSTAN	1400	267	0	000	272	1	240	183	0	235	97	3	102	172	19	186	171	51	200	190	97	166	159	112	173	173	151	182	165	145	180	180	100	3744	2029	759
ÖZBEKİSTAN	1400	1383	0	600	240	3	240	2	1	200	147	2	150	127	8	175	4	1	5	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2770	1907	13
TACİKİSTAN	0	0	0	40	1	1	40	40	2	30	27	2	60	60	22	60	59	29	64	64	30	70	62	53	40	30	38	40	40	40	40	30	36	490	433	251
TÜRKMENİSTAN	1400	1040	0	614	581	1	240	214	1	200	178	17	441	415	90	479	353	136	215	211	112	197	197	140	152	145	120	150	138	127	150	110	110	4238	3568	862
BALKANLAR	809	440	0	789	331	0	320	206	0	315	209	23	352	254	65	343	327	129	298	248	172	405	365	250	386	141	307	357	317	205	395	356	358	4827	3394	1587
ASYA ÜLKELERİ	52	49	0	758	541	19	221	159	9	301	242	71	278	188	82	216	134	90	209	178	127	242	192	154	181	175	160	162	151	139	232	214	214	2052	2283	1065
TÜRK TOPLULUKLARI	117	09	0	75	32	0	09	04	0	90	79	9	90	80	24	125	115	65	105	85	70	143	136	95	153	139	117	121	111	93	161	153	153	1275	1089	620
RUSYA FEDERASYONU	159	123	0	544	497	1	295	176	0	205	187	20	259	183	23	212	173	63	184	165	60	216	162	76	155	94	74	120	81	71	146	04	84	2581	1931	472
GENEL TOPLAM	8197	5095	0	5220	3079	20	2165	1207	13	2030	1474	102	2201	1911	397	2170	1751	658	1579	1437	703	1741	1540	1056	1594	1309	1212	1445	1206	1151	1804	1441	1441	30042	22210	6929

Tablo 9.2 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR	1992-1993			1993-1994			1994-1995			1195-1996			1996-1997			1197-1998		
ÜLKELER	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAIJAN	1400	1291	0	600	314	0	240	79	0	202	202	13	237	220	30	198	195	42
KAZAKISTAN	1400	1007	0	600	290	0	240	84	0	202	108	22	200	200	36	182	160	52
KIRGIZISTAN	1400	267	0	600	272	1	240	183	0	235	97	3	182	172	19	186	171	51
ÖZBEKISTAN	1400	1383	0	600	240	3	240	2	1	200	147	2	150	127	6	175	4	1
TACIKISTAN	0	0	0	40	1	1	40	40	2	30	27	2	66	66	22	60	59	29
TÜRKMENİSTAN	1400	1040	0	614	561	1	240	214	1	200	176	17	441	415	90	479	353	136
CUMHURİYETLER	7000	4988	0	3054	1678	6	1240	602	4	1069	757	59	1276	1200	203	1280	942	311
ARNAVUTLUK	0	0	0	0	0	0	20	17	0	20	19	1	20	20	4	25	25	12
BATI TRAKYA	0	0	0	33	1	0	20	1	0	10	10	0	10	9	3	11	11	1
BOSNA HERSEK	0	0	0	400	47	0	60	32	0	60	19	3	60	28	6	49	49	18
BULGARISTAN	0	0	0	100	84	0	80	73	0	100	86	7	122	95	33	120	120	59
GAGAVUZ	82	80	0	100	90	0	20	13	0	20	11	1	22	22	3	35	22	10
HIRVATISTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	2
KARADAG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	2	0
KOSOVA	12	12	0	50	31	0	40	10	0	31	15	1	34	13	2	30	29	9
POLONYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MAKEDONYA	1	1	0	86	60	0	30	29	0	41	33	9	45	38	9	30	29	8
ROMANYA	0	0	0	10	8	0	30	20	0	13	7	0	13	10	1	11	11	3
SANCAK	774	347	0	10	10	0	20	11	0	20	9	1	26	19	4	24	24	7
YUGOSLAVYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BALKANLAR	869	440	0	789	331	0	320	206	0	315	209	23	352	254	65	343	327	129
AFGANISTAN	1	0	0	602	452	19	35	6	1	75	55	25	38	33	15	25	7	3
IRAK TÜRKMEN	8	8	0	4	1	0	73	52	5	80	68	17	90	49	15	50	47	7
İRAN	2	2	0	5	0	0	17	8	0	5	0	0	5	3	1	10	10	1
LÜBNAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
SURİYE	4	2	0	50	0	0	40	37	3	41	37	8	45	8	4	14	14	8
ÜRDÜN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AHİSKA	37	37	0	97	88	0	56	56	0	100	82	21	100	95	47	115	115	71
ASYA ÜLKELERİ	52	49	0	758	541	19	221	159	9	301	242	71	278	188	82	216	194	90
GÜRCİSTAN	0	0	0	0	0	0	20	1	0	10	3	1	8	7	0	10	7	1
KAZAK TÜRKÜ	0	0	0	10	8	0	0	0	0	5	5	1	2	2	1	3	0	0
KIRIM	47	41	0	23	0	0	36	36	0	50	49	6	60	54	18	65	62	38
MOĞOLİSTAN	26	23	0	22	22	0	15	14	0	10	10	1	8	8	3	20	20	15
UKRAYNA	0	0	0	0	0	0	3	2	0	5	3	0	5	2	2	5	4	4
UYGUR	44	25	0	20	2	0	15	11	0	10	9	0	13	13	0	22	22	7
TÜRK TOPLULUKLARI	117	89	0	75	32	0	89	64	0	90	79	9	96	86	24	125	115	65
ADİGE	0	0	0	15	13	0	3	0	0	5	1	0	2	0	0	2	0	0
ALTAY	0	0	0	10	8	0	10	9	0	10	9	0	5	0	0	5	5	3
BAŞKORDİSTAN	21	7	0	62	52	0	31	31	0	30	29	3	34	24	3	34	34	9
BELARUSYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0
BURYAT	0	0	0	0	0	0	25	10	0	10	0	0	2	2	1	5	3	2
ÇEÇENİSTAN	0	0	0	100	91	0	23	23	0	13	1	0	22	20	0	10	5	3
ÇUVAŞISTAN	0	0	0	13	13	0	22	22	0	40	26	2	20	17	6	15	9	3
DAĞISTAN	5	5	0	10	10	0	27	23	0	25	24	4	15	13	2	15	15	9
HAKAS	7	7	0	10	10	0	10	6	0	10	0	0	5	0	0	3	3	1
İNGUŞETYA	0	0	0	36	35	0	21	21	0	6	1	0	5	5	0	5	2	0
KABARTAY- BALKAR	25	14	0	59	56	0	20	0	0	20	20	0	10	10	1	20	15	11
KAFKAS TOPLULUK	15	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KALMUKLAR	0	0	0	5	0	0	3	0	0	5	0	0	2	0	0	2	0	0
KARAÇAY ÇERKEZ	60	57	0	54	54	0	20	2	0	34	27	5	20	16	1	11	11	5
KARA KALPAK	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KUMUK	2	1	0	12	12	0	0	0	0	5	5	1	10	2	1	0	0	0
LİTVANYA VE BALTİK	0	0	0	3	3	0	3	0	0	0	0	0	4	1	0	5	3	1
MARI	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
MORDVIN FED.CUM.	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0
NOĞAY	3	3	0	12	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OSETYA	0	0	0	6	5	0	2	0	0	3	0	0	2	0	0	0	0	0
PERM OBLASTI	0	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RUSYA FEDERASYONU	0	0	0	13	13	0	5	3	0	10	1	0	10	1	1	5	0	0
SAHA (YAKUT)	0	0	0	20	20	0	15	12	0	15	15	1	5	5	0	5	4	3
SAMARA	0	0	0	0	0	0	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ŞOR TÜRKLERİ	0	0	0	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TATARİSTAN	16	16	0	86	84	0	35	5	0	30	17	3	80	62	7	63	63	13
TUVA	3	3	0	11	11	1	10	0	0	10	10	0	5	5	0	5	0	0
RUSYA FEDERASYONU	159	129	0	544	497	1	295	176	0	285	187	20	259	183	23	212	173	63
GENEL TOPLAM	8197	5695	0	5220	3079	26	2165	1207	13	2060	1474	182	2261	1911	397	2176	1751	658

Tablo 9.2 (Devam) Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Ülkemizde Eğitim Görmeye Gelen Öğrencilerin Ülkelere ve Yıllara Göre Dağılımı

YILLAR ÜLKELER	1998-1999			1999-2000			2000-2001			2001-2002			2002-2003			GENEL		
	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN	VERİLEN	KULLANILAN	EĞİTİM GÖREN
AZERBAIJAN	151	149	45	150	133	90	170	149	127	150	126	123	150	150	150	3648	3008	620
KAZAKISTAN	150	143	76	152	142	86	184	135	120	157	157	132	150	150	150	3617	2576	674
KIRGIZISTAN	200	190	97	166	159	112	173	173	151	182	165	145	180	180	180	3744	2029	759
ÖZBEKISTAN	5	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2770	1907	13
TACIKISTAN	64	64	30	70	62	53	40	38	36	40	40	40	40	36	36	490	433	251
TÜRKMENİSTAN	215	211	112	197	197	140	152	145	120	150	138	127	150	118	118	4238	3568	862
CUMHURİYETLER	785	761	360	735	693	481	719	640	554	679	626	567	670	634	634	18507	13521	3179
ARNAVUTLUK	25	22	20	28	24	20	15	14	14	16	14	13	15	14	14	184	169	98
BATI TRAKYA	10	9	3	20	20	15	22	22	14	33	22	20	30	28	28	199	133	84
BOSNA HERSEK	40	25	18	36	24	18	26	22	20	30	27	22	32	22	22	793	295	127
BULGARISTAN	80	66	62	78	70	56	130	111	105	85	80	80	94	93	93	989	878	495
GAGAVUZ	26	26	15	32	32	19	30	30	26	42	41	32	40	40	40	449	407	146
HIRVATISTAN	7	4	4	5	5	5	6	4	4	5	5	5	5	5	5	33	28	25
KARADAG	2	2	1	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	2	2	13	6	3
KOSOVA	36	36	18	126	116	75	91	91	86	67	66	63	78	75	75	595	494	329
POLONYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	1	1	3	1	1
MAKEDONYA	36	32	15	48	48	31	36	34	27	47	47	35	53	49	49	453	400	183
ROMANYA	15	11	10	10	6	3	8	2	2	8	6	6	20	19	19	138	100	44
SANCAK	19	15	6	20	20	8	20	11	9	20	9	9	20	3	3	973	478	47
YUGOSLAVYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	5	5	5
BALKANLAR	296	248	172	405	365	250	386	341	307	357	317	285	395	356	356	4827	3394	1587
AFGANISTAN	22	22	15	40	23	15	11	11	10	15	15	12	39	39	39	903	663	154
IRAK TÜRKMEN	50	48	25	50	42	32	40	40	33	40	40	34	43	43	43	528	438	211
IRAN	20	2	2	30	18	17	35	34	33	28	26	24	24	24	24	181	127	104
LÜBNAN	2	2	2	2	0	0	3	3	3	5	4	4	4	4	4	18	14	13
SURİYE	20	20	19	20	9	6	11	11	10	12	9	9	23	18	18	280	165	85
ÜRDÜN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	6	1	1	8	3	1
AHİSKA	95	84	64	100	100	84	81	76	71	60	55	54	93	85	85	934	873	497
ASYA ÜLKELERİ	209	178	127	242	192	154	181	175	160	162	151	139	232	214	214	2852	2283	1065
GÜRCİSTAN	10	0	0	2	2	2	7	7	0	10	7	7	12	12	12	89	46	23
KAZAK TÜRKÜ	5	0	0	5	1	1	0	0	0	0	0	0	10	10	10	40	26	13
KIRIM	50	46	41	68	68	48	79	72	64	45	45	29	61	57	57	584	530	301
MOĞOLİSTAN	20	20	19	31	29	24	40	36	32	41	40	40	50	50	50	283	272	184
UKRAYNA	5	4	2	5	4	3	7	6	3	4	4	4	7	7	7	46	36	25
UYGUR	15	15	8	32	32	17	20	18	18	21	15	13	21	17	17	233	179	80
TÜRK TOPLULUKLARI	105	85	70	143	136	95	153	139	117	121	111	93	161	153	153	1275	1089	626
ADIGE	2	0	0	2	0	0	3	2	3	3	3	3	3	3	3	40	22	8
ALTAY	5	5	1	3	1	1	3	3	2	3	1	1	3	3	3	57	44	11
BAŞKORDİSTAN	25	24	7	25	23	13	23	18	17	11	4	4	10	8	8	306	254	64
BELARUSYA	2	1	1	6	6	2	2	1	1	2	0	0	2	0	0	17	9	4
BURYAT	2	2	0	4	4	3	4	1	0	4	4	4	4	3	3	60	29	13
ÇEÇENİSTAN	8	8	5	5	5	3	13	10	7	10	0	0	19	7	7	223	170	25
ÇUVAŞİSTAN	10	8	2	18	10	9	6	6	6	6	4	4	5	3	3	155	118	35
DAĞİSTAN	15	15	9	27	19	8	10	9	8	9	1	1	8	0	0	166	134	41
HAKAS	5	5	2	4	4	2	3	3	3	3	3	3	4	3	3	64	44	14
İNGUŞETİYA	5	5	0	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	86	76	6
KABARTAY- BALKAR	10	9	5	12	10	5	10	6	6	7	7	5	8	2	2	201	149	35
KAFKAS TOPLULUK.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15	0
KALMUKLAR	2	0	0	1	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	26	0	0
KARAÇAY ÇERKEZ	10	10	3	20	9	7	8	3	2	6	6	5	5	0	0	248	195	28
KARA KALPAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
KUMUK	0	0	0	8	8	1	4	2	1	0	0	0	0	0	0	41	30	4
LİTVANYA VE BALTİK	5	5	3	6	4	2	5	1	1	5	4	3	8	3	3	44	24	13
MARI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0
MORDVİN FED.CUM.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	1
NOĞAY	5	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	24	3	0
OSETYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	14	5	0
PERM OBLASTI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	0
RUSYA FEDERASYONU	0	0	0	15	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0	0	68	18	1
SAHA (YAKUT)	5	2	2	2	2	2	3	3	3	6	4	4	3	2	2	79	69	17
SAMARA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	0
ŞOR TÜRKLERİ	5	3	0	0	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	1	18	11	1
TATARİSTAN	58	58	19	49	49	12	30	16	10	36	31	28	50	40	40	533	441	132
TUVA	5	5	1	7	7	5	8	8	3	8	7	5	8	4	4	80	60	19
RUSYA FEDERASYONU	184	165	60	216	162	76	155	94	74	126	81	71	146	84	84	2581	1931	472
GENEL TOPLAM	1579	1437	789	1741	1548	1056	1594	1389	1212	1445	1286	1155	1604	1441	1441	30042	22218	6929

Tablo 9.3 2003-2004 Öğretim Yılında Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarına Ayrılan Kontenjanlar

ÜLKELER	KONTENJAN	
	ÜLKE	TOPLAM
AZERBAYCAN	150	150
KAZAKİSTAN	150	150
KIRGIZİSTAN	150	150
TÜRKMENİSTAN	150	150
CUMHURİYETLER	600	600
ARNAVUTLUK	20	20
BATI TRAKYA	20	20
BOSNA HERSEK	30	30
BULGARİSTAN	83	83
HRİVATİSTAN	5	5
KARADAĞ	2	2
KOSOVA	75	75
Kosova	50	
Arnavut,Boşnak ve diğer	25	
MAKEDONYA	45	45
Makedonya Türkleri	40	
Torbeş-Boşnak	5	
MOLDOVA	40	40
Gagauz	35	
Moldovan	5	
YUGOSLAVYA	5	5
ROMANYA	20	20
SANCAK	5	5
BALKANLAR	350	350
AFGANİSTAN	20	20
IRAK TÜRKMENLERİ	50	50
İRAN(Azeri, Türkmen, Kaşgay)	10	10
LÜBNAN	5	5
SURİYE TÜRKMENLERİ	20	20
ÜRDÜN	4	4
ASYA ÜLKELERİ	109	109
ÇİN HALK CUMHURİYETİ	20	20
GÜRCİSTAN (Abhazya, G: Osetya, Acaristan)	10	10
MOĞOLİSTAN	60	60
Moğol	50	
Kazak	10	
UKRAYNA	45	45
Kırım Tatarları	40	
Ukrayna	5	
AHİSKA TÜRKLERİ	70	70
Azerbaycan	15	
Kazakistan	15	
Kırgızistan	15	
Rusya Federasyonu	20	
Ukrayna	5	
TACİKİSTAN	40	40
TÜRK TOPLULUKLARI	245	245
BELARUS	2	2
BALTİK ÜLKELERİ	4	4
RUSYA	90	90
Adıgey	3	
Altay	3	
Başkortostan	10	
Buryat	3	
Çeçenistan	7	
Çuvaşistan	3	
Dağıstan (Kumuk+Nogay)	5	
Hakasya	3	
İnguşetya	3	
Kabartay Balkar	5	
Kalmukya	1	
Karaçay Çerkez	5	
Saha	3	
Şor Türkleri	1	
Tataristan	30	
Tuva	5	
RUSYA FEDERASYONU	96	96
GENEL TOPLAM	1400	1400

Devlet burslusu öğrencilerin dışında, *Türkiye Diyanet Vakfı* tarafından İlahiyat Fakültelerinde eğitim görmesi istenen öğrenciler de bulunmaktadır. 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Kırgızistan'dan 64, Azerbaycan'dan 14, Dağıstan'dan 5, Rusya Federasyonu'ndan 14, Arnavutluk'tan 15, Bulgaristan'dan 15, Moğolistan'dan 4, Kosova'dan 9, Afganistan'dan 5, Ukrayna'dan (Kırım) 16, Gürcistan'dan 8 Nijerya'dan 1, Çin'den (Doğu Türkistan) 2, Türkmenistan'dan 3 ve Makedonya'da 10 olmak üzere toplam 185 öğrenci Ülkemizde bulunmaktadır. 1998-1999 yılından itibaren *Türkiye Diyanet Vakfı* tarafından toplam 1129 öğrenciye burs verilmiştir.

İslam Kalkınma Bankası burslusu olarak 244; Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve benzeri anlaşmalar çerçevesinde hükümetler emrine verilen yükseköğretim burslarından yararlanan 336; *Doğu Türkistan Vakfı* tarafından getirilen ve burs verilen 74 öğrenci yükseköğretim kurumlarımızın lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim görmektedirler.

Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Liselerinden mezun öğrencilerden isteyenlerin kendi imkanları ile ülkemizde eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak amacıyla; Türkiye'de Ankara'da, Türkiye dışında Tiran (Arnavutluk), Baku (Azerbaycan), Dakka (Bangladeş), Almatı (Kazakistan), Bişkek (Kırgızistan), Beyrut (Lübnan), Üsküp (Makedonya), Kuala Lumpur (Malezya), Kahire (Mısır), Ulanbator (Moğolistan), Taşkent (Özbekistan), İslamabad (Pakistan), Kazan (Rusya Federasyonu), Şam (Suriye) ve Amman (Ürdün)'de *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı* (YÖS) yapılmaktadır.

Yabancı uyruklu öğrencilerden kendi mali imkanları ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyenlerin *Yabancı Uyruklu-Öğrenci Sınavı'nı* (YÖS) kazanmaları zorunludur. 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren YÖS'de başarılı olan öğrenci sayısı 8.515'tir.

9.1.1 Türkçe öğretimi

Öğrencilere bir yıl Türkiye Türkçesi öğretilmesi ile ilgili görev Kurulumuza verilmiştir. Bu hizmetin yapılması için Ankara Üniversitesi *Türkçe Öğretim Merkezi* (TÖMER), 8 ilde öğrencilere Türkiye Türkçesi eğitimi vermenin yanında çeşitli uyum sorunlarının çözülmesinde de yardımcı olmuştur. Ankara Üniversitesi'nin yükünü hafifletmek amacıyla, 1995-1996 eğitim-öğretim yılından itibaren Gazi ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri, 1996-1997 eğitim-öğretim yılından itibaren de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü tarafından Türkiye Türkçesi eğitimi verilmeye başlanmıştır.

9.1.2 Öğrencilerin başarı durumu

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren gelen öğrencilerin başarı durumları Kurulumuz . tarafından takip edilmektedir. Üniversitelerimizden alınan basan durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, iyi bir seçim yapılarak getirilen ülkelerin öğrencilerinin daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu nedenle, seçme ve yerleştirme sınavı yapılan ülkelerde başvuruların çok olmasının sağlanması, diğer ülke ve topluluklarda ise öğrenci seçimlerine daha fazla özen gösterilmesi gerektiği *kanısına varılmıştır.*

Tablo 9.4 Türk Cumhuriyetleri ile Türk Akraba Topluluklarından gelen öğrencilerden bursu kesilenlerin yıllara ve nedenlere göre dağılımı :

YILLAR	VERİLEN ÜLKE KONT.	KULLANILAN ÜLKE KONT.	ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİ	MEZUN ÖĞRENCİ	BURSU KESİLEN					
					DEVAMSIZ	DİSİPLİN	KAYIT YAPTIRMAYAN	BAŞARISIZ	DİĞER	TOPLAM
1992-93	8197	5695	0	2109	495	17	434	222	2418	3586
1993-94	5220	3079	26	1006	339	8	462	279	959	2047
1994-95	2165	1207	13	457	92	2	120	170	353	737
1995-96	2060	1474	182	459	84	6	89	309	345	833
1996-97	2261	1911	397	448	64	8	268	233	493	1066
1997-98	2176	1751	658	331	70	4	148	213	327	762
1998-99	1579	1437	789	169	36	2	74	142	225	479
1999-00	1741	1548	1056	69	20	2	107	140	154	423
2000-01	1594	1389	1212	6	9	0	19	47	96	171
2001-02	1445	1286	1155	0	13	0	17	23	78	131
2002-03	1604	1441	1441	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	30042	22218	6929	5054	1222	49	1730	1770	5448	10235

Tablo 9.4'ten görüldüğü gibi, üniversitelerimize yerleştirilen öğrencilerden 10.235'inin çeşitli nedenlerle bursları kesilmiştir. Bursu kesilen öğrencilerin durumları incelendiğinde, devamsız öğrencilerin sayısının çok olduğu görülmektedir. **Ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerine verilen burs miktarının yetersizliği, öğrencilerin eğitimleri dışında işlerle ilgilenmelerine neden olmaktadır.** Ayrıca, Türkiye Türkçesi eğitimine geç gelmeleri, öğrenimlerine yeterli Türkçe öğrenmeden başlamaları, ortaöğretimlerindeki eğitim-öğretimin farklılığı, bazı ders kitapların pahalı olması ve kitap bedellerinin yeterli bulunmaması veya geç verilmesi, diğer başarısızlık nedenleri arasında sayılabilir.

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenim gören öğrencilerden 5054'ü mezun olmuştur. Ön lisans diploması alan öğrencilerden başarılı olanların lisans programlarına dikey geçişleri teşvik edilmektedir. Ayrıca, lisans eğitimlerini ülkemizde tamamlayan öğrencilerden ülkelerince talep edilenler, lisansüstü eğitimlerine devam etmektedir.

9.2 Yurt Dışında Okuyan T.C. Vatandaşı Öğrenciler ve Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik İşlemleri

Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan bilgilere göre Ülkemizden bu ülkelere öğrenim görmek üzere giden öğrencilerimizin sayıları, Azerbaycan'da 2.074, Bulgaristan'da 370, Gürcistan'da 367, Kazakistan'da 1.181, Kırgızistan'da 946, Moldova'da 135, Litvanya'da 15, Romanya'da 20 ve Ukrayna'da 208 olmak üzere toplam 5.316'dır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerinin yükseköğretim amacıyla Türk Cumhuriyetlerine gidişlerinin ve karşılaşılabilecek diploma denkliği sorunlarının disiplin altına alınması gerekliliği düşünüldüğünden, 2001 yılından itibaren bu programların Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığının hazırladığı ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda yer alması uygun görülmüştür.

Yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının denklik işlemleri 2547 sayılı Kanun ile bu kanun uyarınca çıkarılan ve 14 Temmuz 1996 tarih ve 22696 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği*" hükümleri uyarınca yapılmaktadır.

Diploma denkliğini yaptırmak isteyenler bir dilekçe eşliğinde, anılan yönetmelikte belirtilen; bir önceki eğitim-öğretime ilişkin diploma aslı veya onaylı sureti, denkliği istenilen diploma veya mezuniyet belge aslı, öğrenim süresi içinde alınmış ders, not ve ders saatlerini gösterir üniversitesinden onaylı belge (transkript) aslı, yabancı dildeki belgelerin noter tasdikli Türkçe tercümeleri ve Pasaportlarını ibraz ederek başvurmaktadırlar.

Diplomaların ön incelemesi Diploma Denklik Komisyonunca yapılmakta, komisyonca oluşturulan öneriler Yükseköğretim Yürütme Kurulu Kararı ile kesinleşmektedir. Diploma Denklik Komisyonu, Yükseköğretim Kurulu Başkanı tarafından görevlendirilen Yükseköğretim Yürütme Kurulu üyelerinden birinin başkanlığında; Milli Komiteler Üst Kurulu tarafından önerilen kişiler arasında,

Yükseköğretim Genel Kurulu tarafından seçilen en az 2 öğretim üyesinden oluşmakta, söz konusu komisyon gerektiği kadar alt komisyonlar kurabilmektedir.

Diploma denklik komisyonunca; belgelerin orijinal olup olmadığı, üzerlerinde kazıntı, silinti ve benzeri tahrifatın bulunup bulunmadığı, belgelerin başvuran kişiye ait olup olmadığı, diplomayı veren üniversite veya yükseköğretim kurumunun ve eğitimin yapıldığı programın tanınmış ve itibarlı bir kurum ve program olup olmadığı, diplomanın alındığı eğitim programının Türkiye'deki üniversitelerde verilmekte olan hangi düzeydeki eğitim programları ile eş değer olduğu araştırılmakta, diplomanın uluslararası düzeyde veya ikili anlaşmalarla tanınan bir üniversiteden alınmış olmasına rağmen, eğitim programının türü, niteliği, düzeyi konusunda tereddüde düşüldüğü durumlarda, kişiden üniversitenin resmi katalogu ve ek belgelerle birlikte eğitimin yapıldığı ülkede hangi tarihlerde bulunmuş olduğunu pasaport veya diğer belgelerle kanıtlaması istenmekte, gerekirse o ülkedeki Türk Eğitim Müşavirliğinin veya Eğitim Ataşeliğinin görüşlerine başvurulmakta ve ihtiyaç halinde belgeler bir yükseköğretim kurumuna incelettirilerek görüş alınmaktadır.

Akademik belgelerin orijinal olmadığı, üzerinde tahrifat yapıldığı veya belgelerin kişiye ait olmadığı tespit edildiğinde denklik işlemi yapılmamakta ve bu kişiler hakkında yasal işlem yapılmak üzere Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulmaktadır.

Yapılan incelemeler sonucunda;

- a) Önlisans diplomalarının denklik işlemleri kabul veya ret şeklinde bir karara bağlanmakta, kabul edilenlere denklik belgesi verilmekte,
- b) Lisans diplomalarının denklik işlemlerinde, diplomanın alındığı kurumun uluslararası veya ikili anlaşmalarla tanınmış bir kurum olduğu, eğitimin yapıldığı programın Türkiye'deki benzeri eğitim programına denk olduğu, eğitim düzeyi ve öğrenim alanı açıkça tespit edilenlere "denklik belgesi" verilmekte,
- c) Lisans eğitimi düzeyi ve içeriği konusunda bir tereddüt hasıl olduğunda öğrenci, usul ve esasları Yükseköğretim Kurulunca belirlenen ve bir sınıf geçme, ders geçme sınavı niteliğinde olmayan, ancak öğrencinin almış olduğu derslerin kapsamının ve öğrencinin kazanması gereken en az bilgi düzeyinin tespitine yönelik özel bir seviye tespit sınavına tabi tutulmakta, seviye tespit sınavları yılda bir kez iki aşamalı olarak 45 ayrı alanda gerçekleştirilmekte, bunlardan 21 tanesi Kurulumuzca, 4 tanesi Üniversitelerce, 20 tanesi ÖSYM tarafından yapılmakta, bu sınav ve belgelerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki hususlardan birine karar verilmektedir:
 1. Lisans diplomasının denkliği kabul edilenlere denklik belgesi verilmekte,
 2. Eğitim düzeyi önlisans düzeyinde olduğu tespit edilenlere Önlisans diploması denklik belgesi verilmekte, bu kişilerden dileyenler Türkiye'de lisans denklik tamamlama programına devam edebilmekte,
 3. Eğitim düzeyi üniversiteler bir eğitime denk görülmeyenlerin talepleri reddedilmekte ve herhangi bir denklik belgesi verilmemektedir.

d) Hazırlık sınıfı hariç en az 4 yıllık bir yükseköğretim programından mezun olmalarına rağmen diploma denklikleri önlisans düzeyi olarak tespit edilmiş olan veya seviye tespit sınavlarının birinci aşamasında başarılı olup ikinci aşamasında başarısız olan kişiler diledikleri takdirde, Türkiye'deki bir üniversitede lisans denklik tamamlama eğitimine başvurabilmektedirler. Lisans denklik tamamlama eğitimine katılmak isteyen öğrencilerin alanlar itibarıyla hangi üniversitelerde ve hangi fakültelerde eğitim-öğretim görebilecekleri Yükseköğretim Yürütme Kurulunca belirlenmekte, bu öğrencilerin öğrenim ücretleri hakkında, 3843 say "Yükseköğretim Kanunlarında İkili Öğretim Yapılması, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un 7. maddesi hükümleri uygulanmaktadır. S öz konusu tamamlama eğitiminin süresi ve öğrencinin almak zorunda olduğu dersler hakkında karar verme yetkisi üniversitelere ait olup, intibakı yapılan aday, o üniversitenin normal öğrencisi gibi 2547 sayılı Kanun'un 44. maddesine ve üniversitenin eğitim-öğretim ve sınav yönetmeliğine göre eğitim-öğretime devam etmekte, tamamlama eğitimini başarı ile bitiren öğrencilere Yükseköğretim Kurulu'nca lisans diploması denklik belgesi verilmektedir.

e)Yüksek lisans denklik işlemleri kabul veya ret şeklinde karara bağlanmakta, kabul edilenlere denklik belgesi verilmektedir.

f) Kişilerin, her ne ad altında olursa olsun yurt dışından açık, ekstern, gıyabi eğitim gibi devam zorunluluğu bulunmayan bir eğitim-öğretim sonunda aldıkları sertifika veya diplomalara denklik verilmemekte, modern eğitim teknolojileri kullanılarak eğitim veren "uzaktan eğitim" programlarının tanınmışlığı Yükseköğretim Kurulu'nca "ayrıca incelenerek karara bağlanmaktadır.

Yükseköğretim Yürütme Kurulu tarafından alınan kararlar çerçevesinde mevcut uygulamada;

- 1- Yurtdışından Tıp, Diş Hekimliği ve Eczacılık alanlarında alınan diplomalarla yapılan denklik başvuruları anılan yönetmelik hükümlerine göre incelenmekte, eksikliği bulunmadığı tespit edilen ilgililerin denklik başvuruları, ülke ayrımı gözetilmeksizin, yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.
- 2- Çeşitli ülkelerin yurtdışında bulunan yükseköğretim kurumları 1997 yılından itibaren ÖSS kılavuzlarında yer almış olup, ÖSS kılavuzunda yer alan KKTC haricindeki ülkelerde öğrenim gören öğrencilerden, kılavuzda yer alan programlara ÖSS sonucuna göre ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerin alacakları diplomalara, yapılacak inceleme sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde, denklik belgesi düzenlenmekte, ÖSYM tarafından yerleştirilmeyen öğrencilerin denklik başvurulan reddedilmektedir. Yine ÖSS kılavuzunda yer alan "özel yetenek" sınavı ile öğrenci kabul eden programlarda öğrenime başladıkları yıl itibarıyla geçerli olan ÖSS'dan 105 (Özel yetenek öğretmenlik programları için 120) ve üzeri puan alan ve ÖSS kılavuzunda belirtilen kontenjan çerçevesinde yerleşen öğrencilerin alacakları diplomalara, yapılan inceleme sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde,

denklik belgesi düzenlenmekte, aksi takdirde denklik başvuruları reddedilmektedir.

- 3- KKTC dışında ÖSS kılavuzunda yer alan ülkelerin ana dili haricinde kılavuzda yer alan dil programlarına ÖSYM tarafından yerleştirilen öğrencilerin alacakları diplomaların denklik değerlendirmesi, yapılan inceleme sonucunda, ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde, KPDS ya da yalnızca İngiliz dili için TOEFL sınavı sonucuna göre yapılmakta, ilgili dil için KPDS'dan 70 ve üzeri TOEFL'dan 550 ve üzerinde puan alan başvuru sahipleri adına denklik belgesi düzenlenmektedir.
- 4- KKTC haricinde, ÖSS kılavuzunda yer alan ülkeler dışında, yurtdışında bulunan yükseköğretim kurumlarında öğrenim görecekt olan öğrencilerin, yükseköğrenime başladıkları yıl itibarıyla geçerli olan ÖSS'dan, ilgili alan türünde, önlisans programları için 105 ve üzeri, lisans programları için 120 ve üzeri puan almaları gerekmekte olup, bu koşulu sağlamayan adayların denklik başvuru reddedilmektedir.
- 5- Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan Rusya Federasyonu, Türk Cumhuriyetleri ve diğer Bağımsız Devletler ile Balkan ülkelerinde bulunan ve Kurulumuzca tanınan yükseköğretim kurumlarında, ÖSS kılavuzunda yer almaya başlamadan önceki bir tarihte öğrenime başlayanların denklik başvuruları üzerinde yapılan incelemeler neticesinde, Temel Fen Bilimleri, Tarih, Sanat Tarihi, Coğrafya, Sosyoloji öğrenimi görülen ülkelerin ana dilleri üzerine verilen eğitim, Klasik Arkeoloji ve Güzel Sanatlar dallarında alınan diplomaları ile yapılan başvuruların incelenmesi sonucunda ilgili mevzuata uygunluğu saptandığı takdirde denklik belgesi düzenlenmekte, öğrenim görülen ülkelerin ana dillerinden farklı dil programlarının denklik değerlendirmesi KPDS ya da yalnızca İngilizce için TOEFL sınavı sonucuna göre yapılmakta, ilgili dil için KPDS'dan 70 ve üzeri TOEFL'dan 550 ve üzerinde puan alan başvuru sahipleri adına denklik belgesi düzenlenmekte, Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği Mühendislik, Hukuk, Öğretmenlik alanlarında alınan diplomaların denklik başvuruları yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmekte, diğer alanlarda alınan diplomaların denklik başvuruları ise oluşturulan alt komisyonlardan veya üniversitelerimizden alınan görüş doğrultusunda değerlendirilerek kabul edilmekte, reddedilmekte ya da yapılacak olan seviye tespit sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.
- 6- KKTC'de bulunan üniversitelerde öğrenim görerek diploma alan ilgililerin denklik başvuruları incelenerek, öğrenime başladıktan yıl itibarıyla geçerli olan ÖSS'dan ilgili alan türünde ön lisans programları için 105 ve üzeri lisans programları için 120 ve üzeri puan almaları ve 26 Mayıs 1998 tarihinde imzalanan "T.C Yükseköğretim Kurulu ile KKTC Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında Yükseköğretimde İşbirliği Protokolü" hükümleri uyarınca tespit ve tesis edilen usul ve esaslar çerçevesinde öğrenim görerek diploma almaları ve başvurularının ilgili mevzuata uygunluğunun saptanması halinde denklik verilmekte, aksi takdirde başvurular reddedilmekte ya da yapılacak olan Seviye Tespit Sınavı sonucuna göre değerlendirilmektedir.

9.3 Öğretim Üyeleri

1991 yılından bu yana ülkemiz ile Türk Cumhuriyetleri arasında yoğun bir öğretim üyesi değişimi sürmektedir. Bu değişim ilk yıllarda sadece Türkiye'ye doğru görülüyorsa da, son yıllarda ülkemizden de gittikçe artan sayıda öğretim elemanı bu ülkelerde görev almaktadır. Halen Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde T.C uyruklu 879 bilim adamı görevlendirilmiş bulunmaktadır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 34. maddesine göre, ülkemiz devlet ve vakıf üniversitelerinde sözleşmeli olarak 2074 Türk Cumhuriyetleri uyruklu öğretim elemanı çalışmaktadır.

9.4 Yurt Dışında Kurulan Ortak Üniversiteler

9.4.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in buyruğu ile 06.06.1991 tarihinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında Türkistan şehrinde *Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi* kurulmasına dair anlaşma, 31 Ekim 1992 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Bu anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 3904 sayılı Kanun'un 4 Mayıs 1993 tarih ve 21571 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması ile Üniversite bugünkü ortak uluslararası üniversite statüsüne kavuşturulmuştur. Üniversitenin kısaltılmış adı *Ahmet Yesevi Üniversitesi'dir*. Akademik, idari ve mali özerkliğe sahip olan üniversitenin Mütevelli Heyet Başkanlığı Ankara'da, eğitim-öğretim ise Kazakistan'dadır.

İki ülke arasında varılan sözleşme ve mutabakat gereği Mütevelli Heyet Başkanı ile Rektör I. Yardımcısı Türkiye Cumhuriyeti tarafından; Mütevelli Heyet Başkan Yardımcısı ile Üniversitenin Rektörü Kazakistan Cumhuriyeti tarafından atanmaktadır.

Yürütme Kurulu'nun 28.04.2000 tarih ve 26. Oturumunda Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi'nin talebi doğrultusunda, üniversitenin programlarının 2000 Yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan çıkartılması kararı alınmıştır.

Üniversitenin web adresi: <http://www.yesevi.edu.tr>

9.4.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek şehrinde *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi* kurulmasına ilişkin anlaşma 30.09.1995 tarihinde İzmir'de imzalanmıştır. Anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 4144 sayılı Kanun 23.06.1996 tarih ve 22675 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve adı geçen anlaşma 09.07.1996 tarih ve 96/8350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

17.12.1995 tarihinde Bişkek'te imzalanıp Dışışleri Bakanlığı'nca 13.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sevk edilen ve 21.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tüzüęü'nün* onaylanması, 22.09.1996 tarih ve 22765 sayılı Resmi Gazete'de, Mutabakat Zaptı'nın onaylanması ise 23.09.1995 tarih ve 22766 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Üniversite 20.11.1997 tarihinde Fen-Edebiyat Fakültesi, Teknik Eğitim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde toplam 100 öğrenci ile eğitim-öğretim başlamıştır. Tıp fakültesi ve hastanesinin kurulması ise 24.10.1997 tarihinde imzalanan ek protokolle kararlaştırılmıştır.

Üniversitede Kırgızistan'dan 1153, Türkiye'den 447 ve diğer ülke ve topluluklardan 122 (Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan olmak üzere toplam 1722 öğrenci öğrenim görmektedir. Mezun vermeye başlayan üniversiteden 87 öğrenci mezun olmuştur. Üniversitede halen ülkemizden 82 akademik ve 37 idari personel, Kırgızistan'dan 93 akademik ve 148 idari personel hizmet vermektedir.

Üniversitenin e-mail adresi: www.manas.kg

9.5 İşbirliği Anlaşmaları

Araştırma-geliştirme faaliyetleri çerçevesinde, üniversitelerarası ve enstitülerarası işbirliğine gidilmesi, ortak projeler hazırlanması amacıyla Türk üniversiteleri ile Diğer Türk Cumhuriyetleri üniversiteleri arasında 1998 yılından itibaren 84 işbirliği protokolü yapılmıştır.

